

Regeringens proposition

1999/2000:26

Effektivisering av förfarandet i allmän domstol

Prop.

1999/2000:26

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 18 november 1999

Ingela Thalén

Britta Lejon
(Justitiedepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslår regeringen en rad åtgärder för att effektivisera och förenkla domstolsförfarandet för parterna och för de allmänna domstolarna. Förslagen rör framförallt handläggningen i tingsrätterna. Överrätternas handläggning påverkas också. Förslagen syftar till att renodla domstolarnas och domarnas verksamhet och att ge domstolarna ökat utrymme att själva bestämma bl.a. hur olika uppgifter skall dokumenteras. Vidare avser förslagen att för parter och domstolar få till stånd förenklade och förbättrade handlägningsregler samt en snabbare och effektivare handläggning.

När det gäller renodling innebär förslagen följande.

– Ansvar för obligatorisk avräkning av tid för frihetsberövande flyttas från domstol till kriminalvården i fråga om fängelsepåföljden och till Statens institutionsstyrelse i fråga om påföljden slutna ungdomsvård. Domstolen skall på domen anteckna och till den lokala kriminalvårdsmyndigheten respektive Statens institutionsstyrelse rapportera under vilka tider den dömda har varit anhållen, häktad eller frihetsberövad på något annat sätt som kan föranleda avräkning. Domstolens ansvar ankommer i tingsrätten på ordföranden, i hovrätten på målets referent och i Högsta domstolen på rotelinnehavaren. En åklagare som utfärdar ett strafföreläggande skall anteckna de frihetsberövanden som har förekommit och som kan komma att föranleda avräkning.

– Åklagare ges rätt att häva beslut om reseförbud innan åtal har väckts på samma sätt som gäller för beslut om hävande av häktning.

– I propositionen behandlas också frågan om att beslut om ersättning av allmänna medel till förhörspersoner och tolkar skall kunna fattas utanför rättssalen av en domstolssekreterare eller tingsnotarie.

För att åstadkomma en ökad flexibilitet föreslås följande.

– Reglerna om avbrott och uppskov i huvudförhandling sammanförs till ett institut samtidigt som bestämmelserna utformas så att det ges bättre möjligheter att anpassa rättegången till förhållandena i det enskilda målet. Möjligheterna att låta en huvudförhandling fortsätta efter uppehåll ökas. Förbudet mot att i tvistemål låta en huvudförhandling fortsätta efter uppehåll när denna hålls i förenklad form upphävs.

– Bestämmelsen i 1 kap. 9 § rättegångsbalken om att fler mål inte utan synnerliga skäl får sättas ut till huvudförhandling samma dag än som kan beräknas bli slutförda under sex timmar upphävs.

– Reglerna om protokollföring i mål och ärenden i domstol förenklas genom att domstolarna får möjlighet att låta bli att föra protokoll när något protokoll inte behövs. Vissa bestämmelser flyttas från rättegångsbalken till ärendeförordningen.

– Tingsrätten ges möjlighet att avgöra mål som bara rör förverkande av egendom utan att hålla huvudförhandling.

En rad förslag innebär en snabbare och effektivare handläggning:

– Tingsrätten skall i dispositiva tvistemål kunna meddela parterna att förberedelsen skall anses vara avslutad vid en viss senare tidpunkt. Efter denna tidpunkt skall en part få åberopa en ny omständighet eller ett nytt bevis endast om parten gör sannolikt att han eller hon har haft en giltig ursäkt att inte göra det tidigare eller om ett tillåtande av åberopandet inte innebär att målets prövning fördröjs i någon väsentlig mån.

– I tvistemål och i mål om enskilt åtal bör tingsrätten vidare i ett tidigt skede av målet upprätta en tidsplan för målets handläggning, om det inte av särskilda skäl är obehövligt. Tidpunkten för huvudförhandling skall bestämmas så snart som möjligt.

– De s.k. jourdomstolarnas behörighet enligt 19 kap. 12 § rättegångsbalken utvidgas till att omfatta all befattning med förundersökning och användande av tvångsmedel och alltså inte bara frågan om häktning.

För att i övrigt förenkla och förbättra handläggningsreglerna föreslås följande åtgärder.

– Tingsrätten ges möjlighet att i dispositiva tvistemål förelägga kåranden att senast viss dag uppge om han vidhåller sin talan, om det under målets handläggning har visat sig att kåranden inte medverkar i processen. Om kåranden inte svarar, får tingsrätten meddela tredskodom mot kåranden.

– Tiden för att ansöka om återvinning av en tredskodom skall räknas från datum för domen och inte som nu från dagen då parten delgavs domen. I föreläggandet skall anges när en tredskodom kan komma att meddelas.

– En part i ett småmål som har förorsakat motparten kostnader genom försumlig processföring skall ersätta dessa kostnader utan begränsning.

– Ersättningen i småmål för en rättegångsskrift eller en inställelse höjs från 300 kr till kostnaden för en halvtimmes rådgivning enligt rätts-hjälpslagen (f.n. ca 500 kr).

– Kravet på att ett rättegångsombud ger in sin fullmakt vid en s.k. missnöjesanmälan tas bort. Vidare slopas kravet på att originalfullmakt skall visas upp i högre rätt.

– Reglerna i äktenskapsbalken och föräldrabalken om förfarandet i mål om äktenskapsskillnad och vårdnad m.m. förenklas. Förändringarna får bl.a. till följd att möjligheterna till enbart skriftlig handläggning utvidgas.

– Domstolens möjligheter att meddela provisoriska beslut enligt 15 kap. 3 § rättegångsbalken för att säkerställa sökandens rätt skall kunna tillämpas även i de fall sökanden har ett fordringsanspråk eller ett anspråk på bättre rätt till viss egendom.

I propositionen föreslås dessutom några tekniska lagändringar till följd av att de allmänna advokatbyråerna har avvecklats.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2000. De ändringar som rör avräkning av tid för frihetsberövande föreslås dock träda i kraft den 1 oktober 2000.

1	Förslag till riksdagsbeslut	7
2	Lagtext.....	8
2.1	Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken	8
2.2	Förslag till lag om ändring i äktenskapsbalken	26
2.3	Förslag till lag om ändring i föräldrabalken	28
2.4	Förslag till lag om ändring i brottsbalken	30
2.5	Förslag till lag om ändring i lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m.	34
2.6	Förslag till lag om ändring i lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister.....	36
2.7	Förslag till lag om ändring i sekretesslagen (1980:100) ...	37
2.8	Förslag till lag om ändring i lagen (1986:1009) om förfarandet i vissa fall vid förverkande m.m.	39
2.9	Förslag till lag om ändring i lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden	41
2.10	Förslag till lag om ändring i lagen (1998:603) om verkställighet av slutna ungdomsvård	42
2.11	Förslag till lag om ändring i lagen (1999:116) om skiljeförfarande	43
3	Ärendet och dess beredning.....	44
4	Reformarbetet för domstolsväsendet	45
5	Uppehåll i huvudförhandling.....	46
5.1	Nuvarande regler.....	46
5.2	Reformbehovet.....	47
5.3	Tidigare reformer och reformförslag.....	47
5.4	En enklare reglering avpassad efter nutida förhållanden ..	49
6	Avräkning av tid för frihetsberövande.....	55
6.1	Gällande regler om avräkning av tid för frihetsberövande	55
6.2	Bestämmelser om beräkning av strafftid.....	56
6.3	Ansvaret för obligatorisk avräkning av tid för frihetsberövande.....	57
6.4	Underlag för avräkningsbesluten	60
6.5	Domstolens uppgiftslämnande och rapportering.....	64
7	Tidsplanering av mål i tingsrätt	66
8	Preklusion i tvistemål i tingsrätt.....	69
9	Protokollföring.....	73
9.1	Nuvarande regler.....	73
9.2	Reglerna om protokoll förenklas.....	75
10	Beslut om vittnesersättning m.m.....	82
11	Oseriösa rättegångar m.m.	85
11.1	Mål där kåranden inte medverkar.....	87

11.2	Utvidgad möjlighet att avgöra mål på handlingarna	89	Prop. 1999/2000:26
11.3	Bristfälliga stämningsansökningar/ käromål	92	
11.4	Innehållet i en ansökan om återvinning.....	94	
12	Småmål.....	95	
12.1	Förfaranderegler i småmål.....	95	
12.2	Ansvar för rättegångskostnader i småmål	97	
12.2.1	Räckvidden av kostnadsansvaret i småmål	98	
12.2.2	Ersättningsgilla kostnader vid försumlig processföring.....	99	
12.2.3	Ersättning för en rättegångsskrift eller inställelse	101	
12.2.4	Vittnesersättning i småmål.....	102	
13	Utvidgad behörighet för s.k. jourdomstol.....	103	
14	Rättegångsregler i äktenskapsbalken och föräldrabalken	105	
14.1	Avgörande av mål utan huvudförhandling.....	105	
14.2	Rätt till prövning av återkallat yrkande	107	
14.3	Prövningen av yrkande om äktenskapsskillnad när motparten uteblir	108	
14.4	Parts utevaro när en begäran om ett interimistiskt beslut skall prövas	110	
14.5	Delgivning av återkallelse.....	114	
15	Rättegångsfullmakt.....	115	
16	Fristen för ansökan om återvinning av tredskodom.....	119	
17	Handläggningen av mål om förverkande av egendom	122	
18	Hävande av reseförbud	123	
19	Provisoriska beslut för att säkerställa kärandens rätt	124	
20	Möjligheterna att överklaga beslut särskilt	126	
21	Domstolarnas skyldighet att självmant pröva sin behörighet.....	129	
22	Målsägandens rätt att ta över åtal.....	131	
23	Specificering av ombudsarvoden.....	132	
24	Ikraftträdande m.m.	133	
25	Ekonomiska konsekvenser	134	
26	Författningskommentar.....	134	
26.1	Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken	134	
26.2	Förslaget till lag om ändring i äktenskapsbalken	145	
26.3	Förslaget till lag om ändring i föräldrabalken	146	
26.4	Förslaget till lag om ändring i brottsbalken.....	146	
26.5	Förslaget till lag om ändring i lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m.	148	
26.6	Förslaget till lag om ändring i lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister.....	148	
26.7	Förslaget till lag om ändring i sekretesslagen (1980:100)	148	
26.8	Förslaget till lag om ändring i lagen (1986:1009) om förfarandet i vissa fall vid förverkande m.m.	149	

		Prop. 1999/2000:26
26.9	Förslaget till lag om ändring i lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden	149
26.10	Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:603) om verkställighet av slutna ungdomsvård	150
26.11	Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:116) om skiljeförfarande	150
Bilaga 1	Författningsförslagen i departementspromemorian Domstolsförfarandet – Förslag till förbättringar (Ds 1997:7).....	151
Bilaga 2	Förteckning över remissinstanser som yttrat sig över departementspromemorian Domstolsförfarandet – Förslag till förbättringar (Ds 1997:7).....	192
Bilaga 3	Lagförslagen om tidsplaner och preklusion i betänkandet Näringslivets tvistlösning (SOU 1995:65).....	193
Bilaga 4	Förteckning över remissinstanser som har yttrat sig över Skiljedomsutredningens slutbetänkande Näringslivets tvistlösning (SOU 1995:65).....	195
Bilaga 5	Lagförslagen i Riksåklagarens promemoria	196
Bilaga 6	Förteckning över remissinstanser som har yttrat sig över Riksåklagarens promemoria	198
Bilaga 7	Lagrådsremissens lagförslag.....	199
Bilaga 8	Lagrådets yttrande.....	237
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 18 november 1999.....	242

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i rättegångsbalken,
2. lag om ändring i äktenskapsbalken,
3. lag om ändring i föräldrabalken,
4. lag om ändring i brottsbalken,
5. lag om ändring i lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m.,
6. lag om ändring i lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister,
7. lag om ändring i sekretesslagen (1980:100),
8. lag om ändring i lagen (1986:1009) om förfarandet i vissa fall vid förverkande m.m.,
9. lag om ändring i lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens område,
10. lag om ändring i lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård,
11. lag om ändring i lagen (1999:116) om skiljeförfarande.

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om rättegångsbalken¹

dels att 1 kap. 9 §, nuvarande 6 kap. samt 33 kap. 5 § skall upphöra att gälla,

dels att 8 kap. 2, 4 och 7 §§, 12 kap. 9 §, 14 kap. 7 §, 15 kap. 3 §, 18 kap. 8 a §, 19 kap. 12 §, 25 kap. 7 §, 35 kap. 13 §, 42 kap. 6, 11, 18 och 20 §§, 43 kap. 3, 11 och 13 §§, 44 kap. 9 §, 46 kap. 3, 11 och 13 §§, 47 kap. 6, 22 och 24 §§, 50 kap. 17 §, samt 51 kap. 17 § skall ha följande lydelse,

dels att det i balken skall införas ett nytt kapitel, 6 kap., av följande lydelse,

dels att det i balken skall införas två nya bestämmelser, 42 kap. 15 a § och 44 kap. 7 c § av följande lydelse.

6 kap. Om registrering av uppgifter och handlingar

1 § Vid domstolen skall det föras register över alla mål. Registret skall utvisa tiden då varje mål kommit in, de åtgärder som vidtagits med målet, tiden för målets avgörande och, om missnöje anmälts eller överklagande kommit in, dagen då det skett och de åtgärder som vidtagits.

Handlingarna i målet skall föras samman till en akt.

2 § Av målregistret eller av akten skall det framgå

1. domstolens avgöranden i målet, när de har beslutats och vem eller vilka som svarar för beslutet, samt
2. vem eller vilka som svarar för gjorda anteckningar.

När omröstning har förekommit skall skiljaktiga meningar framgå av målregistret eller av akten.

3 § Vid ett sammanträde skall följande antecknas:

1. tid och ställe för sammanträdet,
2. vilka som deltar i sammanträdet,
3. rättegångsfullmakter som ges muntligen inför domstolen,
4. när sammanträdet hålls inom stängda dörrar, anledningen till det,

¹Senaste lydelse av

1 kap. 9 § 1987:747

6 kap. 1 § 1982:1123

6 kap. 2 § 1975:1288

6 kap. 3 § 1969:244

6 kap. 6 § 1999:84

6 kap. 9 § 1987:747

6 kap. 10 § 1974:573

6 kap. 11 § 1996:247

6 kap. 12 § 1996:247

6 kap. 13 § 1996:247

33 kap. 5 § 1996:1624.

5. parternas yrkanden och invändningar samt medgivanden eller bestridanden av motpartens yrkanden,

6. yrkanden av andra än parter samt parternas medgivanden eller bestridanden av sådana yrkanden,

7. den utredning som läggs fram,

8. vad som iakttas vid en syn på stället, samt

9. det som i övrigt förekommer vid ett sammanträde, i den mån det kan ha betydelse för parterna eller för högre rätt att det antecknas.

Anteckningarna skall göras i anslutning till sammanträdet.

Bestämmelserna i 4 kap. 13 § om jäv gäller för den som gör anteckningarna.

4 § Vid ett sammanträde som hålls under förberedelsen av ett mål och som inte endast avser bevisupptagning skall utöver vad som anges i 3 § följande antecknas:

1. i korthet de omständigheter som parterna åberopar samt motpartens yttrande över dessa omständigheter,

2. de bevis som parterna vill åberopa och vad de vill styrka med varje särskilt bevis, samt

3. det som i övrigt behövs till ledning för en huvudförhandling.

5 § När ett bevis tas upp av en domstol som inte har att fatta något slutligt avgörande i målet eller ärendet, skall det upprättas ett protokoll över vad som förekommer.

6 § Berättelser som avges i bevissyfte skall tas upp genom ljudinspelning eller, i den omfattning berättelserna kan antas vara av betydelse i målet, skrivas ned. Detta gäller dock inte vid huvudförhandling i Högsta domstolen.

Om berättelsen skrivs ned, skall parterna och den som hörts genast få tillfälle att kontrollera det som skrivits. Den som lämnat berättelsen skall tillfrågas om han eller hon har något att invända mot innehållet. En invändning som inte leder till någon ändring skall antecknas. Därefter får det som skrivits inte ändras.

7 § Det som i detta kapitel sägs om mål gäller även ärenden som handläggs enligt denna balk.

8 kap.

2 §²

Till ledamot av advokatsamfundet får endast den antas som

1. är svensk medborgare eller medborgare i en annan stat inom Europeiska unionen eller Europeiska ekonomiska samarbetsområdet,

2. har hemvist i Sverige eller i en annan stat inom Europeiska unionen eller Europeiska ekonomiska samarbetsområdet,

² Senaste lydelse 1999:791.

3. har avlagt de kunskapsprov som är föreskrivna för behörighet till domarämbete,

4. har genomgått för advokatverksamhet erforderlig praktisk och teoretisk utbildning,

5. har gjort sig känd för redbarhet, och

6. även i övrigt bedöms lämplig att utöva advokatverksamhet.

Advokatsamfundets styrelse får i enskilda fall medge undantag från antagningskraven såvitt gäller första stycket 1 och 2. Detsamma gäller antagningskraven enligt första stycket 3 och 4 beträffande den som är auktoriserad som advokat i en annan stat i enlighet med där gällande bestämmelser.

Den som har genomgått en utbildning som krävs för att bli advokat i en stat inom Europeiska unionen eller Europeiska ekonomiska samarbetsområdet och som i Sverige genomgått ett prov som visar att han har tillräckliga kunskaper om den svenska rättsordningen, skall anses uppfylla kraven enligt första stycket 3 och 4. Detsamma gäller den som registrerats enligt 2 a § och som därefter under minst tre år bedrivit faktisk och regelbunden advokatverksamhet i Sverige, under förutsättning antingen att verksamheten huvudsakligen omfattat svensk rätt eller att, om verksamheten inte huvudsakligen omfattat svensk rätt, den registrerade på annat sätt har förvärvat tillräckliga kunskaper och erfarenheter för att antas till ledamot i samfundet.

Den som har blivit auktoriserad som advokat i Danmark, Finland, Island eller Norge i enlighet med där gällande bestämmelser och som därefter under minst tre år på ett tillfredsställande sätt har tjänstgjort som biträdande jurist på advokatbyrå i Sverige skall anses uppfylla kraven enligt första stycket 3–6.

Den som är försatt i konkurs eller som har förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken får inte antas till ledamot. Inte heller får den antas till ledamot som enligt 3 § lagen (1985:354) om förbud mot yrkesmässig rådgivning i vissa fall, m.m. är förbjuden att utöva rådgivningsverksamhet.

Lagfaren domare i eller befattningshavare vid domstol eller allmän åklagare eller kronofogde får inte antas till ledamot; inte heller den som annars är anställd i en stats eller kommuns tjänst eller hos någon annan enskild än advokat, om inte advokatsamfundets styrelse medger undantag. *Vad som nu sagts gäller dock inte den som är anställd vid allmän advokatbyrå.*

Lagfaren domare i eller befattningshavare vid domstol eller allmän åklagare eller kronofogde får inte antas till ledamot; inte heller den som annars är anställd i en stats eller kommuns tjänst eller hos någon annan enskild än advokat, om inte advokatsamfundets styrelse medger undantag.

4 §³

En advokat skall i sin verksamhet redbart och nitiskt utföra de uppdrag som anförtrotts honom och iaktta god advokatsed. *I fråga om tystnadsplikt för advokat vid allmän advokatbyrå finns bestämmelser i 9 kap. 9 § sekretesslagen (1980:100). Annan advokat är skyldig att förtiga vad han får kännedom om i sin yrkesutövning när god advokatsed kräver detta.*

En advokat skall i sin verksamhet redbart och nitiskt utföra de uppdrag som anförtrotts honom och iaktta god advokatsed. *En advokat är skyldig att förtiga vad han får kännedom om i sin yrkesutövning när god advokatsed kräver detta.*

I advokatverksamhet som bedrivs i bolagsform får endast advokat vara delägare eller bolagsman, om inte advokatsamfundets styrelse medger undantag.

En advokat är skyldig att hålla sina huvudmäns pengar och andra tillgångar avskilda från det som tillhör honom själv.

7 §⁴

En advokat, som i sin verksamhet uppsåtligen gör orätt eller som annars förfar oredligt, skall uteslutas ur advokatsamfundet. När det gäller en sådan advokat som avses i 2 a § skall registreringen upphävas. Är omständigheterna mildrande, får i stället varning tilldelas honom.

Åsidosätter en advokat annars sina plikter som advokat, får varning eller erinran meddelas honom. Är omständigheterna synnerligen försvårande, får han uteslutas ur samfundet eller, i fråga om en sådan advokat som avses i 2 a §, hans registrering upphävas.

Tilldelas en advokat varning, får han, om det finns särskilda skäl, även åläggas att utge en straffavgift till samfundet med lägst ettusen och högst femtiotusen kronor.

Om det bedöms tillräckligt får disciplinnämnden, i stället för att tilldela en advokat erinran, göra ett uttalande om att advokatens åtgärd är felaktig eller olämplig.

Inträder beträffande en advokat sådan omständighet att han enligt 2 § femte eller sjätte stycket inte får antas till ledamot av samfundet, är han skyldig att genast träda ur samfundet. Om han inte gör det, skall styrelsen förordna om hans uteslutning. Detsamma gäller, om en advokat inte längre uppfyller medborgarskapskravet enligt 2 § första stycket 1 eller hemvistkravet enligt 2 § första stycket 2 och styrelsen inte medger att han får stå kvar som ledamot av samfundet. Om en sådan advokat som avses i 2 a § fråntas rätten att uppträda som advokat i den stat där han är auktoriserad, skall styrelsen upphäva hans registrering.

I beslut varigenom någon uteslutits ur samfundet får förordnas att beslutet genast skall verkställas. Detsamma gäller ett beslut att upphäva en registrering.

³ Senaste lydelse 1994:1034.

⁴ Senaste lydelse 1999:791.

Brott mot tystnadsplikt enligt 4 § första stycket *tredje* meningen får inte åtalas av annan än Justitiekanslern. Åtal får väckas endast om det är påkallat från allmän synpunkt.

Brott mot tystnadsplikt enligt 4 § första stycket *andra* meningen får inte åtalas av *någon* annan än Justitiekanslern. Åtal får väckas endast om det är påkallat från allmän synpunkt.

12 kap.

9 §⁵

Skriftlig fullmakt skall *företes i huvudskrift*, när ombudet första gången *vid rätten* för talan i målet.

Är, då fullmakt skall *företes*, sådan *icke tillgänglig*, skall rätten *giva* ombudet tid att *förete* den; *vad nu sagts gälle ej i fråga om missnöjesanmälan*. Finnes uppskov olägligt, *må* rätten fortsätta med handläggningen av målet, dock utan att *däri* meddela dom eller slutligt beslut. Utfärdas fullmakt, skall behörigheten anses innefatta *vad ombudet* tidigare *åtgjort* i rättegången.

Finner rätten ovisst, *huruvida* parts underskrift *å fullmakt* är riktig, *må* rätten *medgiva* anstånd för *ovisshetens undanröjande*.

Skriftlig fullmakt skall *i huvudskrift eller styrkt avskrift bifogas akten*.

Skriftlig fullmakt skall *visas upp i original* när ombudet första gången för talan i målet. *Fullmakt behöver emellertid inte visas upp för anmälan av missnöje med ett beslut*.

Om en fullmakt inte finns tillgänglig när den skall visas upp, skall rätten *ge* ombudet tid att *visa upp* den. Är ett uppskov olägligt, *får* rätten fortsätta med handläggningen av målet, dock utan att meddela dom eller slutligt beslut. Utfärdas fullmakt, skall behörigheten anses innefatta *ombudets tidigare åtgärder* i rättegången.

Anser rätten att det är ovisst om *en parts underskrift på fullmakten* är riktig, *får* rätten *ge* anstånd för att *undanröja ovissheten*.

Skriftlig fullmakt skall *tas in i akten i original eller bestyrkt kopia*.

14 kap.

7 §⁶

I fall som avses i 1–6 §§ får mål förenas endast om målen väckts vid samma domstol och denna är behörig samt samma rättegångsform är tillämplig för målen.

Väcks talan som avses i 3–5 §§ sedan huvudförhandling påbörjats eller huvudkäromålet på annat sätt företagits till avgörande, får rätten

Väcks talan som avses i 3–5 §§ sedan huvudförhandling påbörjats eller huvudkäromålet på annat sätt företagits till avgörande, får rätten

⁵ Senaste lydelse 1989:656.

⁶ Senaste lydelse 1987:747.

handlägga målen särskilt, om de inte utan olägenhet kan handläggas i samma rättegång. Detsamma gäller, om part väcker talan som avses i 3 eller 5 § efter det att tiden för yttrande enligt 42 kap. 15 § har gått ut.

handlägga målen särskilt, om de inte utan olägenhet kan handläggas i samma rättegång. Detsamma gäller, om part väcker talan som avses i 3 eller 5 § efter det att tiden för yttrande enligt 42 kap. 15 § har gått ut *eller efter den tidpunkt som angetts i ett sådant meddelande som avses i 42 kap. 15 a §.*

15 kap.

3 §⁷

Om någon, *i annat fall än som avses i 1 eller 2 §*, visar sannolika skäl för att han mot någon annan har ett anspråk, som är eller kan antas bli föremål för rättegång eller prövning i annan liknande ordning, och det skäligen kan befaras att motparten genom att utöva viss verksamhet eller företa eller underlåta viss handling eller på annat sätt hindrar eller försvårar utövningen av sökandens rätt eller väsentligt förringar dess värde, får domstol förordna om lämplig åtgärd för att säkerställa sökandens rätt.

Om någon visar sannolika skäl för att han mot någon annan har ett anspråk, som är eller kan antas bli föremål för rättegång eller prövning i annan liknande ordning, och det skäligen kan befaras att motparten genom att utöva viss verksamhet eller företa eller underlåta viss handling eller på annat sätt hindrar eller försvårar utövningen av sökandens rätt eller väsentligt förringar dess värde, får domstol förordna om lämplig åtgärd för att säkerställa sökandens rätt.

En åtgärd enligt första stycket får innebära förbud vid vite att utöva viss verksamhet eller företa viss handling eller annat föreläggande vid vite att beakta sökandens anspråk eller förordnande av syssloman eller meddelande av en föreskrift som är ägnad att på annat sätt förebygga intrång i sökandens rätt.

18 kap.

8 a §⁸

I mål där 1 kap. 3 d § första stycket tillämpas gäller följande i stället för bestämmelserna i 8 §.

Ersättning för rättegångskostnad får inte avse annat än kostnad för

1. rättslig rådgivning under en timme vid ett tillfälle för varje instans och med belopp som motsvarar högst den ersättning som betalas för rådgivning enligt rättshjälpslagen (1996:1619) under en timme,
2. ansökningsavgift,

⁷ Senaste lydelse 1981:828.

⁸ Senaste lydelse 1996:1624.

3. resa och uppehålle för part eller ställföreträdare i samband med sammanträde eller, om personlig inställelse inte föreskrivits, resa och uppehålle för ombud,

4. vittnesbevisning,

5. översättning av handling.

Om en part har handlat så att 3 eller 6 § är tillämplig, får dock ersättning till motparten avse dennes samtliga kostnader enligt 8 §.

Ersättning utgår endast i den mån kostnaden varit skäligen påkallad för tillvaratagande av partens rätt.

Ersättning som anges i andra stycket 3 utgår enligt bestämmelser som regeringen meddelar.

Har målet till en början handlagts i annan ordning än som gäller för mål som avses i denna paragraf, utgår ersättning för kostnad som avser den tidigare handläggningen enligt de kostnadsregler som gäller för denna.

Har ett mål om betalningsföreläggande eller handräckning överlämnats till tingsrätt får, om målet därefter avgörs genom tredsdom mot svaranden, ersättning även avse skälig kostnad för en rättegångsskrift eller för inställelse vid ett sammanträde inför rätten. Sådan ytterligare ersättning utgår, om inte särskilda skäl föranleder annan bedömning, enligt bestämmelser som regeringen meddelar.

Har ett mål om betalningsföreläggande eller handräckning överlämnats till tingsrätt får, om målet därefter avgörs genom tredsdom mot svaranden, ersättning även avse skälig kostnad för högst en rättegångsskrift eller inställelse vid högst ett sammanträde inför rätten. Sådan ytterligare ersättning lämnas, om inte särskilda skäl föranleder annan bedömning, med belopp som motsvarar högst hälften av den ersättning som betalas för rådgivning enligt rättshjälpslagen (1996:1619) under en timme.

19 kap.

12 §⁹

Vad som sägs i detta kapitel skall tillämpas även i fråga om domstolarnas befattning med förundersökning och användande av tvångsmedel.

Om särskilda skäl föreligger, får en fråga om häktning tas upp även av rätten i en annan ort än som följer av reglerna i detta kapitel

Vad som sägs i detta kapitel skall tillämpas även i fråga om domstolarnas befattning med förundersökning och användande av tvångsmedel. *En sådan fråga får tas upp även av rätten i en annan ort än som följer av reglerna i detta kapitel, om beslut i frågan bör fattas utan dröjsmål.*

⁹ Senaste lydelse 1987:1211. Ändringen innebär bl.a. att andra stycket upphävs.

25 kap.7 §¹⁰

Har ej inom tid, som avses i 6 §, åtal väckts eller till rätten inkommit framställning om förlängning av tiden eller förekomma eljest ej längre skäl för reseförbud, skall det omedelbart hävas.

Om hävande av reseförbud förordnar åklagaren. Har förbudet meddelats eller fastställts av rätten, förordnar denna om hävande av förbudet. Rätten får överlåta till åklagaren att besluta om tillfälliga undantag från reseförbudet eller från föreskrifter som har meddelats i samband med detta.

Vad i 24 kap. 21 § är stadgat om häktning äge motsvarande tillämpning beträffande reseförbud.

Reseförbud skall omedelbart hävas om

1. det inom den tid som avses i 6 § varken har väckts åtal eller till rätten inkommit framställning om förlängning av tiden, eller
2. reseförbudet av något annat skäl inte längre bör gälla.

Reseförbud hävs av rätten. Även åklagaren får häva ett reseförbud, om inte förbudet har meddelats eller fastställts av rätten och åtal har väckts. Rätten får överlåta till åklagaren att besluta om tillfälliga undantag från reseförbudet eller från föreskrifter som har meddelats i samband med detta.

Vad som anges i 24 kap. 21 § om häktning skall tillämpas i fråga om reseförbud.

35 kap.13 §¹¹

Vid huvudförhandlingen skall de bevis som upptagits utom huvudförhandlingen tas upp på nytt, om rätten finner detta vara av betydelse i målet och det inte föreligger hinder mot att ta upp beviset.

Har tingsrätten i ett mål som fullföljts till hovrätten tagit upp muntlig bevisning eller hållit syn på stället, behöver beviset tas upp på nytt endast om hovrätten finner detta vara av betydelse för utredningen. I högsta domstolen får de bevis som tagits upp av lägre rätt tas upp på nytt endast om det föreligger synnerliga skäl.

Om ett bevis inte tas upp på nytt, skall det förebringas genom protokoll eller på annat lämpligt sätt.

Om ett bevis inte tas upp på nytt, skall det läggas fram på lämpligt sätt.

42 kap.6 §¹²

Utfärdas stämning, skall förberedelse i målet äga rum.
Förberedelsen har till syfte att klarlägga

¹⁰ Senaste lydelse 1981:1294.

¹¹ Senaste lydelse 1989:656.

¹² Senaste lydelse 1987:747.

1. parternas yrkanden och invändningar samt de omständigheter som parterna åberopar till grund för sin talan,
2. i vad mån parterna är oense om åberopade sakförhållanden,
3. vilka bevis som skall förebringas och vad som skall styrkas med varje bevis,
4. om ytterligare utredning eller andra åtgärder behövs före målets avgörande och
5. om det finns förutsättningar för förlikning.

Rätten skall driva förberedelsen med inriktning på ett snabbt avgörande av målet. Så snart det lämpligen kan ske bör rätten höra parterna angående målets handläggning.

Rätten skall driva förberedelsen med inriktning på ett snabbt avgörande av målet. Så snart det lämpligen kan ske bör rätten höra parterna angående målets handläggning *och, om det inte på grund av målets beskaffenhet eller av något annat särskilt skäl är obehövt, upprätta en tidsplan för denna.*

11 §¹³

I mål där förlikning om saken är tillåten får svaranden föreläggas att skriftligen avge svaromål enligt 7 § vid påföljd att tredskodom annars kan komma att meddelas mot honom. I föreläggandet skall anges vad svaranden enligt 44 kap. 7 a eller 7 b § skall iaktta för att tredskodom inte skall kunna meddelas mot honom.

I mål där förlikning om saken är tillåten får svaranden föreläggas att skriftligen avge svaromål enligt 7 § vid påföljd att tredskodom annars kan komma att meddelas mot honom. I föreläggandet skall anges vad svaranden enligt 44 kap. 7 a eller 7 b § skall iaktta för att tredskodom inte skall kunna meddelas mot honom. *I föreläggandet skall anges när tredskodom kan komma att meddelas.*

I mål där förlikning om saken är tillåten får käranden, om han underlåter att medverka i målet, föreläggas att senast en viss dag ange om han vidhåller sin talan vid påföljd att tredskodom annars kan komma att meddelas mot honom. I föreläggandet skall anges när tredskodom kan komma att meddelas.

15 a §

I mål där förlikning om saken är tillåten får tingsrätten meddela parterna att förberedelsen vid en

¹³ Senaste lydelse 1991:847.

viss senare tidpunkt skall anses vara avslutad. I sådant fall får efter den tidpunkten en part åberopa en ny omständighet eller ett nytt bevis endast om

1. parten gör sannolikt att han har haft en giltig ursäkt att inte åberopa omständigheten eller beviset tidigare eller

2. målets prövning inte fördröjs i någon väsentlig mån, om åberopandet tillåts.

I meddelandet skall parterna upplysas om den verkan som meddelandet har.

18 §¹⁴

Ett mål avgörs efter huvudförhandling. Utan sådan förhandling får rätten dock

1. avgöra ett mål på annat sätt än genom dom,
2. meddela tredsdom,
3. meddela dom i anledning av talan som medgivits eller eftergivits,
4. stadfästa förlikning och
5. även i annat fall meddela dom, om huvudförhandling inte behövs med hänsyn till utredningen i målet och inte heller begärs av någon av parterna.

Innan ett mål avgörs med stöd av första stycket 5, skall parterna, om de inte kan anses redan ha slutfört sin talan, beredas tillfälle till detta.

Innan ett mål avgörs genom tredsdom enligt 44 kap. 7 a eller 7 b §, gäller vad som sägs i andra stycket i fråga om kändan.

Innan ett mål avgörs genom tredsdom enligt 44 kap. 7 c §, gäller vad som sägs i andra stycket i fråga om svaranden.

20 §¹⁵

Så snart förberedelsen avslutats skall rätten, om målet inte avgjorts enligt 18 §, bestämma tid för huvudförhandling, om möjligt efter samråd med parterna. Huvudförhandling för handläggning av rättegångsfråga eller del av saken, som kan avgöras särskilt, får hållas även om förberedelsen av målet i övrigt inte har avslutats.

Huvudförhandling för handläggning av rättegångsfråga eller del av saken, som kan avgöras särskilt, får hållas även om förberedelsen av målet i övrigt inte har avslutats.

¹⁴ Senaste lydelse 1991:847.

¹⁵ Senaste lydelse 1987:747.

Huvudförhandlingen får med parternas samtycke hållas i förenklad form, om det är möjligt med hänsyn till reglerna i 43 kap. 2 §. Sådan huvudförhandling kan äga rum i omedelbart samband med förberedelsen eller, under förutsättning att samma domare sitter i rätten, inom femton dagar från den dag då den muntliga förberedelsen avslutades. Oavsett parternas samtycke får huvudförhandling i förenklad form hållas i omedelbart samband med förberedelsen, om saken är uppenbar.

Om muntlig förberedelse hålls per telefon, får även huvudförhandling i förenklad form hållas per telefon i omedelbart samband med förberedelsen.

Vid huvudförhandling i förenklad form skall vad som ägt rum under det sammanträde då den muntliga förberedelsen avslutades anses ha ägt rum även vid huvudförhandlingen utan att det behöver upprepas vid denna.

43 kap.

3 §¹⁶

Föreligger det sådant hinder mot huvudförhandling som avses i 2 §, får förhandlingen ändå påbörjas, om det kan antas att *den enligt 11 § andra stycket kan fortsätta senare* utan att ny huvudförhandling behöver hållas och en uppdelning av förhandlingen inte är olämplig med hänsyn till målets beskaffenhet.

Om det finns sådant hinder mot huvudförhandling som avses i 2 §, får förhandlingen ändå påbörjas, om det kan antas att *hindret kommer att undanröjas* utan att ny huvudförhandling behöver hållas enligt 11 § tredje stycket och en uppdelning av förhandlingen inte är olämplig med hänsyn till målets beskaffenhet.

Inställs huvudförhandlingen, får rätten ändå ta upp muntlig bevisning, om det är tillåtet enligt reglerna om förhör utom huvudförhandling och den som skall höras finns tillgänglig.

Om det är av synnerlig vikt för utredningen, får även annan handläggning äga rum i anslutning till bevisupptagning enligt andra stycket.

Om bevisning upptas med stöd av andra eller tredje stycket, gäller i tillämpliga delar vad som föreskrivs om bevis som upptas utom huvudförhandlingen.

11 §¹⁷

Huvudförhandlingen skall, *utan annat avbrott än som kan föranledas av bestämmelserna i 1 kap. 9 §, om möjligt fortgå i ett sammanhang till dess målet är färdigt för avgörande. En påbörjad huvudförhandling får uppskjutas endast om förhandlingen ägt rum enligt 3 § första*

Huvudförhandlingen skall *genomföras utan onödiga uppehåll och så långt möjligt i ett sammanhang.*

Om huvudförhandlingen inte kräver mer än tre dagar, skall den genomföras inom loppet av en vecka. I andra fall skall förhandlingen pågå minst tre dagar per

¹⁶ Senaste lydelse 1987:747.

¹⁷ Senaste lydelse 1987:747.

stycket, om det efter handläggningens början har kommit fram något nytt viktigt skäl eller bevis eller om rätten annars finner att det är nödvändigt. En uppskjuten huvudförhandling skall återupptas så snart som möjligt.

Har en huvudförhandling uppskjutits en eller flera gånger, får fortsatt huvudförhandling hållas, om den sammanlagda uppskovstiden uppgår till högst femton dagar. I annat fall skall ny huvudförhandling hållas, om det inte med hänsyn till målets beskaffenhet föreligger synnerliga skäl att hålla fortsatt huvudförhandling och syftet med en sammanhållen huvudförhandling inte eftersätts i väsentlig mån. Uppskjuts en huvudförhandling som hålls i förenklad form, skall alltid ny huvudförhandling hållas utan tillämpning av 42 kap. 20 § andra stycket.

Till en uppskjuten huvudförhandling skall parterna kallas omedelbart eller genom särskild kallelse. I fråga om föreläggande för parterna gäller vad som sägs i 42 kap. 12 §. Utsätts ett mål till fortsatt huvudförhandling, får i stället för föreläggande enligt 12 § första stycket en part föreläggas att inställa sig vid påföljd att annars tredskodom kan komma att meddelas mot honom eller målet avgöras utan hinder av hans utevaror.

vecka.

Om det finns särskilda skäl med hänsyn till målets omfattning, huvudförhandlingens längd eller andra särskilda omständigheter, får uppehåll göras i större omfattning än vad som följer av andra stycket. Ny huvudförhandling skall hållas, om uppehåll i förhandlingen gjorts i sådan omfattning att syftet med en sammanhållen huvudförhandling väsentligen gått förlorat.

I fråga om föreläggande i kallelse till en senare förhandling gäller vad som sägs i 42 kap. 12 §. Om ett mål sätts ut till fortsatt huvudförhandling, får i stället för föreläggande enligt 12 § första stycket en part föreläggas att inställa sig vid påföljd att annars tredskodom kan komma att meddelas mot honom eller målet avgöras utan hinder av hans utevaror.

13 §¹⁸

Vid fortsatt huvudförhandling skall handläggningen fortsätta där den slutade vid den tidigare förhandlingen.

Vid ny huvudförhandling skall målet företas till fullständig handläggning. Bevis, som upptagits vid tidigare handläggning,

Vid ny huvudförhandling skall målet företas till fullständig handläggning. Bevis, som upptagits vid tidigare handläggning,

¹⁸ Senaste lydelse 1987:747.

skall tas upp på nytt, om rätten finner detta vara av betydelse i målet och det inte *föreligger* hinder mot att ta upp beviset. Om ett bevis inte tas upp på nytt, skall det *förebringas genom protokoll eller på annat lämpligt sätt*.

skall tas upp på nytt, om rätten finner detta vara av betydelse i målet och det inte *finns* hinder mot att ta upp beviset. Om ett bevis inte tas upp på nytt, skall det *läggas fram* på lämpligt sätt.

44 kap.

7 c §

Om käranden inte följer ett föreläggande enligt 42 kap. 11 § andra stycket att ange om han vidhåller sin talan, får tredsdom meddelas mot honom.

9 §

Part, mot vilken tredsdom givits, äge hos den rätt, där talan väckts, söka återvinning inom en månad från den dag, då domen *delgavs honom*. Sökes ej återvinning, skall domen *stå fast i vad den gått honom emot*.

Ansökan om återvinning skall göras skriftligen. Har tredsdom givits *under förberedelsen*, bör *skriften* innehålla allt vad från sökandens sida *erfordras* för förberedelsens fullföljande.

Part, mot vilken tredsdom *meddelats*, får hos den rätt där talan väckts söka återvinning inom en månad från den dag då domen *meddelades*. Om återvinning *inte söks står* domen fast i *den del* den gått *parten* emot.

Ansökan om återvinning skall göras skriftligen. Har tredsdom *meddelats utan huvudförhandling*, bör *ansökan* innehålla allt *som behövs* från sökandens sida för förberedelsens fullföljande.

46 kap.

3 §¹⁹

Föreligger det sådant hinder mot huvudförhandling som avses i 2 § första stycket 4–6, får förhandlingen ändå påbörjas, om det kan antas att *den enligt 11 § andra stycket kan fortsätta senare* utan att ny huvudförhandling behöver hållas och en uppdelning av förhandlingen inte är olämplig med hänsyn till målets beskaffenhet.

Om det finns sådant hinder mot huvudförhandling som avses i 2 § första stycket 4–6, får förhandlingen ändå påbörjas, om det kan antas att *hindret kommer att undanröjas* utan att ny huvudförhandling behöver hållas *enligt 11 § tredje stycket* och en uppdelning av förhandlingen inte är olämplig med hänsyn till målets beskaffenhet.

¹⁹ Senaste lydelse 1987:747.

Inställs huvudförhandlingen, får rätten ändå ta upp muntlig bevisning, om det är tillåtet enligt reglerna om förhör utom huvudförhandling och den som skall höras finns tillgänglig.

Om det är av synnerlig vikt för utredningen, får även annan handläggning äga rum i anslutning till bevisupptagning enligt andra stycket.

Om bevisning upptas med stöd av andra eller tredje stycket, gäller i tillämpliga delar vad som föreskrivs om bevis som upptas utom huvudförhandlingen.

11 §²⁰

Huvudförhandlingen skall, utan annat avbrott än som kan föranledas av bestämmelserna i 1 kap. 9 §, om möjligt fortgå i ett sammanhang till dess målet är färdigt för avgörande. En påbörjad huvudförhandling får uppskjutas endast om förhandlingen ägt rum enligt 3 § första stycket, om det efter handläggningens början har kommit fram något nytt viktigt skäl eller bevis eller om rätten annars finner att det är nödvändigt. En uppskjuten huvudförhandling skall återupptas så snart som möjligt. Är den tilltalade häktad, skall förhandlingen återupptas inom en vecka från dagen för föregående förhandlings avslutande eller, då han häktats därefter, från dagen för hans häktande, om inte på grund av särskilda omständigheter ett längre uppskov är nödvändigt.

Har en huvudförhandling uppskjutits en eller flera gånger, får fortsatt huvudförhandling hållas, om den sammanlagda uppskovstiden uppgår till högst femton dagar. I annat fall skall ny huvudförhandling hållas, om det inte med hänsyn till målets beskaffenhet föreligger synnerliga skäl att hålla fortsatt huvudförhandling och syftet med en sammanhållen huvudförhandling inte

Huvudförhandlingen skall genomföras utan onödiga uppehåll och så långt möjligt i ett sammanhang.

Om huvudförhandlingen inte kräver mer än tre dagar, skall den genomföras inom loppet av en vecka. I andra fall skall förhandlingen pågå minst tre dagar per vecka.

Om det finns särskilda skäl med hänsyn till målets omfattning, huvudförhandlingens längd eller andra särskilda omständigheter, får uppehåll göras i större omfattning än vad som följer av andra stycket. Ny huvudförhandling skall hållas, om uppehåll i förhandlingen gjorts i sådan omfattning att syftet med en sammanhållen huvudförhandling väsentligen gått förlorat. Är den tilltalade häktad, får ett uppehåll inte göras i mer än en vecka, om inte på grund av särskilda omständigheter ett längre uppehåll är nödvändigt.

I fråga om föreläggande i kallelse till en senare förhandling gäller vad som sägs i 45 kap. 15 §

²⁰ Senaste lydelse 1993:348.

eftersätts i väsentlig mån.

Utan hinder av bestämmelserna i andra stycket får fortsatt huvudförhandling hållas i den mån uppskov har föranletts av en rättspsykiatrisk undersökning, om det inte är olämpligt med hänsyn till uppskovets längd och omständigheterna i målet.

Till en uppskjuten huvudförhandling skall parterna kallas omedelbart eller genom särskild kallelse. I fråga om föreläggande gäller vad som sägs i 45 kap. 15 §.

13 §²¹

Vid fortsatt huvudförhandling skall handläggningen fortsätta där den slutade vid den tidigare förhandlingen.

Vid ny huvudförhandling skall målet företas till fullständig handläggning. Bevis, som upptagits vid tidigare handläggning, skall tas upp på nytt, om rätten finner detta vara av betydelse i målet och det inte *föreligger* hinder mot att ta upp beviset. Om ett bevis inte tas upp på nytt, skall det *föreläggas genom protokoll eller på annat lämpligt sätt.*

Vid ny huvudförhandling skall målet företas till fullständig handläggning. Bevis, som upptagits vid tidigare handläggning, skall tas upp på nytt, om rätten finner detta vara av betydelse i målet och det inte *finns* hinder mot att ta upp beviset. Om ett bevis inte tas upp på nytt, skall det *läggas fram* på lämpligt sätt.

47 kap.

6 §²²

Utfärdas stämning, skall förberedelse i målet äga rum.

Förberedelsen har till syfte att klarlägga

1. den tilltalades inställning till åtalet och grunden för den,
2. vilka bevis som skall föreläggas och vad som skall styrkas med varje bevis samt
3. om ytterligare utredning eller andra åtgärder behövs före målets avgörande.

Rätten skall driva förberedelsen med inriktning på ett snabbt avgörande av målet. Så snart det lämpligen kan ske bör rätten höra parterna angående målets handläggning.

Rätten skall driva förberedelsen med inriktning på ett snabbt avgörande av målet. Så snart det lämpligen kan ske bör rätten höra parterna angående målets handläggning *och, om det inte på grund*

²¹ Senaste lydelse 1987:747.

²² Senaste lydelse 1987:747.

av målets beskaffenhet eller av något annat särskilt skäl är obehövt, upprätta en tidsplan för denna.

22 §²³

Så snart förberedelsen avslutats skall rätten bestämma tid för huvudförhandling, om möjligt efter samråd med parterna. Huvudförhandling för handläggning av rättegångsfråga eller del av saken, som kan avgöras särskilt, får hållas även om förberedelsen av målet i övrigt inte har avslutats.

Är den tilltalade häktad, skall huvudförhandlingen hållas inom en vecka från dagen för förberedelsens avslutande eller, då han häktats därefter, från dagen för hans häktande.

Är den tilltalade ålagd reseförbud, skall huvudförhandling hållas inom en månad från dagen för förberedelsens avslutande. Har reseförbudet meddelats därefter, skall tiden räknas från dagen för delgivning av beslutet.

Huvudförhandling för handläggning av rättegångsfråga eller del av saken, som kan avgöras särskilt, får hållas även om förberedelsen av målet i övrigt inte har avslutats.

24 §

Om enskilt åtal skall i övrigt vad i 45 kap. 1 § tredje stycket samt 2, 3, 5, 6, 8, 12 och 17 §§ är stadgat äga motsvarande tillämpning.

Beträffande huvudförhandling i mål, *vari* enskilt åtal föres, äge bestämmelserna i 46 kap. *motsvarande tillämpning*; i dylikt mål gälla dock följande avvikelser:

1. *Om* kallelse till *uppskjuten* huvudförhandling och föreläggande för part gälla vad i 23 § i detta kapitel är stadgat.

2. *Utebliva* båda parterna från *rättegångstillfälle* för huvudförhandling, skall målet avskrivas. Om påföljd för målsägande, som uteblir eller underlåter att infinna sig personligen, *så ock* om måls återupptagande *skola* bestämmelserna i 14–16 och 18 §§ i detta kapitel *äga motsvarande tillämp-*

Vid enskilt åtal *tillämpas* i övrigt 45 kap. 1 § tredje stycket samt 2, 3, 5, 6, 8, 12 och 17 §§.

Beträffande huvudförhandling i mål om enskilt åtal *tillämpas* bestämmelserna i 46 kap. *med* följande avvikelser:

1. *I fråga om* kallelse till huvudförhandling *som återupptas efter uppehåll* och föreläggande för part gäller det som sägs i 23 § i detta kapitel.

2. *Om* båda parterna *uteblir* från huvudförhandling, skall målet avskrivas. *I fråga om* påföljd för målsägande som uteblir eller underlåter att infinna sig personligen *samt* om måls återupptagande *tillämpas* bestämmelserna i 14–16 och 18 §§ i detta kapitel. *Uteblir* båda parterna eller *en av dem* från

²³ Senaste lydelse 1987:747.

ning. Utebliva båda parterna eller *ett* särskilt sammanträde för *endera* från särskilt sammanträde behandling av rättegångsfråga, *får* för behandling av rättegångsfråga, frågan avgöras utan hinder *av detta*.
må frågan avgöras utan hinder *därav*.

3. Då mål *utsättes* till fortsatt eller ny huvudförhandling, *äga* rätten i stället för åtgärd, som avses i 46 kap. 12 §, *förordna*, att förberedelse skall *ånyo* äga rum, samt meddela *erforderliga* föreskrifter *därom*.

3. Då mål *sätts ut* till fortsatt eller ny huvudförhandling, *får* rätten i stället för åtgärd som avses i 46 kap. 12 § *besluta* att förberedelse skall äga rum *på nytt* samt meddela föreskrifter *om detta*.

50 kap.

17 §²⁴

I övrigt skall det som sägs i 1 kap. 9 § samt 43 kap. 1–6 §§, 8 § andra–fjärde styckena och 10–14 §§ tillämpas i fråga om huvudförhandling i hovrätten. Reglerna i 16 § i detta kapitel skall dock tillämpas i fråga om kallelser till *uppskjuten* huvudförhandling och *föreläggande* för parterna.

I övrigt skall det som sägs i 43 kap. 1–6 §§, 8 § andra–fjärde styckena och 10–14 §§ tillämpas i fråga om huvudförhandling i hovrätten. Reglerna i 16 § i detta kapitel skall dock tillämpas i fråga om kallelser till huvudförhandling *som återupptas efter uppehåll* och *förelägganden* för parterna.

²⁴ Senaste lydelse 1994:1034.

51 kap.17 §²⁵

I övrigt skall det som sägs i 1 kap. 9 § samt 46 kap. 1–5 §§, 6 § andra stycket, 7–9, 11, 13, 16 och 17 §§ tillämpas i fråga om huvudförhandling i hovrätten. Reglerna i 16 § i detta kapitel skall dock tillämpas i fråga om kallelser till *uppskjuten* huvudförhandling och *föreläggande* för parterna.

När ett mål sätts ut till fortsatt eller ny huvudförhandling, får hovrätten besluta om lämpliga åtgärder för att målet skall kunna slutföras vid den förhandlingen.

I fråga om sådana åtgärder gäller 10–12 §§ i detta kapitel.

I övrigt skall det som sägs i 46 kap. 1–5 §§, 6 § andra stycket, 7–9, 11, 13, 16 och 17 §§ tillämpas i fråga om huvudförhandling i hovrätten. Reglerna i 16 § i detta kapitel skall dock tillämpas i fråga om kallelser till huvudförhandling *som återupptas efter uppehåll* och *förelägganden* för parterna.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2000.

2. Bestämmelserna i 18 kap. 8 a § i dess äldre lydelse skall tillämpas i mål som handläggs enligt 1 kap. 3 d §, om ansökan om stämning har kommit in till rätten före ikraftträdandet eller, när talan har väckts som enskilt anspråk i brottmål, rätten före ikraftträdandet beslutat att tvisten skall handläggas som tvistemål. Detsamma gäller om talan har väckts genom ansökan om betalningsföreläggande eller handräckning och kronofogdemyndigheten före ikraftträdandet har beslutat att, enligt 36 eller 54 § lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning, överlämna målet till tingsrätt.

3. Har en huvudförhandling påbörjats före ikraftträdandet tillämpas i fråga om den förhandlingen 43 kap. 3 och 11 §§ eller 46 kap. 3 och 11 §§ i deras äldre lydelse.

²⁵ Senaste lydelse 1994:1034.

Härigenom föreskrivs att 14 kap. 9, 11, 12 och 16 §§ äktenskapsbalken skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse***14 kap.**

9 §

Beslut enligt 7 § får meddelas utan huvudförhandling. Innan beslutet meddelas skall den andra maken få tillfälle att yttra sig över yrkandet. Har domstolen kallat makarna till förhandling och uteblir den make som har framställt yrkandet, skall detta anses återkallat till den del det inte har medgetts av den andra maken. Att den andra maken uteblir från förhandlingen hindrar inte att yrkandet prövas.

Innan rätten meddelar ett beslut enligt 7 §, skall den andra maken få tillfälle att yttra sig över yrkandet.

11 §

Om en make återkallar talan om äktenskapsskillnad sedan gemensam ansökan om äktenskapsskillnad har getts in till domstolen eller sedan den makens yrkande om äktenskapsskillnad har delgetts den andra maken, skall målet trots detta prövas om denne yrkar det. Den sistnämnda maken skall underrättas om detta när återkallelsen delges den maken.

Om en make återkallar ett yrkande om äktenskapsskillnad sedan gemensam ansökan om äktenskapsskillnad har getts in till domstolen eller sedan den makens yrkande om äktenskapsskillnad har delgetts den andra maken, skall yrkandet ändå prövas om den andra maken yrkar det. Den andra maken skall underrättas om detta när återkallelsen skickas till honom eller henne.

Om en make som har yrkat äktenskapsskillnad uteblir från en förhandling i denna fråga, skall målet trots detta prövas om den andra maken yrkar det vid förhandlingen. En make som har yrkat äktenskapsskillnad skall underrättas om detta när den maken kallas till förhandlingen.

Om käranden uteblir från en förhandling i ett mål om äktenskapsskillnad, skall yrkandet om äktenskapsskillnad ändå prövas om svaranden begär det. Rätten skall underrätta käranden om detta i kallelsen till förhandlingen.

12 §

När makarna eller en av dem yrkar äktenskapsskillnad får *målet* prövas utan huvudförhandling. *Detta gäller också andra frågor i målet, om makarna är överens om dem.*

När makarna eller en av dem yrkar äktenskapsskillnad får *yrkandet* prövas utan huvudförhandling. *Andra frågor i målet kan avgöras utan huvudförhandling enligt bestämmelserna i rättegångsbalken.*

16 §

I fall som avses i 6 kap. 6 § andra stycket får domstolen på yrkande av en av makarna besluta i frågan om nyttjanderätt för tiden till dess att frågan har avgjorts genom dom som har vunnit laga kraft. *Beslut meddelas på det sätt som anges i 9 §.* Beslutet får verkställas på samma sätt som en dom som har vunnit laga kraft men får när som helst ändras av domstolen.

I fall som avses i 6 kap. 6 § andra stycket får domstolen på yrkande av en av makarna besluta i frågan om nyttjanderätt för tiden till dess att frågan har avgjorts genom dom som har vunnit laga kraft. *Innan rätten meddelar beslut, skall den andra maken få tillfälle att yttra sig över yrkandet.* Beslutet får verkställas på samma sätt som en dom som har vunnit laga kraft men får när som helst ändras av domstolen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2000.

Härigenom föreskrivs att 6 kap. 17 och 20 §§ samt 7 kap. 15 § föräldrabalken skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 kap.

17 §¹

Frågor om vårdnad, boende eller umgänge tas upp av rätten i den ort där barnet har sitt hemvist. Sådana frågor kan tas upp även i samband med äktenskapsmål. Om det inte finns någon behörig domstol, tas frågorna upp av Stockholms tingsrätt.

Frågor om vårdnad som avses i 4, 5, 7, 8 och 10 §§ samt 10 b § andra stycket samt frågor om boende och umgänge handläggs i den ordning som är föreskriven för tvistemål. Frågan om fördelning av resekostnader enligt 15 b § skall anses som en del av frågan om umgänge. Står barnet under vårdnad av båda föräldrarna eller en av dem och är föräldrarna överens i saken, får de väcka talan genom gemensam ansökan.

Övriga frågor om vårdnad handläggs i den ordning som gäller för domstolsärenden.

I mål om vårdnad och boende kan underhållsbidrag för barnet yrkas utan stämning.

Dom i mål om vårdnad, boende eller umgänge får meddelas utan huvudförhandling, om parterna är överens i saken.

20 §²

I mål eller ärenden om vårdnad, boende eller umgänge får rätten besluta om vårdnad, boende eller umgänge för tiden till dess att frågan har avgjorts genom en dom eller ett beslut som har vunnit laga kraft eller föräldrarna har träffat ett avtal om frågan och avtalet har godkänts av socialnämnden. Rätten skall besluta efter vad som är bäst för barnet.

Beslut enligt första stycket får meddelas utan huvudförhandling. Innan beslutet meddelas skall motparten få tillfälle att yttra sig i frågan. Rätten kan inhämta upplysningar från socialnämnden i frågan. Har rätten meddelat ett beslut som ännu gäller när målet eller ärendet skall avgöras, skall rätten ompröva beslutet.

Innan beslut enligt första stycket meddelas skall motparten få tillfälle att yttra sig i frågan. Rätten kan inhämta upplysningar från socialnämnden i frågan. Har rätten meddelat ett beslut som ännu gäller när målet eller ärendet skall avgöras, skall rätten ompröva beslutet.

¹ Senaste lydelse 1998:319. Ändringen innebär att femte stycket upphävs.

² Senaste lydelse 1998:319.

Ett beslut enligt denna paragraf får verkställas på samma sätt som en dom som har vunnit laga kraft. Beslutet får dock när som helst ändras av rätten.

7 kap.
15 §³

I mål om underhåll till barn får rätten, för tiden till dess att frågan har avgjorts genom en dom eller ett beslut som har vunnit laga kraft, besluta om underhållet efter vad som är skäligt. Skyldighet att utge bidrag får dock åläggas någon endast om det finns sannolika skäl för att bidragsskyldighet föreligger. Har fråga om underhåll väckts i samband med mål om fastställande av faderskap till barn, får beslut om skyldighet att utge bidrag inte meddelas, om flera män är instämnda i målet.

Beslut enligt första stycket kan meddelas utan huvudförhandling. Innan *beslutet* meddelas, skall motparten få tillfälle att yttra sig i frågan. Har rätten meddelat ett beslut, skall den ompröva det när målet avgörs.

Innan *beslut enligt första stycket* meddelas, skall motparten få tillfälle att yttra sig i frågan. Har rätten meddelat ett beslut, skall den ompröva det när målet avgörs.

Ett beslut enligt denna paragraf får verkställas på samma sätt som en dom som har vunnit laga kraft. Beslutet får dock när som helst ändras av rätten.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2000.

³ Senaste lydelse 1987:790.

Härigenom föreskrivs att 26 kap. 8 § och 33 kap. 5–8 §§ brottsbalken skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse***26 kap.**8 §¹

Om flera fängelsestraff verkställs samtidigt, skall vid tillämpning av 6 § hänsyn tas till den sammanlagda fängelse tiden. Vad nu sagts gäller dock inte tid för fängelse som dömts ut enligt 28 kap. 3 § eller förvandlingsstraff för böter.

Såsom avtjänad tid räknas även tid varunder straffet skall anses verkställt på grund av domstols förordnande som i 33 kap. 5 och 6 §§ sägs.

Såsom avtjänad tid räknas även tid varunder straffet skall anses verkställt enligt bestämmelserna i 33 kap. 6 och 7 §§ och lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m.

33 kap.5 §²

Döms någon till fängelse på viss tid eller till slutet ungdomsvård eller förordnar rätten, med tillämpning av 34 kap. 1 § 1, att sådan påföljd skall avse ytterligare brott, och har den dömde med anledning av misstanke om brott som prövats genom dom i målet, under en sammanhängande tid av minst tjugofyra timmar varit berövad friheten som anhållen, häktad eller intagen på en enhet för rättspsykiatrisk undersökning med stöd av 10 § lagen (1991:1137) om rättspsykiatrisk undersökning, skall tiden för frihetsberövandet, till den del under vilken inte samtidigt en dom i ett annat mål verkställts, anses som tid under vilken den utdömda påföljden verkställts i anstalt eller vid särskilt ungdomshem. Domstolen skall i domen ange det antal

Bestämmelser om att frihetsberövande i vissa fall skall tillgodoräknas som tid för verkställighet av påföljd finns i lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m. och i lagen (1998:603) om verkställighet av slutet ungdomsvård.

¹ Senaste lydelse 1993:201.

² Senaste lydelse 1998:604.

dagar påföljden skall anses verkställd. Är den tid med vilken påföljden överstiger frihetsberövandet ringa, får förordnas att påföljden skall anses helt verkställd genom frihetsberövandet.

Undanröjs villkorlig dom eller skyddstillsyn och döms i stället till fängelse på viss tid eller till sluten ungdomsvård, skall, om tillgodoräknande inte skett enligt första eller tredje stycket, första stycket tillämpas även i fråga om

1. frihetsberövande som föregått den villkorliga domen eller domen på skyddstillsyn,

2. frihetsberövande som föregått dom genom vilken förordnats att den villkorliga domen eller skyddstillsynen skall avse även ytterligare brott samt

3. sådant omhändertagande som avses i 28 kap. 6 b § eller 11 § tredje stycket.

Döms någon till böter och har han med anledning av misstanke om brott som prövats genom dom i målet varit berövad friheten på sätt som anges i första stycket, får förordnas att påföljden skall anses helt eller delvis verkställd genom frihetsberövandet.

6 §

Bestämmelserna i 5 § om tillgodoräknande av tid för frihetsberövande som verkställighet av påföljd må, i den mån det med hänsyn till omständigheterna prövas skäligt, tillämpas även i fråga om frihetsberövande som ägt rum utom riket.

Om någon döms till fängelse på viss tid eller till sluten ungdomsvård eller om rätten med tillämpning av 34 kap. 1 § 1 förordnar att sådan påföljd skall avse ytterligare brott, och den dömda med anledning av misstanke om brott som prövats genom dom i målet har varit berövad friheten på sätt som enligt 19 a § första stycket lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m. får tillgodoräknas som tid under vilken påföljden verkställts i anstalt eller vid ett

särskilt ungdomshem, får rätten förordna att påföljden skall anses helt verkställd genom frihetsberövandet. En förutsättning för ett sådant förordnande är att den tid som den utdömda påföljden överstiger frihetsberövandet med är ringa.

Om rätten undanröjer en villkorlig dom eller en skyddstillsyn och i stället dömer till fängelse på viss tid eller till sluten ungdomsvård, gäller första stycket även i fråga om sådana frihetsberövanden som anges i 19 a § andra stycket lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m.

Om någon döms till böter och med anledning av misstanke om brott, som prövats genom dom i målet, har varit berövad friheten på sätt som enligt första stycket får tillgodoräknas som verkställighet av påföljd, får rätten förordna att påföljden skall anses helt eller delvis verkställd genom frihetsberövandet.

7 §³

Bestämmelserna om tillgodoräknande av tid för frihetsberövande som verkställighet av påföljd i 6 §, i 19 a § lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m. och i 10 a § lagen (1998:603) om verkställighet av slutet ungdomsvård får tillämpas av rätten i fråga om frihetsberövande som ägt rum utom riket, i den utsträckning det med hänsyn till omständigheterna är skäligt.

³ Förutvarande 7 § upphävd genom 1987:761.

Vid prövning i högre rätt av *klagan* angående *ådömd* påföljd *må* beslut i fråga som avses i 5 och 6 §§ ändras även om *talán* *ej* fullföljts mot beslutet.

Vid prövning i högre rätt av *ett överklagande* angående *utdömd* påföljd *får* beslut i fråga som avses i 6 och 7 §§ ändras även om *beslutet inte överklagats*.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2000.

⁴ Senaste lydelse 1988:942.

2.5 Förslag till lag om ändring i lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m.

Prop. 1999/2000:26

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m.

dels att 22 § skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny bestämmelse, 19 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

19 a §

Om någon har dömts till fängelse på viss tid eller om domstol, med tillämpning av 34 kap. 1 § 1 brottsbalken, har förordnat att sådan påföljd skall avse ytterligare brott, och den dömda med anledning av misstanke om brott, som prövats genom dom i målet, under en sammanhängande tid av minst 24 timmar har varit berövad friheten som anhållen, häktad eller intagen på en enhet för rättspsykiatrisk undersökning med stöd av 10 § lagen (1991:1137) om rättspsykiatrisk undersökning, skall tiden för frihetsberövandet, till den del därunder inte samtidigt skett verkställighet av dom i annat mål, anses som tid under vilken den utdömda påföljden verkställts i anstalt.

Om rätten har undanröjt en villkorlig dom eller en skyddstillsyn och i stället dömt till fängelse på viss tid, skall första stycket tillämpas, i den mån tillgodoräknande inte skett enligt första stycket eller 33 kap. 6 § tredje stycket brottsbalken, även i fråga om

1. frihetsberövande som föregått den villkorliga domen eller domen på skyddstillsyn,

2. frihetsberövande som föregått dom genom vilken förordnats att

den villkorliga domen eller skyddstillsynen skall avse även ytterligare brott samt

3. sådant omhändertagande som avses i 28 kap. 6 b § eller 11 § tredje stycket brottsbalken.

22 §¹

Har domstol enligt 33 kap. 5 och 6 §§ brottsbalken förordnat att fängelse skall anses verkställt till visst antal dagar, skall först beräknas slutdag utan avseende därpå och avdraget beräknas från den dagen. Detsamma gäller i fråga om tid som enligt 19 § andra stycket skall räknas som tid varunder straffet verkställts.

Skall enligt 19 a § eller domstols förordnande enligt 33 kap. 7 § brottsbalken fängelse anses verkställt till visst antal dagar, skall först beräknas slutdag utan avseende därpå och avdraget beräknas från den dagen. Detsamma gäller i fråga om tid som enligt 19 § andra stycket skall räknas som tid varunder straffet verkställts.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2000. Om domstol före ikraftträdandet har förordnat att fängelse skall anses verkställt till visst antal dagar, tillämpas 22 § i dess äldre lydelse.

¹ Senaste lydelse 1993:202.

2.6 Förslag till lag om ändring i lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister

Prop. 1999/2000:26

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 4 § lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

4 §¹

I protokoll över huvudförhandling behöver inte antecknas berättelser som lämnas under förhör i bevissyfte.

Berättelser som lämnas vid huvudförhandling under förhör i bevissyfte behöver inte antecknas.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2000.

¹ Senaste lydelse 1987:683.

Härigenom föreskrivs att 9 kap. 9 § och 16 kap. 1 § sekretesslagen (1980:100) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 kap.

9 §¹

Sekretess gäller hos *allmän advokatbyrå i ärende om rättsligt biträde eller rörande förvaltning i konkurs*

Sekretess gäller hos *notarius publicus i verksamhet som enligt lag eller annan författning ankommer på honom och som inte avser uppgift om protest av växel eller check*

1. för uppgift som det kan antas att den rättssökande har förutsatt skall bli behandlad förtroligt,

2. för uppgift i övrigt om någons personliga eller ekonomiska förhållanden, om det kan antas att han lider skada eller men om uppgiften röjs.

Motsvarande sekretess gäller hos Notarius publicus i verksamhet som enligt lag eller annan författning ankommer på honom. Sekretessen gäller inte uppgift om protest av växel eller check.

16 kap.

1 §²

Att friheten enligt 1 kap. 1 § tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 2 § yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter i vissa fall är begränsad framgår av 7 kap. 3 § första stycket 1 och 2, 4 § 1–8 samt 5 § 1 och 3 tryckfrihetsförordningen och av 5 kap. 1 § första stycket samt 3 § första stycket 1 och 2 yttrandefrihetsgrundlagen. De fall av uppsåtligt åsidosättande av tystnadsplikt, i vilka nämnda frihet enligt 7 kap. 3 § första stycket 3 och 5 § 2

Att friheten enligt 1 kap. 1 § tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 2 § yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter i vissa fall är begränsad framgår av 7 kap. 3 § första stycket 1 och 2, 4 § 1–8 samt 5 § 1 och 3 tryckfrihetsförordningen och av 5 kap. 1 § första stycket samt 3 § första stycket 1 och 2 yttrandefrihetsgrundlagen. De fall av uppsåtligt åsidosättande av tystnadsplikt, i vilka nämnda frihet enligt 7 kap. 3 § första stycket 3 och 5 § 2

¹ Senaste lydelse 1994:595.

² Lydelse enligt prop. 1998/99:38.

tryckfrihetsförordningen samt tryckfrihetsförordningen samt
5 kap. 1 § första stycket och 3 § 5 kap. 1 § första stycket och 3 §
första stycket 3 yttrandefrihets- första stycket 3 yttrandefrihets-
grundlagen i övrigt är begränsad, är grundlagen i övrigt är begränsad, är
de där tystnadsplikten följer av de där tystnadsplikten följer av

-----
6. 8 kap. 4 § första stycket *tredje*
meningen rättegångsbalken

-----
6. 8 kap. 4 § första stycket *andra*
meningen rättegångsbalken

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2000. Bestämmelsen i 9 kap. 9 §
gäller i sin äldre lydelse för uppgifter som hänför sig till tiden före
avvecklingen av den allmänna advokatbyrån.

2.8 Förslag till lag om ändring i lagen (1986:1009) om
förfarandet i vissa fall vid förverkande m.m.

Prop. 1999/2000:26

Härigenom föreskrivs att 2 och 4 §§ lagen (1986:1009) om förfarandet i vissa fall vid förverkande m.m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §¹

En fråga som avses i 1 § prövas, om inte annat följer av 3 §, av tingsrätten efter särskild talan. Om inte annat framgår av denna lag, gäller för sådan talan i tillämpliga delar reglerna i rättegångsbalken om åtal för brott på vilket inte kan följa svårare straff än böter.

En fråga som avses i 1 § prövas, om inte annat följer av 3 §, av tingsrätten efter särskild talan. Om inte annat framgår av denna lag, gäller för sådan talan i tillämpliga delar reglerna i rättegångsbalken om åtal för brott på vilket inte kan följa svårare straff än böter. *Målet får dock avgöras utan huvudförhandling, om en sådan förhandling inte behövs med hänsyn till utredningen i målet och inte heller begärs av någon av parterna.*

Utfärdas stämning, skall den mot vilken talan riktas föreläggas att inställa sig till huvudförhandling vid påföljd att egendomen annars kan förklaras förverkad. Uteblir han, skall egendomen förklaras förverkad, om det inte framgår att talan är ogrundad.

Utfärdas stämning, skall den mot vilken talan riktas föreläggas att inställa sig till huvudförhandling *eller yttra sig skriftligen* vid påföljd att egendomen annars kan förklaras förverkad. Uteblir han *från förhandlingen eller yttrar han sig inte*, skall egendomen förklaras förverkad, om det inte framgår att talan är ogrundad.

Innan ett mål avgörs utan huvudförhandling, skall parterna ges tillfälle att slutföra sin talan, om det inte är uppenbart obehövligt.

4 §²

Avser saken förverkande av beslagtagna egendom, får kungörelse-delgivning av beslutet eller stämningen ske enligt de förutsättningar som anges i 15 § delgivningslagen (1970:428). Dessa regler får också tillämpas, om den från vilken förverkande sker är okänd.

Om värdet av den beslagtagna egendomen uppskattas till mindre än en tiondel av det *basbelopp*

Om värdet av den beslagtagna egendomen uppskattas till mindre än en tiondel av det *prisbasbelopp*

¹ Senaste lydelse 1994:1422.

² Senaste lydelse 1994:1422.

enligt lagen (1962: 381) om allmän försäkring som gällde då beslaget verkställdes eller om egendomen saknar saluvärde, får delgivning ske genom att beslutet eller stämningen anslås på *rättens kansli*.

enligt lagen (1962: 381) om allmän försäkring som gällde då beslaget verkställdes eller om egendomen saknar saluvärde, får delgivning ske genom att beslutet eller stämningen anslås *hos den myndighet som har meddelat beslutet eller utfärdat stämningen*.

Prop. 1999/2000:26

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2000.

2.9 Förslag till lag om ändring i lagen (1991:1559) med
föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och
yttrandefrihetsgrundlagens områden

Prop. 1999/2000:26

Härigenom föreskrivs att 10 kap. 2 § lagen (1991:1559) med
föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens
områden skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 kap.

2 §

Juryn skall under sin över-
läggning ha tillgång till *rättens*
protokoll och de handlingar som
har åberopats under huvudförhand-
lingen.

Juryn skall under sin över-
läggning ha tillgång till *de anteck-*
ningar och ljudinspelningar som
har tillkommit enligt 6 kap.
rättegångsbalken och de hand-
lingar som har åberopats under
huvudförhandlingen.

Juryns prövning skall grundas på vad som har kommit fram vid huvud-
förhandlingen inför juryn.

Juryns svar skall skriftligen överlämnas till rätten.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2000.

2.10 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård

Prop. 1999/2000:26

Härigenom föreskrivs att det i lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård skall införas en ny paragraf, 10 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 a §

Om någon har dömts till sluten ungdomsvård eller om rätten, med tillämpning av 34 kap. 1 § 1 brottsbalken, har förordnat att sådan påföljd skall avse ytterligare brott, skall, i fråga om tillgodoräknande av tid för frihetsberövande som verkställighet av påföljden, 19 a § lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m. tillämpas på motsvarande sätt.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2000.

2.11 Förslag till lag om ändring i lagen (1999:116) om
skiljeförfarande

Prop. 1999/2000:26

Härigenom föreskrivs att 34 § lagen (1999:116) om skiljeförfarande skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

35 §

En domstol får under viss tid skjuta upp ett mål om en skiljedoms ogiltighet eller om upphävande av en skiljedom för att ge skiljemännen tillfälle att återuppta skiljeförfarandet eller vidta någon annan åtgärd som enligt skiljemännens mening undanröjer grunden för ogiltigheten eller upphävandet,

1. om domstolen har funnit att talan i målet skall bifallas och ena parten har begärt uppskov, eller

2. om båda parter har begärt uppskov.

Meddelar skiljemännen en ny skiljedom, får en part inom den tid som domstolen bestämmer utan stämningsansökan klandra skiljedomen i den mån det föranleds av det återupptagna förfarandet eller av en ändring av den första skiljedomen.

Fortsatt huvudförhandling får oberoende av 43 kap. 11 § andra stycket rättegångsbalken hållas även om uppskovstiden uppgår till mer än femton dagar.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2000.

I promemorian Domstolsförfarandet – Förslag till förbättringar (Ds 1997:7) lämnas en rad förslag som avser att förbättra handläggningen av mål i de allmänna domstolarna. Regeringen behandlade i propositionen Videokonferens i rättegång (prop. 1998/99:65) de förslag som rör möjligheten att använda videokonferens vid handläggningen av mål och ärenden i allmän domstol. I detta ärende behandlas promemorians övriga förslag. Mot bakgrund av den försöksverksamhet med videoteknik i domstol som föreslås i den nämnda propositionen lägger emellertid regeringen inte nu fram några förslag om användning av telefon i konkursärenden. Promemorians författningsförslag finns i *bilaga 1*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 2*. En sammanställning av remissvaren finns tillgänglig i ärendet (dnr Ju97–480).

Promemorian innehåller inte några förslag som motsvarar de förslag i detta ärende som behandlar avräkning av tid för frihetsberövande från påföljden slutna ungdomsvård (se avsnitt 6). Mot den bakgrunden har vid beredningen av förslagen underhandskontakter tagits med Kriminalvårdsstyrelsen och Statens institutionsstyrelse.

I detta ärende tar regeringen även upp vissa förslag om ändringar av reglerna om förfarandet i tvistemål i tingsrätt som lagts fram i Skiljedomsutredningens slutbetänkande Näringslivets tvistlösning (SOU 1995:65). Utredningens lagförslag i dessa delar finns i *bilaga 3*. Förslagen har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 4*. Remissvaren finns tillgängliga i Justitiedepartementet (dnr Ju95–3110).

Regeringen behandlar vidare förslag i en promemoria från Riksåklagaren om ändring i rättegångsbalkens regler om reseförbud. Promemorians lagförslag är intaget i *bilaga 5*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning av remissinstanserna finns i *bilaga 6*. Remissyttrandena finns tillgängliga i Justitiedepartementet (dnr Ju95–2996). Promemorians övriga förslag behandlas tillsammans med andra förslag om effektiviseringar av handläggningen av strafförelägganden (dnr Ju97–2631).

Regeringen tar i detta lagstiftningsärende också upp ändringar i rättegångsbalken respektive sekretesslagen (1980:100) som är föranledda av beslutet att avveckla de allmänna advokatbyråerna (se prop. 1998/99:1 utgiftsområde 4, bet. 1998/99:JuU1, rskr. 1998/99:80). Förslagen är enbart redaktionella och har inte remissbehandlats.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 21 oktober 1999 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 7*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 8*. Lagrådet har i huvudsak godtagit förslagen men också föreslagit vissa justeringar. Regeringen har på de flesta punkter följt Lagrådets förslag. Dessutom har vissa redaktionella ändringar gjorts i lagtexten. Regeringen återkommer till Lagrådets synpunkter i avsnitt 10, 11.1, 11.2 och 16 samt i författningsskomentaren.

Det pågår för närvarande ett omfattande reformarbete för att modernisera domstolsväsendet. Några av hörnstenarna i det arbetet är att renodla domarnas och domstolarnas arbetsuppgifter och att förenkla förfaranderegler. Reformerna på dessa områden och när det gäller kompetensutveckling, samverkan mellan domstolar och tillvaratagande av modern teknik är nödvändiga för att domstolsväsendet också framöver skall kunna leva upp till medborgarnas krav på rättssäkerhet och effektivitet.

Bland aktuella reformprojekt kan nämnas förslagen att koncentrera inskrivningsverksamheten till sju tingsrätter och att överföra bouppteckningshanteringen till skatteförvaltningen (se prop. 1999/2000:1, utgiftsområde 4, s. 105 f.). Inom ramen för Domstolsverkets verksamhet pågår vidare ett förändringsarbete som bl.a. syftar till att säkerställa och höja kompetensen inom domstolsväsendet, att göra verksamheten mer flexibel och mindre sårbar och att anpassa domstolarna till den tekniska utvecklingen.

I förändringsarbetet finns också ett behov av lagändringar. I detta lagstiftningsärende behandlar regeringen förslag till ändringar inom ett flertal områden. I många fall rör det sig om förslag som har kommit från domstolar och enskilda domare. Många av förslagen syftar till att renodla domarnas arbetsuppgifter. Dit hör förslagen om att ge kriminalvården ansvaret för beslut om avräkning av tid för frihetsberövande och att ge möjlighet att fatta beslut om ersättning av allmänna medel utanför rättssalen, av annan än rätten. Flera förslag syftar vidare till att – inom givna ramar – ge domstolarna ett större utrymme att själva besluta hur arbetet skall organiseras. Det gäller exempelvis en reform i fråga om protokollföring och i fråga om uppehåll i förhandling. Flertalet av de övriga förslagen tar sikte på att förenkla förfaranderegler för att – utan att ge avkall på rättssäkerhetskraven – ge möjlighet till en snabbare och effektivare handläggning. Detta gynnar både parter och domstolar. Här kan särskilt nämnas förslagen om tidsplaner för handläggningen och om preklusion av nya omständigheter och bevis. Ett annat viktigt förslag rör jourdomstols behörighet, som föreslås utvidgad till alla beslut under förundersökning, såsom även andra beslut om tvångsmedel än häktning samt förordnande av målsägandebiträde och offentlig försvarare.

I lagstiftningsärendet tar regeringen också upp några lagändringar som rör de allmänna advokatbyråerna. Verksamheten är helt avvecklad sedan den 1 oktober 1999. I rättegångsbalken – i 8 kap. 2, 4 och 7 §§ – och i sekretesslagen (1980:100) – 9 kap. 9 § och 16 kap. 1 § – finns särskilda regler för verksamheten vid de allmänna byråerna. Bestämmelserna behöver justeras med hänsyn till avvecklingen.

5.1 Nuvarande regler

En grundtanke bakom reglerna om huvudförhandling i brottmål och tvistemål är att målen skall avgöras efter en koncentrerad huvudförhandling och att domstolen skall ha det som hänt under förhandlingen i färskt minne när den överlägger till dom. Det bästa är alltså att huvudförhandlingen pågår i ett sammanhang och omedelbart följs av överläggning. För de fall detta inte går att genomföra finns det regler i rättegångsbalken om avbrott och uppskov i påbörjade huvudförhandlingar.

Rättegångsbalken delar upp regleringen av uppehåll i huvudförhandling i två skilda institut – avbrott och uppskov. Huvudregeln finns i 1 kap. 9 § RB och innebär att en huvudförhandling skall pågå under erforderligt antal dagar i följd. Enligt samma bestämmelse får emellertid avbrott i förhandlingen göras under två eller, om det finns särskilda skäl, tre dagar per vecka. En förutsättning är att avbrott kan ske utan olägenhet. Så länge uppehållet inskränker sig till dessa antal dagar skall det anses som om samma sammanträde fortsätter. När det är fråga om att överskrida de tillåtna antalet dagar gäller reglerna om uppskov. Efter ett uppskov kan antingen ny eller fortsatt huvudförhandling komma till stånd. I inget av fallen är det samma sammanträde som fortsätter.

Avbrottsregeln syftar till att rätten och parterna skall hinna sköta andra åligganden under en långvarig huvudförhandling och till att även i övrigt en alltför pressande handläggningstakt skall undvikas (prop. 1986/87:89 s. 222). Uppskovsreglernas syfte är däremot närmast att lämna utrymme för uppehåll i förhandlingen när något oförutsett inträffar som företrädesvis har med målets utredning att göra utan att förhandlingen behöver tas om från början (se Första lagutskottets utlåtande nr 36 år 1956 s. 33, prop. 1956:142 s. 32 samt prop. 1986/87:89 s. 222).

Reglerna om uppskov i huvudförhandling finns i 43 kap. 11 § och 46 kap. 11 § RB. En påbörjad huvudförhandling får enligt dessa regler i huvudsak uppskjutas endast om det efter handläggningens början har kommit fram något nytt viktigt skäl eller bevis eller om rätten annars finner att det är nödvändigt. En uppskjuten huvudförhandling skall återupptas så snart som möjligt och i brottmål där den tilltalade är häktad i princip inom en vecka från dagen för föregående förhandlings avslutande. Om en huvudförhandling har skjutits upp en eller flera gånger får fortsatt huvudförhandling hållas, om den sammanlagda uppskovstiden uppgår till högst femton dagar. I annat fall skall ny huvudförhandling hållas, om det inte med hänsyn till målets beskaffenhet finns synnerliga skäl att hålla fortsatt huvudförhandling och syftet med en sammanhållen huvudförhandling inte eftersätts i väsentlig mån.

Om en huvudförhandling som hålls i förenklad form enligt 42 kap. 20 § RB skjuts upp skall alltid en ny huvudförhandling hållas.

För brottmål där uppskovet har föranletts av en rättspsykiatrisk undersökning gäller vidare det undantaget från huvudregeln att fortsatt huvudförhandling får hållas, om det inte är olämpligt med hänsyn till

uppskovets längd och omständigheterna i målet. Ett uppskov på åtta–tio veckor kan enligt motivuttalanden accepteras om det enda som återstår är att bestämma påföljden på grundval av ett klart och entydigt rättspsykiatriskt utlåtande (prop. 1992/93:25 s. 38). Om uppskovet blir avsevärt längre samtidigt som omständigheterna i målet, t.ex. ny bevisning, komplicerar bedömningen kan det finnas skäl att hålla en ny huvudförhandling. Jävsreglerna kan emellertid medföra att de domare som har deltagit i ett beslut om att rättspsykiatrisk undersökning skall företas inte kan delta i målets fortsatta handläggning när ny bevisning har åberopats (NJA 1998 s. 82, jfr RH 1997:74). I ett sådant fall måste givetvis en helt ny huvudförhandling hållas.

De nu redovisade reglerna gäller också i högre rätt (se 50 kap. 17 §, 51 kap. 17 § och 55 kap. 15 § RB).

5.2 Reformbehovet

I de allra flesta mål är huvudförhandlingstiden så begränsad att en tillämpning av reglerna om avbrott och uppskov inte aktualiseras eller i varje fall inte vållar några problem. Regelsystemet är dock komplicerat och svåröverskådligt.

I de största processerna leder svårigheterna att lagenligt tillämpa reglerna om avbrott och uppskov till stora problem. Reglerna om när fortsatt huvudförhandling får hållas är i många fall mycket svåra att följa. Både hänsynen till parterna och processekonomiska skäl innebär att det inte framstår som rimligt att i dessa fall hålla ny huvudförhandling. I promemorian görs bedömningen att domstolarna mot denna bakgrund ofta tvingas tumma på reglerna för att kunna genomföra en huvudförhandling med beaktande av de engagemang i övrigt som parter, ombud och domstolsledamöter kan ha och med beaktande av behovet av sommarsesemester. Andra svårigheter har att göra med faktorer av praktisk art, t.ex. beträffande lokaler.

Inte minst gäller problemen rättegången i hovrätt. Om en dom i ett stort mål överklagas till hovrätten har ofta advokater och åklagare engagemang som innebär att det är svårt att planera för en huvudförhandling i hovrätten inom ramen för gällande regler. Särskilt stora problem kan uppstå när ett mål har delats upp på det sätt som skett i flera stora ekobrottmål och förtur eller frister gäller för rättegången genom att en part är häktad eller har fått reseförbud. Det är då så gott som omöjligt att genomföra parallella rättegångar i hovrätt och tingsrätt, om huvudförhandling skall hållas tre, eller i vart fall två, dagar i veckan.

5.3 Tidigare reformer och reformförslag

När den nya rättegångsbalken infördes år 1948 var syftet att radikalt bryta med den gamla rättegångsordningens s.k. muntligt-protokollariska system och det omfattande uppskovsväsende som systemet lett till. För att förverkliga den nya rättegångsbalkens tankegångar om rättegångens muntlighet, omedelbarhet och koncentration var det nödvändigt att

reformen genomfördes med stor stränghet. Utrymmet för att anpassa handläggningen till förhållandena i det enskilda målet blev därigenom snävt.

Principen om en koncentrerad huvudförhandling ställs i de konkreta fallen mot kraven på hänsynstagande också till andra faktorer. Behovet av en flexibel reglering som passar alla slags mål, även de mest omfattande, har därför återkommande varit föremål för lagstiftarens intresse och lett till att reglerna om avbrott och uppskov i huvudförhandling mjukats upp ett flertal gånger.

Möjligheterna att efter uppskov fortsätta huvudförhandlingen utvidgades år 1953 (prop. 1953:231) och år 1956 (prop. 1956:142). År 1956 justerades också kravet i fråga om vad som fick utgöra skäl för uppskov i paragrafernas första stycke (43 kap. 11 § och 46 kap. 11 § RB). I det lagstiftningsärendet behandlades också frågan om det kunde läggas i domstolens hand att avgöra om ny eller fortsatt huvudförhandling skulle hållas efter uppskov i huvudförhandling (se SOU 1955:10 s. 42). En sådan ordning ansågs dock medföra en risk för att den äldre rättegångsordningens uppskovssystem så småningom vann insteg (prop. 1956:142 s. 29). Första lagutskottet påpekade för sin del att den förhållandevis korta tid som förflutit sedan rättegångsbalken trädde i kraft talade emot en ändring, men framhöll att det i en inte alltför avlägsen framtid borde kunna finnas möjligheter att genomföra en mera fri ordning i dessa hänseenden (Första lagutskottets utlåtande nr 36 år 1956 s. 33).

År 1956 ändrades även 1 kap. 9 § RB – dåvarande 15 § – så att det blev möjligt att göra avbrott i en huvudförhandling under två eller tre dagar i veckan (prop. 1956:142). Dessförinnan var bestämmelsen undantagslös och huvudförhandling skulle pågå erforderligt antal arbetsdagar i följd. År 1963 mjukades avbrottsregeln upp ytterligare något (prop. 1963:156) och år 1969 gjordes bl.a. ett tillägg om att en ny huvudförhandling alltid skall hållas om en huvudförhandling i förenklad form skjuts upp (prop. 1969:44).

I delbetänkandet Översyn av Rättegångsbalken 1, Processen i tingsrätt (SOU 1982:25–26) föreslog Rättegångsutredningen att bestämmelserna om avbrott och uppskov skulle ersättas av ett gemensamt institut, kallat ”uppehåll”. Rättegångsutredningen menade att regleringen var onödigt stel och bestämmelserna svårtydda. Gränsen mellan avbrott och uppskov i huvudförhandling var ingalunda knivskarp. Utredningen föreslog bestämmelser i rättegångsbalken som skulle slå fast att förhandlingen skulle genomföras utan onödiga uppehåll och så långt som möjligt i ett sammanhang. Därefter lämnades närmare föreskrifter om huvudförhandlingar som inte kunde slutföras på en dag. En huvudförhandling som inte krävde mer än tre dagar skulle genomföras inom loppet av en vecka. I andra fall skulle förhandlingen pågå minst tre dagar per vecka. Om det fanns särskilda skäl skulle dock uppehåll få göras i större omfattning. I frågan om ny eller fortsatt huvudförhandling skulle avgörande vara om uppehåll i förhandlingen gjorts i sådan omfattning att syftet med en i ett sammanhang genomförd huvudförhandling väsentligen gått förlorat (SOU 1982:26 s. 531).

I det lagstiftningsärende som följde på Rättegångsutredningens förslag (prop. 1986/87:89, bet. 1986/87:JuU31, rskr. 1986/87:278, SFS 1987:747) anfördes att det fanns skäl att i viss mån vidga möjligheterna att låta huvudförhandlingar fortsätta efter uppehåll. Samtidigt fick en reform i denna riktning inte ge utrymme för sådana uppehåll i en förhandling att det uppstod risk för väsentligt försämrade förutsättningar för målets prövning. Erfarenheterna av uppskovsväsendet under den äldre rättegångsbalkens tid ansågs avskräckande och en ordning där tidsgränserna för uppehåll helt slopades ansågs medföra risker för ett mer ohämmat beviljande av uppskov. Tidsgränserna behölls därför som normala riktvärden, men möjligheterna att i enskilda fall bevilja längre uppskov, om ett sådant visade sig nödvändigt, vidgades något. För att en huvudförhandling skall få fortsätta efter ett längre uppskov än femton dagar ställdes upp en förutsättning att syftet med en sammanhållen huvudförhandling inte eftersätts i väsentlig mån. Att koncentrationen inte eftersätts i väsentlig mån ansågs så viktigt att det borde framgå av lagtexten (prop. 1986/87:89 s. 224).

Den senaste ändringen av avbrotts- och uppskavsreglerna gjordes år 1993 genom att ett nuvarande tredje stycke i 46 kap. 11 § RB, som avser fall där uppskovet har föranletts av en rättspsykiatrisk undersökning, infördes (prop. 1992/93:25, bet. 1992/93:JuU29, rskr. 1992/93:326, SFS 1993:348).

5.4 En enklare reglering avpassad efter nutida förhållanden

Regeringens förslag: Reglerna om avbrott och uppskov i huvudförhandling sammanförs till ett enda institut samtidigt som bestämmelserna utformas så att det ges bättre möjligheter att anpassa rättegången till förhållandena i det enskilda målet. Möjligheterna att låta en huvudförhandling fortsätta efter uppehåll ökas. Förbudet mot att i tvistemål låta en huvudförhandling fortsätta efter uppehåll när denna hålls i förenklad form upphävs.

Bestämmelsen i 1 kap. 9 § RB om att fler mål inte utan synnerliga skäl får sättas ut till huvudförhandling samma dag än som kan beräknas bli slutförda under sex timmar upphävs.

Promemorians förslag stämmer i huvudsak överens med regeringens.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser lämnar förslagen utan erinran. *Stockholms tingsrätt* anser att förslaget är angeläget och ser risken för onödig tidsutdräkt som minimal. *Göteborgs tingsrätt* ser vinster i att sammanföra reglerna om avbrott och uppskov till ett enda institut och bedömer att det inte finns risk för längre uppehåll än som är sakligt motiverade. *Åklagarmyndigheten i Stockholm* är positiv till en anpassning av bestämmelserna till de behov som finns i dag. *Nämndemännens riksförbund* tillstyrker med tillägget att domstolarna bör åläggas att samverka med nämndemännen vid planering av vissa längre mål. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* tillstyrker i huvudsak förslaget men

anser att villkoren för att hålla fortsatt huvudförhandling bör vara något mera preciserade.

Hovrätten för Övre Norrland delar uppfattningen att det finns ett behov av att öka möjligheterna att anpassa rättegången till förhållandena i det enskilda målet och att beakta oförutsedda uppehåll. Hovrätten anser dock att förslagen går för långt, särskilt med hänsyn till att de problem som finns gäller ett så begränsat antal mål. Hovrätten pekar på den praktiska funktion som en begränsning av den sammanlagda uppskovstiden fyller och framhåller värdet av att rätten har en uttrycklig regel att stödja sig på vid påtryckningar. Hovrätten anser vidare, liksom *Kammarrätten i Göteborg* att det finns ett värde med en regel om att det inte skall sättas ut flera mål till huvudförhandling samma dag än som kan beräknas bli slutförda under sex timmar. Kammarrätten framhåller att det från rättssäkerhetssynpunkt är viktigt att sextimmarsregeln iakttas.

Skälen för regeringens förslag: Dagens regler innebär en ingripande och detaljerad styrning av hur huvudförhandlingar som tar flera dagar i anspråk skall disponeras. Bakgrunden till denna reglering är tanken att ett mål blir bäst behandlat om det avgörs efter en koncentrerad huvudförhandling där rätten när den överlägger till dom fortfarande har bevisningen i färskt minne. Denna utgångspunkt gäller givetvis fortfarande. Vid rättegångsbalkens tillkomst var det angeläget att åstadkomma en reglering som förhindrade de omfattande uppskov i förhandlingarna som kännetecknade den tidigare ordningen. Mot bakgrund av att de som skulle tillämpa de nya reglerna i rättegångsbalken var vana vid det tidigare uppskovssystemet behövde de nya reglerna vara särskilt stränga för att kunna utgöra en garanti för att tankarna bakom lagstiftningen skulle slå igenom.

Ett mycket detaljerat regelsystem har emellertid ofta en hel del nackdelar och det gäller i hög grad reglerna om uppehåll i huvudförhandlingar. En nackdel är att systemet efter hand har blivit lagtekniskt komplicerat och svåröverskådligt. Av den ursprungliga bestämmelsen i 1 kap. RB som reglerar huvudförhandlingar som inte kan slutföras på en dag följde att en sådan huvudförhandling skulle pågå under erforderligt antal helgfria dagar i följd, utan några möjligheter till uppehåll. Sådana möjligheter gavs enbart i 43 kap. 11 § och 46 kap. 11 § RB där uppskov kunde medges om det var oundgängligen erforderligt för utredningen. Det var en logisk reglering som var förhållandevis enkel att förstå och sätta sig in i. Regleringen blev emellertid mer invecklad när det fördes in regler om uppehåll i huvudförhandlingen även i 1 kap. RB. Nu har man en reglering där man i två olika kapitel har bestämmelser om hur domstolen skall förfara när ett uppehåll behövs i handläggningen av ett mål som kräver flera dagars huvudförhandling.

Redan syftet att förenkla regelsystemet är därmed ett skäl att se över dagens regler. Ett viktigare skäl är dock att dagens regler försvårar handläggningen av de mycket omfattande målen. Dessa mål är visserligen inte så vanliga men sätter domstolarna och parterna på svåra prov när de förekommer. Det handlar främst om de mål där huvudförhandlingen tar mycket lång tid – flera månader – i anspråk. I dessa mål ger 1 kap. 9 § RB inga möjligheter att i förväg planera in tid för semester och andra uppehåll

som kan bli nödvändiga i omfattande mål. Avbrott i förhandlingen för att parterna, försvararna och domstolens ledamöter skall kunna ha semester under fyra sommarveckor strider mot rättegångsbalkens regler. Risken finns att målet blir återförvisat av högre instans på grund av detta (se dock RH 1987:69 och 1989:11). I flertalet fall bör visserligen problem av det nu berörda slaget lösas genom att en domare skjuter på sin semester eller att en annan domare handlägger målet. Det förekommer emellertid rättegångar som är så omfattande att inga av dessa lösningar låter sig göras.

I särskilt omfattande mål med många advokater inblandade kan det vidare vara svårt eller t.o.m. omöjligt att hålla huvudförhandling de lagstadgade tre eller två dagarna varje vecka. Detta gäller särskilt i mål som har delats upp i flera delar och där huvudförhandling pågår i tingsrätten medan en del av målet som har avgjorts i tingsrätten har överklagats och handläggs i hovrätten.

I promemorian görs bedömningen att den uppmjukning av reglerna som gjordes år 1987 inte är tillräcklig för att ge domstolarna möjlighet att klara av de största målen utan problem. Mot den bakgrunden föreslås att bestämmelserna i rättegångsbalken om avbrott och uppskov ändras på ett sätt som ger möjlighet att – fortfarande med principen om en koncentrerad huvudförhandling som utgångspunkt – anpassa rättegången till förhållandena i varje särskilt mål. Den domstol som har fått sig anförtrott att avgöra ett stort mål bör enligt promemorian också kunna få förtroendet att planera huvudförhandlingen i målet utan att detaljstyras av komplicerade och svårtillämpade bestämmelser.

Det bör framhållas att de mål där det blir aktuellt med längre uppehåll i handläggningen är mycket få. I cirka 95 procent av alla mål som avgörs efter förhandling är förhandlingstiden mindre än sex timmar. Mål som tar mer än en dag i anspråk är alltså få. De mål där förhandlingstiden överstiger 18 timmar – dvs. normalt mer än tre dagar – är ännu färre. I promemorian görs bedömningen att cirka 260 mål per år i praktiken skulle beröras av en uppmjukning av reglerna om uppehåll i en förhandling.

När ställning tas till om reglerna kan mjukas upp bör det dessutom enligt regeringens mening ske mot bakgrund av att det bland domare, åklagare och advokater numera torde råda allmän enighet om den vägledande principen att ett mål i domstol bör avgöras efter en koncentrerad huvudförhandling där rätten grundar sitt avgörande på vad som kommit fram vid förhandlingen. Det finns alltså knappast någon risk för att domstolarna gör uppehåll i de utsatta huvudförhandlingarna annat än om det är absolut nödvändigt. Att ett mål utan tvingande skäl sätts ut till förhandling på ett sådant sätt att rätten därigenom får svårigheter att avgöra det förefaller osannolikt. Farhågorna att en ordning där tidsgränserna för uppskov luckras upp kan medföra risk för ett mer ohämmat beviljande av uppskov ter sig mot den bakgrunden något överdrivna (se prop. 1986/87:89 s. 223). Detta synsätt delas av Göteborgs tingsrätt som anser att den enskilde domaren får antas kunna stå emot krav på längre anstånd än som är sakligt motiverade. Bedömningen av om ett uppehåll är lämpligt måste dessutom göras med beaktande av om det är möjligt att

hålla fortsatt huvudförhandling eller om en ny huvudförhandling är nödvändig.

I likhet med flertalet remissinstanser delar regeringen det grundläggande synsätt som kommer till uttryck i promemorian, nämligen att domstolarna – inom de ramar som ställs upp av rättssäkerhetsskäl – bör ges viss frihet att själva besluta om handläggningen av mål efter deras särskilda beskaffenhet. Regeringen gör dessutom den bedömningen att den sammanlagda tiden för att få domstolens slutliga avgörande i många fall kan förkortas om reglerna för uppehåll i förhandling ändras. Regeringen föreslår att det som huvudregel bör gälla att en huvudförhandling skall genomföras utan onödiga uppehåll och så långt som möjligt i ett sammanhang. De huvudförhandlingar som inte tar mer än tre dagar i anspråk skall genomföras inom loppet av en vecka. För de huvudförhandlingar som kräver längre tid föreslås att förhandlingen skall pågå minst tre dagar per vecka. För att möta svårigheter framförallt i de allra största målen bör det undantagsvis finnas en möjlighet till uppehåll i större omfattning. För att sådana uppehåll skall kunna göras måste det finnas särskilda skäl för det med hänsyn till målets omfattning, huvudförhandlingens längd eller andra särskilda omständigheter.

Vid en jämförelse med dagens ordning innebär regeringens förslag att rätten i fråga om mål som tar två eller tre dagar i anspråk får någon dags mindre spelrum vid tillämpning av huvudregeln. Om det kan ske utan olägenhet medger nämligen gällande ordning avbrott under två dagar per vecka, vilket innebär att ett uppehåll på sammanlagt fyra dagar kan göras om dagarna fördelar sig på två olika veckor. Den föreslagna ordningen innebär dock att längre uppehåll kan göras om det finns särskilda skäl och innebär sammantaget sådana fördelar att denna konsekvens bör accepteras.

När det gäller frågan om ny eller fortsatt huvudförhandling skall hållas föreslås i promemorian en bestämmelse som innebär att en ny huvudförhandling skall hållas om uppehåll har gjorts i sådan omfattning att syftet med en sammanhållen huvudförhandling väsentligen gått förlorat. Förslaget är i huvudsak detsamma som Rättegångsutredningens förslag (SOU 1982:26 s. 531) och innebär att 1 kap. 9 § RB upphävs och att 43 kap. 3 och 11 §§ RB samt 46 kap. 3 och 11 §§ RB ändras. Några remissinstanser har påtalat det praktiska värdet av en i lag angiven begränsning av den sammanlagda uppskovstiden och efterlyst mer preciserade villkor för att hålla fortsatt huvudförhandling. Regeringen anser för sin del att bestämmelser med uttryckliga tidsramar onödigtvis låser domstolen. Om längre uppehåll i huvudförhandlingen har varit nödvändiga bör rätten själv få avgöra om en fortsatt huvudförhandling kan hållas eller om det är nödvändigt att en ny huvudförhandling hålls. Givetvis bör rätten inhämta parternas synpunkter på frågan.

I brottmål där den tilltalade är frihetsberövad gör sig dock andra hänsyn gällande. Den frågan behandlas särskilt i det följande.

Med tanke på att förslaget innebär ett viktigt ingrepp i en i rättegångsbalken bärande princip – koncentrationsprincipen – bör tillämpningen av de nya bestämmelserna under en övergångstid följas noga. Den särskilda utredare som har fått till uppgift att undersöka hur den allmänna

domstolsprocessen i tvistemål och brottmål kan göras effektivare har fått i uppdrag att utvärdera de nya bestämmelser i detta avseende som riksdagen kan komma att besluta om (dir. 1999:62). Prop. 1999/2000:26

Särskilt om uppehåll när huvudförhandling i tvistemål hålls i förenklad form

För tvistemål finns en bestämmelse i 43 kap. 11 § andra stycket sista meningen RB som innebär att fortsatt huvudförhandling inte får hållas när uppskov skett i en förhandling som hålls i förenklad form (NJA II 1969 s. 458). Ny huvudförhandling skall därmed alltid hållas och den får inte hållas i förenklad form.

I promemorian görs bedömningen att det inte finns något skäl att låta regleringen kvarstå. Det kan finnas fall där det är lämpligt att påbörja en huvudförhandling som hålls i förenklad form och efter uppehåll fortsätta den vid ett senare tillfälle. Bedömningen av om ny eller fortsatt huvudförhandling skall hållas bör då göras i enlighet med den föreslagna bestämmelsen om när fortsatt huvudförhandling kan hållas. Avgörande blir alltså om syftet med en sammanhållen huvudförhandling väsentligen gått förlorat eller ej. Vid den bedömningen måste hela förfarandet beaktas. Att den förenklade huvudförhandlingen hålls flera dagar senare än den muntliga förberedelsen kan tala mot ett uppehåll.

Ingen av remissinstanserna har haft några invändningar mot förslaget. Regeringen föreslår att det genomförs.

Särskilt om uppehåll i huvudförhandling i brottmål med häktade

Hänsynen till tilltalade i allmänhet och frihetsberövade i synnerhet medför att det måste ställas särskilt höga krav på koncentrationen av huvudförhandlingen. Detta måste givetvis beaktas vid tillämpningen av bestämmelserna om uppehåll i huvudförhandlingen.

I dag finns vissa tidsfrister som måste iakttas i mål med en tilltalad som är häktad. Enligt 45 kap. 14 § RB skall huvudförhandling hållas inom en vecka från den dag då åtalet väcktes. Om det är nödvändigt är det dock tillåtet med längre uppskov.

När huvudförhandlingen har påbörjats är det enligt 46 kap. 11 § första stycket RB tillåtet att göra uppehåll i förhandlingen om det kommit fram något nytt viktigt skäl eller bevis eller om det annars är nödvändigt. Förhandlingen skall i princip återupptas inom en vecka från det att förhandlingen avslutades. Det finns dock en ventil om ett längre uppskov är nödvändigt. Det finns för sådana fall inte någon tidsram inom vilken förhandlingen skall återupptas. En sådan tidsram skulle givetvis inte heller kunna fungera i praktiken. Någon tidsfrist gäller inte heller för de fall en huvudförhandling har påbörjats när det finns ett hinder för huvudförhandlingen som kan antas undanröjas inom en sådan tid att en ny huvudförhandling inte behöver hållas.

I promemorian föreslås ett upphävande av bestämmelsen i 46 kap. 11 § första stycket RB om att en huvudförhandling med en tilltalad som är häktad som huvudregel skall återupptas inom en vecka. Förslaget grundar

sig på att kravet på att huvudförhandlingen skall fortsätta inom en vecka inte är absolut och att det inte är så vanligt att en komplettering hinner bli färdig inom en vecka. För de fall den fristen överskrids finns det ju heller inte i dag några i lag angivna tidsramar.

Enligt regeringens mening bör det dock ges särskilda garantier för att säkerställa att en huvudförhandling återupptas så snart som möjligt när den tilltalade är häktad. Även om fristen på en vecka kanske inte kan hållas i en del fall därför att en nödvändig komplettering av processmaterialet inte hinner bli klar är fristen värdefull för övriga mål. Den kan också vara värdefull som ett riktmärke i samtliga mål med häktade. Den markerar vidare att en huvudförhandling med en häktad tilltalad inte annat än under mycket speciella förhållanden kan avstanna p.g.a. semester eller av andra liknande skäl.

Den i dag gällande huvudregeln när det gäller tilltalade som är häktade – att huvudförhandlingen skall återupptas inom en vecka – bör alltså gälla även i fortsättningen.

Uppehåll i huvudförhandling efter en rättspsykiatrisk undersökning

Promemorians förslag innebär att den särskilda bestämmelsen i 46 kap. 11 § tredje stycket RB om uppskov som är föranlett av en rättspsykiatrisk undersökning (se avsnitt 5.1) upphävs såsom obehövlig. Regeringen anser att behovet av längre uppehåll i dessa fall tillgodoses inom ramen för den nu förordade bestämmelsen. Ingen av remissinstanserna har gett uttryck för någon avvikande uppfattning.

Sextimmarsregeln

Enligt 1 kap. 9 § RB gäller även att det till huvudförhandling en och samma dag inte får sättas ut fler mål än som kan beräknas bli slutförda under en tid av sex timmar. I promemorian föreslås att regeln upphävs. Regeringen delar bedömningen i promemorian. Det måste – oavsett arbetsbörda och tidspress – förutsättas att domstolen inte sätter ut fler mål än samtliga ledamöter och parter kan antas klara av utan att bli uttröttade. Regeringen delar den uppfattning som framförs av Kammarrätten i Göteborg att det från rättssäkerhetssynpunkt är viktigt att sessionstidens längd är begränsad. Regeringen anser att sextimmarsgränsen därvid är ett bra riktmärke. Det bör också framhållas att det inte bara är förhandlings- tidens sammantagna längd som är viktig från rättssäkerhetssynpunkt. Lika viktigt är att pauser hålls med rimliga mellanrum och att tid planeras in för överläggning så att dom i görligaste mån kan meddelas omedelbart efter överläggning. Regeringen anser att bedömningen av denna typ av frågor kan anförtros domstolarna och att några lagregler om detta alltså inte behövs. Bestämmelsen i 1 kap. 9 § kan därför upphävas också i denna del.

6.1 Gällande regler om avräkning av tid för frihetsberövande

Regler om avräkning av tid för straffprocessuella frihetsberövanden finns i 33 kap. 5 och 6 §§ brottsbalken (BrB). Avräkning av tid en person har varit frihetsberövad som anhållen, häktad eller intagen för rättspsykiatrisk undersökning kan ske när en person döms till fängelse eller till sluten ungdomsvård. Det kan dessutom ske när rätten förordnar att en tidigare utdömd påföljd skall avse ytterligare brott (33 kap. 5 § första stycket första och andra meningen samt andra stycket). Domstolen skall när den dömer i målet göra avräkning för eventuella sådana straffprocessuella frihetsberövanden och i domen ange det antal dagar som påföljden på grund av avräkningen skall anses verkställt i anstalt eller vid ett särskilt ungdomshem. Denna avräkning är obligatorisk, dvs. den som varit berövad sin frihet har en obetingad rätt att få tiden för frihetsberövandet avräknad oavsett omständigheterna i målet. Någon avräkning skall dock inte göras om frihetsberövandet skett samtidigt som den dömde har avtjänat en frihetsberövande påföljd som han har dömts till i ett annat mål.

Det finns vidare ett antal regler om s.k. fakultativ avräkning som innebär att domstolen gör en bedömning av omständigheterna i det enskilda fallet för att få underlag för om avräkning skall ske. För det första kan domstolen när den dömer till en frihetsberövande påföljd i vissa fall avräkna fler dagar än den dömde varit berövad sin frihet. Om tiden varmed den ådömda påföljden överstiger frihetsberövandet är ringa, kan domstolen sålunda förordna att påföljden skall anses helt verkställd genom frihetsberövandet (33 kap. 5 § första stycket sista meningen BrB). För det andra kan det inträffa att den som varit berövad sin frihet döms till ett bötesstraff. I ett sådant fall kan domstolen förordna att bötesstraffet skall anses helt eller delvis verkställt genom frihetsberövandet (33 kap. 5 § tredje stycket BrB). För det tredje kan domstolen förordna om tillgodoräknande av frihetsberövande som ägt rum utomlands, om det är skäligt (33 kap. 6 § BrB).

En förutsättning för tillgodoräknande är att frihetsberövandet omfattar minst 24 timmar. Del av dag räknas i övrigt som hel dag (Berg m.fl., Kommentar till Brottsbalken Del III, 4.e uppl., s. 362). Tiden skall enligt rättsfallet NJA 1973 s. 247 räknas från – inte från och med – dagen för frihetsberövandet till och med dagen för frigivningen. Om den misstänkte anhålls dag 1 och frisläpps dag 3, skall alltså två dagar avräknas.

Det är den fullsuttna rätten – inklusive nämndemän – som har ansvaret för att domen blir riktig även när det gäller avräkningen.

Avräkningsbeslutet utgör en del av domen i målet i den meningen att beslutet tas upp i samma handling. Beslutet om avräkning får överklagas till hovrätt även om inte själva domen överklagas, se 49 kap. 5 § 10 RB. Om domen överklagas, får högre rätt ändra beslutet om avräkning även om beslutet inte överklagats (33 kap. 8 § BrB).

För den som har börjat avtjäna fängelse på viss tid skall Kriminalvårdsstyrelsen, så snart det kan ske, fastställa dagen för strafftidens slut, tiden för villkorlig frigivning och tiden för prövotidens utgång (20 § lagen [1974:202] om beräkning av strafftid m.m.). Ett sådant beslut skall ändras om omständigheterna ger anledning till det.

Enligt 28 § lagen om beräkning av strafftid m.m. får regeringen föreskriva att någon annan kriminalvårdsmyndighet än Kriminalvårdsstyrelsen eller en tjänsteman inom kriminalvården får meddela beslut enligt lagen. Regeringen har i 19 § förordningen (1974:286) om beräkning av strafftid m.m. föreskrivit att Kriminalvårdsstyrelsen får överlämna sin befogenhet att fatta beslut i särskilda fall enligt lagen om beräkning av strafftid åt någon annan kriminalvårdsmyndighet eller åt någon tjänsteman inom kriminalvården.

I kriminalvårdens verkställighetsföreskrifter finns närmare bestämmelser om strafftidsbeslut. De mer komplicerade fallen, t.ex. när det är fråga om sammanläggning av flera domar, handläggs av Kriminalvårdsstyrelsen enligt lagens huvudregel. I andra fall meddelas beslut av en av de 37 lokala kriminalvårdsmyndigheterna. Chefen för kriminalvårdsmyndigheten kan delegera beslutanderätten till en tjänsteman vid myndigheten som vunnit tillräcklig kunskap om och erfarenhet av denna typ av ärenden.

Om den som döms till fängelse inte är häktad eller intagen i kriminalvårdsanstalt, får kriminalvårdsmyndigheten kännedom om domen genom att domstolen skickar en kopia av den till den lokala kriminalvårdsmyndighet som har sitt verksamhetsområde där den dömda är bosatt eller, om den dömda inte har stadigvarande bostad i Sverige, där domstolen finns (6 § förordningen [1990:893] om underrättelse om dom i vissa brottmål, m.m.). Om den som har dömts till fängelse är häktad eller intagen i kriminalvårdsanstalt skickas en kopia av domen till häktet eller den lokala kriminalvårdsmyndigheten (2 § förordningen [1990:893] om underrättelse om dom i vissa brottmål, m.m.). Därifrån skickas i förekommande fall en begäran om strafftid till Kriminalvårdsstyrelsen som på så sätt underrättas om domen på fängelse.

Den 1 januari 1999 infördes sluten ungdomsvård, en tidsbestämd frihetsberövande påföljd för personer som begått brott innan de fyllt 18 år. För verkställigheten svarar Statens institutionsstyrelse (3 § lagen [1998:603] om verkställighet av sluten ungdomsvård). Den som döms till sluten ungdomsvård har rätt att tillgodoräkna sig den tid han har varit frihetsberövad på samma sätt den som döms till fängelse (se avsnitt 6.1).

Beträffande sluten ungdomsvård är det Statens institutionsstyrelse som har till uppgift att fastställa dagen för verkställighetens slut. Om den som döms till sluten ungdomsvård inte är häktad eller intagen i kriminalvårdsanstalt, får Statens institutionsstyrelse kännedom om domen genom att domstolen skickar en kopia av domen till styrelsen. Om den dömda är häktad eller intagen i ett särskilt ungdomshem skall en kopia av domen även skickas till häktet eller hemmet. Detta framgår av 19 a § förordningen (1990:893) om underrättelse om dom i vissa brottmål, m.m. Av

6.3 Ansvar för obligatorisk avräkning av tid för frihetsberövande

Regeringens förslag: Ansvar för obligatorisk avräkning av tid för frihetsberövande flyttas från domstol till kriminalvården och när det gäller påföljden sluten ungdomsvård, Statens institutionsstyrelse.

Promemorians förslag stämmer i huvudsak överens med regeringens. Förslaget utgick dock från den ordning som gällde tidigare, när Kriminalvårdsstyrelsen och inte de lokala kriminalvårdsmyndigheterna i större utsträckning ansvarade för straffidsbesluten. Promemorian behandlade inte påföljden sluten ungdomsvård.

Remissinstanserna har i huvudsak ställt sig positiva till att avräkning beslutas av Kriminalvårdsstyrelsen. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* menar att en bättre lösning vore att åklagaren åläggs att i stämningsansökan redovisa de frihetsberövanden han eller hon har beslutat om med anledning av brotten och att rätten fortsätter att svara för avräkningen. *Kriminalvårdsstyrelsen* anser att flera skäl talar för att besluten bör ligga kvar hos domstol och föreslår att de i stället frikopplas från domslutet och fattas separat enligt lagen (1996:242) om domstolsärenden.

Skälen för regeringens förslag: En huvudlinje i de senaste årens reformarbete avseende domstolsväsendet har varit en strävan att renodla domstolarnas verksamhet och avlasta dem uppgifter som lika väl eller bättre kan handhas av förvaltningsmyndigheter. Domstolsväsendets resurser skall koncentreras till straffrättskipning och tvistlösning.

Att ta reda på vilka dagar en person varit berövad sin frihet och summera frihetsberövanden är inte en uppgift som i sig kräver domstolsprövning. Den nuvarande ordningen där besluten fattas vid huvudförhandlingen samtidigt med beslut i skuld- och påföljdsfrågan har dessutom i många fall visat sig medföra att misstag begås. Under senare år har ett antal fall uppmärksammats där domare tillämpat avräkningsreglerna på ett felaktigt sätt, vilket i några av fallen har lett till åtal för tjänstefel (se bl.a. rättsfallen NJA 1996 s. 307 och 1996 s. 806 och JO:s ämbetsberättelse 1997/98:JO1 s. 29). Det finns alltså flera skäl för att ändra den nuvarande ordningen.

Mot denna bakgrund har i promemorian förslagits att så mycket som möjligt av ansvaret för avräkningen flyttas från domstolarna. När det gäller obligatorisk avräkning har detta ansetts kunna ske helt och hållet. Fakultativ avräkning bör dock enligt promemorian även i fortsättningen ankomma på den domstol som dömer i målet. Förslaget har godtagits av flertalet remissinstanser. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* har framhållit att det är angeläget att de nuvarande reglerna ändras men ställt sig kritisk till promemorians förslag (se vidare i avsnitt 6.4). *Hovrätten* har föreslagit några alternativa lösningar, bl.a. att avräkningsbesluten ligger kvar hos domstolarna och att åklagarna åläggs att redovisa aktuella

frihetsberövanden i stämningsansökan. Regeringen anser att en sådan lösning i och för sig skulle vara tilltalande. Den är emellertid inte heltäckande eftersom åklagaren inte alltid har kännedom om alla relevanta frihetsberövanden (se avsnitt 6.4).

Regeringen behandlar inledningsvis avräkning i förhållande till fängelsepåföljden och tar därefter upp påföljden slutna ungdomsvård.

En ändrad ordning för beslut om avräkning förutsätter garantier för att besluten fattas på ett tillförlitligt underlag och under former som innebär att de blir riktiga. Detta är särskilt viktigt eftersom det rör sig om beslut om hur länge en person skall vara berövad sin frihet. Ett förhållande som i det hänseendet talar för den ordning som föreslås i promemorian är att alla andra frågor rörande beräkning av strafftid handläggs inom kriminalvårdens ram. Kriminalvårdens personal har därmed vana och erfarenhet av liknande beslut. Under förutsättning att kriminalvården kan ges den information som behövs för att göra korrekta avräkningsbeslut framstår det därför som en lämplig och säker ordning att kriminalvården också ges ansvaret för beslut om obligatorisk avräkning. Det kan här nämnas att en liknande ordning tillämpas i Danmark där det har överlämnats åt kriminalvården att besluta om avräkning. Domstolens uppgift har där inskränkts till att i domen lämna upplysningar om vilka frihetsberövanden som har förekommit i målet.

Kriminalvårdsstyrelsen har emellertid riktat flera invändningar mot förslaget. En ordning där domstolen har kvar beslutanderätten när det gäller de fakultativa avräkningarna men inte de obligatoriska kan för det första enligt styrelsen ge upphov till förvirring och missförstånd. Regeringen delar inte den bedömningen. Tvärtom framstår det som en lämplig ordning att den avräkning som anknyter till prövningen av påföljdsfrågan ankommer på domstolen medan den avräkning som är en administrativ åtgärd sköts av kriminalvården. Den föreslagna ordningen skulle vidare enligt styrelsen leda till ökad byråkrati i och med att kriminalvårdens tjänstemän på nytt skall sätta sig in i ärendet och besluta om avräkning. Regeringen menar dock att fördelarna med den föreslagna ändringen överväger. Kriminalvårdens myndigheter skall ju dessutom i dessa fall fatta beslut om dag för strafftidens slut, tiden för villkorlig frigivning och prövotidens utgång. Avräkningsbeslutet blir alltså ytterligare ett moment i en typ av ärenden kriminalvården redan har att pröva. Vidare har kriminalvårdens myndigheter ofta kunskap som domstolen inte har om vissa förhållanden som krävs för att besluta om avräkning. Nuvarande ordning har bl.a. just den nackdelen att det kan krävas kontakter mellan den beslutande domstolen och en kriminalvårdsmyndighet för att utröna om den misstänkte har verkställt ett fängelsestraff samtidigt som han varit anhållen eller häktad. Ytterligare en fördel med förslaget är att en lokal kriminalvårdsmyndighet eller Kriminalvårdsstyrelsen som förvaltningsmyndighet kan ompröva ett avräkningsbeslut som blivit felaktigt enligt förvaltningslagens bestämmelser.

Kriminalvårdsstyrelsen har vidare anfört att promemorians förslag skulle innebära en försämring för enskilda. Den dömde kan ha ett berättigat intresse av att så snart som möjligt få besked om hur lång den faktiska anstaltsvistelsen blir, bl.a. om han eller hon skall avge nöjd-

förklaring beträffande påföljden. Någon påtaglig försämring för den dömde torde det enligt regeringens mening inte bli fråga om. Redan av domen kommer det att framgå vilka frihetsberövanden som har förekommit (se avsnitt 6.5). Om den dömde samtidigt med det straffprocessuella frihetsberövandet har avtjänat ett fängelsestraff och tiden för det frihetsberövandet har avräknats i förhållande till det straffet kommer det emellertid inte att framgå av uppgifterna på domen. Den dömde själv torde dock vara medveten om att avräkning har skett och om att samma tid inte kan tillgodoräknas fler än en gång.

Även med den förordade ordningen finns möjligheten att få besluten överprövade av domstol. Den som är missnöjd kan påkalla Kriminalvårdsstyrelsens prövning av den lokala kriminalvårdsmyndighetens beslut (28 § lagen [1974:202] om beräkning av strafftid m.m.). Kriminalvårdsstyrelsens beslut kan överklagas till allmän förvaltningsdomstol (29 § lagen [1974:202] om beräkning av strafftid m.m.).

Promemorians förslag bör alltså genomföras. En sådan ordning har bäst förutsättningar att sörja för en effektiv och säker ordning för beslut om avräkning. Förslagen kräver ett par lagändringar. För det första bör 33 kap. 5 § BrB ändras på det sättet att föreskrifterna om obligatorisk avräkning tas bort och ersätts med en hänvisning av innebörd att sådana regler finns i lagen om beräkning av strafftid. För det andra bör regler om obligatorisk avräkning införas i lagen om beräkning av strafftid.

Påföljden sluten ungdomsvård verkställs i särskilda ungdomshem för vilka Statens institutionsstyrelse svarar (3 § lagen [1998:603] om verkställighet av sluten ungdomsvård). Verkställigheten skall planläggas och genomföras i samarbete med socialtjänsten. Det är Statens institutionsstyrelse som ansvarar för verkställighetens genomförande. Det är också Statens institutionsstyrelse som beslutar om dagen för strafftidens slut. I detta hänseende fullgör styrelsen alltså samma uppgifter som kriminalvården har beträffande verkställighet av fängelsepåföljden. Beslut av styrelsen enligt verkställighetslagen i särskilda fall får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol (23 §). I övrigt gäller bestämmelserna i förvaltningslagen (1986:223) om omprövning m.m.. Det är mot nu beskrivna bakgrund lämpligt att styrelsen svarar för den obligatoriska avräkningen när den ådömda påföljden är sluten ungdomsvård. Bestämmelsen i 11 § första stycket lagen om verkställighet av sluten ungdomsvård bör förses med en hänvisning till den föreslagna bestämmelsen om obligatorisk avräkning i lagen om beräkning av strafftid, och i 33 kap. 5 § BrB bör det göras en hänvisning till den bestämmelsen.

Med hänsyn till att kriminalvården och Statens institutionsstyrelse ges ansvar för en ny typ av uppgift och till att det rör sig om för den enskilda mycket viktiga beslut bör den nya ordningen följas noga sedan den har trätt i kraft.

I följande avsnitt behandlas frågor om hur myndigheterna på enklaste sätt skall få ett säkert underlag för sina beslut.

Regeringens bedömning:

1. En domstol som dömer till fängelse skall på domen anteckna och till den lokala kriminalvårdsmyndigheten rapportera under vilka tider den dömde har varit anhållen, häktad eller frihetsberövad på något annat sätt som kan föranleda avräkning.

2. En domstol som dömer till skyddstillsyn eller villkorlig dom skall på domen anteckna de frihetsberövanden som har förekommit och som kan komma att föranleda avräkning.

3. En åklagare som utfärdar ett strafföreläggande skall anteckna de frihetsberövanden som har förekommit och som kan komma att föranleda avräkning.

4. En domstol som förordnar att ett tidigare utdömt fängelsestraff skall avse ytterligare brott skall till den lokala kriminalvårdsmyndigheten rapportera de frihetsberövanden som har förekommit och som kan föranleda avräkning.

5. En domstol som dömer till slutet ungdomsvård skall på domen anteckna och till Statens institutionsstyrelse rapportera under vilka tider den dömde har varit anhållen, häktad eller frihetsberövad på något annat sätt som kan föranleda avräkning.

6. En domstol som förordnar att tidigare utdömd slutet ungdomsvård skall avse ytterligare brott skall till Statens institutionsstyrelse rapportera de frihetsberövanden som har förekommit och som kan föranleda avräkning.

Promemorians förslag stämmer i huvudsak överens med regeringens bedömning. Promemorian behandlar inte påföljden slutet ungdomsvård.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser är positiva till promemorians förslag. *Riksåklagaren* tillstyrker förslaget men pekar på risken att förslaget ses som ett sätt att flytta över ansvaret för tjänstefel på en annan grupp tjänstemän. De remissinstanser som är kritiska till reformen har inte haft några invändningar mot att den dömande domstolen svarar för rapporteringen till kriminalvården. *Hovrätten över Skåne och Blekinge*, *Göteborgs tingsrätt* och *Sveriges Domareförbund* anser dock att promemorians förslag inte utgör någon nämnvärd förbättring jämfört med vad som gäller i dag. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* har vidare fört fram den alternativa lösningen att alla uppgifter om frihetsberövanden som skall avräknas förs till ett register som skall tjäna som underlag för en allmän avräkningsmöjlighet.

Skälen för regeringens bedömning: För att besluten om obligatorisk avräkning skall kunna flyttas krävs, som har angetts tidigare, att kriminalvårdsmyndigheterna respektive Statens institutionsstyrelse får ett säkert underlag för sina beslut. Det är vidare viktigt att upplysningar kan ges utan onödig byråkrati. I promemorian föreslås att rapporteringen av frihetsberövanden skall fullgöras av en tjänsteman vid den domstol som har dömt i målet. Rapporteringen skall enligt promemorians förslag göras genom att de tider som den dömde varit berövad sin frihet antecknas på den dom som rätten ger och som expedieras till den myndighet som svarar

för avräkningen, som därmed har ett underlag för de avräkningsbeslut som skall fattas.

Regeringen delar bedömningen att uppgiftsskyldigheten bör fullgöras av den dömande domstolen. Detta bör ske genom att uppgifter om frihetsberövanden antecknas på domen. Ingen annan än domstolen har samtliga de uppgifter som behöver lämnas till kriminalvårdsmyndigheten respektive Statens institutionsstyrelse för att de skall kunna besluta om avräkning. Åklagaren har exempelvis inte alltid kännedom om vissa fall av häktning i den tilltalades utevaro eller om tid för intagning för rättspsykiatrisk undersökning. För denna lösning talar också att rapporteringen måste ske i anslutning till att domstolen meddelar sin dom och då domstolen till skillnad från åklagaren har handlingarna tillgängliga. Frågan om vem som skall svara för uppgifterna behandlas i avsnitt 6.5.

Ett alternativ som har förts fram av Hovrätten över Skåne och Blekinge, och som också diskuteras i promemorian, är att ett register med uppgifter om frihetsberövanden tillskapas. Möjligheten att samla uppgifter om frihetsberövanden i ett centralt register är i och för sig en tilltalande tanke. Det finns dock inte något underlag för att nu ta ställning till om det är lämpligt att skapa ett sådant register. En sådan lösning skulle bl.a. behöva säkerställa att den myndighet eller domstol som har att besluta om avräkning – såväl obligatorisk som fakultativ – får del av de uppgifter som krävs för att kunna fullgöra uppgiften på ett korrekt sätt.

För de fall där domstolen dömer till fängelse och samtidigt undanröjer en tidigare dom på skyddstillsyn eller villkorlig dom föreslås i promemorian att domstolens uppgiftsskyldighet skall innefatta den tidigare domen. Enligt gällande ordning antecknas de frihetsberövanden som har förekommit och som kan komma att bli föremål för avräkning i den dom där domstolen dömer till skyddstillsyn eller villkorlig dom. Upplýsningen tas in under avsnittet för yrkanden m.m. I huvudsak samma ordning bör gälla även fortsättningsvis. Hur uppgiften skall antecknas och vem som bör svara för den behandlas i avsnitt 6.5. Den domstol som dömer till fängelse eller slutna ungdomsvård och samtidigt undanröjer en sådan dom bör i enlighet med promemorians förslag åläggas en skyldighet att – utöver den aktuella domen som innebär fängelse eller slutna ungdomsvård – också expediera den tidigare domen till den lokala kriminalvårdsmyndigheten eller Statens institutionsstyrelse.

Om en domstol undanröjer en dom på slutna ungdomsvård och dömer till fängelse eller undanröjer en dom på fängelse och dömer till slutna ungdomsvård bör domstolen sända över båda domarna till kriminalvården respektive Statens institutionsstyrelse. Om domstolen förordnar att en dom på fängelse eller slutna ungdomsvård skall avse också andra brott skall domstolen liksom hittills sända den senare domen till kriminalvården respektive Statens institutionsstyrelse. För alla dessa fall bör gälla att domstolen enbart anger det frihetsberövande som har kommit i det aktuella målet. Kriminalvården respektive Statens institutionsstyrelse får således lägga samman frihetsberövandena enligt anteckningar på de båda domarna.

Regeringen anser att en ändring av domstols befogenhet att besluta om avräkning till en skyldighet att rapportera om relevanta frihetsberövanden

kan bidra till att förbättra hanteringen av avräkningsbesluten. För den rapporterade domstolen innebär det att färre omständigheter än i dag skall beaktas. Antalet dagar behöver inte summeras. Detta ankommer i stället på kriminalvårdsmyndigheterna respektive Statens institutionsstyrelse, som handlägger andra frågor om beräkning av strafftid och som kan koncentrera sig på den uppgiften. Inte heller behöver domstolen beakta om den dömda har undergått verkställighet av något fängelsestraff samtidigt som han varit straffprocessuellt frihetsberövad. Detta känner ju kriminalvårdsmyndigheterna till och beaktar när det gäller verkställighet av fängelsestraff. I de fall en villkorlig dom eller en dom på skyddstillsyn undanröjs och det i stället döms till fängelse eller sluten ungdomsvård behöver domstolen inte heller beakta vilka frihetsberövanden som den dömda har undergått före den tidigare domen i vidare mån än som behövs för att besluta om att häva en häktning för det fall straffet redan är avtjänat eller tid för villkorlig frigivning har passerat. Den tidigare domen skall i stället expedieras till den lokala kriminalvårdsmyndigheten eller Statens institutionsstyrelse som skall avräkna de tidigare frihetsberövandena.

Det torde endast i undantagsfall kunna bli aktuellt att en person som döms till sluten ungdomsvård tidigare har dömts till ett fängelsestraff eller sluten ungdomsvård som verkställts samtidigt som ett straffprocessuellt frihetsberövande. Om en sådan situation skulle bli aktuell måste Statens institutionsstyrelse få kännedom om detta förhållande genom någon form av underrättelse. På motsvarande sätt måste kriminalvården få reda på om sluten ungdomsvård har verkställts under en häktningsperiod. Det kan lämpligen ske i samband med rapporteringen om det frihetsberövande som har förekommit.

Den ordning regeringen nu föreslår förutsätter att domstolen på ett tillförlitligt sätt får kännedom om relevanta frihetsberövanden för tiden fram till stämningsansökan. I dag får domstolen sådan information genom uppgifter som antecknas på stämningsansökan och de personblad som bifogas förundersökningsprotokollet. I samband med att det s.k. misstankeregistret (prop. 1997/98:97, bet. 1997/98:JuU20, rskr. 1997/98:276, SFS 1998:621) införs kommer inte längre personbladen att behövas. De uppgifter som antecknas på personbladen kommer nämligen att registreras i misstankeregistret som både polis och åklagare har tillgång till. Domstolarnas behov av fullständiga uppgifter om frihetsberövanden får då tillgodoses på annat sätt än genom personblad. Det bör i vart fall inledningsvis ske genom åklagarens försorg.

Frågan om hur domstolen skall fullgöra rapporteringsskyldigheten och vem som skall ansvara för den behandlas i det följande (avsnitt 6.5).

När det gäller strafförelägganden som utfärdas av åklagare bör det åvila åklagaren att på föreläggandet anteckna eventuella straffprocessuella frihetsberövanden. Om den villkorliga domen undanröjs av domstol, bör det åligga domstolen att se till att den lokala kriminalvårdsmyndigheten eller Statens institutionsstyrelse får en kopia av föreläggandet med dessa uppgifter.

Den föreslagna ordningen i denna del kräver inga lagändringar. Däremot innebär förslagen att vissa förordningsändringar bör göras. Reglerna om vad som skall antecknas på eller i anslutning till domar när

det gäller tider för frihetsberövanden bör införas i Domstolsverkets föreskrift om avfattning av dom och slutligt beslut i brottmål (DVFS 1998:4). Detta förutsätter ett utökat bemyndigande för Domstolsverket i 21 § förordningen (1996:271) om mål och ärenden i domstol. Regler om vad åklagaren skall anteckna i strafförelägganden vad gäller frihetsberövanden bör stå i strafföreläggandekungörelsen (1970:60). Domstols skyldighet att expediera domar till de lokala kriminalvårdsmyndigheterna respektive till Statens institutionsstyrelse bör framgå av förordningen (1990:893) om underrättelse om dom i vissa brottmål, m.m. Det bör dessutom införas en ömsesidig uppgiftsskyldighet mellan kriminalvården och Statens institutionsstyrelse beträffande de uppgifter som behövs för att kunna beräkna strafftiden. Även andra ändringar kan bli aktuella.

Ett system som är utformat på det sätt regeringen förordar innebär att den domstol – eller åklagare – som lämnar uppgifter om frihetsberövanden svarar för att de är korrekta. Den tjänsteman vid kriminalvården eller Statens institutionsstyrelse som beslutar om avräkning ansvarar för att uppgifterna om frihetsberövanden sammanställs, summeras och tillgodoräknas vid verkställigheten i enlighet med lag. I normalfallen skall alltså de lokala kriminalvårdsmyndigheterna utgå från de rapporter om frihetsberövande som domstolen översänder. Myndigheterna är dock inte förhindrad att beakta andra omständigheter och fatta beslut som avviker från domstolens rapport. Finns det indikationer på att uppgifterna om frihetsberövande är felaktiga eller att någon frihetsberövandetid saknas bör detta givetvis undersökas och beslut fattas med utgångspunkt i de korrekta uppgifterna. Risken för felaktigheter bör dock med denna ordning bli mindre än i nuvarande system och samtidigt lättare att rätta till. Det är alltså inte – som Riksåklagaren har befarat – fråga om att flytta över risken för tjänstefel på en annan tjänstemannagrupp utan att se till att besluten fattas i en ordning som innebär minsta möjliga risk för att fel begås.

Ett avräkningsbeslut kan enligt dagens regler överklagas till hovrätt även om inte resten av domen överklagas (49 kap. 5 § 10 RB). Om domen överklagas, får högre rätt ändra beslutet om avräkning även om avräkningsbeslutet inte har överklagats (33 kap. 8 § BrB). De uppgifter om frihetsberövanden som enligt den nu föreslagna ordningen lämnas på en dom kan naturligtvis inte överklagas. Detta innebär att högre rätts ändringsmöjlighet enligt 33 kap. 8 § BrB endast behöver gälla beslut om fakultativ avräkning. För det fall domstolen lämnar felaktiga uppgifter och den lokala kriminalvårdsmyndigheten på grundval av dessa fattar ett felaktigt beslut kan myndighetens beslut prövas av Kriminalvårdsstyrelsen, vars beslut i sin tur kan överklagas till länsrätten. Den lokala kriminalvårdsmyndigheten kan dessutom ompröva sitt beslut enligt 27 § förvaltningslagen (1986:223). När det gäller beslut av Statens institutionsstyrelse kan de överklagas till allmän förvaltningsdomstol (23 § lagen [1998:603] om verkställighet av sluten ungdomsvård). Besluten kan dessutom omprövas enligt förvaltningslagen (1986:223).

Regeringens bedömning: Domstolens ansvar att lämna uppgift om frihetsberövanden och att rapportera dessa till den lokala kriminalvårdsmyndigheten respektive Statens institutionsstyrelse bör i tingsrätten ankomma på ordföranden och i hovrätten på målets referent. I Högsta domstolen bör rapporteringen ankomma på den föredragande revisionssekreteraren.

Promemorians bedömning innebär att rapporteringen sköts av den domare som har svarat för målets beredning.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har lämnat förslaget utan erinran. *Åklagarmyndigheten i Västerås* vill undvika lösningen att rätten som kollektivt inte ansvarar för uppgifterna i domen och hänvisar till att denna lösning inte behövs när räkneoperationen inte skall utföras och till att det finns en risk för att rätten förbiser möjligheterna till fakultativ avräkning om frågan inte behöver tas upp under överläggningen. *Svea hovrätt* har anmärkt att en lösning bör väljas som också passar för de fall där referenten vid huvudförhandlingen inte är den som ansvarade för beredningen av målet. *Stockholms tingsrätt* har betonat vikten av att rapporteringen – eventuellt efter ett särskilt förordnande – kan utföras av en domstolssekreterare eller en notarie.

Skälen för regeringens bedömning: I föregående avsnitt har regeringen föreslagit att beslut om obligatorisk avräkning skall flyttas från domstolarna till kriminalvården respektive Statens institutionsstyrelse och att den dömande domstolen skall svara för att de får underlag när det gäller de frihetsberövanden som skall avräknas. Att det skall vara domstolen som rapporterar innebär emellertid inte nödvändigtvis att rapporteringen skall göras av rätten i den sammansättning som avgör målet. I promemorian föreslås i stället att rättens ordförande – eller i högre rätt den domare som svarat för målets beredning, referenten – svarar för rapporteringen.

De skäl för detta som förs fram i promemorian är de följande. Den som rapporterar vilka frihetsberövanden som förekommit måste hämta uppgifterna ur tingsrättens akt. Den enda person som har full kontroll över vad det finns för handlingar i akten är i tingsrätt den som varit ordförande vid huvudförhandlingen och i högre rätt den som i egenskap av referent svarat för målets beredning. För honom eller henne är det enkelt att ta fram de uppgifter som behövs för rapporteringen. Det smidigaste sättet att göra denna rapportering är att de dagar som den dömde varit berövad sin frihet på grund av misstanke om brott som prövats genom dom i målet antecknas på den utskrivna domen. Ansvar för denna anteckning skall dock inte åvila hela rätten. Av författningstext skall det enligt promemorian uttryckligen framgå att ansvaret i tingsrätt åvilar den som varit ordförande vid förhandlingen och i högre rätt den av domarna som svarat för målets beredning (referenten).

Åklagarmyndigheten i Västerås har ställt sig kritisk till att hela rätten inte skulle ansvara för samtliga uppgifter i domen och har ifrågasatt behovet av en sådan ändring om man flyttar skyldigheten att göra själva

avräkningen – summeringen av dagar – från domstolen. Att ta in en uppgift i domen som inte hela rätten ansvarar för är förvisso en nyhet. Regeringen anser emellertid att en konstruktion bör väljas som innebär att uppgifterna antecknas på eller i anslutning till domen (och alltså inte i domen) bl.a. för att tydliggöra att inte hela rätten svarar för uppgiften. Detta bör gälla även vid villkorlig dom och vid dom på skyddstillsyn. Hur anteckningen närmare skall utformas får avgöras av domstolarna och Domstolsverket. Regeringen vill emellertid understryka vikten av att det av anteckningens utformning – och vid rapporteringen – tydligt framgår att det är fråga om en anteckning och en rapportering för kriminalvårdens eller Statens institutionsstyrelses avräkningsbeslut.

Regeringen anser vidare att både en överflyttning av ansvaret för själva avräkningen från domstolen och för lämnandet av uppgifter om frihetsberövanden från den fullsuttna rätten i sig är värdefulla åtgärder som utgör led i renodlingen av den dömande verksamheten. Det förhållandet att rätten inte under överläggningen behöver ta ställning till det exakta antal dagar en tilltalad har varit frihetsberövad är en förbättring jämfört med dagens situation. Promemorians förslag i den delen bör redan av det skälet genomföras.

En ytterligare fråga är vem som skall svara för rapporteringen. Stockholms tingsrätt har pekat på vikten av att inte låsa regleringen till ordföranden i tingsrätt respektive den som har svarat för beredningen av målet i hovrätt. Frågan har beaktats i promemorian. Där framhålls att det skulle innebära en ökad risk för fel att lämna över akten till någon annan som skall sköta rapporteringen liksom att extra arbete måste utföras. Regeringen anser att det finns fog både för remissynpunkterna och ställningstagandet i promemorian. I linje med vad Åklagarmyndigheten i Västerås har påpekat måste emellertid rätten – i praktiken ordföranden respektive referenten i målet – känna till vilka frihetsberövanden som har förekommit för att kunna ta ställning till frågan om en fakultativ avräkning kan komma i fråga. Det framstår därför som lämpligast att dessa också åläggs att svara för rapporteringen av frihetsberövanden. Det kan bortses från de fåtaliga fall då två lagfarna domare deltar och den som inte är ordförande är referent. I enlighet med Svea hovrätts påpekande bör ansvaret för uppgiftslämnande och rapportering i hovrätten åvila den som svarat för målet som referent vid dess avgörande. För Högsta domstolen bör rapporteringsskyldigheten fullgöras av rotelinnehavaren, dvs. den revisionssekreterare som ansvarar för målets beredning.

Så som har föreslagits i promemorian bör det i författning anges att ansvaret för uppgifter om frihetsberövanden och för rapporteringen till kriminalvården respektive Statens institutionsstyrelse åvilar ordföranden, och i högre rätt, referent respektive rotelinnehavare och alltså inte den fullsuttna rätten. Detta kan lämpligen regleras i Domstolsverkets föreskrift om avfattning av dom och slutligt beslut i brottmål (DVFS 1993:21, B 86).

Regeringens förslag: Så snart det lämpligen kan ske bör i tvistemål och i mål om enskilt åtal en tingsrätt upprätta en tidsplan för målets handläggning, om det inte på grund av målets beskaffenhet eller av något annat särskilt skäl är obehövligt. Regler om att tidpunkten för huvudförhandling skall bestämmas så snart förberedelsen har avslutats och om möjligt efter hörande av parterna upphävs.

Skiljedomsutredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens såvitt gäller tidsplaner i tvistemål.

Promemorians förslag: I promemorian föreslås att tidpunkten för huvudförhandling skall bestämmas så snart som möjligt.

Remissinstanserna: Skiljedomsutredningens förslag har fått ett mycket gott mottagande. Två remissinstanser, nämligen *Svenska Bankföreningen* och *Sveriges redovisningskonsulters förbund*, vill till och med gå något längre genom en sådan skärpning av lagtexten att tidsplaner blir vanligare än enligt utredningsförslaget. Den enda remissinstans som är kritisk är *Hovrätten för Västra Sverige*, som menar att förslaget leder till en alltför detaljerad lagstiftning och att det låser domstolens handlingsfrihet. *Stockholms tingsrätt* har åtskilliga synpunkter på frågor om hur och när tidsplaner bör upprättas.

Även promemorians förslag har fått ett gott mottagande. Till de mycket positiva hör *Stockholms tingsrätt* och *Sveriges advokatsamfund*. *Svea hovrätt* avstyrker dock med hänvisning till att förslaget kan innebära effektivitetsförluster genom att domstolarna reserverar huvudförhandlingstider som inte blir utnyttjade. *Göteborgs tingsrätt* är inne på samma linje och menar att en tingsrätt inte skall bestämma tid för huvudhandling annat än när en sådan förhandling antagligen blir nödvändig. *Halmstads tingsrätt* hävdar att det kan vara svårt att tolka uttrycket ”så snart som möjligt” och avstyrker förslaget. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* vill behålla bestämmelsen om att huvudförhandlingstiden om möjligt skall bestämmas efter hörande av parterna.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 42 kap. 6 § tredje stycket RB skall tingsrätten i tvistemål driva förberedelsen med inriktning på ett snabbt avgörande av målet. Vidare bör rätten så snart det lämpligen kan ske höra parterna angående målets handläggning. Dessa bestämmelser tillkom på initiativ av Rättegångsutredningen som också föreslog en uttrycklig bestämmelse om att rätten efter samråd med parterna snarast möjligt skulle upprätta en plan för målets handläggning, om det inte var obehövligt med hänsyn till målets beskaffenhet (se SOU 1982:26 s. 495 f.). Som skäl för tidsplaner framhöll utredningen särskilt de effektivitetsvinster som skulle kunna uppstå genom att en plan tvingar både rätten och parterna att redan i början av handläggningen tänka igenom vad som skall klaras ut och genom att en plan bestämmer förhandlingstiderna redan från början. Departementschefen delade utredningens uppfattning om vikten av att det upprättas en tidsplan för målets handläggning, men han lät inte detta komma till något direkt uttryck i sitt förslag till lagtext (se prop. 1986/87:89 s. 85 f.).

Såvitt Skiljedomsutredningen kunnat utröna är det inte särskilt vanligt att det upprättas en tidsplan för handläggningen av ett mål. Utredningen anser att de skäl som Rättegångsutredningen hade för att föreslå en särskild lagregel alltså har bärkraft. I betänkandet föreslås därför att det till 42 kap. 6 § RB läggs en regel om att rätten så snart det lämpligen kan ska bör upprätta en plan för målets handläggning, om det inte är obehövligt. Remissutfallet är nästan genomgående positivt.

Tidsplaner för förberedelsen av tvistemål kan enligt regeringen i allmänhet bidra till att förfarandet blir snabbt och effektivt. Det är värt att särskilt framhålla att en komprimerad handläggning av ett mål medför att såväl partsrepresentanter som domarna slipper att läsa in målet flera gånger vilket kraftigt kan reducera kostnaderna för handläggningen. Förslagen om uppehåll i huvudförhandling (avsnitt 5) bör dessutom kunna bidra till förbättrade möjligheter att planera för huvudförhandling på ett sätt som gynnar en snabb och effektiv handläggning.

Regeringen anser att tidsplaner bör upprättas betydligt oftare än idag och att den bästa vägen att säkerställa det resultatet är lagstiftning. Det finns emellertid en del mål i vilka upprättande av en tidsplan skulle sakna mening på grund av att en dom med säkerhet kan antas komma inom en näraliggande framtid eller där man av annat skäl kan förutse förfarandets gång även utan en plan. Utredningen exemplifierar inga sådana fall men en del enkla familjerättsliga mål och småmål kan höra dit. Att ett mål är av enkel beskaffenhet innebär emellertid i första hand endast att en tidsplan är lätt att upprätta och kan göras mera precis än annars och alltså inte i sig att någon tidsplan inte behövs. Ett annat exempel på fall där rätten kanske inte i inledningsskedet behöver upprätta någon tidsplan är sådana där man med visst fog kan ifrågasätta om avvisning bör ske. Ytterligare exempel är att rätten omedelbart efter svaromålet kan ge slutförelägganden till parterna. En bestämmelse om tidsplaner bör därför, som utredningen föreslagit, göra undantag för de fall i vilka någon tidsplan inte behövs. Till grund för behovsbedömningen bör endast läggas förhållandena i det enskilda fallet och därför bör i lagtexten anges att tidsplanen skall vara obehövlig på grund av målets beskaffenhet eller av annat särskilt skäl. En parts önskemål om att det skall upprättas en tidsplan bör tillmätas stor betydelse. Att ett mål är invecklat är givetvis inget som gör en tidsplan obehövlig utan är snarare ett gott tecken på att en tidsplan behövs för att rätten skall kunna hålla ett fast grepp över handläggningen.

Innan det har kommit in något svaromål är underlaget för att upprätta en tidsplan i de allra flesta fall alltför magert. Dessutom kan sannolikheten för att det rör sig om ett tredskodomsfall vara beaktansvärd. Det naturliga är därför att tidsplanen upprättas omedelbart efter det att ett muntligt eller skriftligt svaromål har avgetts. Upprättande bör ske i samband med att rätten hör parterna över målets handläggning. För de fall där svaromålet varit skriftligt kan i allmänhet reglerna i 42 kap. 10 § RB om telefonsammanträde passa för detta ändamål.

Enligt utredningen bör tidsplanen innefatta en fullständig planering enligt vilken målet drivs framåt mot ett avgörande och som förhindrar att handläggningen avstannar. Utredningen anser att en tidsplan givetvis skall

innehålla dag för huvudförhandling i målet och att planen vidare kan ange när parterna senast skall komma in med slutliga bevisuppgifter eller andra kompletterande uppgifter.

Fullständiga tidsplaner kan emellertid ha sina problem, eftersom det finns mål som är så komplexa att det inte är möjligt att redan när svaromålet kommer in med någon grad av säkerhet skåda längre fram än till de närmaste handläggningsåtgärderna. I sådant fall måste en första tidsplan kunna begränsas till de närmaste handläggningsåtgärderna, vilket leder till att en förnyad plan måste upprättas under målets senare handläggning. Regeringen vill dock betona vikten av att en tidsplan såvitt möjligt blir fullständig redan från början och får omfatta även tidpunkt för en huvudförhandling. Enligt nuvarande regler i 42 kap. 20 § skall visserligen tiden för huvudförhandlingen bestämmas först efter det att förberedelsen avslutats. I departementspromemorian föreslås att den regeln ersätts av en regel om att tidpunkten bestäms så snart som möjligt. Regeringen anser att en bestämmelse i ämnet helt kan undvaras. Det är generellt sett bättre att några bokade huvudförhandlingar ställs in när parterna träffat förlikning än att vissa färdigberedda mål får vänta långa tider på att det skall finnas utrymme för en huvudförhandling. Förhållandena kan emellertid växla något från tingsrätt till tingsrätt beroende på hur den är organiserad. En faktor som kan behöva beaktas är de möjligheter som finns att när en bokad tid för huvudförhandling blir oanvänd kalla i ett annat mål med förkortat varsel till ombud och andra och här spelar in hur advokatförhållandena på orten är. Även antalet domare vid domstolen kan vara en faktor som påverkar lämpligheten av att binda upp tider för s.k. tremannasitsar. Den bestämmelse som finns i 42 kap. 20 § RB om att tiden för huvudförhandlingen skall bestämmas så snart förberedelsen avslutats bör sålunda utgå med hänsyn till att tidpunkten för huvudförhandlingen skall kunna bestämmas i tidsplanen. Det samråd med parterna som enligt samma paragraf skall förekomma och som otvivelaktigt behövs bör komma till stånd inom ramen för den planering av handläggningen som skall ske enligt 6 §.

Vid förberedelsen av mål som avser enskilt åtal gäller enligt 47 kap. rättegångsbalken i stor utsträckning regler som överensstämmer med reglerna i 42 kap. samma balk om förberedelse i tvistemål. Det saknas anledning att inte behandla frågor om tidsplanering och bestämmande av tid för huvudförhandling m.m. i mål om enskilt åtal på samma sätt som man behandlar motsvarande frågor för tvistemål och därför bör vissa justeringar göras även i det förstnämnda kapitlet.

Regeringens förslag: I ett dispositivt tvistemål skall tingsrätten kunna meddela parterna att förberedelsen skall anses vara avslutad vid en viss senare tidpunkt. Efter denna tidpunkt skall en part få åberopa en ny omständighet eller ett nytt bevis endast om parten gör sannolikt att han eller hon har haft en giltig ursäkt att inte göra det tidigare eller om ett tillåtande av åberopandet inte innebär att målets prövning fördröjs i någon väsentlig mån. Om parten i stället väcker ett genkärsmål enligt 14 kap. 3 RB eller ett återgångskrav eller liknande enligt 14 kap. 5 § RB, skall tingsrätten ha möjlighet att handlägga målen särskilt. I meddelandet skall parterna erinras om verkan av att förberedelsen avslutas.

Regeringens bedömning: Nuvarande regler om förbud att i vissa fall åberopa ny bevisning eller nya omständigheter behålls oförändrade.

Skiljedomsutredningens förslag överensstämmer såvitt gäller preklusionsmeddelanden till parterna i huvudsak med regeringens förslag. Preklusion förutsätter emellertid enligt utredningens förslag att motparten gör en invändning inom en viss tid och preklusion kan ske även om ett nytt åberopande inte orsakar någon fördröjning. Vidare innebär utredningsförslaget att samma ordning skall gälla för sådana fall där preklusion enligt en redan gällande lydelse av 42 kap. 15 § kan ske efter det att en part visat prov på en försumlig processföring. Dessutom förutsätts enligt utredningsförslaget att motparten gör en invändning för att regeln om särskild handläggning av mål skall bli tillämplig.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna tillstyrker utredningsförslagen eller lämnar dessa utan erinran. *Svea hovrätt, Stockholms, Kristianstads, Malmö, Göteborgs och Sundsvalls tingsrätter* samt *Sveriges Domareförbund* hör till de positiva remissinstanserna, men de är alla kritiska eller tveksamma till att preklusionsmöjligheten skall vara beroende av en invändning från part. *Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet* menar att man i det hänseendet måste göra en skillnad mellan den preklusionsmöjlighet som finns enligt 42 kap. 15 § och den som föreslagits så att endast den senare kommer att bygga på att en invändning görs. *Stockholms tingsrätt* efterlyser ett klarläggande av vad som menas med ett "åberopande".

Några remissinstanser avstyrker förslaget om preklusion. Till dem hör *Norrköpings tingsrätt* som hänvisar till rättssäkerheten och till problem med att i förekommande fall avgöra om en part haft giltig ursäkt. *Domstolsverket* har haft synpunkter på förslagens förhållande till förslag om generellt krav på prövningstillstånd vid överklagande till hovrätt. *Konsumentverket* avstyrker med hänvisning till att förslaget kan få till följd att ekonomiskt svaga parter som inte har råd att anlita ombud kan komma att lida rättsförluster. *Sveriges advokatsamfund* avstyrker med hänvisning till att oväntade frågeställningar och uttalanden kan dyka upp vid huvudförhandlingen och vid förberedandet av denna. Samfundet menar att åberopanden kan komma att göras för säkerhets skull och att man får problem med sluttidpunkten i de fall där ena parten gör nya

åberopanden strax före denna tidpunkt. Även *TCO* menar att nuvarande regler är tillräckliga.

Skälen för regeringens förslag: Rätten skall enligt 42 kap. 6 § tredje stycket RB driva en förberedelse i tvistemål med inriktning på ett snabbt avgörande av målet. Parterna i ett tvistemål skall under förberedelsen av målet ange vilka omständigheter och bevis som de åberopar. För att kunna göra detta måste de vara väl insatta i målet. Av 42 kap. 14 § andra stycket framgår att parterna före ett sammanträde som hålls under förberedelsen skall sätta sig in i saken på ett sådant sätt att det om möjligt inte behövs något ytterligare förberedelsesammanträde. Tingsrätten fattar emellertid aldrig något beslut i fråga om förberedelsens avslutande och parterna har i allmänhet kvar sin möjlighet att komma med nya åberopanden ända till dess målet företas till avgörande av tingsrätten (jfr 42 kap. 22 § RB). Det är inte ovanligt att en part kommer med nya åberopanden först efter det att såväl tingsrätten som motparten uppfattat förberedelsen som faktiskt avslutad. Detta kan givetvis orsaka problem, särskilt i de fall där en redan planerad huvudförhandling måste ställas in till följd av nya åberopanden. Med nu gällande ordning är möjligheterna att motverka en sådan processföring relativt begränsade.

Enligt 42 kap. 15 § RB finns det visserligen under förberedelsen av ett dispositivt tvistemål en möjlighet att förelägga en part att slutligt bestämma sin talan och uppge de bevis som han eller hon åberopar. Efter utgången av fristen i ett sådant föreläggande krävs det en giltig ursäkt för att parten skall kunna komma med ett nytt åberopande. För att ett föreläggande skall få utfärdas krävs emellertid att det är påkallat med hänsyn till hur parten har utfört sin talan tidigare under målets handläggning. Med detta avses sådana fall där det finns skäl att förmoda att en part utan godtagbar anledning söker fördröja ett avgörande i målet eller att en part inte driver processen på ett tillbörligt sätt (prop. 1983/84:78 s. 77). Vidare gäller enligt 43 kap. 10 § RB att ett nytt material kan lämnas utan avseende, om en part under huvudförhandlingen i ett tvistemål ändrar eller gör tillägg till tidigare lämnade uppgifter eller åberopar omständigheter eller bevis som han eller hon inte uppgett före förhandlingens början. En preklusion förutsätter dock i det fallet att det kan antas att parten genom sitt förfarande försöker förhala rättegången eller överrumpla motparten eller att parten annars handlar i otillbörligt syfte eller av grov vårdslöshet.

I syfte att förhindra att handläggningen av mål drar ut på tiden så att uppgjorda tidsplaner (se avsnitt 7) inte håller har utredningen föreslagit att tingsrätten i ett dispositivt tvistemål, utan hänsyn till hur processen har förts, skall kunna meddela parterna att förberedelsen kommer att avslutas vid en viss tidpunkt. Efter denna tidpunkt skall i sådant fall en part inte få åberopa en ny omständighet eller ett nytt bevis om motparten inom en viss tid gör en invändning mot detta. Undantag gäller dock för det fallet att parten gör sannolikt att han eller hon har haft en giltig ursäkt att inte göra åberopandet tidigare. Förslaget godtas av det stora flertalet remissinstanser även om det finns en del kritik.

Enligt regeringens mening ger den nuvarande ordningen inte parterna i tvistemål ett tillräckligt starkt incitament till att göra alla sina åberopanden

i sådan tid att handläggningen kan garanteras bli effektiv. Särskilt allvarligt är att huvudförhandlingar alltför ofta behöver ställas in till följd av att en part kort före förhandlingen gör ett nytt åberopande. I någon utsträckning bör det kunna godtas att ett ombud, som vid inläsningen av målet inför en huvudförhandling upptäckt att det behövs, gör en mindre justering på en eller annan punkt när det gäller de åberopanden han eller hon redan gjort. Det kan dock inte för de dispositiva tvistemålen mer allmänt godtas att parter och ombud gör sina närmare studier av sitt mål först i samband med att huvudförhandlingen närmar sig. Redan nu gällande regler får anses innebära att parterna och deras ombud måste uppträda så att en utsatt huvudförhandling inte skall behöva ställas in till följd av att det tillkommer processmaterial. Skyldigheten sanktioneras dock inte på annat sätt än genom ansvaret för rättegångskostnaderna och detta sätt har i praktiken visat sig inte vara effektivt.

Enligt regeringen behövs andra lösningar när det gäller att få parter och ombud att iakttä en ordnad processföring. Mot denna bakgrund delar regeringen utredningens uppfattning att en tingsrätt bör ges möjlighet att i ett dispositivt tvistemål åstadkomma förutsättningar för preklusion utan hänsyn till om parterna tidigare har visat sig vara försumliga i sin processföring. Den kritik som några remissinstanser har riktat mot utredningens förslag bör emellertid föranleda några justeringar i förhållande till utredningsförslaget. Som utredningen har föreslagit bör konstruktionen av den nya preklusionsregeln bygga på att rätten ger parterna ett meddelande om att de efter en viss dag i princip inte får åberopa några nya omständigheter eller bevis eftersom förberedelsen avslutats. Uttryck som "åberopar", "omständighet" och "bevis" måste läsas på samma sätt som när man läser samma uttryck i t.ex. 42 kap. 15 § RB om s.k. stupstocksförelägganden.

Undantag måste givetvis göras för sådana fall där parten kan göra sannolikt att han eller hon har en giltig ursäkt för att inte ha gjort åberopandet tidigare. I fråga om hur kravet på giltig ursäkt skall tolkas bör gälla detsamma som vid en tillämpning av 42 kap. 15 § RB. Detta innebär bl.a. att kravet bör ställas lägre än vid tillämpningen av t.ex. 50 kap. 25 § RB, som reglerar möjligheten att åberopa nya omständigheter och bevis i hovrätten. Bedömningen bör ske utifrån partens egna förutsättningar att föra processen på ett tillbörligt sätt. Det finns vidare på samma sätt som vid tillämpningen av 42 kap. 15 § RB anledning att ställa högre krav på en part som företräds av en advokat än på en part som processar ensam.

När det i övrigt gäller behovet av undantag finns det anledning att utgå från den nya regelns syfte och hur den praktiskt skall kunna sörja för processeffektivitet. Åtskilliga nya åberopanden som en part anser sig behöva göra är sådana att de närmast kan sägas utgöra justeringar av tidigare åberopanden. Särskilt i fråga om dem är det inte sällan svårt att rättsligt bestämma om det verkligen rör sig om ett nytt åberopande i den mening som avses i gällande preklusionsregler och om parten kan sägas ha haft en giltig ursäkt. Samtidigt är det så att åberopanden av detta slag långtifrån alltid förorsakar en sådan förlängning av handläggningstiden som en ny preklusionsregel är avsedd att motverka. Därför bör man

eftersträva en lösning som inte medför preklusion i andra fall än sådana där ett nytt åberopande faktiskt orsakar väsentliga olägenheter. Det rekvisit som därmed behöver komma till i lagtexten måste ha en viss vaghet i konturerna. Att detta i enstaka fall kan medföra något extraarbete för rätten uppvägs många gånger om av att rätten i andra fall inte behöver bedöma frågor om det har skett något nytt åberopande eller om den som åberopar kan göra en giltig ursäkt sannolik. Samtidigt undviker man en preklusion i sådana fall där det inte finns några sakliga skäl för en sådan annat än möjligen om man ser till det rent disciplinära. Regeringen anser därmed att det från den nya preklusionsregeln bör göras undantag för det fallet att ett tillåtande av det nya åberopandet inte innebär att målets prövning fördröjs i någon väsentlig mån. Att en huvudförhandling förlängs något kan inte ses som någon väsentlig försening i det nu berörda sammanhanget. Inte heller att ett avgörande på handlingarna blir fördröjt några veckor till följd av att motparten behöver höras över det nya åberopandet. Om emellertid en huvudförhandling behöver ställas in är det regelmässigt klart att ett undantag från preklusionsregeln kan ske endast enligt den förut angivna undantagsregeln för fall där en giltig ursäkt föreligger.

I utredningsförslaget görs undantag från preklusion också i de fall där motparten till den som kommer med det nya åberopandet inte gör någon invändning mot att åberopandet tillåts. En process i ett dispositivt tvistemål bör liksom ett skiljeförfarande i hög präglas av den s.k. dispositionsprincipen, dvs. att det är parterna som bestämmer rättegångens ramar. Samtidigt finns det även vid sådan process ett starkt intresse av att tingsrätten alltid ex officio skall kunna reagera mot en försumlig eller kanske till och med otillbörlig processföring från en parts sida. En sådan tar ju generellt sett domstolens resurser i anspråk och detta kan bli till förfång för parter i andra mål. I de fall där preklusion kan ske enligt den nuvarande regeln i 42 kap. 15 § skall allvarliga anmärkningar kunna riktas mot partens processföring och med de förut angivna undantagen från en ny preklusionsregel kommer de nya preklusionsreglerna att gälla fall där parten utan giltig ursäkt genom sitt agerande orsakar en väsentlig fördröjning av tingsrättsförfarandet, i de flesta fall antagligen att en redan utsatt huvudförhandling behöver ställas in. Att dessutom kräva att motparten gör en invändning är enligt regeringens mening inte ändamålsenligt. Utredningens förslag i den här berörda delen bör därför inte genomföras.

Enligt utredningsförslaget skall det meddelande som rätten skall tillställa parterna gå ut på att förberedelsen kommer att avslutas viss dag, men utredningen synes ha menat att det inte skall behövas något beslut om avslutandet för att en preklusionsverkan skall inträda. I och för sig finns det annars en fördel med konstruktionen att tingsrätten fattar ett beslut om förberedelsens avslutande. Därmed kan ju tingsrätten utan vidare fortsätta förberedelsen, om en part före beslutstillfället har kommit med nya åberopanden och motparten måste ges tillfälle till försvar. Motpartens intressen blir emellertid fullt tillgodosedda redan genom att varje försvarsåtgärd, t.ex. i form av åberopanden av motfakta och ytterligare bevis, måste anses vara tillåten enligt undantagsregeln för fall

där det förekommer en giltig ursäkt. Eftersom det i de fall där ett meddelande getts finns anledning att undvika en fortsatt omgång med nya meddelanden bör enligt regeringens mening de meddelanden som tingsrätten utfärdar gå ut på att förberedelsen ”skall anses” vara avslutad vid en viss senare tidpunkt. Därmed behövs det alltså inget särskilt beslut om själva avslutandet.

Med tanke på de skillnader som bör råda mellan den nya preklusionsregeln och den som redan finns i 42 kap. 15 § RB bör den nya regeln tas in i en särskild paragraf, 42 kap. 15 a §. Det finns anledning att påpeka att den nya regeln kommer att sakna all betydelse när det gäller förhållandena efter det att tingsrätten gjort sin prövning, eftersom det i de dispositiva tvistemål där överklagande sker finns en restriktiv preklusionsregel i 50 kap. 25 § tredje stycket RB.

Utredningens förslag omfattar även frågor om genkärsmål enligt 14 kap. 3 § RB och talan angående återgång, regress, m.m. enligt 14 kap. 5 § RB. Mål enligt de paragraferna skall enligt nuvarande regler handläggas gemensamt med huvudkärålet. Tingsrätten kan dock enligt 14 kap. 7 § RB handlägga målen särskilt, om talan väcks sedan huvudförhandling påbörjats eller huvudkärålet på annat sätt har företagits till avgörande eller om den väcks efter det att tiden för yttrande över ett föreläggande enligt 42 kap. 15 § RB har gått ut. En förutsättning för särskild handläggning är att målen inte utan olägenhet kan handläggas i samma rättegång. Utredningens förslag innebär att den fakultativa regeln om särskild handläggning blir tillämplig även efter den tidpunkt som angetts i ett preklusionsgrundande meddelande, om motparten inom viss tid gör en invändning mot gemensam handläggning. Förslaget har inte föranlett någon direkt kritik under remissbehandlingen och bör föranleda lagstiftning. Inte heller när det gäller de nu berörda frågorna bör emellertid regleringen bygga på att en motpart gör en invändning. Inte heller behövs det något undantag för fall av giltig ursäkt eller fall där en gemensam handläggning inte orsakar några problem. Regeln om särskild handläggning är ju fakultativ och vid behov kan tingsrätten avstå från att tillämpa den.

9 Protokollföring

9.1 Nuvarande regler

Reglerna om allmän domstols protokoll finns i 6 kap. RB. Enligt dessa regler skall domstolen i princip alltid föra protokoll över handläggningen av målen.

De för tingsrättsprocessen viktigaste protokollen är de som förs vid förberedelsesammanträden och andra sammanträden under målets beredning. I dessa protokoll antecknas upplysningar som är av betydelse för målets fortsatta handläggning i tingsrätten.

De protokoll som förs vid huvudförhandlingar i brottmål och tvistemål har delvis andra syften. För det första har de en kontrollfunktion. Med

protokollets hjälp kan man i efterhand kontrollera om förfarandet har gått rätt till. För det andra har protokollen ett värde som ett praktiskt sätt att dokumentera olika beslut som rätten fattar under en förhandling, exempelvis om vittnesersättning, häktning och liknande. Huvudförhandlingsprotokollen är också ett hjälpmedel för överrätterna vid deras planering av målens hantering där.

Som nämnts skall som huvudregel protokoll föras över handläggningen av mål. Från denna huvudregel föreskrivs tre undantag i 6 kap. 1 § andra stycket RB, nämligen 1. om handläggningen utförs av en ensam domare eller tjänsteman vid domstolen, 2. om de avgöranden som träffas sätts upp i särskilda beslut och ingen skiljaktig mening förekommer, samt 3. om målet skrivs av vid handläggningen. I tredje stycket finns en särskild bestämmelse om de fall där en dom utfärdas i förenklad form enligt 30 kap. 6 § RB. I sådana fall får i stället de uppgifter som enligt 3 § skall tas in i ett protokoll antecknas i domen.

I 6 kap. 2 § RB anges vem som får föra protokoll. I paragrafens andra stycke finns en föreskrift om att den som anlitas som protokollförare skall avlägga ed.

Bestämmelserna om vad som skall antecknas i protokollen är relativt detaljerade. Enligt 6 kap. 3 § RB skall vid sammanträde alla protokoll innehålla anteckningar om

1. domstolen samt tid och ställe för sammanträdet,
2. rättens ledamöter, tolk och protokollförare,
3. parterna och deras närvaro, parternas ombud eller biträden och i brottmål den tilltalades försvarare,
4. muntlig rättegångsfullmakt, om en sådan har lämnats
5. en kort beteckning av saken,
6. skälet till att en förhandling har hållits inom stängda dörrar,
7. rättens beslut, som inte har satts upp särskilt,
8. skiljaktiga meningar.

Vid ett sammanträde för förberedelse skall protokollet innehålla ytterligare upplysningar. Enligt 6 kap. 4 § RB skall där antecknas

1. parternas yrkanden och invändningar, ändringar i dessa samt medgivanden av motpartens yrkanden,
2. en kort redogörelse för de omständigheter parterna åberopar och motpartens yttrande över dessa,
3. uppgift om de bevis parterna åberopar och vad de avser att styrka med varje bevis, samt de skriftliga handlingar och föremål som företes som bevis,
4. andra uppgifter som anses nödvändiga till ledning vid huvudförhandlingen.

I 6 kap. 5 § RB anges vad protokoll från en huvudförhandling skall innehålla.

Utöver en kort redogörelse för förhandlingens gång skall antecknas

1. parternas yrkanden och invändningar, ändringar i dessa samt medgivanden av motpartens yrkanden,
2. yrkanden av andra än parter samt huruvida parterna medger eller bestrider dessa yrkanden, samt

3. vilka vittnen eller sakkunniga som har hörts och vilka bevis i övrigt som har förebringats.

I 6 kap. 5 § andra stycket RB anges att, om en uppgift som skall antecknas i protokollet har tagits upp i en inlaga eller förut antecknats i protokoll, skall endast en hänvisning ske.

Härutöver skall förhör som hålls i bevissyfte antecknas (6 kap. 6 § RB). Detta görs i regel genom bandupptagning. Så sker numera också beträffande den tilltalades berättelse (prop. 1998/99:37, bet. 1998/99:JuU13, rskr. 1998/99:143, SFS 1999:84). Av andra stycket framgår att förhör i hovrätten endast behöver protokolleras om detta kan antas få betydelse vid överklagande till Högsta domstolen. I Högsta domstolen behöver inte förhören protokolleras. En motsvarande bestämmelse finns i 4 kap. 4 § lagen (1971:371) om rättegången i arbetstvister vad gäller förhören Arbetsdomstolen.

Enligt en särskild bestämmelse (6 kap. 7 § andra meningen RB) är det förbjudet att i protokollet anteckna en parts utveckling av talan i rättsligt hänseende. Vidare krävs särskilda skäl för att anteckna sådant som enligt bestämmelserna i 6 kap. RB inte skall antecknas. I de avslutande paragraferna finns bestämmelser om när protokollet skall få sin slutliga avfattning, om förhör som inte tas upp på band samt om målregister och aktbildning.

I ärenden som handläggs enligt lagen (1996:242) om domstolsärenden (ärendelagen) gäller att det vid ett sammanträde skall föras anteckningar om vad som förekommer vid detta när det gäller yrkanden, medgivanden, bestridanden, åberopanden, invändningar och erkännanden samt om den utredning som läggs fram vid sammanträdet (21 §). Vid ärendelagens tillkomst (prop. 1995/96:115 s. 163) angavs att ordet ”protokoll” inte används, eftersom paragrafen bör lämna öppet i vilken form anteckningarna skall ske. En möjlighet är givetvis att de förs på en särskilt upprättad handling, dvs. att de protokollförs i hävdvunnen mening. Andra möjligheter är att de behövliga uppgifterna antecknas på dagboksblad eller i ett ADB-behandlat målregister.

Enligt 15 § förordningen (1996:271) om mål och ärenden i allmän domstol (ärendeförordningen) gäller som huvudregel att 6 kap. RB tillämpas beträffande protokoll i ärenden. Som ett undantag från denna regel kan enligt andra stycket rätten underlåta att upprätta ett protokoll från ett sammanträde, om de uppgifter som enligt ärendelagen skall antecknas framgår av ett särskilt uppsatt beslut som tillkommer i anslutning till sammanträdet. Detsamma gäller om det vid sammanträdet inte förekommer något som skall antecknas enligt ärendelagen

9.2 Reglerna om protokoll förenklas

Regeringens förslag: Reglerna om protokollföring i mål och ärenden i domstol ändras i förenklande syfte genom att domstolarna får möjlighet att låta bli att föra protokoll när något protokoll inte behövs. Vissa bestämmelser flyttas från rättegångsbalken till ärendeförordningen. Vidare tas bestämmelsen om protokollförare bort.

Promemorians förslag stämmer i huvudsak överens med regeringens.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser lämnar förslagen utan erinran. *Stockholms tingsrätt*, *Göteborgs tingsrätt* och *Riksåklagaren* tillstyrker förslagen. *Sundsvalls tingsrätt* tillstyrker en förenkling men anser att kravet på att föra protokoll bör bestå. *Svea hovrätt* och *Hovrätten för Övre Norrland* är positiva till att protokollföringen förenklas, men avstyrker förslagen i promemorian. *Svea hovrätt* framhåller protokollens betydelse för hovrättens planering och för bedömningen i hovrätt av vissa processuella frågor. *Hovrätten för Övre Norrland* menar att förslaget är oöverblickbart och att domen riskerar att tyngas med uppgifter. *Linköpings tingsrätt* anser att förslagen innebär att det kommer att bli svårt att hitta olika uppgifter. *Lunds tingsrätt* avstyrker förslaget och ifrågasätter liksom *Statstjänstemannaförbundet (ST-domstol)* om några rationaliseringsvinster uppnås med förslagen.

Kammarrätten i Göteborg anser att de skäl som har redovisats för att ta bort protokollförarareden inte är övertygande. *Åklagarmyndigheten i Stockholm* pekar på vikten av att åklagare har möjlighet att ta del av de anteckningar som förs i samma utsträckning som gäller beträffande dagens protokoll.

Skälen för regeringens förslag: Dagens regler om skyldigheten för domstolarna att föra protokoll är ingående och framstår numera som föråldrade. En allmän modernisering av regelsystemet bör därför göras med utgångspunkt i att reglerna inte bör vara mer detaljerade än vad som behövs och att domstolarna själva i stor utsträckning skall få avgöra i vilken form nödvändiga anteckningar skall göras. En sådan ordning gäller ju också redan enligt ärendelagen.

I promemorian har föreslagits att rättegångsbalkens kapitel om protokoll ges en i det närmaste helt ny lydelse och att det skall innehålla bestämmelser om domstolarnas registrering av uppgifter och handlingar. Enligt förslaget skall reglerna om protokoll vid sammanträde ersättas med en regel om skyldighet att föra anteckningar. De föreslagna bestämmelserna lämnar öppet i vilken form sådana anteckningar skall ske. Reglerna om vad som skall antecknas är vidare avsevärt mindre detaljerade än de gällande reglerna om protokoll. Några av de nuvarande bestämmelserna i 6 kap. föreslås helt utmönstrade ur rättegångsbalken.

Bestämmelserna i rättegångsbalken föreslås kompletterade med bestämmelser i ärendeförordningen. För att inte binda domstolarnas anteckningsskyldighet till protokollsformen används inte – annat än för ett speciellt fall – ordet ”protokoll” i lagtexten. I stället ges föreskrifter om domstolens skyldighet att anteckna vissa uppgifter utan att det uttryckligen anges var uppgifterna skall redovisas. Onödigt dubbel dokumentering kan därmed undvikas genom att en och samma uppgift inte behöver antecknas både i ett protokoll och i en dom. En sådan ordning har också fördelen att domstolarna slipper upprätta en särskild protokollshandling trots att de uppgifter som motiverar protokollet lika gärna kan antecknas i domstolens mål- och ärenderegister eller på en handling i akten.

I likhet med flertalet remissinstanser ser regeringen vinster med en sådan förenklad ordning för dokumentering av beslut och andra uppgifter

under målets handläggning. Såsom några kritiker har påpekat är det emellertid viktigt att en förenkling och en mindre detaljerad reglering inte leder till att uppgifter om förfarandet tas in i domen och onödigt tynger denna. Det är vidare viktigt att uppgifter som är till nytta för parterna och för exempelvis överrätterna att ha tillgängliga antecknas i en form som innebär att de är lätta att hitta och att de lätt kan vidarebefordras till parter och andra.

Regeringen delar alltså det grundläggande synsättet bakom promemorians förslag. I det följande behandlas de närmare detaljerna i förslaget.

Målregistrering och aktbildning

I dag finns bestämmelser i 6 kap. 11 § RB om register över alla mål. En bestämmelse med samma innehåll bör finnas kvar med vissa ytterligare föreskrifter om aktbildning m.m., som ersätter 10 §. Det bör vidare finnas en bestämmelse som anger att det av målregistret eller akten skall framgå vilka avgöranden domstolen har beslutat i målet, när besluten har fattats, vem som fattat besluten samt eventuella skiljaktiga meningar. Det bör dessutom framgå vem som svarar för anteckningar som görs i akten.

Anteckningar vid sammanträden i allmänhet

När det gäller bestämmelserna om vad som skall antecknas vid sammanträden i allmänhet anser regeringen att de flesta av dagens bestämmelser är nödvändiga också i framtiden. Det finns dock ingen anledning att föreskriva att anteckningarna skall innehålla en kort beteckning av saken. Huruvida det behövs får avgöras av den som gör anteckningarna.

Som har föreslagits i promemorian bör uppgifter vid ett sammanträde antecknas i huvudsak i enlighet med vad som gäller i dag. Anteckningarna bör i många fall göras i ett protokoll. Uppgifter om tid och ställe för sammanträdet samt närvaro kräver dock inte i sig ett protokoll. Om något protokoll inte behövs för andra uppgifter behöver sådana uppgifter enbart antecknas i målregistret eller på en handling i akten. Anteckningarna bör vidare inte göras i ett protokoll, om uppgifterna framgår av en dom eller ett särskilt uppsatt beslut. De närmare bestämmelserna om detta kan tas in i ärendeförordningen.

Anteckningar vid sammanträde för huvudförhandling fyller främst funktionen att ge besked om den formella gången av handläggningen. Dessa anteckningar är inte av något stort intresse för parterna i målet eller för den dömande domstolen. Bestämmelsen om att protokollet skall innehålla en kort redogörelse för förhandlingens gång kan enligt den bedömning som görs i promemorian tas bort. Regeringen delar den uppfattningen. Det är dock viktigt att man i efterhand kan få besked om vilka domare som deltagit i förhandlingen, vilka parter och andra som varit närvarande och vilka beslut som rätten har fattat under förhandlingen. Som vi nyss anfört skall detta framgå av målregistret eller av en handling i akten eller, om ett protokoll behövs, av detta. Ofta är det lämpligt att ange sådana uppgifter i domen.

Hovrätterna behöver emellertid ofta viss ytterligare information från en huvudförhandling vid tingsrätten för planeringen av huvudförhandlingen där. Svea hovrätt pekar dessutom på protokollens betydelse för de fall där en granskning av vad som har skett i målet är påkallad. Den föreslagna ordningen innebär inte någon större förändring när det gäller information för hovrätternas planering. De uppgifter som behövs torde i huvudsak vara sådana som rör huvudförhandlingens längd och förhörens omfattning. Dessa uppgifter kommer också i fortsättningen att finnas tillgängliga för hovrätterna. Tiden för huvudförhandlingen skall ju enligt regeringens förslag antecknas. Förhörens omfattning framgår ju av anteckningar på banden där förhören har spelats in. I mer omfattande och komplicerade mål upprättas vidare vanligen en plan för förhandlingen som biläggs tingsrättens akt och som kan användas vid hovrättens planering.

Det kan dock vara värdefullt med en bestämmelse som uttryckligen anger att det som i övrigt förekommer vid ett sammanträde bör antecknas, i den mån det kan ha betydelse för parterna eller för högre instans att anteckning sker. Det gäller framförallt sådant som avviker från den vanliga gången vid ett sammanträde. Detta bör tillgodose de behov som finns för hovrätternas planering och för de fall en granskning i efterhand av vad som har skett i målet blir aktuell. En liknande bestämmelse föreslås i promemorian när det gäller anteckningar från sammanträden för förberedelse.

En sådan regel kan också vara värdefull när det gäller anteckningar från en häktningförhandling. Åklagarmyndigheten i Stockholm har pekat på att protokollen från häktningförhandlingar – särskilt när det är fråga om en förhandling vid en domstol som har helgjour – ofta innehåller värdefull information som vid den tidpunkt den behövs inte finns att tillgå någon annanstans.

När det gäller anteckningar om de yrkanden och grunder som framförs vid ett sammanträde har det i promemorian föreslagits att de yrkanden som framställs och den inställning som redovisas till framställda yrkanden skall antecknas. Enligt regeringens mening bör bestämmelsen närmare anknyta till dagens lydelse, där det bl.a. anges att uppgift om parternas yrkanden och invändningar skall tas in i protokollet. Detta uttryckssätt täcker både invändningar om processhinder och de grunder för bestridande av en parts yrkande som görs. Även eventuella medgivanden av yrkanden måste givetvis antecknas. Yrkanden som framställs av andra än parterna bör – i likhet med vad som gäller i dag – också antecknas.

I de fall protokoll skrivs vid ett sammanträde bör protokollet liksom hittills om möjligt sättas upp efter hand som sammanträdet pågår (se 16 § första stycket ärendeförordningen).

De nu föreslagna bestämmelserna i rättegångsbalken ger stommen till en ny reglering av skyldigheten att föra protokoll vid domstolsförhandlingar. Det nya är framförallt att rätten i större utsträckning än hittills kan låta bli att föra protokoll vid förhandlingar som mynnar ut i en dom eller ett annat avgörande som sätts upp särskilt. I många fall räcker det som står i domen i förening med kortfattade anteckningar i dagboken (målregistret).

Ett exempel kan åskådliggöra den föreslagna ordningen. I ett brottmål där ett vittne hörs blir det möjligt för en domstol att föra protokoll över sådana förhandlingar på sedvanligt sätt. Om domstolen väljer att inte föra protokoll över huvudförhandlingen, skall dokumentationen ske genom att det av domen framgår vilka yrkanden m.m. som har framställts, vilken utredning som lagts fram samt eventuella iakttagelser vid syn på stället. Om en part lämnat en muntlig rättegångsfullmakt och om förhandlingen har hållits inom stängda dörrar kan det anges t.ex. i målregistret eller i akten. Det bör påpekas att rättens beslut skall innehålla skälen för beslutet. Vittnesutsagan spelas in på band och eventuella beslut under förhandlingen antecknas i målregistret eller i akten. Av målregistret, domen eller akten i övrigt framgår tidpunkten för sammanträdet, vilka domare som deltagit och vilka parter som varit närvarande.

En sådan ordning bör kunna avsevärt underlätta domstolens arbete och göra det möjligt för domstolarna att koncentrera sina resurser på själva beslutsfattandet och utformningen av domar och beslut. Regeringen kan inte se att den föreslagna ordningen skulle innebära svårigheter att hitta uppgifter eller att domen skulle tyngas av tillkommande uppgifter.

Skyldigheten att föra protokoll vid sammanträden i hovrätten torde med den föreslagna ordningen i stor utsträckning kunna undvaras, både i brottmål och tvistemål. Bortsett från de mer komplicerade målen kan uppgifter som inte framgår av domen göras i målregistret eller i akten.

Regeringens förslag innebär att 10 kap. 2 § lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens område, som talar om protokoll, behöver ändras (se författningskommentaren, avsnitt 26.10). Förslaget har ingen motsvarighet i promemorian.

Anteckningar vid sammanträden som inte utgör huvudförhandlingar

Bestämmelserna om anteckningar och protokoll vid sammanträden i allmänhet kommer att gälla också vid t.ex. sammanträden för förberedelse av ett mål, häktningsförhandlingar eller särskilda sammanträden för bevisupptagning. Det som förekommer vid ett sådant sammanträde är av sådan art att ett protokoll i de allra flesta fall bör upprättas.

Enligt dagens regler skall ett protokoll från ett förberedelse-sammanträde innehålla en kort redogörelse av de omständigheter parterna åberopar samt motpartens yttrande över dessa. I tillämpliga delar gäller detsamma vid t.ex. en häktningsförhandling. I promemorian föreslås med sikte på de förberedande sammanträdena att endast sådana omständigheter som är av omedelbar betydelse för utgången av ett mål skulle behöva tas med. Enligt regeringens mening kan det emellertid inte riktas någon egentlig kritik mot hur de nuvarande reglerna har tillämpats. Särskilt beaktande förtjänar det förhållandet att reglerna bör kunna tillämpas också i brottmål och att rättens anteckningar i nu berörda fall ofta får en mycket stor betydelse vid överklagande av ett inte slutligt beslut. Regeringen är därför inte beredd att på den nu berörda punkten göra någon ändring i sak. Självklart är dock att en redogörelse för bevisfakta som inte har samband med något överklagat beslut ofta kan

göras mycket kort och att eventuella hjälpfakta till sådana bevisfakta inte behöver tas med.

I enlighet med vad som gäller i dag skall de bevis (bevismedel) som parterna åberopar och vad som skall styrkas med varje särskilt bevis antecknas.

Utöver det som är obligatoriskt att anteckna bör sådant antecknas som kan vara till ledning vid målets avgörande. Hit hör, vid ett förberedelse-sammanträde, uppgifter om adresser till vittnen m.fl., parternas inställning till frågan om rätten skall bestå av en eller flera domare vid avgörandet, anteckningar om planering för målets fortsatta handläggning samt uppgifter om hur en kommande huvudförhandling bör planeras.

Det kan också finnas anledning att anteckna parternas ståndpunkter i vissa rättsliga frågor. I enlighet med förslaget i promemorian föreslår regeringen att förbudet mot sådana anteckningar i 6 kap. 7 § RB upphävs. I många förberedelsefall är det av processekonomiska skäl viktigt att domstolen antecknar den rättsliga argumenteringen.

Bestämmelsen om att det krävs särskilda skäl för att anteckna uppgifter som enligt balkens bestämmelser inte skall antecknas bör också tas bort. Reglerna i nuvarande 6 kap. 4 § andra stycket och 5 § andra stycket om att protokollföraren skall hänvisa till akten är också onödig. Det kan anförtros den som svarar för anteckningarna att själv avgöra om sådana hänvisningar skall göras.

Det finns vissa bestämmelser om att protokoll skall upprättas i fall där domstolen inte skall fatta något slutligt avgörande i målet eller ärendet utan enbart har en utredande uppgift (se 35 kap. 11 § RB, 10 § lagen [1946:816] om bevisupptagning åt utländsk domstol samt 7 § lagen [1946:818] om bevisupptagning åt vissa internationella organ). För dessa fall bör finnas en särskild bestämmelse om att ett protokoll skall upprättas över vad som förekommer i målet eller ärendet. En sådan bestämmelse bör också gälla för fallen när bevisning tas upp till framtida säkerhet enligt 41 kap. RB. Regeringens förslag har inte någon motsvarighet i promemorian.

Handläggning som inte sker vid ett sammanträde

Som har angetts i promemorian finns det som regel inte något behov av ett protokoll vid handläggning som inte sker vid sammanträde. Den nuvarande regleringen i det avseendet bör därför ersättas med en regel om skyldighet att anteckna skiljaktig mening utan att det anges i vilken form en sådan anteckning skall ske.

Protokollföraren m.m.

I 6 kap. 2 § andra stycket RB finns en bestämmelse om att den som anlitas som protokollförare – och som inte har avlagt domared – skall avlägga en ed inför rättens ordförande där protokollföraren intygar att han eller hon skall fullgöra sin uppgift efter bästa förstånd och inte berätta om vad som sagts under överläggningen. Protokollföraren avläggs av den icke rättsbildade domstolspersonal som anlitas som protokollförare. Efter

sekretesslagens tillkomst har bestämmelsen emellertid inte någon praktisk betydelse. Av 12 kap. 5 § sekretesslagen (1980:100) framgår nämligen att sekretess gäller hos domstol för uppgift om vad som har förekommit vid överläggning inom stängda dörrar angående dom eller annat beslut. Att protokollföraren efter bästa förstånd skall fullgöra uppgiften som protokollförare är ett allmänt tjänsteåliggande och behöver inte bekräftas genom någon ed. Kammarrätten i Göteborg har invänt mot förslaget i promemorian att avskaffa eden och menar att den tjänar som en värdefull erinran om tystnadsplikten och har framhållit att bestämmelsen i rättegångsbalken gäller på det förvaltningsprocessuella området.

Regeringen delar emellertid promemorians synsätt och menar att protokollföraren är ett ålderdomligt institut som kan undvaras i ett modernt domstolsväsende. Den erinran om vad som gäller för en protokollförare i fråga om tystnadsplikt, men också om jäv, kan göras på andra sätt än genom att en ed avläggs.

Bestämmelserna i 6 kap. 2 § första stycket RB om vem som kan vara protokollförare kan också utgå. Det bör vara en intern domstolsfråga vem som gör behövliga anteckningar. Det finns vidare inte skäl att i författning reglera frågan om ordföranden på något sätt skall justera protokollet. Som Kammarrätten i Göteborg har anfört har ingen av de funktioner som en sådan justering kan fylla någon sådan vikt att det bör regleras i författning. Bestämmelsen i 6 kap. 8 § RB kan därför upphävas.

Anteckningar vid förhör

I promemorian föreslås att förhör i bevissyfte skall tas upp elektroniskt eller skrivas ned för hand. Förslaget innebär att det för framtiden skulle ges möjligheter att ta upp förhör på videoband. Förslaget skall ses i ljuset av de ändringar i rättegångsbalken som föreslogs i promemorian för att ge domstolarna möjlighet att använda videokonferens vid handläggningen av mål och ärenden i vissa fall. Bland annat föreslogs att fotografiförbudet – som anses gälla också för rätten – i 5 kap. 9 § RB skulle upphävas. Regeringen har emellertid – i stället för ändringar i rättegångsbalken – föreslagit en lag om försöksverksamhet med videokonferens i rättegång. Riksdagen har den 20 maj 1999 beslutat i enlighet med propositionen. (prop. 1998/99:65, bet. 1998/99:JuU23, rskr. 1998/99:212). Fotografiförbudet i 5 kap. 9 § RB kvarstår därmed oförändrat. Mot den bakgrunden bör en bestämmelse om hur förhör i bevissyfte skall antecknas inte innefatta någon möjlighet att ta upp förhöret på videoband. Bestämmelsen bör enbart ta sikte på ljudinspelningar. Vidare bör möjligheten att i stället skriva ned förhöret kvarstå.

Bestämmelsen i 6 kap. 9 § RB som behandlar upptagning av berättelser genom stenografi kan dock upphävas. Det är en metod som numera aldrig torde förekomma. Vidare kan bestämmelsen i 6 kap. 6 § andra stycket som ger möjlighet att underlåta att anteckna berättelser av vittnen och iakttagelser vid syn på stället i hovrätten utgå. Den särskilda möjligheten för Högsta domstolen att inte anteckna förhör som hålls vid en huvudförhandling bör dock kvarstå. Nuvarande 13 §, som anger att regeringen får meddela vissa närmare föreskrifter, är onödig och kan upphävas.

Beträffande rättegången i Arbetsdomstolen föreskrivs i 4 kap. 4 § lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister att förhör som lämnas i bevisyfte inte behöver antecknas i protokollet över huvudförhandlingen. Bestämmelsen bör justeras med anledning av att protokoll inte alltid behöver upprättas.

10 Beslut om vittnesersättning m.m.

Regeringens bedömning: Beslut om ersättning av allmänna medel till förhörspersoner och tolkar skall kunna fattas utanför rättssalen av annan än rätten.

Promemorians förslag stämmer i huvudsak överens med regeringens bedömning. I promemorian har föreslagits att en ändring i rättegångsbalken (36 kap. 24 §) görs.

Remissinstanserna är i huvudsak positiva. Till dessa hör *Hovrätten över Skåne och Blekinge, Hovrätten för Övre Norrland, tingsrätterna i Stockholm, Södertälje, Lund och Göteborg, Nämndemännens riksförbund* samt *Statstjänstemannaförbundet (ST-domstol)*. Flera remissinstanser pekar på att den föreslagna ordningen förutsätter att det finns tillgänglig och kompetent personal som kan fatta besluten och på vikten av att systemet inte görs alltför formellt utan tillåter de enskilda domstolarna att finna praktiska lösningar. *Stockholms tingsrätt* framhåller att förslagen fordrar att berörd personal ges utbildning. *Justitieombudsmannen* har tidigare avstyrkt ett förslag med liknande innehåll men motsätter sig inte att förslaget genomförs. *Hovrätten för Övre Norrland* har invänt mot den föreslagna formuleringen av bestämmelsen i 36 kap. 24 § RB med hänvisning till att den ger felaktiga associationer.

Svea hovrätt, Halmstads tingsrätt, Sundsvalls tingsrätt och *Åklagarmyndigheten i Stockholm* är kritiska och ifrågasätter bl.a. om förslaget innebär några effektivitetsvinster. *Svea hovrätt* föreslår att en mer allmän reform föregås av en försöksverksamhet. Några remissinstanser menar att det föreslagna systemet skulle underlättas om en schabloniserad ersättning infördes.

Skälen för regeringens bedömning: Regler om ersättning till vittnen finns i 36 kap. 24 § RB. Bestämmelsen gäller både i brottmål och tvistemål. Den fick sin nuvarande lydelse i samband med införandet av den nya rättshjälpslagen (prop. 1996/97:9, bet. 1996/97:JuU3, rskr. 1996/97:55). Ersättning till vittnen som har åberopats av åklagaren eller som har kallats in självant av rätten betalas av allmänna medel. När det gäller ersättning till ett vittne som åberopas av en enskild part är huvudregeln att ersättningen betalas av den parten. Ersättningen kan emellertid också i sådana fall betalas av allmänna medel, om det är skäligt med hänsyn till partens ekonomiska förhållanden. Beträffande en part som har rättshjälp gäller att kostnader för bevisning betalas genom rättshjälpen, se 16 § rättshjälpslagen (1996:1619). Ersättning som skall betalas av allmänna medel fastställs av rätten enligt bestämmelserna i

förordningen (1982:805) om ersättning av allmänna medel till vittnen, m.m. Ersättning betalas för kostnader för resa, uppehälle och annan ekonomisk förlust, vanligen förlorad arbetsförtjänst (tidsspillan). Beloppen bestäms i hög grad efter schablon. Taket för ersättning för tidsspillan höjdes nyligen från 300 kr till 700 kr (SFS 1999:706).

Om ersättningen till ett vittne har betalats av allmänna medel svarar det allmänna slutligt för kostnaden. Reglerna i 31 kap. 1 § RB om tilltalades återbetalningskyldighet omfattar inte kostnader för ersättning till förhörspersoner. En motparts skyldighet att betala ersättning för rättshjälpskostnader avser inte heller sådana kostnader, se 30 § rättshjälpslagen. Skälet till denna ordning, som infördes med den nya rättshjälpslagen, är att detta möjliggör att beslut om sådan ersättning fattas utanför rättssalen (a. prop. s. 165 och 170).

De nu redovisade reglerna gäller även för ersättning till målsägande som hörs med anledning av åklagarens talan (37 kap. 3 § tredje stycket RB) och till den som skall höras i brottmål enligt reglerna om förhör med medtilltalade m.fl. (36 kap. 1 § fjärde stycket RB).

En tolk får alltid betalt av allmänna medel. Reglerna om ersättning finns i 5 kap. 8 § RB. Där anges att en tolk har rätt till skälig ersättning för arbete, tidsspillan och utlägg som uppdraget har krävt. Domstolsverket har fastställt en taxa som närmare anger vilken ersättning som skall betalas (DVFS 1998:11). Det är alltid staten som slutligt står för ersättningen. Det finns alltså inga regler om återbetalningskyldighet för någon av parterna.

Tingsrättens beslut om ersättning enligt de nu beskrivna reglerna kan överklagas till hovrätten. Beslutet kan överklagas särskilt (49 kap. 5 § 5 RB).

Formerna för beslut om ersättning av allmänna medel till vittnen m.fl. är en fråga som har varit aktuell i de senaste årens diskussioner om renodlingen av den dömande verksamheten. Enligt dagens ordning fattas sådana beslut av den fullsuttna rätten under huvudförhandlingen. Både av renodlingsskäl och av andra skäl kan detta ifrågasättas. Ersättningsfrågorna kan uppfattas som irriterande avbrott, särskilt i besvärliga och krävande huvudförhandlingar. Det är dessutom i många fall obehagligt för målsägande och vittnen att inför publik behöva redogöra för sina ersättningsanspråk och eventuellt få dem ifrågasatta. Vidare är det ett slöseri med arbetskraft att en fullsuttna rätt – i brottmål som regel en juristdomare och tre nämndemän i tingsrätt och tre juristdomare och två nämndemän i hovrätt – skall syssla med dessa frågor i stället för att arbeta med att avgöra målet. Det finns också en risk att ersättningsfrågorna blir styvmoderligt behandlade på grund av de pressade förhållanden under vilka de handläggs. Det finns alltså flera goda skäl att ändra nuvarande ordning.

Före den 1 december 1997 då den nya rättshjälpslagen trädde i kraft, gällde en skyldighet för en part i tvistemål som ålagts att svara för motpartens rättegångskostnader att till staten återbetala kostnader för den ersättning till förhörspersoner som betalats genom rättshjälpen. Detsamma gällde med vissa begränsningar för tilltalade i brottmål. Rätten hade därmed behov av att känna till storleken på den ersättning som betalats till

förhörspersoner. I och med rättshjälpsreformen finns inte detta behov. Det finns därför i dag goda möjligheter att åstadkomma en ordning där beslut om ersättning av allmänna medel fattas utanför rättssalen.

I promemorian föreslås att det genom ändringar i rättegångsbalken och i förordningen (1996:381) med tingsrättsinstruktion skall bli möjligt att förordna en domstolssekreterare eller tingsnotarie att besluta om ersättning av allmänna medel till tolkar, vittnen, målsägande och s.k. medtilltalade. Förslaget innebär inte att några tvingande regler ges för att flytta besluten utanför rättssalen. Det lämnas till varje domstol att avgöra om det finns tillräckligt kompetent personal på plats för att fatta besluten. Är så inte fallet kan besluten som i dag fattas av rätten under huvudförhandlingen. I praktiskt hänseende förordas i promemorian en ordning där vittnen och andra som inte har några räkningar med sig får anteckna sina ersättningsanspråk på en blankett som skrivs under av vederbörande, och där det finns utrymme för domstolens beslut. För tolkar, som normalt lämnar in en räkning, förordas att besluten antecknas på räkningen, lämpligen med hjälp av en stämpel.

Flertalet remissinstanser är positiva till förslaget. Några domstolar är emellertid tveksamma till de effektivitetsvinster som kan uppnås. Regeringen ser flera fördelar med förslaget. Det ger domstolarna stora möjligheter att organisera beslutsfattandet på det sätt som passar den enskilda domstolen bäst. I de domstolar det finns möjligheter att fatta besluten utanför rättssalen uppnås vidare de fördelar för vittnen och målsägande som har angetts tidigare.

Några remissinstanser har pekat på de svårigheter som kan uppstå när en ersättningsfråga är svårbedömd eller när den person som skall fatta beslutet inte har kännedom om alla omständigheter som bör ligga till grund för beslutet. Det förhållandet att det är brottsligt att lämna oriktiga uppgifter för att få mer pengar torde som regel innebära att de uppgifter som lämnas är riktiga. Eventuella problem i fråga om svårbedömda frågor bör enligt regeringens mening kunna bemästras med den flexibla ordning som föreslås. Om det på förhand är känt att ersättningsfrågan är svårbedömd finns ju möjligheter för rätten att fatta beslutet under förhandlingen. I andra fall kan beslutet anstå tills förhandlingen är avslutad eller t.ex. ett lunchuppehåll görs i förhandlingen och ordföranden kan fatta beslutet. På sikt bör detta med dagens teknik kunna åstadkommas utan att den ersättningsberättigade behöver vänta eller återkomma till domstolen. Situationer av den här typen bör vidare i stor utsträckning kunna undvikas genom att den som skall fatta besluten förses med vissa fakta rörande förhandlingen och förhörspersonen. Om detta inte är möjligt och kontant utbetalning är nödvändig bör dock rätten fatta beslutet. Bärande skäl att – såsom en remissinstans föreslagit – införa en ordning med förskott på den otvistiga delen av ersättningen saknas därmed. Det finns inte heller skäl att i dag införa någon form av schabloniserad ersättning till vittnen m.fl.

Något tungt vägande skäl att låta en reform föregås av en försöksverksamhet ser regeringen inte, särskilt med hänsyn till att den ordning som föreslås är så flexibel. Såsom några remissinstanser påpekar bör dock

berörd personal ges nödvändig utbildning. Detta bör som regel kunna skötas av de enskilda domstolarna.

Bestämmelsen i 36 kap. 24 § tredje stycket RB kan tolkas på det sättet att det är rätten i den sammansättning som sköter vittnesförhöret som skall bestämma ersättningen till vittnen och andra som hörs inför domstolen. Mot den bakgrunden föreslogs i lagrådsremissen, liksom i promemorian, att bestämmelsen ändras så att det där föreskrivs att ersättning som skall utgå av allmänna medel fastställs *genom rättens försorg* i stället för av *rätten*. *Lagrådet* anser att denna ändring är överflödigt och anför att beslutet meddelas i rättens namn oavsett vem som inom domstolen fastställer ersättningen (fullsutten rätt, domstolssekreterare eller tingsnotarie). Regeringen ansluter sig till Lagrådets bedömning. Någon ändring i bestämmelsen i 36 kap. 24 § RB behöver därmed inte göras.

När det gäller ersättning till tolk finns det inga uttryckliga bestämmelser om vem som på rättens vägnar beslutar om ersättning. Någon lagändring för att beslut om sådan ersättning skall kunna delegeras behövs därför inte.

Såsom föreslås i promemorian bör en ändring i förordningen (1996:381) med tingsrättsinstruktion göras, av innebörd att lagmannen får förordna tingsnotarier och andra anställda att besluta om ersättning av allmänna medel till tolk, målsägande, vittnen eller någon annan. En liknande ändring bör göras i förordningen (1996:379) med hovrättsinstruktion och i förordningen (1996:377) med instruktion för Högsta domstolen.

I promemorian behandlas inte frågan om förvaltningsdomstolarna bör ges motsvarande möjligheter att besluta om ersättning av allmänna medel utanför rättssalen. Kammarrätten i Göteborg anser också att något behov inte finns för dessa domstolar. Länsrätten i Gävleborgs län menar emellertid att förvaltningsdomstolarna bör ges motsvarande möjligheter, även om inga betydande svårigheter i dessa avseenden finns i dag. Det kan enligt regeringens mening finnas skäl att införa motsvarande ordning för förvaltningsdomstolarnas del. Den frågan får dock övervägas i särskild ordning i samband med andra reformer på förvaltningsprocessrättens område.

11 Oseriösa rättegångar m.m.

Reglerna om förfarandet i en tvistemålsrättegång skall tillhandahålla ett rationellt och rättssäkert system för parterna att lösa sina tvister. Men det bör också ge domstolarna medel att på ett effektivt sätt komma till rätta med parter som missbrukar domstolsprocessen genom att inleda rättegångar som måste anses onödiga och som inte bör få belasta domstolsväsendets resurser mer än vad som är absolut nödvändigt. Det finns fall som måste ses som missbruk av domstolsprocessen. Det kan t.ex. vara fråga om grundlösa skadeståndskrav, inte sällan om astronomiska belopp, eller obefogade enskilda åtal. Den typen av mål har varit ett stort problem

för domstolarna. Genom lagändringar år 1984 förbättrades dock möjligheterna att effektivt kunna avgöra sådana mål (se avsnitt 11.2).

Dagens regler i rättegångsbalken anses från domstolshåll dock fortfarande vara otillräckliga i detta avseende. Domstolarna tvingas lägga ned ibland mycket tidsödande arbete på mål som måste prövas i sak trots att processen är onödig. Det innebär bl.a. att motparten besväras av en onödig rättegång. Förutom de allmänna olägenheterna av att dras in i en process kan motparten drabbas ekonomiskt om han inte kan få ut ersättning för de rättegångskostnader som i domen sedermera tillerkänns honom. Frågan är om det genom ändringar i rättegångsbalken går att ytterligare effektivisera handläggningen av den här typen av mål och få bättre balans mellan å ena sidan målets vikt och å andra sidan domstolens arbetsinsats och hänsynen till motparten. I avsnitt 11.2–11.4 behandlas sådana förslag.

Promemorian har kort behandlat ett antal andra förslag som inte bedömts böra leda till lagstiftning. Det rör sig bl.a. om förslag att en part i vissa fall skulle åläggas att ställa säkerhet för motpartens rättegångskostnader, vissa begränsningar i rätten till återvinning efter tredskodom och särskilda regler om processobehörighet (processinhabilitet).

Regeringen anser, i likhet med den bedömning som görs i promemorian, att det är ett viktigt samhällsintresse att vi hushållar med domstolarnas resurser. När det gäller tvistemålen bör de tillgängliga resurserna i största möjliga utsträckning avsättas för mål som är tvistiga i egentlig mening. De processuella reglerna skall se till att prövningen kan ske på ett så snabbt, enkelt och effektivt sätt som möjligt. Det är därför en viktig uppgift för lagstiftaren att tillhandahålla lagregler som ger domstolarna – och parterna – möjligheter att använda sina resurser så effektivt som möjligt utan att befogade rättssäkerhetskrav sätts åt sidan. Reglerna bör ge domstolarna möjlighet att sålla bort det som inte hör hemma i domstol för att koncentrera resurserna på det som verkligen kräver domstolsprövning.

Ett stort mått av försiktighet måste dock vara utgångspunkten vid varje försök att åstadkomma ett system som skall sålla bort tvister som inte kan anses vara seriösa. Det är ofta inte möjligt att bedöma om en sak är seriös innan det har gjorts en ordentlig genomgång av den. De flesta sällningssystem förutsätter att man bygger in någon form av förprövning i systemet. En sådan förprövning kan göras i viss utsträckning, men kan inte drivas för långt utan att komma i konflikt med grundläggande regler om medborgarnas tillgång till domstol. Ett system med en mer långtgående förprövning skulle dessutom bli alltför komplicerat att handha för domstolarna.

I rättegångsbalken finns dessutom ett antal regler som kan användas mot dem som missbrukar rättegången. Bestämmelsen i 9 kap. 1 § RB ger vissa möjligheter att bestraffa den som väcker talan om något han vet är oriktigt eller som bestrider ett krav som han vet är riktigt. Vidare gäller att den som bestrider ett krav som är riktigt i regel drabbas av att han blir skyldig att ersätta motpartens rättegångskostnader. Det torde verka avhållande för den som överväger att bestrida befogade krav. När det gäller s.k. småmål behandlas i avsnitt 12.2.2 ett förslag som innebär

utökat ansvar för den förlorande parten att ersätta motpartens rättegångskostnader. Rättegångsbalken tillhandahåller dessutom numera instrument som innebär att tvistemål där bestridandet är obefogat kan handläggas relativt enkelt, exempelvis genom att tredsokod meddelas på handlingarna.

11.1 Mål där käranden inte medverkar

Regeringens förslag: Tingsrätterna ges möjlighet att i dispositiva tvistemål förelägga käranden att senast viss dag ange om han vidhåller sin talan, om det under målets handläggning har visat sig att käranden inte medverkar i processen. Om käranden inte svarar, får tingsrätten meddela tredsokod mot käranden.

Promemorians förslag stämmer i stor utsträckning överens med regeringens. Promemorians förslag innebär dock att domstolen ges möjlighet att skriva av målet från vidare handläggning, om svaranden inte motsätter sig det.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser lämnar förslaget utan erinran. *Hovrätten över Skåne och Blekinge*, *Hovrätten för Övre Norrland*, *Göteborgs tingsrätt* samt *Konsumenverket* tillstyrker förslaget. *Hovrätten för Övre Norrland* anser dock att ett sådant föreläggande som föreslås delges käranden. Även *Stockholms tingsrätt* är positiv till förslaget. *Sveriges advokatsamfund* instämmer i att det kan finnas ett behov av att kunna skriva av ett mål om det visar sig att käranden inte medverkar i processen, men menar att bestämmelsen i 18 kap. 5 § RB om kostnadsansvar i så fall bör kompletteras.

Skälen för regeringens förslag: Om en kärende inte medverkar i processen genom att inte följa förelägganden eller på annat sätt, finns det skäl att anta att han eller hon egentligen inte vill fullfölja rättegången. I de flesta sådana fall torde käranden återkalla sin talan när domstolen begär besked, men det kan givetvis inträffa att käranden inte alls hörs av. För att målet skall kunna avslutas kan det bli nödvändigt för domstolen att sätta ut målet till förhandling, utan att någon muntlig förhandling egentligen behövs. Om käranden då uteblir, leder detta i regel till att han eller hon förlorar målet genom att domstolen meddelar tredsokod.

I många fall är det fråga om mål där talan väcktes i samband med ett åtal för brott men där det enskilda anspråket avskilts för att handläggas som ett särskilt mål enligt reglerna för tvistemål. Inte sällan anser käranden det i sådana fall inte lönt att engagera sig i en – som det kan visa sig – kostsam och svårhanterlig tvistemålsrättegång. I många fall finns ju inte någon möjlighet att få ut eventuell ersättning av svaranden.

Från effektivitetssynpunkt är det inte lämpligt att domstolen skall behöva sätta ut ett mål till förhandling enbart för att kunna avsluta målet. Både svaranden och domstolspersonalen belastas utan att det finns skäl för det. Dessa mål kan i vissa fall föranleda ett omfattande arbete innan de kan avslutas.

För att komma tillrätta med dessa situationer har det i promemorian föreslagits att domstolen skall ges en möjlighet att förelägga käranden att svara på frågan om han eller hon vidhåller sin talan. Om käranden inte svarar kan domstolen enligt förslaget skriva av målet utan att käranden återkallat sin talan. En grundläggande förutsättning för att domstolen skall få utfärda ett sådant föreläggande är enligt promemorians förslag att käranden har förhållit sig helt passiv till domstolens försök att få honom eller henne att medverka i rättegången. Det skulle krävas att domstolen har förelagt käranden att komplettera sin talan med förtydligande av grunden för sitt anspråk eller med bevisuppgift och att käranden inte hör av sig eller att han eller hon i ett tidigare skede av rättegången sagt sig inte vilja fortsätta processen och därefter inte hört av sig. Målet skulle vidare inte få skrivas av om svaranden motsätter sig det. Om en tredskodom skulle ha meddelats skulle ju svaranden – om domen vunnit laga kraft – vara skyddad mot framtida processer om samma sak. Svaranden kan därmed ha ett intresse av att förberedelsen fortsätter.

Regeringen delar de utgångspunkter som kommer till uttryck i promemorian. Det bör finnas en möjlighet att avsluta ett mål när käranden inte medverkar, utan att domstolen behöver sätta ut målet till förhandling. Vi förordar dock en något annorlunda lösning än promemorians. En lämpligare ordning är att förelägga den passiva käranden att uppge om han eller hon vidhåller sin talan vid påföljd av att tredskodom kan komma att meddelas. För tredskodomsinstitutet finns ett färdigt system av nödvändiga regler som är lämpliga även i nu aktuella fall. Det innebär bl.a. att käranden kan begära återvinning av tredskodomen om han eller hon anser att processen skall fortsätta. En sådan lösning är avsevärt lämpligare än att hänvisa en missnöjd käreande att överklaga till hovrätten, vilket sannolikt skulle innebära att käranden behövde påvisa att föreläggandet eller avskrivningsbeslutet var felaktigt. Alternativet att väcka en ny talan är också förenat med nackdelar för käranden, med hänsyn exempelvis till att en ny ansökningsavgift måste betalas. Ett system där återvinning av en tredskodom kan begäras av käranden innebär att processen kan fortsätta i tingsrätten utan att någon prövning av beslutet om föreläggande eller av tredskodomen behöver göras.

Det finns med denna lösning inte något skäl att ge svaranden något inflytande på frågan om tredskodom skall meddelas. Det finns ju normalt ingen för svaranden förmånligare möjlighet att avgöra målet. Alternativet att få målet prövat i sak är ju inte realistiskt om käranden inte medverkar. Svaranden bör dock på sätt som gäller i övrigt när tredskodom skall meddelas, föreläggas att slutföra sin talan, bl.a. för att ges tillfälle att framställa sina konstnadsanspråk.

Hovrätten för Övre Norrland har anfört att föreläggandet bör delges käranden. Enligt 33 kap. 2 § RB skall delgivning användas om det är särskilt föreskrivet, om det med hänsyn till syftet med en bestämmelse om underrättelse framgår att delgivning bör ske eller om det är påkallat med hänsyn till omständigheterna. Av förarbetena till bestämmelsen framgår att ett föreläggande enligt 42 kap. 11 § RB för svaranden att komma in med ett svaromål vid påföljd av tredskodom annars kan komma att meddelas är ett sådant fall som kräver delgivning (prop. 1990/91:11 s.

53). Som *Lagrådet* framhåller finns det inte anledning att göra någon skillnad mellan olika tredskodomsfall. Även utan särskild föreskrift bör alltså ett tredskodomsföreläggande delges med kändanden.

Den konstruktion vi föreslår innebär att föreläggandet skall anses ha följts såväl i de fall kändanden hörs av och uppger att talan inte vidhålls som när kändanden uppger att talan vidhålls. Bestämmelsen bör vidare vara fakultativ och lägga i domstolens hand att avgöra om en tredskodom skall meddelas i de fall föreläggandet inte har följts. Ett behov av handlingsutrymme kan exempelvis finnas i fall där kändanden muntligen kontaktar tingsrätten och anger att han eller hon avser att driva processen.

Förslaget föranleder ändringar i 42 kap. 11 § och 18 § RB samt en ny bestämmelse, 44 kap. 7 c § RB.

11.2 Utvidgad möjlighet att avgöra mål på handlingarna

Regeringens bedömning: Det bör inte nu införas någon möjlighet döma över ett uppenbart ogrundat käromål utan huvudförhandling oberoende av vad parterna anser om detta i de fall där stämning har utfärdats.

Promemorians förslag innebär att rätten skall kunna döma över ett uppenbart ogrundat käromål utan huvudförhandling oberoende av vad parterna anser om detta även i de fall där stämning har utfärdats på svaranden.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har inte uttalat sig särskilt om förslaget. *Göteborgs tingsrätt* och *Konsumentverket* tillstyrker förslaget, liksom *Stockholms tingsrätt*, som anser att det fyller ett viktigt om än inte särskilt ofta förekommande behov. Konsumentverket förutsätter att en sådan bestämmelse tillämpas restriktivt.

Hovrätten för Övre Norrland och *Kammarrätten i Göteborg* avstyrker förslaget med hänvisning till de principiella invändningar som kan göras mot förslaget. Kammarrätten gör en annan bedömning än promemorians när det gäller de krav som Europakonventionen ställer.

Skälen för regeringens bedömning: Om en stämningsansökan uppfyller de krav som rättegångsbalken ställer skall rätten utfärda stämning på svaranden att svara på käromålet. Om kändandens framställning inte innefattar laga skäl för käromålet eller om det är uppenbart att det är ogrundat, får rätten meddela dom i målet utan att stämning utfärdas (42 kap. 5 § första stycket andra meningen RB). Denna möjlighet att omedelbart ogilla ett käromål genom dom utan att först utfärda stämning på svaranden infördes år 1984 (prop. 1983/84:78).

När bestämmelsen i 42 kap. 5 § första stycket andra meningen RB infördes var den avsedd att förse tingsrätterna med ett effektivare vapen mot parter som missbrukar domstolsprocessen. Det kan emellertid uppstå situationer där de nuvarande lagbestämmelserna inte är tillräckligt effektiva. Ett tänkbart fall är att tingsrätten vid granskningen av en stämningsansökan har förbisett att anspråket är uppenbart ogrundat. Stämning har kommit att utfärdas av misstag. Med gällande regler är det inte möjligt att reparera misstaget. Förberedelsen i målet måste i stället

fullföljas. Ett annat exempel på en situation där bestämmelsen i 42 kap. 5 § RB inte är tillräcklig är de fall där bristen i kärandens anspråk inte kan upptäckas förrän svaranden har påtalat den.

De fall som nu avses är inte särskilt vanligt förekommande. En regel som gör det möjligt att döma över ett uppenbart ogrundat käromål utan huvudförhandling oberoende av parternas uppfattning skulle dock kunna innebära att vissa mål kan handläggas på ett effektivare sätt än vad som är möjligt med dagens regler. I promemorian har därför föreslagits en sådan regel.

Redan enligt nuvarande regler i rättegångsbalken kan sådana mål som avses här avgöras på handlingarna. Förutsättningen för detta är emellertid att ingen av parterna begär muntlig förhandling (42 kap. 18 § första stycket 5 RB). I den här typen av mål påkallar käranden inte sällan muntlig förhandling. Domstolen har då inget annat val än att kalla parterna till en muntlig förberedelse, men kan enligt 42 kap. 20 § andra stycket RB avgöra målet omedelbart efter huvudförhandling i förenklad form. Om saken är uppenbar krävs inte parternas samtycke för en sådan handläggning.

Även om det sistnämnda förfarandet kan tyckas vara relativt enkelt är det fråga om en situation där muntligheten inte tjänar något egentligt syfte utan endast blir en kostnadskrävande formalitet för både svaranden och domstolen.

En reglering av den typ som föreslås i promemorian var aktuell i ovan nämnda lagstiftningsärende från år 1984. I en remiss till Lagrådet föreslogs att en sådan dom som avses i (nuvarande) 42 kap. 5 § första stycket RB får meddelas under förberedelsen. Lagrådet framförde viss kritik mot förslaget och menade för det första att det praktiska värdet av den föreslagna regleringen syntes vara ringa eftersom den skulle komma att få betydelse endast i ett mycket begränsat antal fall av undantagskaraktär. Lagrådet menade dessutom att bestämmelserna skulle bli tillämpliga på mål som handläggningssmässigt befann sig i ett slags mellanskede, vilket ingav vissa betänkligheter av främst principiell natur (prop. 1983/84:78 s. 94).

I lagrådsremissen gjordes bedömningen att det fanns skäl att ge domstolarna detta verktyg att handlägga mål effektivt och rationellt även om det praktiska värdet av en lagändring var begränsat till mycket få fall. Med den utformning bestämmelsen getts i promemorians förslag skulle man också komma till rätta med invändningen att målet befinner sig i ett mellanskede. Förslagets utformning innebär ju att målet avgörs sedan förberedelsen avslutats.

Frågan är om principiella invändningar av annat slag är sådana att möjligheten inte bör ges. Utgångspunkten måste därvid enligt regeringens mening vara att en bestämmelse som den föreslagna – liksom den i 42 kap. 5 § RB – måste ges ett mycket restriktivt tillämpningsområde när det gäller bedömningen av uppenbarhetsrekvisitet och av om laga skäl för käromålet saknas. Den utökning av tillämpningsområdet som kan vara aktuell är begränsad till att ge domstolen möjlighet att rätta till ett misstag vid beslutet att utfärda stämning och en möjlighet att enkelt avgöra ett mål när det först sedan stämning har utfärdats visar sig att talan är uppenbart

ogrundad. I lagrådsremissen gjordes bedömningen att det är rimligt att ge domstolen dessa möjligheter.

Lagrådet har emellertid av principiella skäl allvarligt ifrågasatt om tiden är mogen att införa några nya bestämmelser om måls avgörande utan huvudförhandling efter den långsamma anpassning som svensk rätt har undergått till Europakonventionens krav på rättvis rättegång.

Lagrådet har i den här delen anfört följande:

I 42 kap. 5 § och 47 kap. 5 § ges möjligheter att av samma skäl som anges i de föreslagna bestämmelserna meddela dom i målet utan att stämning utfärdas. Det synes direkt olämpligt att rätten i ett senare skede omprövar förutsättningarna för sitt eget beslut att utfärda stämning och så att säga ångrar sig. Svarandens invändningar lär knappast kunna föranleda att kärandens framställning finnes inte innefatta laga skäl för käromålet. Återstår möjligheten att svarandens invändningar kommer käromålet att framstå som uppenbart oggrundat. Det är emellertid svårt att tänka sig några praktiska exempel på detta; däremot kanske svaranden påvisar att kärandens talan skall avvisas på grund av res judicata eller liknande.

Under alla förhållanden måste domstolen beakta kravet på rättvis rättegång i artikel 6.1 i Europakonventionen. Detta krav får i det enskilda fallet anses ha företräde framför bestämmelser i rättegångsbalken som skulle leda till motsatt resultat. För övrigt hindrar 2 kap. 23 § regeringsformen lagstiftning som strider mot Europakonventionen.

Lagrådet vill inte förneka att enstaka fall kan tänkas förekomma där de föreslagna bestämmelserna kan bli tillämpliga utan att det strider mot Europakonventionen. Lagrådet vill emellertid av principiella skäl allvarligt ifrågasätta om tiden är mogen att införa några nya bestämmelser om måls avgörande utan muntlig förhandling efter den långsamma anpassning som svensk rätt undergått till Europakonventionens krav på rättvis rättegång. Vinsten för rättsväsendets effektivitet synes ringa och risken för att en sådan lagstiftning skapar felaktiga föreställningar hos domstolarna kan inte uteslutas.

Regeringen delar givetvis uppfattningen att reglerna i Europakonventionen måste beaktas vid en tillämpning av den i lagrådsremissen föreslagna bestämmelsen. Artikel 6.1 i Europakonventionen behandlar rätten till en rättvis rättegång, vilken innefattar en rätt till tillgång till domstol (access to court) och i allmänhet en rätt till muntlig förhandling om någon av parterna begär det. Bestämmelsen i 42 kap. 5 § RB och dess förhållande till artikel 6.1 har nyligen behandlats av Högsta domstolen i rättsfallet NJA 1998 s. 278. Enligt Europadomstolens praxis är artikel 6.1 underkastad en begränsning såtillvida att den enbart gäller om det är fråga om en tvist som är reell och seriös. I litteraturen har ett uppenbart oggrundat rättsligt anspråk ansetts inte utgöra en verklig tvist. Artikel 6.1 skulle därmed inte vara tillämplig (Danelius, Mänskliga rättigheter i europeisk praxis, s. 125 f., 140 f. och 164 f.). Högsta domstolen anger dock i det nyssnämnda rättsfallet att begränsningen måste tolkas restriktivt och att det finns en klar presumtion för att tvister om civila rättigheter är reella och seriösa.

I lagrådsremissen gjordes bedömningen att det också med beaktande av Europakonventionens regler och Europadomstolens praxis fanns ett utrymme för att döma ett mål som anses uppenbart ogrundat på handlingarna och att promemorians förslag därför borde genomföras. I likhet med Lagrådet anser emellertid regeringen att vinsterna för rättsväsendets effektivitet inte är stora och att risken för att en sådan lagstiftning skapar felaktiga föreställningar hos domstolarna inte kan uteslutas. Förslaget bör därför inte genomföras nu.

11.3 Bristfälliga stämningsansökningar/ käromål

Regeringens bedömning: Det är inte lämpligt att mjuka upp de nuvarande rekvisiten för avvisning av ofullständiga stämningsansökningar i tvistemål och i mål om enskilt åtal. Inte heller finns det skäl att lagreglera frågan om avvisning av ofullständiga käromål.

Promemorians bedömning stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har lämnat promemorians bedömning utan erinran. *Stockholms tingsrätt* har anfört att en uppmjukning av rekvisiten för avvisning av ofullständiga stämningsansökningar skulle fylla ett behov för tingsrätten, men att promemorians argumentation mot en skärpning är övertygande.

Göteborgs tingsrätt delar inte promemorians bedömning. Den nuvarande ordningen fungerar enligt tingsrättens mening inte tillfredsställande. Domstolarna bör ges möjlighet att koncentrera sig på den centrala uppgiften att lösa tvister. I vart fall för de mål som inte är småmål bör kravet för att kunna avvisa en stämningsansökan sänkas. Göteborgs tingsrätt anser vidare att kärandens talan i många mål som har inletts med en ansökan om betalningsföreläggande uppvisar stora brister och att en ökad avvisningsmöjlighet skulle vara till gagn för en effektiv process.

Skälen för regeringens bedömning: I 42 kap. 2 § RB anges vad en stämningsansökan skall innehålla. Om ansökningen inte uppfyller dessa krav eller om den i övrigt är ofullständig, skall domstolen förelägga käranden att avhjälpa bristen (42 kap. 3 § RB). Om käranden inte följer föreläggandet, skall stämningsansökan avvisas, om den inte utan väsentlig olägenhet kan läggas till grund för en rättegång (42 kap. 4 § första stycket RB). Ansökningen skall också avvisas om det är uppenbart att målet på grund av rättegångshinder inte kan tas upp till prövning (4 § andra stycket). Det har i praxis ansetts möjligt att avvisa ett käromål enligt grunderna för lagrummet efter det att stämning har utfärdats (NJA 1977 s. 827). För mål om enskilt åtal finns motsvarande regler i 47 kap. 2–4 §§ RB.

Vad en stämningsansökan skall innehålla i vissa formella hänseenden – framför allt uppgifter som behövs för delgivning i målet – framgår av 33 kap. 1 § RB. Om sådana uppgifter saknas, och bristen inte är av ringa betydelse för frågan om delgivning, kan föreläggande om komplettering ske med stöd av 10 och 12 §§ i samma kapitel. Enligt dessa regler kan i ett dispositivt tvistemål en underlåtenhet att följa ett föreläggande leda till

att stämningens ansökan avvisas, om det inte är oskäligt. När det gäller indispositiva tvistemål och brottmål kan avvisning inte ske, men underlåtenheten att fullgöra uppgiftsskyldigheten kan i stället föranleda ett vitesföreläggande.

Bestämmelsen i 42 kap. 4 § första stycket RB fick ett nytt innehåll år 1984 (prop. 1983/84:78). Syftet med lagändringen var att åstadkomma en skärpning av domstolarnas praxis när det gäller kraven på stämningens ansökningarnas fullständighet (prop. s. 74). I samband med 1987 års ändringar i RB (prop. 1986/87:89) skärptes också kraven på innehållet i en stämningens ansökan beträffande redogörelsen för åberopade omständigheter (se 42 kap. 2 § första stycket 2 RB).

Tankar på att öka möjligheterna till avvisning av ”missköta” käromål har aktualiserats från domstolshåll. Med ett misskött käromål förstås här att kändanden inte har kunnat förmås att presentera ett material som ger ett tillfredsställande underlag för domstolens prövning, i vissa fall trots omfattande arbetsinsatser från domstolens sida.

En första fråga man ställer sig är om det skulle kunna ställas högre krav på innehållet i en stämningens ansökan. Som nyss har nämnts skärptes kraven när det gäller redogörelsen för åberopade omständigheter år 1987. I promemorian görs bedömningen att det inte är en framkomlig väg för att skapa bättre förutsättningar för en effektiv rättegång att gå längre än vad som nu anges i 42 kap. 2 § RB. De krav på innehållet i en stämningens ansökan som anges i paragrafen är tillräckliga för att ge det underlag för rättegången domstolen behöver.

En annan fråga är om det går att skärpa bestämmelsen i 42 kap. 4 § första stycket RB. I dag är möjligheten att avvisa ofullständiga ansökningar inskränkt till sådana fall då bristerna är av mer väsentlig art. Den skärpning som ligger närmast till hands är att ta bort väsentlighetskravet. För avvisning skall det i så fall räcka med att stämningens ansökningen är så ofullständig att den inte utan olägenhet kan läggas till grund för en rättegång. Det är en sådan ordning Göteborgs tingsrätt efterlyser, i vart fall för de mål som inte är småmål.

Här måste emellertid kändandenas intressen anses väga tungt. Det är en svår konst att skriva en stämningens ansökan och på ett klart och redigt sätt få med de omständigheter som åberopas. Erfarenheten visar att nästan alla stämningens ansökningar i dispositiva tvistemål innehåller någon felaktighet. Detta föranleder givetvis olägenheter för domstolen och för motparten. Men det är självklart att alla dessa stämningens ansökningar inte kan avvisas. Här ställs i stället höga – och berättigade – krav på domstolens processledning. Samma argument gör sig gällande beträffande kändandens talan i mål som har inletts genom en ansökan om betalningsföreläggande.

I likhet med den bedömning som görs i promemorian anser regeringen att det inte finns tillräckliga skäl att öka domstolens möjligheter enligt 42 kap. 4 § RB att avvisa ofullständiga stämningens ansökningar. Men det bör framhållas att de möjligheter som lagen ger bör utnyttjas fullt ut – inte minst av hänsyn till svaranden.

Regeringens bedömning: Det finns inget behov av att ändra reglerna om vad en ansökan om återvinning skall ha för innehåll eller om möjligheterna att sanktionera brister i ansökningen.

Promemorians bedömning stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har lämnat promemorians bedömning utan erinran. *Göteborgs tingsrätt* delar dock inte promemorians bedömning. Tingsrätten anser att det bör krävas att en ansökan om återvinning når upp till kraven på ett svaromål enligt 44 kap. 7 a § RB för att tas upp till behandling och att parterna vid handläggningen hos kronofogdemyndigheten bör ges utförliga anvisningar om vilka krav som ställs.

Skälen för regeringens bedömning: En ansökan om återvinning av en tredskodom skall göras skriftligen. För det fall tredskodom har getts under förberedelsen, bör skriften innehålla allt från sökandens sida som erfordras för förberedelsens fullföljande (44 kap. 9 § andra stycket RB). När det gäller återvinning av ett utslag i mål om betalningsföreläggande eller vanlig handräckning gäller att inga andra krav på ansökan om återvinning än att den skall vara skriftlig (53 § lagen [1990:746] om betalningsföreläggande och handräckning).

Det har från domstolshåll framförts önskemål om att sökanden skall åläggas att i en ansökan om återvinning alltid skall ange sin inställning i målet och skälen härför.

I de återvinningshänvisningar som domstolarna använder uppmanas svaranden att ange sin ståndpunkt i enlighet med vad lagen föreskriver. Även i kronofogdemyndigheternas utslag finns en uppmaning för den som söker återvinning att ange varför han gör det, vad han vill ha för ändring och vilka bevis han åberopar. Varken när det gäller tredskodomar eller utslag finns emellertid någon direkt sanktion mot dem som inte följer dessa anvisningar.

Rättegångsutredningen lämnade i sitt första delbetänkande (SOU 1982:26 s. 550) ett förslag som innebar att svaranden skulle tvingas att prestera relevanta skäl för ett bestridande av käromålet för att få en återvinningsansökan upptagen. Om käranden inte gjorde detta skulle ansökan avvisas. I lagstiftningsarbetet (prop. 1986/87:89 s. 230) uttalade departementschefen att en sådan ordning skulle medföra en del praktiska komplikationer. Genom möjligheten att efter återvinningen på nytt förelägga svaranden att avge skriftligt svaromål vid påföljd av tredskodom – som i så fall inte blir återvinningsbar – ansåg han att domstolen har ett påtryckningsmedel mot svaranden som i praktiken är lika effektivt som möjligheten att avvisa återvinningsansökningen vid brist på relevanta skäl. Regeringen ansluter sig till den bedömningen.

Det kan i klarhetens intresse tilläggas att strängare krav naturligtvis ställs på återvinningssökanden när det gäller att få till stånd ett beslut om inhibition än när det gäller själva återvinningen.

I början av 1970-talet tillskapades ett särskilt domstolsförfarande för lösande av tvister om mindre värden då den numera upphävda lagen (1974:8) om rättegången i tvistemål om mindre värden (småmålslagen) infördes. Bestämmelserna om småmål finns numera i rättegångsbalken. Ett mål är, med vissa undantag, ett s.k. småmål om värdet av vad som yrkas uppenbart inte överstiger hälften av prisbasbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring. Hälften av prisbasbeloppet för år 1999 är 18 200 kr. En av grundtankarna bakom särreglerna för småmål är att underlätta för enskilda att föra fram sina anspråk vid domstol. Det mest framträdande medlet för att uppnå det syftet är att se till att kostnaderna för förfarandet hölls nere. Ett annat viktigt moment är att se till att den enskilde har möjlighet att förutse hur höga rättegångskostnaderna kan komma att bli. Kostnaderna hålls framförallt nere genom att behovet av ombudsmedverkan är litet. Domstolen har normalt en mera aktiv processledning i småmålen.

Vid processreformen år 1987 upphävdes den särskilda småmålslagen. Småmålen ansågs kunna handläggas enligt det reformerade och mer flexibla förfarande som infördes för tvistemålsprocessen i allmänhet. Vissa särregler behölls dock. Rätten består i småmål alltid av en domare, prövningstillstånd krävs vid överklagande till hovrätten och särskilda bestämmelser för rätten till ersättning för rättegångskostnader gäller. Vidare finns en särskild forumbestämmelse för konsumentmål som rör mindre värden.

Med rättegångskostnader avses bl.a. parternas kostnader för ombud, sakkunniga och vittnen. Huvudregeln i rättegångsbalken är att den vinnande parten får dessa kostnader ersatta av den förlorande. För småmålen gäller dock att endast vissa i lagen uppräknade kostnadsslag utgör ersättningsgilla rättegångskostnader. Det viktigaste undantaget från huvudregeln är att kostnaden för advokat eller annat biträde – den regelmässigt största kostnaden i en rättegång – i princip inte är ersättningsgill i småmål.

Den särskilda kostnadsregeln knyter an till den bestämmelse i rättshjälpslagen (1996:1619), som innebär att rättshjälp i form av advokat eller annat biträde inte annat än undantagsvis får beviljas i småmål.

12.1 Förfaranderegler i småmål

Regeringens bedömning: Förfaranderegler i småmål bör inte ändras.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna har lämnat promemorians bedömning utan erinran.

Skälen för regeringens bedömning: I 1974 års småmålslag fanns en särskild rättegångsordning för målen om mindre värden som bl.a. innebar att förfarandet saknade uppdelningen i förberedelse och huvudförhandling, som ju är skiljelinjen mellan domstolens uppgift i rättegången

att utreda vad parterna tvistar om och dess uppgift att presentera målet för domstolens avgörande. När småmålslagen infördes fanns ett behov av att skapa en mindre formell och mer flexibel ordning än den som då gällde för ordinära tvistemål. När småmålslagen arbetades in i rättegångsbalken var ambitionen att skapa gemensamma förfaranderegler för alla dispositiva tvistemål. Departementschefen slog fast (prop. 1986/87:89 s. 75) att det inte fanns anledning att i fortsättningen ha två skilda regelsystem beroende på tvisteföremålets värde, utan att hela tvistemålsprocessen i tingsrätt borde bli föremål för en gemensam reglering inom ramen för rättegångsbalken. Reglerna för förfarandet i tvistemål gjordes genom reformen mer flexibla med erfarenheterna från just småmålsregleringen som utgångspunkt.

I promemorian diskuteras möjligheterna att återigen ändra och ytterligare förenkla förfarandereglererna för småmål. Tre frågor har behandlats.

För det första har man i promemorian övervägt en utökning av möjligheterna att avgöra småmål genom en enbart skriftlig handläggning. Regler om avgörande av mål utan huvudförhandling finns i 42 kap. 18 § första stycket 5 RB. De innebär bland annat att ett mål där det inte finns någon muntlig bevisning kan avgöras efter enbart skriftlig handläggning under förutsättning att ingen av parterna begär förhandling. Att utvidga rättens möjligheter att avgöra ett ”seriöst” mål utan förhandling utöver vad som följer av denna bestämmelse anses i promemorian vara i praktiken otänkbart med hänsyn särskilt till förpliktelserna enligt Europakonventionen. Regeringen har samma uppfattning.

För det andra har övervägts om den s.k. omedelbarhetsprincipen bör kunna frångås i de fall en huvudförhandling hålls och rätten ges möjlighet att grunda sitt avgörande inte bara på vad som kommer fram vid förhandlingen utan även på vad som finns i handlingarna. Något sådant förslag lämnas dock inte i promemorian. Regeringen anser att möjligheterna att göra ändringar på denna punkt är värda att undersökas för samtliga mål. En nyligen tillsatt utredning om processen i allmän domstol (dir. 1999:62) har fått i uppdrag bl.a. att undersöka om muntligheten vid avgörande av mål kan begränsas på ett eller annat sätt och avgörandet alltså kunna grundas även på annat än vad som har förekommit vid en huvudförhandling.

För det tredje har i promemorian övervägts om rätten vid ett sammanträde för muntlig förberedelse skall – utöver de möjligheter som finns i dag när saken är uppenbar – kunna gå över till huvudförhandling och avgöra målet trots att någon av parterna motsätter sig det. Enligt regeringens mening finns det emellertid goda skäl för att en part som är kallad till ett förberedande sammanträde skall kunna få till stånd betänketid innan han eller hon överlämnar målet till slutlig prövning. Det är dessutom ofta möjligt att undvika risken för två förhandlingar i ett bagatellartat mål genom att förbereda målet genom skriftväxling och sedan kalla till huvudförhandling utan att gå omvägen över en muntlig förberedelse.

Huvudregeln om hur rättegångskostnaderna skall fördelas mellan parterna i tvistemål finns i 18 kap. 1 § RB. Enligt denna bestämmelse skall den förlorande parten ersätta den vinnande hans rättegångskostnader. När det gäller de dispositiva tvistemålen kan i huvudsak undantag endast göras i fall av onödigt processande eller försumlig processföring (18 kap. 3 § och 6 § RB).

Ersättning för rättegångskostnad skall enligt 18 kap. 8 § RB fullt motsvara kostnader för rättegångens förberedande och talans utförande vilket inkluderar arvode till ombud eller biträde. En förutsättning för rätt till ersättning är dock att kostnaden har varit skäligen påkallad för att ta tillvara partens rätt. Ersättning skall också utgå för partens arbete och tidsspillan i anledning av rättegången.

Bestämmelsen i 18 kap 8 § regel gäller inte småmålen. För småmålen gäller i stället en särskild bestämmelse; 18 kap. 8 a § RB, som innebär att ersättningen är begränsad till vissa kostnadsslag och i vissa fall till schablonbestämda belopp. Även här gäller att förutsättningen att kostnaden har varit skäligen påkallad.

Ersättningsgilla poster är

- kostnader för rättslig rådgivning under en timme vid ett tillfälle för varje instans och med ett belopp som högst motsvarar den ersättning som betalas för rådgivning enligt rättshjälpslagen (1996:1619). Ersättningen för en timmes rådgivning är för år 1999 1053 kr,
- ansökningsavgift (för närvarande 450 kr enligt förordningen [1987:452] om avgifter vid de allmänna domstolarna),
- resa och uppehälle för part eller ställföreträdare i samband med sammanträde eller, om personlig inställelse inte har föreskrivits, resa och uppehälle för ombud. Ersättning betalas enligt vissa schabloner som finns i förordningen (1982:805) om ersättning av allmänna medel till vittnen m.m. (se 1 § förordningen [1987:965] om ersättning för rättegångskostnader m.m. i mål där 1 kap. 3 d § rättegångsbalken tillämpas),
- vittnesbevisning, samt
- översättning av handling.

Om målet har inletts genom en ansökan om betalningsföreläggande eller vanlig handräckning och handläggs som tvistemål efter överlämnande till tingsrätten eller efter att målet tagits upp efter ansökan om återvinning, betalas ersättning för kostnader i det tidigare förfarandet enligt de regler som gäller för det förfarandet (18 kap. 8 a § femte stycket RB). Vad som kan ersättas inom ramen för det summariska förfarandet är normalt ansökningsavgiften, (för närvarande 300 kr enligt förordningen [1992:1094] om avgifter vid kronofogdemyndigheterna), kostnader för eget arbete samt ombudsarvode (högst 315 kr i mål om betalningsföreläggande och högst 345 kr i mål om handräckning, såvitt avser sökanden, och med 345 kr, såvitt avser svaranden, i mål om särskild handräckning enligt förordningen [1991:1340] om ersättning för kostnader i mål om betalningsföreläggande eller vanlig handräckning hos kronofogdemyndighet). Ersättning betalas också för kostnader för

registreringsbevis, för delgivning, för översättning av inlagor eller andra handlingar samt för viss kopiering.

Bestämmelsen i femte stycket får betydelse även i det fallet att ett tvistemål angående ett mindre värde med stöd av reglerna i 22 kap. RB inledningsvis handlagts inom ramen för en brottmålsrättegång men därefter avskilts för att handläggas som tvistemål.

I vissa fall kan ersättning också betalas för en rättegångsskrift eller för inställelse till en förhandling med skäligt belopp. Ersättning betalas med 300 kr (förordningen [1987:965] om ersättning för rättegångskostnader m.m. i mål där 1 kap. 3 d § RB tillämpas), om inte särskilda skäl föranleder en annan bedömning. Denna regel gäller emellertid endast i de fall ett mål inletts genom ansökan om betalningsföreläggande eller vanlig handräckning och därefter överlämnats till tingsrätt, som avgör målet genom tredsdom.

Ränta på utdömd ersättning för rättegångskostnader kan inte dömas ut, vilket är en avvikelse från regeln för ordinära tvistemål i 18 kap. 8 § RB (se NJA 1981 s. 1006).

Den särskilda kostnadsregeln i 18 kap. 8 a § RB sammanhänger som tidigare sagts med regleringen i rättshjälpslagen (1996:1619). Enligt 11 § 4 får rättshjälp i småmål endast beviljas om det finns särskilda skäl. Om den rättssökande har behov av bistånd för bevisning eller för resa i samband med en förhandling kan sådant bistånd lämnas enligt bestämmelserna i 11 kap. 6 § och 36 kap. 24 § RB.

12.2.1 Räckvidden av kostnadsansvaret i småmål

Regeringens bedömning: Den grundläggande regleringen av kostnadsansvaret i småmål bör inte ändras.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har lämnat promemorians bedömning utan erinran. *Södertälje tingsrätt* och *Sveriges advokatsamfund* anser dock att kostnadsreglerna för småmål inte bör gälla i mål mellan näringsidkare.

Skälen för regeringens bedömning: Regeln om det begränsade kostnadsansvaret i småmål har återkommande utsatts för kritik. Det görs gällande att kostnadsregeln erbjuder möjligheter till missbruk genom att en betalningsovillig gäldenär kan utnyttja rättegångsförfarandet för att få betalningsansånd utan att löpa någon risk att få betala mer än begränsade kostnader. Detta anses förekomma framförallt i mål om mindre värden näringsidkare emellan.

Rättegångsutredningen redovisade i sitt första betänkande en utvärdering av den då gällande småmålslagen och den särskilda kostnadsregeln för småmålen (SOU 1982:26). I betänkandet föreslogs att kostnader för ombudsarvoden skulle vara ersättningsgilla även i småmål men att en särskild regel om kvittning av kostnaderna i konsumentmål skulle införas. Förslaget kritiserades av många remissinstanser. I det påföljande lagstiftningsärendet framhölls bl.a. att en regel som den föreslagna skulle

få en alltför processavhållande effekt och att den skulle innebära en bristande förutsebarhet för parterna och tillämpningssvårigheter för domstolarna (prop. 1986/87:89 s. 71 f.).

Småmåslagens kostnadsregel med principen att ersättning till den vinnande parten för ombudsarvode och egen tidsspillan inte skall utgå kom därmed i allt väsentligt att behållas och införas som en ny paragraf, 18 kap. 8 a §, i RB (SFS 1987:747). En viss uppmjukning av principen skedde dock genom att det sista stycket i paragrafen lades till i syfte att stävja det missbruk av regeln som ändå konstaterats (prop. 1986/87:89 s. 120 f. och 162). Den nya bestämmelsen innebar att viss ytterligare ersättning betalas i de fall ett mål har inletts genom ansökan om betalningsföreläggande eller handräckning och därefter överlämnats till tingsrätt, som avgör målet genom tredsokod.

Avvägningar mellan intresset av att domstolsförfarandet skall vara lättillgängligt för vanliga människor och kravet att systemet inte får ge alltför stora möjligheter till missbruk är oftast svåra att göra. Det är självklart att förfarandet kan missbrukas när en part inte kan få ens helt nödvändiga kostnader ersatta av motparten. Ett generellt avskaffande av kostnadsbegränsningarna skulle dock leda till klara försämringar för den enskilde och – i negativ bemärkelse – ha en alltför processavhållande effekt. Av de skäl som fördes fram i 1987 års lagstiftningsärende bör det förslag Rättegångsutredningen lämnade inte heller nu genomföras. När det gäller tankarna på att låta småmål mellan näringsidkare omfattas av de kostnadsregler som gäller för övriga tvistemål delar regeringen promemorians bedömning att en sådan åtgärd skulle vara ett alltför trubbigt instrument för att kunna skilja ut de tvister där den särskilda kostnadsregeln kan göra skada. Bland tvisterna mellan näringsidkare finns tvister där svaranden inte processar enbart för att förhålla indrivning av klara fordringar. I ett inte ringa antal av målen är det fråga om en verklig tvist mellan parterna. För dessa mål väger visserligen skälen för en begränsning av kostnadsriskerna inte lika tungt som för de mål som rör privatpersoner. Även de som bedriver en mindre omfattande näringsverksamhet kan antas ha större möjligheter än privatpersoner att bära rättegångskostnader och att försäkra sig mot sådana. Riskerna med en process kan dock innebära att särskilt sådana näringsidkare i stor utsträckning avstår från att hävda sin rätt i tvister om mindre värden, om kostnadsansvaret är obegränsat. Regeringen är därför inte beredd att utan ytterligare analyser gå fram med ett förslag som ändrar reglerna om kostnadsansvar i småmål för näringsidkare.

12.2.2 Ersättningsgilla kostnader vid försumlig processföring

Regeringens förslag: En part i ett småmål som har förorsakat motparten kostnader genom försumlig processföring skall ersätta dessa kostnader utan begränsning.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens med den skillnaden att det obegränsade kostnadsansvaret enligt promemorians förslag endast avser kostnader för arvode till ombud eller biträde.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har lämnat promemorians förslag utan erinran. *Stockholms tingsrätt* anser att det inte är lämpligt att begränsa det fulla kostnadsansvaret till kostnader för ombud och biträde. En sådan ordning skulle ge fördelar till den som anlitar ett ombud och motverkar ambitionen att parterna inte skall ha ombud i småmål.

Lunds tingsrätt avstyrker förslaget med hänvisning till att parterna normalt inte har ombud och att vissa övertramp i processföringen måste accepteras. Tingsrätten pekar också på att förslaget innebär bristande förutsebarhet. *Konsumentverket* avstyrker förslaget då det måste finnas utrymme för brister i processföringen i konsumentmål.

Skälen för regeringens förslag: Det finns ett behov av vissa förbättringar av kostnadsreglerna i småmål för att försvåra för parter som ägnar sig åt illojal processföring.

I rättegångsbalken finns ett par bestämmelser som innebär att en part kan drabbas av ett ansvar för rättegångskostnader p.g.a. försumlig processföring. I 18 kap. 3 § RB anges att en vinnande part kan åläggas att stå för sina och/eller motpartens kostnader om han eller hon har inlett en rättegång utan att motparten gett anledning till det eller om han eller hon genom försummelse har föranlett en onödig rättegång. Enligt 18 kap. 6 § RB gäller att en part som genom vårdslöshet eller försummelse har föranlett uppskov i målet eller på annat sätt har vållat kostnader för motparten är skyldig att ersätta den kostnaden.

Stötande resultat kan uppstå när en part gör sig skyldig till illojal eller försumlig processföring i småmål. I praxis har nämligen den särskilda kostnadsregeln i 18 kap. 8 a § RB ansetts tillämplig när en part genom försumlighet orsakat motpartens höga ombudskostnader. En försumlig part kan alltså i småmål inte åläggas att ersätta motpartens ombudskostnader till den del de överstiger arvode motsvarande rådgivningsavgift enligt rättshjälpslagen (se rättsfallet RH 1995:44).

För att kunna stävja illojala och försumliga förfaranden av parter bör enligt den bedömning som görs i promemorian, reglerna om kostnadsansvaret för försumlig processföring få tillämpning även i småmålsförfarandet. Det bör inte vara möjligt för en part att medvetet kunna orsaka motparten dryga kostnader som denne inte har någon möjlighet att få ersatta. Det föreslås därför att det i 18 kap. 8 a § RB läggs till ett nytt stycke av innebörd att ersättning för rättegångskostnad, utöver vad som gäller enligt andra stycket 1, får avse kostnad för arvode till ombud eller biträde om en part har handlat så att 18 kap. 3 § eller 6 § är tillämplig.

Några remissinstanser är negativa till förslaget och har framhållit småmålets särskilda funktion att tillhandahålla en snabb och enkel mekanism för tvistlösning där parterna skall kunna föra processen utan ombud. Detta förutsätter att det finns ett visst utrymme för brister i processföringen. Regeringen delar detta synsätt men anser att detta är väl förenligt med en ordning där en part riskerar att få stå för kostnader som han eller hon orsakar genom att vara försumlig i sin processföring. Man bör ha i åtanke att bestämmelser om försumlig processföring sällan

kommer till användning. Varje vårdslöshet leder ju inte till att bestämmelserna tillämpas. Det är också naturligt att inte ställa samma krav på processföringen när parten har anlitat ett juridiskt ombud som när parten för sin talan utan ombud eller biträde.

Invändningen att en ändring i enlighet med promemorians förslag innebär en lägre grad av förutsebarhet för parterna än nuvarande ordning är i och för sig riktig. Enligt regeringens mening finns det dock inte något skäl att ge en part som bedriver en vårdslös processföring skyddet av att kunna förutse exakt vilket kostnadsansvar han eller hon kan drabbas av.

Såsom Stockholms tingsrätt har påtalat bör det fulla kostnadsansvaret i dessa fall gälla samtliga ersättningsgilla poster enligt 18 kap. 8 § RB och inte enbart kostnader för arvode till ombud och biträden.

12.2.3 Ersättning för en rättegångsskrift eller inställelse

Regeringens förslag: Ersättningen för en rättegångsskrift eller en inställelse höjs från 300 kr till kostnaden för en halvtimmes rådgivning enligt rättshjälpslagen (f.n. ca 500 kr).

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens såvitt avser höjningen av ersättningen för en rättegångsskrift eller en inställelse. Därutöver har i promemorian föreslagits att karendens möjlighet att få ersättning för en rättegångsskrift eller en inställelse när målet avgörs genom tredskodom mot svaranden skall utvidgas och avse även mål som har inletts genom en stämningsansökan.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har lämnat promemorians förslag utan erinran. *Svea hovrätt* menar dock att en utökning av tillämpningsområdet för bestämmelsen om ersättning för inställelse eller för en rättegångsskrift skulle innebära ökade skillnader mellan mål som inleds genom stämningsansökan och mål som inleds genom en ansökan om betalningsföreläggande eller handräckning. *Linköpings tingsrätt* föreslår att regeln utökas till att omfatta även mål som avgörs efter en prövning av målet i sak. Tingsrätten pekar vidare på en inkonsekvens som bör rättas till i samband med nu föreslagna ändringar. I ett mål som inleds genom en ansökan om betalningsföreläggande eller handräckning betalas nämligen ersättning för registreringsbevis vilket dock inte görs i mål som inleds genom en stämningsansökan.

Lunds tingsrätt avstyrker förslaget med hänvisning till att incitamentet för karenden att väcka talan genom ansökan om betalningsföreläggande försvinner. *Föreningen jurister vid Sveriges allmänna advokatbyråer* anser att ersättningen för en rättegångsskrift eller en inställelse till förhandling skall höjas och motsvara kostnaden för en timmes rådgivning enligt rättshjälpslagen (1996:1619).

Skälen för regeringens förslag: I småmål kan som har angetts tidigare endast vissa poster ersättas som rättegångskostnader. I de fall ett småmål har inletts genom ett summariskt förfarande kan dock en vinnande part få ersättning med ytterligare 300 kr, om målet avgörs genom tredskodom mot svaranden (18 kap. 8 a § sista stycket RB). Sådan ytterligare ersätt-

ning utgår alltså endast i de fall målet har inletts genom ett summariskt förfarande och inte i de fall talan väckts genom ansökan om stämning. Bestämmelsen var avsedd att stävja det missbruk av det begränsade kostnadsansvaret som konstaterats och som bestod i grundlösa bestridanden (prop. 1986/87:89 s. 120 f. och 162).

I promemorian föreslås – för att göra systemet enhetligt och konsekvent – att även mål som inleds genom ansökan om stämning bör omfattas av regeln om ytterligare ersättning. Regeringen anser emellertid att bestämmelsen i sin nuvarande utformning är både logisk och konsekvent. Den tar sikte på de fall där saken kan och bör avgöras genom det summariska förfarandet som käranden har anlitat, men där svaranden förhåller det slutliga avgörandet genom att bestrida ansökan eller genom att begära återvinning av kronofogdemyndighetens utslag och därefter inte går i svaromål vid handläggningen i tingsrätten. Såsom Lunds tingsrätt framhåller försvinner dessutom en del av incitamentet att anlita den summariska processen om man jämnställer mål som inleds genom ansökan om stämning med dem som inleds genom det summariska förfarandet. Förslaget bör därför inte genomföras.

Linköpings tingsrätt har pekat på att en sökande i ett mål om betalningsföreläggande eller handräckning har rätt till ersättning för registreringsbevis och att käranden i ett småmål inte har det. Tingsrätten menar att detta är en inkonsekvens som bör rättas till. Det finns emellertid inte tillräckligt beredningsunderlag för att ta ställning till den ändring tingsrätten efterlyser. Det finns dessutom ytterligare skillnader mellan småmål och den summariska processen när det gäller ersättningsgilla poster (se 3 § förordningen [1991:1340] om ersättning för kostnader i mål om betalningsföreläggande eller handräckning hos kronofogdemyndighet). Det gäller bl.a. kostnader för delgivning som kan uppgå till avsevärda belopp.

I promemorian förslås vidare att ersättningsbeloppet bör knytas till rådgivningskostnaden i stället för en särskild förordning samt att dagens ersättningsnivå (300 kr) höjs till motsvarande högst en halvtimmes rådgivning (i dag ca 525 kr). En sådan ändring skulle innebära att 2 § förordningen (1987:965) om ersättning för rättegångskostnader m.m. i mål där 1 kap. 3 d § RB tillämpas kan upphävas. Förslaget i denna del bör genomföras och bestämmelsen i 18 kap. 8 a § sista stycket RB ändras. Det finns inte skäl att nu höja beloppet till en högre nivå.

12.2.4 Vittnesersättning i småmål

Regeringens bedömning: Regeln om vittnesersättning i småmål bör inte ändras.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna har inte uttalat sig särskilt om promemorians bedömning i den här delen.

Skälen för regeringens bedömning: De kostnader som uppstår för en part med anledning av ett förhör med ett vittne som parten har åberopat är

en ersättningsgill rättegångskostnad också i småmål (18 kap. 8 a § första stycket 4 RB). Den enda begränsning som gäller är det krav som gäller i alla mål, nämligen att kostnaden skall ha varit skäligen påkallad för att ta tillvara partens rätt (18 kap. 8 a § andra stycket RB). Småmålslagen innehöll vid sin tillkomst år 1974 en regel om att ersättningen till vittnen alltid skulle bestämmas efter de grunder som gäller om ersättning av allmänna medel till vittne. Det ansågs angeläget att det skapades garantier för att vittneskostnaden i småmål alltid hölls på en rimlig nivå (prop. 1973:87 s. 159).

Denna begränsning i vittnesersättningen avskaffades i samband med att småmålslagen arbetades in i rättegångsbalken vid 1987 års reform. Numera är därför vittneskostnader i småmål ersättningsgilla på samma sätt som i andra tvistemål. Skälet till att begränsningen avskaffades angavs inte i lagstiftningsärendet.

I promemorian diskuteras frågan om inte vittnesersättningen åter bör begränsas på sätt som före år 1988. Ett argument för en ändring är att kostnaden för vittnesbevisningen ibland kan uppgå till mycket höga belopp och t.o.m. i vissa fall överstiga tvisteföremålets värde, vilket inte anses rimligt. Det kan också anföras att regleringen leder till brister i förutsebarheten i fråga om rättegångskostnaderna och att mindre nogräknade gäldenärer kan använda regeln i ”utpressningssyfte”, dvs. med hot om att i processen åberopa flera vittnen bosatta på avlägsna orter.

Det finns dock avgörande argument mot en ändring. Ett vittne som kallas till huvudförhandling i ett mål vid domstol bör inte komma i ett sämre ekonomiskt läge om det är fråga om ett småmål än om det är ett ordinärt tvistemål. Som ett generellt skydd för den förlorande parten verkar också regeln om att kostnaden skall ha varit skäligen påkallad. Om domstolen finner att så inte varit fallet, kan den part som åberopat vittnet själv få stå för den kostnaden, även om han vinner målet. Regeringen gör mot denna bakgrund samma bedömning som har gjorts i promemorian och som delas av remissinstanserna, nämligen att regeln inte bör ändras.

13 Utvidgad behörighet för s.k. jourdomstol

Regeringens förslag: De s.k. jourdomstolarnas behörighet enligt 19 kap. 12 § RB utvidgas till att omfatta all befattning med förundersökning och användande av tvångsmedel och alltså inte bara frågan om häktning.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har lämnat förslaget utan erinran. *Göteborgs tingsrätt* har tillstyrkt förslaget, liksom *Stockholms tingsrätt* som har anförut att en ändring är mycket angelägen. *Åklagarmyndigheten i Stockholm* anför att det ofta uppstår behov av beslut av jourdomstol i fråga om andra tvångsmedel än häktning, t.ex. hemlig teleavlyssning och i fråga om beslut om offentlig försvarare. *Sveriges Domareförbund* är å andra sidan tveksam till om jourdomstolen bör kunna besluta om hemliga tvångsmedel med hänsyn till de förslag som

har lämnats av Buggningsutredningen om interimistiska beslut om tvångsmedel. Sådana beslut bör enligt förbundet enbart kunna beslutas av ordinarie domare. *Riksorganisationen för kvinnojourer i Sverige* betonar att det är viktigt att förordnande av målsägandebiträde kan beslutas av en jourdomstol.

Stockholms tingsrätt anser att det i ett lämpligt sammanhang bör övervägas att ge jourdomstolen en möjlighet att i vissa fall kunna döma i mål vid en gemensam häktnings- och huvudförhandling.

Skälen för regeringens förslag: I 19 kap. RB finns forumregler för brottmål. Behörig att handlägga ett brottmål och ta befattning med förundersökning och tvångsmedel är i allmänhet domstolen på gärningsorten (1 § och 12 § första stycket). Om det finns särskilda skäl kan emellertid en fråga om häktning tas upp även av domstolen i en annan ort än som följer av bestämmelserna i 19 kap. (19 kap. 12 § andra stycket). Det är med stöd av denna bestämmelse som en s.k. jourdomstol kan pröva frågor om häktning under helger. Bestämmelsen tillkom år 1987 (prop. 1986/87:112, bet. 1987/88JuU7, rskr. 1987/88:30, SFS 1987:1211) som en följd av de förkortade tidsfristerna för handläggning av häktningsfrågor. Bestämmelsen är tillämplig i de fall en misstänkt grips på annan ort än utredningsorten och transport dit inte hinner ske med beaktande av tidsfristerna i 24 kap. RB och i de fall där tingsrätterna har beredskaps-tjänstgöring växelvis under veckoslut och helger (prop. 1986/87:112 s. 41 och 69). I behörigheten för jourdomstolarna att pröva frågor om häktning ingår enligt propositionen (s. 69) behörighet att fatta beslut om mindre ingripande tvångsmedel, t.ex. reseförbud, och beslut som är nödvändiga för prövning av häktningsfrågan, t.ex. förordnande av offentlig försvarare. Vidare har domstolen rätt att bl.a. bestämma tid för åtals väckande och att meddela beslut om personutredning.

Det är oklart om och i vilken utsträckning 19 kap. 12 § andra stycket RB kan tillämpas analogt och en jourdomstol kan pröva andra frågor än de nu nämnda.

Att en jourdomstol bara får ta befattning med frågor som rör själva häktningsförfarandet kan leda till otillfredsställande resultat. Ett praktiskt exempel är en misstänkt som skall förhöras under ett veckoslut och är i behov av en offentlig försvarare. Sådant förordnas av rätten efter anmälan av åklagaren (23 kap. 5 § och 21 kap. 4 § RB). Men om förordnandet inte har samband med en häktningsförhandling, är det oklart om jourdomstolen kan pröva frågan. Andra frågor som kan aktualiseras under förundersökningsstadiet och kräver domstols medverkan är vissa frågor om bevisning (23 kap. 14 och 15 §§ RB) samt beslut om t.ex. hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning (27 kap. 21 § RB). Som ytterligare exempel på frågor där det nu är tveksamt om jourdomstolen är behörig kan nämnas prövning av tvångsmedel enligt 23 § lagen (1957:668) om utlämning för brott. Se också prop. 1998/99:133 s. 37 angående särskild företrädare för barn.

För att det inte skall råda någon ovisshet om jourdomstolens behörighet föreslås i promemorian att 19 kap. 12 § andra stycket RB ändras så att jourdomstolen uttryckligen ges behörighet i fråga om domstolarnas befattning med förundersökning och användande av tvångsmedel.

Förslaget har mottagits positivt av remissinstanserna och svarar enligt regeringens mening mot ett stort behov. Detta gäller inte minst beslut om förordnande av offentlig försvarare och målsägandebiträde, vilka ofta behöver fattas under veckosluten för att polisförhör snabbt skall kunna genomföras.

En av remissinstanserna framhåller att det ofta uppkommer behov av beslut om andra tvångsmedel än häktning. Sveriges Domareförbund uttrycker dock tveksamhet när det gäller att ge jourdomstol behörighet att besluta om hemliga tvångsmedel. Förbundet hänvisar till Buggningsutredningens förslag i betänkandet Om buggning och andra hemliga tvångsmedel (SOU 1998:46) att införa en möjlighet att fatta interimistiska beslut om hemliga tvångsmedel. Sådana beslut bör enligt förbundets mening enbart kunna fattas av ordinarie domare. Regeringen har förståelse för dessa synpunkter, men anser att dessa frågor får beaktas vid de överväganden som måste göras om förslagen i den delen genomförs. Det bör inte nu tas in någon begränsning när det gäller jourdomstols behörighet att besluta om hemliga tvångsmedel.

Promemorians förslag bör alltså genomföras. När tillämpningsområdet för undantaget från forumreglerna utvidgas på detta sätt bör dock enligt regeringens uppfattning kravet för att få vända sig till en annan domstol kvalificeras något. Bestämmelsen bör innehålla ett krav på att domstolens beslut är brådskande. Med tanke på att dagens bestämmelse enbart tar sikte på s.k. jourhäktningar innebär en sådan kvalificering ingen inskränkning i praktiken för de fallen.

14 Rättegångsregler i äktenskapsbalken och föräldrabalken

14.1 Avgörande av mål utan huvudförhandling

Regeringens förslag: Reglerna i äktenskapsbalken (14 kap. 12 §) om när ett mål får avgöras utan huvudförhandling ändras så att de allmänna reglerna i rättegångsbalken gäller beträffande alla frågor som är uppe till bedömning i samband med ett mål om äktenskapsskillnad. Motsvarande regler i föräldrabalken (6 kap. 17 § femte stycket) upphävs. Förändringarna får till följd att möjligheterna till enbart skriftlig handläggning utvidgas.

Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. I promemorian föreslås dock att 14 kap. 12 § äktenskapsbalken (ÄktB) helt och hållet upphävs.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser lämnar förslaget utan erinran. *Hovrätten för Övre Norrland* avstyrker förslagen. *Stockholms tingsrätt*, *Göteborgs tingsrätt* och *Kvinnohuset i Örebro* tillstyrker förslagen. *Stockholms tingsrätt* anför att förslaget om upphävande av 14 kap. 12 § ÄktB bör justeras i ett närmare bestämt hänseende.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 42 kap. 18 § RB är balkens huvudregel att ett tvistemål skall avgöras efter huvudförhandling. Denna huvudregel är emellertid försedd med flera undantag. Bland annat är det möjligt att handlägga ett tvistemål utan huvudförhandling, om det inte behövs någon huvudförhandling med hänsyn till utredningen i målet och ingen av parterna begär huvudförhandling. Före den 1 januari 1988 gällde ett absolut krav på huvudförhandling när ett tvistemål var tvistigt i egentlig mening.

I 14 kap. 12 § ÄktB finns det regler om när ett äktenskapsmål får avgöras utan huvudförhandling. Enligt bestämmelsens första mening får ett mål avgöras utan huvudförhandling när makarna eller en av dem yrkar äktenskapsskillnad. Det gäller oavsett om frågan om äktenskapsskillnad är tvistig eller inte och stämmer alltså i praktiken överens med regleringen i rättegångsbalken. Men många äktenskapsmål rör även andra frågor än äktenskapsskillnad, t.ex. vårdnad om barn och underhåll till barn eller make. För mål som även rör sådana frågor finns det en regel i den andra meningen i 14 kap. 12 § ÄktB. Där föreskrivs att ett äktenskapskillnadsmål som även rör annat än äktenskapsskillnad får prövas utan huvudförhandling om makarna är ense i alla frågor i målet (utom eventuellt äktenskapsskillnaden).

Denna bestämmelse infördes den 1 januari 1974, alltså före 1988 års ändring av rättegångsbalkens huvudförhandlingsregler. Den var när den infördes avsedd att ge ett större utrymme att avgöra mål utan huvudförhandling än vad rättegångsbalken erbjöd (se prop. 1973:32 s. 154, 317 f. och 330). Efter den 1 januari 1988 innebär den i stället att mål där det yrkas äktenskapsskillnad inte kan prövas utan huvudförhandling i lika stor utsträckning som andra tvistemål. Exempelvis kan ett mål om äktenskapsskillnad där parterna är oense om underhållsbidrag inte prövas utan huvudförhandling medan ett tvistigt mål som bara gäller underhållsbidrag, och där rättegångsbalkens regler alltså gäller, kan prövas utan huvudförhandling. För att komma runt äktenskapsbalkens hinder mot att avgöra t.ex. underhållsfrågor utan huvudförhandling förekommer det att domstolarna meddelar deldom på äktenskapsskillnad och därefter tar upp underhållsfrågan till särskild handläggning. Då anses nämligen inte längre äktenskapsbalkens utan rättegångsbalkens regler om hur målet skall avgöras gälla (se prop. 1986/87:1, s. 212).

Enligt regeringens mening är rättegångsbalkens nuvarande regler om huvudförhandling en lämplig reglering även i mål där rätten har att ta ställning till ett yrkande om äktenskapsskillnad och andra därmed sammanhängande frågor. Som Hovrätten för Övre Norrland och Stockholms tingsrätt påpekar innebär dock promemorians förslag att det inte längre skulle vara möjligt att avgöra ett yrkande om äktenskapsskillnad utan huvudförhandling, om ena parten motsätter sig en sådan handläggning och begär huvudförhandling. En sådan konsekvens av förslaget är inte önskvärd. Därför bör bestämmelsen i 14 kap. 12 § ÄktB om att ett yrkande om äktenskapsskillnad alltid kan prövas utan huvudförhandling bestå. I övrigt bör det i 14 kap. 12 § ÄktB tas in en hänvisning till bestämmelsen i 42 kap. 18 § RB, som alltså kommer att

gälla beträffande alla övriga frågor som kan vara uppe till bedömning i äktenskapsskillnadsmålet.

Det skall tilläggas att Underhållsbidrags- och bidragsförskottsutredningen –93 i betänkandet Underhållsbidrag och bidragsförskott (SOU 1995:26) har föreslagit en ändring av 14 kap. 12 § ÄktB som gör det möjligt att avgöra tvistiga underhållsfrågor på handlingarna i äktenskapsskillnadsmål (se betänkandet, del B s. 560 och del A s. 352 f. och 531). Betänkandet har remissbehandlats. De remissinstanser som har yttrat sig över förslaget till ändring av 14 kap. 12 § ÄktB är positiva (en remissammanställning finns i ärendet, dnr Ju1997/3834).

Även i föräldrabalken finns en särskild regel om avgörande utan huvudförhandling. Det är 6 kap. 17 § femte stycket föräldrabalken (FB) som föreskriver att dom i mål om vårdnad eller umgänge får meddelas utan huvudförhandling om parterna är överens i saken. Bestämmelsen infördes den 1 januari 1980 och var då en utvidgning av möjligheterna att avgöra mål utan huvudförhandling jämfört med rättegångsbalkens regler. Nu innebär den, till skillnad från reglerna i rättegångsbalken, att det aldrig går att avgöra tvistiga mål utan huvudförhandling även om parterna vill det. Parterna i tvistiga vårdnads- och umgänges mål vill säkerligen i de allra flesta fall att en huvudförhandling skall hållas. Och det kan vidare ofta finnas skäl att hålla huvudförhandling i tvistiga vårdnads- och umgänges mål, oavsett parternas inställning till detta. Det finns emellertid inga skäl att särreglera frågan i föräldrabalken. De speciella förhållanden som finns i vårdnads- och umgänges mål kan väl tillgodoses inom ramen för den bedömning som skall göras enligt 42 kap. 18 § RB. Att utgångspunkten för bedömningen även med en sådan lösning skall vara barnets bästa är självklart. Regeringen föreslår därför att det femte stycket i 6 kap. 17 § FB upphävs. Det innebär att 42 kap. 18 § RB kommer att gälla i stället.

14.2 Rätt till prövning av återkallat yrkande

Regeringens förslag: Reglerna om vad som händer när en make som har yrkat äktenskapsskillnad återkallar sin talan förtydligas.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna lämnar förslaget utan erinran.

Skälen för regeringens förslag: Systemet med betänketid gör att det ofta kan ta närmare ett år innan en ansökan om äktenskapsskillnad kan resultera i att makarna är skilda. Om den make som har väckt talan skulle ångra sig och återkalla sin talan när förfarandet närmar sig sitt slut, skulle målet – om inga särskilda regler fanns – komma att avskrivas. Om den andre maken själv skulle vilja skiljas, skulle han eller hon tvingas att börja om från början och riskera att det skulle ta ett år till innan han lyckades utverka en dom på äktenskapsskillnad. För att undvika denna konsekvens av betänketidssystemet finns det särskilda regler i 14 kap. 11 § ÄktB som innebär att ett framställt yrkande om äktenskapsskillnad enligt 14 kap. 10

§ ÄktB – om motparten så önskar – skall prövas trots att den make som har framställt yrkandet har återkallat det.

Bestämmelsen i 14 kap. 11 § ÄktB uttrycker dock inte saken exakt på detta sätt. Där sägs i stället att ”talan” om äktenskapsskillnad återkallas och att ”målet” skall prövas trots återkallelsen om motparten yrkar det. Det kan leda till tveksamhet om paragrafen även omfattar det fall att det är ett särskilt yrkande enligt 14 kap. 10 § ÄktB som återkallas. Det kan också sägas vara tveksamt om det bara är yrkandet om äktenskapsskillnad som skall prövas trots återkallelsen eller om bestämmelsen också avser sådana yrkanden som enligt 14 kap. 5 § ÄktB får prövas i samband med att en fråga om äktenskapsskillnad prövas. Det finns inga skäl till att andra återkallade yrkanden än yrkandet om äktenskapsskillnad skall prövas. Tvärtom måste det i allmänhet sägas vara olämpligt att en domstol prövar yrkanden som ingen part vidhåller. Lagstiftaren hade också, när den äldre motsvarigheten till 14 kap. 11 § första stycket ÄktB infördes, bara yrkanden om äktenskapsskillnad i tankarna (se prop. 1973:32 s. 154) och man kan utgå från att avsikten med 14 kap. 11 § första stycket ÄktB har varit att det bara är äktenskapsskillnadsyrkandet som skall prövas.

Regeringen föreslår därför att lagtexten i enlighet med promemorians förslag förtydligas för att detta skall framgå klart.

14.3 Prövningen av yrkande om äktenskapsskillnad när motparten uteblir

Regeringens förslag: Reglerna i äktenskapsbalken om vad som händer när en make som har yrkat äktenskapsskillnad uteblir från en förhandling förenklas. De allmänna reglerna i rättegångsbalken blir tillämpliga i alla fall där en särskild reglering för äktenskapsmål inte behövs.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser lämnar förslaget utan erinran. *Hovrätten för Övre Norrland* avstyrker dock förslaget med hänvisning till att det innebär att olika regler skall tillämpas beroende på vem av makarna som uteblir.

Skälen för regeringens förslag: Bestämmelsen i 14 kap. 11 § andra stycket ÄktB handlar om vad som händer när den make som har yrkat äktenskapsskillnad uteblir från en förhandling. Bakgrunden till bestämmelsen är att rättegångsbalkens reglering leder till att målet skall avskrivas om kändanden uteblir från en huvudförhandling eller ett sammanträde för muntlig förberedelse (44 kap. 3 och 4 §§ RB). Lagstiftaren har velat skydda den andre maken från risken att få börja om från början med formaliteterna för äktenskapsskillnad bara för att den make som från början velat ha äktenskapsskillnad har ångrat sig och i stället för att återkalla sitt yrkande uteblir från en förhandling.

Denna bestämmelse med sitt krav på speciell utformning av kallelserna till parterna är svår att förstå och tillämpa. Särskilt svårt är det att förstå hur parternas kallelser skall utformas i de fall då både 14 kap. 9 och 11 §§ ÄktB skall tillämpas vid sidan av rättegångsbalkens regler. Enligt

regeringens mening vore det bra om bestämmelsen kunde förenklas. Prop. 1999/2000:26
Nedan under a – e redovisas de situationer som kan tänkas förekomma.

a. Käranden uteblir, inget särskilt yrkande har framställts

Det antagligen minst ovanliga fallet är att det är käranden som uteblir från en förhandling i ett fall där det inte behövs betänketid eller där det inte har framställts något särskilt yrkande om dom på äktenskapsskillnad enligt 14 kap. 10 ÄktB. I detta fall skulle en tillämpning av 44 kap. 3 och 4 §§ RB leda till att kärandens yrkande om äktenskapsskillnad och hans övriga yrkanden förföll. En tillämpning av 14 kap. 11 § andra stycket ÄktB leder – om svaranden vill det – till att kärandens yrkande om äktenskapsskillnad skall prövas.

b. Käranden har framställt ett särskilt yrkande och uteblir

En annan tänkbar situation är att käranden uteblir i ett fall då betänketiden har löpt och han har framställt ett särskilt yrkande. Även i detta fall skulle rättegångsbalkens regler innebära att kärandens talan – och med den det särskilda yrkandet – förföll. En tillämpning av 14 kap. 11 § ÄktB leder – om svaranden vill det – till att kärandens ursprungliga, i stämningsansökan framställda yrkande om äktenskapsskillnad och kärandens efter betänketidens utgång framställda särskilda yrkande skall prövas.

c. Svaranden har framställt ett särskilt yrkande och uteblir

En tredje situation är att en svarande som efter betänketidens utgång har framställt ett särskilt yrkande uteblir. Rättegångsbalkens regler om parts utevaro innebär härvid inte att svarandens särskilda yrkande förfaller. Yrkandet finns alltså kvar och käranden har möjlighet att utverka dom på äktenskapsskillnad. Det finns därmed inte något behov av regler i äktenskapsbalken för denna situation.

d. En av två sökande uteblir, inget särskilt yrkande har framställts

Ett mål om äktenskapsskillnad kan startas inte bara genom ansökan om stämning av den ena maken utan också av makarna gemensamt genom en ansökan (14 kap. 4 § ÄktB). Det händer att ett sådant mål blir tvistigt och att det krävs en förhandling inför rätten. Om en av makarna uteblir från en förhandling i ett sådant mål där det inte behövs betänketid eller där det ännu inte har framställts något särskilt yrkande om äktenskapsskillnad, kan en tillämpning av rättegångsbalkens regler inte föranleda att yrkandet om äktenskapsskillnad förfaller. Den andre maken har ju kommit och hans eller hennes yrkande kvarstår. Några särregler för denna situation i äktenskapsbalken behövs alltså inte.

Det kan också inträffa att det bara är en av makarna i ett mål som anhängiggjorts genom gemensam ansökan som efter betänketidens utgång framställer ett särskilt yrkande om äktenskapsskillnad. Om denne make uteblir från en förhandling innebär rättegångsbalkens regler, som sagts tidigare, inte att det ursprungligen framställda yrkandet om äktenskapsskillnad förfaller. Rättegångsbalkens regler innebär inte heller att den uteblivnes särskilda yrkande förfaller. Vad som kan förfalla är ju käromålet och om något käromål är det inte fråga här. Inte heller för denna situation krävs det några särskilda regler i äktenskapsbalken.

Bestämmelsen i 14 kap. 11 § ÄktB innehåller en reglering av vad som händer när en make (oberoende av om makens partsställning är kärande, svarande eller sökande) som har yrkat äktenskapsskillnad uteblir från en förhandling. Av genomgången framgår emellertid att det bara är när käranden uteblir (fallen a och b ovan) som det finns behov av någon reglering vid sidan av rättegångsbalkens. Regleringen i 14 kap. 11 § ÄktB av vad som händer när en make som har en annan partsställning än kärande uteblir är alltså onödig. 14 kap. 11 § andra stycket ÄktB bör ändras så att den bara avser de fall där käranden uteblir. Det gör att bestämmelsen blir lättare att begripa både för parterna och för domstolen. Dessutom bör andra stycket – i analogi med vad som föreslås beträffande första stycket (se avsnitt 14.2) – ändras så att det framgår att det bara är yrkanden om äktenskapsskillnad, och inga andra yrkanden, som avses.

14.4 Parts utevaro när en begäran om ett interimistiskt beslut skall prövas

Regeringens förslag: De särskilda reglerna i äktenskapsbalken om vad som händer när någon uteblir från ett sammanträde i ett äktenskapsskillnadsmål där en begäran om ett interimistiskt beslut skall prövas upphävs. I stället skall de allmänna reglerna i rättegångsbalken gälla, vilket innebär en förenkling av regelsystemet.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser yttrar sig inte över förslaget. *Svea hovrätt* ställer sig tveksam till förslaget och *Hovrätten för Övre Norrland* avstyrker det. *Stockholms tingsrätt*, *Göteborgs tingsrätt* och *Kvinnohuset i Örebro* tillstyrker förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 14 kap. 7 § ÄktB får tingsrätten i mål om äktenskapsskillnad meddela s.k. interimistiska eller provisoriska beslut om vem av makarna som skall få bo kvar i hemmet, om skyldighet för en av makarna att betala underhåll till den andre och om förbud för makarna att besöka varandra. Dessutom får rätten meddela interimistiska beslut om vårdnad, boende, umgänge och underhållsbidrag till barn (se prop. 1997/98:7). Bestämmelsen i 14 kap. 9 § ÄktB anger hur tingsrätten skall handlägga dessa frågor. Där föreskrivs att tingsrätten får fatta beslut

utan att hålla huvudförhandling. Det föreskrivs dessutom att tingsrätten skall låta motparten till den som har begärt ett interimistiskt beslut yttra sig över yrkandet. De båda sista meningarna innehåller regler om hur frågor om provisoriska beslut skall hanteras vid förhandlingar. De har följande lydelse: ”Har domstolen kallat makarna till förhandling och uteblir den make som har framställt yrkandet, skall detta anses återkallat till den del det inte har medgetts av den andra maken. Att den andra maken uteblir från förhandlingen hindrar inte att yrkandet prövas.” Enligt ett motivuttalande innebär denna reglering att ”kallelsen till förhandlingen bör få en annan utformning”, (prop. 1986/87:1 s. 210). Bestämmelsen i 14 kap. 11 § ÄktB reglerar den ena makens rätt att få äktenskapsskillnad i situationer när den andra maken har återkallat sin talan. Paragrafens andra stycke anger hur domstolen skall förfara när den make som har yrkat äktenskapsskillnad uteblir från en förhandling i ”denna fråga”. Enligt andra styckets sista mening skall den make som har yrkat äktenskapsskillnad underrättas om vad som står i paragrafen när han kallas till en förhandling.

Som skäl till att de särskilda bestämmelserna om vad som händer när någon inte kommer till en förhandling infördes i 14 kap. 9 § ÄktB återropades när reglerna tillkom följande: ”De förelägganden som ges vid kallelse till förhandling i indispositiva tvistemål passar inte så väl i fråga om de följdfrågor som kan behöva regleras genom interimistiska beslut i mål om äktenskapsskillnad. Till den möjlighet som gäller redan i dag att meddela sådana beslut utan huvudförhandling ... har därför lagts särskilda bestämmelser om verkan i visst avseende av att en make uteblir från en förhandling till vilken maken har kallats” (prop. 1986/87:1 s. 210).

Det är enligt regeringens mening angeläget att förfarandereglererna inte är utformade så att handläggningen blir onödigt invecklad. De bestämmelser som här har redogjorts för är svåra att förstå och föranleder åtskilliga tillämpningsproblem för domstolarna, särskilt i samband med att kallelser skall utformas. Det vore värdefullt om bestämmelserna i 14 kap. 9 och 11 §§ ÄktB kan förenklas på något sätt. Det finns därför anledning att undersöka vad de allmänna reglerna i rättegångsbalken innebär vid utevaro från sammanträde för muntlig förberedelse. I det följande redovisas under a – h de olika situationer där den aktuella bestämmelsen kan bli tillämplig.

a. Käranden har begärt interimistiska beslut och uteblir – svaranden begär inte att skillnadsyrkandet skall prövas

I allmänhet är det käranden som i sin stämningsansökan vid sidan av sina yrkanden om ett visst domslut även framställer yrkanden om interimistiska beslut för tiden till dess att rätten har dömt i målet eller tills domen har vunnit laga kraft. Enligt 42 kap. 12 § andra stycket RB, som gäller också i äktenskapsmål, skall käranden kallas till ett sammanträde för muntlig förberedelse vid påföljd att hans talan i målet annars förfaller. Om käranden uteblir från sammanträdet, gäller enligt 44 kap. 3 § första stycket RB att målet skall avskrivas. För detta fall finns det inget utrymme för att tillämpa några ytterligare bestämmelser om vad som händer med

kärandens yrkanden om interimistiska beslut. Det finns ju inget mål kvar att handlägga. Prop. 1999/2000:26

b. Käranden har begärt interimistiska beslut och uteblir – svaranden begär att skillnadsyrkandet skall prövas

En annan tänkbar situation är den att käranden uteblir och att svaranden utnyttjar sin rätt enligt 14 kap. 11 § andra stycket ÄktB att begära att målet (alltså yrkandet om äktenskapsskillnad, se förslaget i avsnitt 14.3) prövas trots kärandens utevaro. Även i en sådan situation innebär 44 kap. 3 § RB att kärandens eventuella andra yrkanden (om t.ex. underhållsbidrag, vårdnad och rätt att bo kvar i hemmet) förfaller i enlighet med vad vi har redogjort för i föregående avsnitt. Härmed förfaller också eventuella interimistiska yrkanden som är knutna till de huvudyrkanden som förfaller. För detta fall finns det alltså inte heller något utrymme för några ytterligare bestämmelser om vad som händer med kärandens yrkanden om interimistiska beslut. De har förfallit.

c. Käranden har begärt interimistiska beslut – svaranden uteblir

Om det är svaranden som uteblir när käranden har påkallat interimistiska beslut, gäller enligt 44 kap. 3 och 6 §§ RB att förhandlingen kan hållas utan hinder av svarandens utevaro. Det följer av allmänna processrättsliga principer att kärandens yrkanden om interimistiska beslut kan prövas i en sådan situation. Någon särskild regel om detta i äktenskapsbalken behövs alltså inte.

d. Svaranden har begärt interimistiska beslut och uteblir

Det kan emellertid också vara svaranden som under skriftväxlingen har begärt att rätten skall meddela interimistiska förordnanden före domen i målet. Enligt 42 kap. 12 § andra stycket RB skall svaranden kallas till ett sammanträde för muntlig förberedelse vid påföljd av vite. Om svaranden själv uteblir i en sådan situation, kan förhandlingen i vissa fall hållas trots detta (44 kap. 3 och 6 §§ RB). Då innebär regleringen i 14 kap. 9 § ÄktB att svarandens yrkanden om interimistiska beslut skall anses återkallade om käranden inte medger dem. Om bestämmelserna inte fanns, skulle rätten få pröva svarandens yrkanden om interimistiska beslut i denna situation.

e. Svaranden har begärt interimistiska beslut – käranden uteblir – svaranden begär inte att skillnadsyrkandet prövas

Om det är käranden som uteblir i en situation där svaranden har begärt interimistiska förordnanden, förfaller käromålet om svaranden inte gör bruk av sin rätt att begära att skillnadsyrkandet prövas (14 kap. 11 § ÄktB). Svaranden kan ha framställt egna yrkanden i målet med stöd av 14 kap. 5 § ÄktB och begärt interimistiska beslut. Dessa yrkanden från svaranden förfaller i och med att kärandens ursprungliga yrkande om

äktenskapsskillnad förfaller. Det behövs ingen särskild bestämmelse i Prop. 1999/2000:26 äktenskapsbalken som reglerar denna situation.

f. Svaranden har begärt interimistiska beslut – käranden uteblir – svaranden begär att skillnadsyrkandet prövas

Eventuella yrkanden från käranden vid sidan av skillnadsyrkandet förfaller enligt rättegångsbalkens regler. Det gör också interimistiska yrkanden som är knutna till sådana yrkanden. Men det kan tänkas att svaranden har framställt egna yrkanden enligt 14 kap. 5 § ÄktB. Dessa yrkanden förfaller inte om skillnadsyrkandet hålls vid liv. Och även om inte bestämmelsen i 14 kap. 9 § sista meningen ÄktB fanns, skulle det följa av allmänna processrättsliga principer att rätten fick pröva svarandens interimistiska yrkanden i kärandens utemål. Någon särskild regel om detta behövs alltså inte.

g. En av två sökande har begärt interimistiska beslut och uteblir

I denna situation finns målet kvar. Bestämmelsen i 14 kap. 9 § ÄktB innebär att rätten inte behöver pröva den uteblivne makens interimistiska yrkanden. Om bestämmelsen inte fanns, skulle rätten få pröva dem.

h. En av två sökande har begärt interimistiska beslut – den andre uteblir.

Även i denna situation finns målet kvar. Även de interimistiska yrkandena finns kvar. Av allmänna processrättsliga principer följer att sådana yrkanden får prövas även om det inte finns någon särskild regel om detta. Bestämmelsen i 14 kap. 9 § sista meningen ÄktB är därmed onödig.

Av genomgången i det föregående framgår att den särskilda regleringen i 14 kap. 9 § ÄktB bara har betydelse för fallen d och g. Om regleringen skulle tas bort, skulle resultatet bli att domstolarna i några udda fall tvingades att pröva interimistiska yrkanden framställda av personer som inte har dykt upp till det sammanträde där yrkandena skall prövas. Det säger sig självt att resultatet av en sådan prövning mera sällan utfaller till fördel för den part som har uteblivit. Det blir alltså i praktiken så gott som samma resultat som det blir om den nuvarande regleringen behålls.

Till detta kommer att det är fråga om situationer där den som har begärt ett interimistiskt beslut uteblir från den förhandling dit han eller hon kallats med anledning av sitt yrkande. Sådana situationer är ovanliga i det praktiska rättslivet. De personer som framställer interimistiska yrkanden av detta slag är nästan undantagslöst företrädade av ombud och de uteblir så gott som aldrig från rätts förhandlingar.

Detta gör att värdet av en komplicerad särreglering av utemålsfallen kan ifrågasättas. Det förtjänar att påpekas att det inte finns några motsvarande regler när det gäller mål om vårdnad och underhåll enligt föräldrabalken och att detta såvitt känt inte har föranlett några svårigheter för parter eller domstolar. Mot denna bakgrund kan de eventuella fördelar som de

nuvarande reglerna i 14 kap. 9 § ÄktB kan ha inte sägas uppväga de nackdelar bestämmelserna innebär för domstolspersonalen, särskilt när det gäller utformningen av kallelser till parterna. Regeringen föreslår därför att 14 kap. 9 § tredje och fjärde meningarna ÄktB upphävs.

I samband därmed bör också regeln i paragrafens första mening, att interimistiska beslut får meddelas utan huvudförhandling, upphävas. Frågor om interimistiska beslut är rättegångsfrågor (se SOU 1982:26 s. 244 och prop. 1986/87:1 Bilagedel s. 281). Det följer av rättegångsbalkens regler att rätten får avgöra rättegångsfrågor utan huvudförhandling. Någon särskild bestämmelse i äktenskapsbalken behövs inte. Motsvarande ändring bör göras i 6 kap. 20 § och 7 kap. 15 § FB.

14.5 Delgivning av återkallelse

Regeringens förslag: Kravet på delgivning av en återkallelse av en talan i ett mål om äktenskapsskillnad slopas.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser lämnar förslaget utan erinran. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* anser att kravet på delgivning av en återkallelse av en talan i ett mål om äktenskapsskillnad bör kvarstå. Detsamma anser *Hovrätten för Övre Norrland* och *Föreningen jurister vid Sveriges allmänna advokatbyråer* som avstyrker förslaget. *Stockholms tingsrätt* och *Göteborgs tingsrätt* tillstyrker förslagen.

Skälen för regeringens förslag: I 33 kap. 2 § RB föreskrivs att handlingar och andra underrättelser som domstolen skall överlämna till parter och andra skall delges om det är särskilt föreskrivet eller om det med hänsyn till syftet med bestämmelsen om underrättelse framgår att delgivning bör ske men att i övrigt delgivning bör tillgripas bara om det är påkallat med hänsyn till omständigheterna. När det gäller en makes återkallelse av talan i ett äktenskapsskillnadsmål framgår av bestämmelsen i 14 kap. 11 § första stycket ÄktB att återkallelsen skall delges den andra maken tillsammans med en underrättelse om rätten att få frågan om äktenskapsskillnad prövad trots återkallelsen. Frågan är om det verkligen är nödvändigt att en återkallelse av talan i ett äktenskapsmål alltid delges den andra maken eller om det inte räcker med att den maken underrättas om återkallelsen och möjligheten att få målet prövat genom en försändelse som skickas med posten i vanligt brev.

Bestämmelsen i 14 kap. 11 § ÄktB härrör från 1987 medan den i 33 kap. 2 § RB fick ett nytt innehåll 1991. I förarbetena till lagändringen i rättegångsbalken (prop. 1990/91:11 s. 52 f.) uttalade departementschefen att det avgörande för om delgivning bör ske bör vara hur viktigt domstolen bedömer att det är att ha ett bevis för att meddelandet verkligen kommit fram till adressaten. Som exempel på ett fall där delgivning normalt inte behöver ske nämndes en handling som innehåller en återkallelse av talan.

Det finns enligt regeringens mening inga vägande skäl för att delgivning skall vara obligatorisk när det gäller underrättelse om återkallelse av

talans i äktenskapsskillnadsmål. Om rätten att få målet prövat inte utövas, händer inget värre än att målet skrivs av. Detta kan dock i vissa fall få den följden, för det fall en make vill få till stånd en äktenskapsskillnad, att han eller hon måste genomgå ytterligare en betänketid. De farhågor vissa remissinstanser har om att underrättelsen om återkallelse inte når mottagaren skall dock inte överdrivas. Den som själv är intresserad av att en äktenskapsskillnad kan fullföljas bör kunna bevaka målet själv och ta egna initiativ om så behövs. Regeringen föreslår därför att 14 kap. 11 § första stycket ÄktB ändras så att lagrummet lämnar öppet på vilket sätt en underrättelse om återkallelse skall ske. I de allra flesta fall torde domstolen kunna avstå från delgivning.

15 Rättegångsfullmakt

Regeringens förslag: Kravet på att ett rättegångsombud ger in fullmakt vid en s.k. missnöjesanmälan tas bort. Originalfullmakt behöver inte visas upp i högre rätt.

Promemorians förslag: I promemorian föreslås att kravet på att ett rättegångsombud ger in sin fullmakt till rätten avskaffas för advokater och biträdande jurister på advokatbyråer samt för personer som varit ombud i mål om betalningsföreläggande eller vanlig handräckning som överlämnats till tingsrätt.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser lämnar förslaget utan erinran. *Svea hovrätt*, *Hovrätten för Övre Norrland*, *Stockholms tingsrätt*, *Lunds tingsrätt*, *Göteborgs tingsrätt*, *Åklagarmyndigheten i Stockholm*, *Nämndemännens riksförbund (NRF)* samt *Sveriges advokatsamfund* tillstyrker förslaget. *Svea hovrätt* och *Göteborgs tingsrätt* anser dock att förslaget enbart bör omfatta advokater och biträdande jurister på advokatbyråer. Även *Hovrätten för Övre Norrland* uttrycker tveksamhet när det gäller andra kategorier än dessa. *Hovrätten över Skåne och Blekinge*, som tillstyrker förslaget, anser dock att bestämmelsen om att en fullmakt – i original eller kopia – skall bifogas akten (12 kap. 9 § sista stycket RB) bör behållas eftersom det av denna anses följa att ett ombud inte är skyldig att lämna ifrån sig originalfullmakten. *Hovrätten för Övre Norrland* anser att fullmaktskravet för staten bör ses över i samband med den föreslagna ändringen. *Advokatsamfundet* anser att den allmänna bestämmelsen i 12 kap. 8 § RB om rättegångsfullmakt bör ändras. *Länsrätten i Gävleborgs län* är också positiv till förslaget och ser gärna att det genomförs så att även förvaltningsdomstolarna kan tillämpa reglerna. *Sundsvalls tingsrätt* och *Södertälje tingsrätt* förordar att den lösning som finns i lagen (1996:242) om domstolsärenden väljs, nämligen att en skriftlig fullmakt inte behöver företes annat än om domstolen anser att det behövs.

Sammanslutningen för Sveriges Juridiska Byråer anser att promemorians förslag diskriminerar sammanslutningens medlemmar och har förordat en lösning som innebär att en fullmakt bara behöver ges in om

domstolen anser att det behövs. *Halmstads tingsrätt* avstyrker förslaget med hänvisning till att felaktigheter i fullmakten ofta förekommer. I vart fall bör förslaget enligt tingsrätten inte omfatta andra än advokater och biträdande jurister på advokatbyråer. *Kammarrätten i Göteborg* kan inte heller ställa sig bakom förslaget och pekar på att en rättegångsfullmakt tjänar som bevis inte bara om ombudets behörighet som sådan utan också om behörighetens omfattning. *Lunds tingsrätt* har också pekat på sistnämnda förhållande.

Skälen för regeringens förslag: Om en part vill föra sin talan genom ombud skall parten ge ombudet fullmakt, som skall vara skriftlig eller – om den ges inför rätten – muntlig (12 kap. 8 § RB). Enligt 12 kap. 9 § RB skall en skriftlig fullmakt för rättegångsombud företes i original när ombudet första gången vid rätten för talan i målet. Bakgrunden till regeln är att det är viktigt att rätten har klart för sig att den som säger sig vara ombud för någon verkligen är det. En återkallelse av en rättegångsfullmakt blir inte gällande mot rätten och motparten förrän de har fått kännedom om den (12 kap. 18 § RB). Av fullmakten framgår också omfattningen av ombudets behörighet.

Regler om ombud och fullmakter finns också på andra ställen i lagstiftningen. I utsökningsmål gäller enligt 2 kap. 6 § UB att ombud inte behöver styrka sin behörighet genom fullmakt annat än om kronofogdemyndigheten finner det behövligt. Dessa regler gäller även i mål om betalningsföreläggande och handräckning (se 66 § lagen [1990:746] om betalningsföreläggande och handräckning). I domstolsärenden som handläggs enligt lagen (1996:242) om domstolsärenden (ärendelagen) gäller att fullmakt för ombud inte behöver företes, om inte domstolen anser att det behövs (47 § andra stycket). Enligt förvaltningsprocesslagen (1971:291), som reglerar förfarandet i de allmänna förvaltningsdomstolarna, skall ett ombud styrka sin behörighet genom fullmakt, vilket torde innebära ett krav på att fullmakten skall ges in i original (49 § första stycket).

Den som vållar någon en rättegångskostnad genom att processa utan rättegångsfullmakt, är enligt 12 kap. 20 § RB skyldig att ersätta denna kostnad. Om andra kostnader än rättegångskostnader uppstår, regleras ersättningskyldigheten av avtalslagens allmänna regler om fullmakt.

Rättegångsbalkens reglering när det gäller fullmakt för rättegångsombud föranleder ett visst arbete för domstolarna vars nytta kan sättas i fråga. Det händer inte sällan att den som är rättegångsombud försummar att ge in fullmakten eller ger in den endast i kopia. Tingsrätten måste då – per telefon eller per brev – förelägga ombudet att ge in fullmakten i original. Många rättegångsombud kräver tillbaka originalfullmakten efter att ha visat upp den för tingsrätten eftersom de behöver den i andra rättssaker. Om tingsrättens avgörande överklagas till hovrätten, måste även hovrätten fordra in fullmakten i original.

Domstolsarbetet skulle underlättas om kraven på rättegångsfullmakter mjukades upp. I promemorian har mot denna bakgrund övervägts om balkens regler bör ändras. Där framhålls också att det är mycket ovanligt att den som uppgett att han är rättegångsombud visar sig sakna fullmakt, vilket flera remissinstanser har instämt i.

Frågan är då vilka risker en uppmjukning av reglerna skulle kunna innebära.

Det kan för det första tänkas att en person utan fullmakt väcker talan för en uppgiven huvudmans räkning. Motparten kan därigenom vållas skada t.ex. genom att han tvingas till att lägga ut pengar på rättegångsombud för egen del. Den uppgivne huvudmannen kan komma att vållas både skada och obehag. En motsvarande situation skulle kunna inträffa om en person som saknar fullmakt uppträder som rättegångsombud på svarandesidan.

Vid en bedömning av riskerna med en uppmjukning av kraven på rättegångsfullmakt måste också beaktas att fullmakten kan innehålla en inskränkning i rättegångsombudets behörighet. Ombudet kan t.ex. vara förbjuden att ingå förlikning på huvudmannens vägnar eller att ta emot delgivning av en genstämning. Detta är också något som ett par remissinstanser har påtalat.

Det finns alltså vissa risker förknippade med en ordning där rätten inte självmant kontrollerar att den som uppträder som rättegångsombud har den fullmakt han uppger att han har. Riskerna består främst av att personer som drabbas av det falska ombudets processande kan åsamkas ekonomisk skada. Att människor kan förorsakas obehag av annat slag bör dock också beaktas. Mot dessa risker skall ställas att det är tungrott både för parter och för domstolarna med en ordning där originalfullmakten skall ges in till rätten.

Varje uppmjukning av reglerna skulle visserligen innebära en lättnad för de inblandade, men en sådan uppmjukning får enligt regeringens uppfattning inte ske till priset av att osäkerhet råder om vem som företräder vem och vilken omfattning behörigheten har.

I promemorian görs bedömningen att en lämplig avvägning är att särbehandla dem som är advokater eller biträdande jurister på advokatbyråer. Dessa personer anses ha en sådan kunskap om rättegångsordningen att risken för att de gör några misstag är liten. Dessutom finns det en tillsyn över advokatväsendet som ytterligare minskar risken för både oavsiktliga och avsiktliga fel. En särbehandling av advokaterna och deras biträdande jurister förekommer på andra håll i lagstiftningen (se bl.a. 21 kap. 5 § RB om offentliga försvarare, 26 § rättshjälpslagen [1996:1619] och 4 § lagen [1988:609] om målsägandebiträde).

I promemorian föreslås också en lättnad av fullmaktskontrollen i mål som ursprungligen har handlagts enligt lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning och som har överlämnats till rätten sedan svaranden bestritt kärandens anspråk eller sökt återvinning. En uppmjukning beträffande denna kategori skulle spara mycket arbete för tingsrätterna. De som för talan som ombud i dessa mål är dessutom i regel tjänstemän hos inkassobyråer och som enligt promemorians bedömning inte kan antas processa utan fullmakt. Flera remissinstanser har dock uttryckt oro för konsekvenserna av en lättnad av fullmaktskontrollen för dessa fall.

Promemorians förslag innebär sammanfattningsvis att en skriftlig fullmakt inte behöver ges in till rätten av ombud som är advokat eller biträdande jurister på advokatbyråer eller av personer som tidigare har varit ombud hos kronofogdemyndigheten i mål om betalningsförelägg-

ande och vanlig handräckning som överlämnats till rätten. Rätten skall dock ha möjlighet att fordra in en skriftlig fullmakt om det finns skäl för det.

Regeringen är tveksam till en reglering som bygger på att vissa kategorier av ombud särbehandlas när det gäller kravet på ingivande av fullmakt. Det finns skäl att ha enhetliga regler för rättegångsfullmakter oavsett vem ombudet är. Promemorians förslag i den del det rör mål som startat som en summarisk process för dessutom enligt regeringens mening alldeles för långt.

Det bör enligt regeringens mening inte komma i fråga att ta bort kravet på att en rättegångsfullmakt skall vara skriftlig om den inte ges inför rätten (12 kap. 8 § RB). Och det har ju inte heller föreslagits. En reform av innebörd att fullmakt inte behöver ges in eller visas upp kan emellertid få oroande konsekvenser, särskilt med hänsyn till frågor som har att göra med omfattningen av ombudets behörighet. Det finns en risk för att omfattningen av uppdraget eller – i vissa fall – vem som är huvudman inte klargörs. Det är visserligen ovanligt att den som uppger sig vara rättegångsombud saknar fullmakt. Det förhållandet grundar sig emellertid på ett system med krav på ingivande av fullmakten till rätten och säger inte något om hur en ordning där en fullmakt som regel inte behöver visas upp skulle komma att fungera. Regeringen är av dessa skäl inte beredd att genomföra promemorians förslag såsom det är utformat.

Frågan är då om mindre ingripande ändringar kan göras. Ett av de problem som framhålls i promemorian gäller kravet på att originalfullmakten skall ges in i varje instans (se 12 kap. 9 § RB). Detta krav hindrar användningen av telefax och elektronisk post vid överklagande och kan enligt regeringens mening undvaras. Det bör vara tillräckligt att hovrätten får del av tingsrättens kopia av fullmakten – eller originalet – genom tingsrättens akt. En part som vill begränsa ombudets behörighet till underrättsprocessen kan ju skriva det i fullmakten eller återkalla fullmakten enligt 12 kap. 18 § RB.

I ett avseende bör dock regleringen kunna förenklas och fullmaktskravet helt tas bort. Det gäller de fall där en part som vill överklaga ett avgörande måste göra en s.k. missnöjesanmälan (se 49 kap. 6 § RB). I dag gäller att rätten i sådana fall inte ens kan ge ett uppgivet ombud tid att ge in en fullmakt. Bakgrunden till den ordningen är att rätten är skyldig att skyndsamt pröva missnöjesanmälan. Regeringen menar att riskerna med att helt undvara en kontroll av behörigheten i dessa fall är i det närmaste obefintliga. En utan befogenhet gjord missnöjesanmälan kan inte leda till skada för någon part. För att en prövning i högre instans skall ske måste ju anmälan följas upp av ett överklagande och i den situationen gäller ju de vanliga reglerna om fullmakt.

Det finns inte något beredningsunderlag att här behandla kravet på fullmakter för förvaltningsdomstolarnas del. Frågan får tas upp i samband med den fortlöpande översynen av förfarandereglerna för dessa domstolar. Inte heller frågan om fullmaktskravet för staten kan behandlas i detta sammanhang.

Regeringens förslag: Tiden för att ansöka om återvinning av en tredskodom skall räknas från datum för domen och inte som nu från dagen då parten delgavs domen. I rättens föreläggande skall anges när en tredskodom kan komma att meddelas.

Promemorians förslag stämmer överens med regeringens. Promemorians förslag innehåller dock inte något krav på att rättens föreläggande skall ange när tredskodom kan komma att meddelas.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser lämnar förslaget utan erinran. *Hovrätten över Skåne och Blekinge*, *Stockholms tingsrätt* och *Göteborgs tingsrätt* tillstyrker förslaget. *Stockholms tingsrätt* framhåller att det är angeläget och skulle innebära stora fördelar för såväl parter som för tingsrätten. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* anser att det också bör införas en bestämmelse om att förelägganden och kallelser skall innehålla en upplysning om reglerna för tredskodom och återvinning och att den lämpligen bör tas in i rättegångsbalken. *Konsumentverket* avstyrker förslaget och menar att det från rättssäkerhetssynpunkt är tveksamt att räkna tiden för återvinning från den dag då domen meddelades utan något krav på formlig delgivning eftersom någon prövning i sak inte sker i fråga om tredskodomar.

Skälen för regeringens förslag: Den som inte inställer sig till en förhandling inför rätten eller underlåter att svara på vissa förelägganden från rätten kan i dispositiva tvistemål råka ut för påföljden tredskodom. En tredskodom innebär i regel att den som uteblir eller låter bli att svara förlorar målet utan att rätten går in i någon närmare prövning av det berättigade i motpartens talan. En tredskodom kan inte överklagas till högre instans av den part mot vilken den har getts. Däremot kan den part mot vilken domen har getts – normalt svaranden – söka återvinning hos den tingsrätt som har meddelat domen. Det måste enligt 44 kap. 9 § RB göras inom en månad från den dag, då domen delgavs parten. Om återvinning söks tar tingsrätten upp målet till handläggning igen.

Återvinningsfristen räknas alltså från delgivningen av domen. Regler om när tingsrätten skall delge parten domen finns i 33 kap. 5 § RB. Huvudregeln är att den vinnande parten svarar för att motparten delges tredskodomen. I tre fall är det dock rätten som delger domen. Det gäller för det första om tredskodomen avser fastställelse av betalning ur fast eller lös egendom, för det andra om den part som har yrkat tredskodomen begär det och för det tredje om en part har beviljats rättshjälp.

Systemet med återvinning finns också i den summariska processen. Den som är missnöjd med ett utslag som kronofogdemyndigheten har meddelat i ett mål om betalningsföreläggande eller vanlig handräckning får ansöka om återvinning av utslaget (52 § lagen [1990:746] om betalningsföreläggande och handräckning). Tiden för ansökan om återvinning räknas dock i dessa situationer från dagen för utslaget och alltså inte från delgivningsdagen. En ansökan om återvinning skall enligt

53 § ha kommit in till kronofogdemyndigheten inom en månad från dagen för utslaget. I lagstiftningsärendet behandlades ingående vilka krav som hänsynen till rättssäkerheten ställer när det gäller utgångspunkten för återvinningsfristen (prop. 1989/90:85 s. 85 f.).

Behovet av en ändring av de nuvarande reglerna om fristen för återvinning av tredskodomar diskuteras i promemorian. För det första anges att det är viktigt att en tredskodom vinner laga kraft inom rimlig tid och att parterna har möjlighet att förutse när detta sker. En ordning där domen vinner laga kraft viss tid efter det att den har delgetts ena parten gör att det när domen meddelas inte går att säga när fristen för att söka återvinning går ut. Det beror i allmänhet på när den vinnande parten ordnar med delgivning och på hur framgångsrika delgivningsförsöken är. För det andra sägs att den nu gällande ordningen medför en risk för att en återvinningsstalan väcks lång tid efter tredskodomen. Återvinningsmålet kan då komma att avgöras på ett bristfälligt underlag, t.ex. om bevis som kunnat vara av betydelse har gått förlorade under tiden efter tredskodomen. För det tredje innebär enligt promemorian det gällande systemet en komplikation i domstolsarbetet. Det beror på att domstolen i vissa fall – men inte i alla – självmant skall delge tredskodomen. I de fall domstolen inte självmant skall delge tredskodomen, utan exepidierar den på sedvanligt sätt i lösbrev, kommer i regel den vinnande parten så småningom med en begäran om lagakraftbevis. Då måste domstolen – kanske lång tid efter det att tredskodomen meddelades – delge domen, vilket kan vara både tids- och arbetskrävande.

Det är från rättssäkerhetssynpunkt viktigt att parten på ett tillförlitligt sätt underrättas om vilken dag han senast måste söka återvinning. En ordning med delgivning av tredskodomen ger naturligtvis de bästa garantierna härvidlag. I samband med 1990 års lagstiftning om ny summarisk process gjordes dock bedömningen att en ordning där återvinningsfristen räknas från dagen för utslaget innebär tillräckliga garantier från rättssäkerhetssynpunkt under förutsättning att gäldenären samtidigt som han delges borgenärens ansökan får besked om vad han skall iakta, om han vill söka återvinning av ett eventuellt utslag i målet (se prop. 1989/90:85 s. 88).

En skillnad mellan den summariska processen och rättegången är att det i en rättegång går att delge parten genom kungörelse under själva förfarandet vilket inte alltid är möjligt i summarisk process (jfr prop. 1995/96:211 s. 17). Det innebär i sin tur att det finns fall där en part mot vilken domstolen har meddelat en tredskodom inte faktiskt har fått handlingarna i målet, vilket kan tala för att i varje fall tredskodomen bör delges honom innan den vinner laga kraft. Emellertid delges i dessa fall regelmässigt även tredskodomen genom kungörelse eller genom anslag på rättens kansli. Det innebär alltså i praktiken knappast någon bättre rättssäkerhet med en ordning som kräver att tredskodomen delges.

Mot bakgrund av det nu anförda menar regeringen – i likhet med så gott som samtliga remissinstanser – att promemorians förslag bör genomföras. Det innebär stora fördelar för parterna och domstolen om kravet att en tredskodom skall delges för att vinna laga kraft avskaffas.

Bestämmelsen i 44 kap. 9 § första stycket RB bör alltså ändras så att en tredskodom vinner laga kraft en månad från den dag, då den meddelats. Bestämmelsen i 33 kap. 5 § RB, som innehåller regler om när en tredskodom skall delges genom rättens försorg, kan upphävas.

Eventuella risker från rättssäkerhetssynpunkt kan minimeras genom att domstolens förelägganden och kallelser förses med en upplysning om reglerna om återvinning. I lagrådsremissen gjordes bedömningen att innehållet i föreläggandena inte skulle regleras i rättegångsbalken. Det ansågs ankomma på Domstolsverket att utarbeta förelägganden och kallelser där det finns upplysningar om återvinning och tredskodom.

Lagrådet har framhållit att den föreslagna reformen innebär att föreläggandet i viss mån kommer att fylla tredskodomsdelgivningens nuvarande informationsuppgift. Lagrådet anför följande i denna del:

Den föreslagna reformen innebär att föreläggandet i viss mån kommer att fylla tredskodomsdelgivningens nuvarande informationsuppgift. Lagrådet vill i detta sammanhang erinra om att tredskodomen är en påföljd för försummelse i en rättegång och att förutsättningarna för tredskodomens meddelande, i vilka tidpunkten utgör en del, därför måste vara klart preciserade. Beträffande ett föreläggande, där en part sägs riskera att en tredskodom meddelas mot honom utan att parten samtidigt är kallad till en förhandling, är det ett grundläggande krav att tidpunkten, när detta hot kan komma att verkställas, anges. En uttrycklig regel om att en sådan tidsuppgift skall finnas i ett föreläggande bör införas i 42 kap. 11 §, såväl i första stycket som i det föreslagna andra stycket. Vad gäller förelägganden enligt 42 kap. 12 § får förutsättas att eventuell tredskodom meddelas i anslutning till sammanträdet.

En sådan regel som nyss nämnts kan meddelas genom att i vardera stycket läggs till en ytterligare mening av följande lydelse: "I föreläggandet skall också anges den tidpunkt när tredskodom kan komma att meddelas". Normalt bör kunna anges att tredskodom kan komma att meddelas omedelbart efter tidsfristens utgång.

Regeringen delar Lagrådets uppfattning att föreläggandet bör innehålla uppgifter om när tredskodom kan komma att meddelas. Regeringen anser dock att bestämmelsen bör ges en något annorlunda utformning än den som Lagrådet har förordat. Uttrycket "tidpunkt" kan ge intryck av att föreläggandet skall ange vilken dag en tredskodom kan komma att meddelas. Något sådant är naturligtvis inte möjligt, bl.a. därför att motparten normalt skall ges tillfälle att slutföra sin talan innan en tredskodom kan meddelas. I stället bör bestämmelsen utformas så att föreläggandet skall innehålla en uppgift om "när" en tredskodom kan komma att meddelas. Den närmare utformningen av bestämmelsen behandlas i författningskommentaren till 42 kap. 11 § (avsnitt 26.1).

Regeringens förslag: Det skall bli möjligt för tingsrätterna att avgöra mål som bara rör förverkande av egendom utan att hålla huvudförhandling. Parterna skall i sådana fall ges tillfälle att slutföra sin talan, om det inte är uppenbart obehövligt.

Åklagares och polismäns beslut om förverkande skall inte längre delges genom att anslås på rättens kansli. Det skall i stället ske genom anslag på respektive myndighets kansli.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har lämnat förslaget utan erinran. *Hovrätten för Övre Norrland*, *Stockholms tingsrätt* och *Göteborgs tingsrätt* tillstyrker förslagen. *Stockholms tingsrätt* anser att förslagen är angelägna. *Hovrätten för Övre Norrland* anmärker att det kan vara värdefullt med en genomgång av de situationer där det kan vara uppenbart obehövligt att slutföra talan.

Skälen för regeringens förslag: Regler om förverkande finns i 36 kap. brottsbalken (BrB) men också i specialstraffrätten, t.ex. i varusmuggningslagen (1960:418) och narkotikastrafflagen (1968:64).

Frågor om förverkande prövas i allmänhet i samband med att en domstol prövar ett åtal. Då handläggs förverkandefrågan i enlighet med de bestämmelser som reglerar prövningen av åtalet. Men det kan förekomma att en fråga om förverkande skall avgöras utan att det finns något åtal att pröva. Det kan vara så att åklagaren av något skäl låtit bli att åtala för brottet men att det finns beslagtagna egendom som åklagaren vill ha förverkad. Det kan också vara så att gärningsmannen är okänd och att det enda som finns i behåll är beslagtagna brottsverktyg. Förverkande kan i vissa fall också ske utan något samband med ett brott, av föremål som är sådana att de kan komma till brottslig användning eller som har påträffats under sådan förhållanden att de kan befaras komma till brottslig användning.

Regler om hur en förverkandefråga skall prövas när det inte finns något åtal att pröva finns i lagen (1986:1009) om förfarandet i vissa fall vid förverkande m.m. Om saken skall prövas av tingsrätt, är det allmän åklagare som väcker talan mot sin motpart och yrkar att egendomen skall förverkas. Rätten handlägger frågan enligt reglerna för bötesbrottmål vilket innebär att det är obligatoriskt med huvudförhandling.

Åklagaren har rätt att själv besluta om förverkande av beslagtagna egendom under förutsättning att egendomens värde inte uppgår till betydande belopp och att det inte finns några andra särskilda skäl till att rätten bör besluta. Den som drabbas av beslaget kan anmäla missnöje hos åklagaren. Det skall han göra inom en månad från det att han fick del av åklagarens beslut. Om han anmäler missnöje, skall åklagarens beslut inte vidare gälla. Om åklagaren vidhåller att egendomen skall förverkas, får han väcka talan om det vid tingsrätten. Om han inte har väckt talan inom en månad, skall beslaget gå åter.

Om den aktuella egendomen är värd mindre än en tiondel av prisbasbeloppet, får en polisman besluta om förverkande. Reglerna om hur det skall gå till överensstämmer med de regler som gäller när åklagare beslutar om förverkande.

I promemorian föreslås att förfarandereglerna förenklas på ett par punkter.

För det första bör frågor om förverkande kunna prövas av tingsrätten utan huvudförhandling.

Det inträffar inte så sällan att åklagaren väcker åtal mot någon för ett brott och samtidigt yrkar att beslagtagna egendom (t.ex. pass, narkotika, sprutor eller kanyler) förverkas, men att åtalet sedermera läggs ned. I regel är det fråga om fall där åtalet läggs ned på grund av preskription men det kan också vara så att åklagaren efter åtalet beslutar om åtalsunderlåtelse enligt 20 kap. 7 a § RB. I dessa fall skulle åklagaren, om han inte hade väckt åtal, själv ha kunnat besluta om förverkande utan att vända sig till rätten. Det är inte rimligt att hålla huvudförhandling för att avgöra förverkandefrågan enbart därför att det tidigare har funnits ett åtal med i bilden. En sådan ordning innebär att resurserna inte används på bästa sätt, särskilt mot bakgrund av att det i dessa fall sällan finns någon som motsätter sig att egendomen förverkas.

Regeringen delar promemorians bedömning. Ingen remissinstans har heller haft några invändningar mot förslaget. Det bör alltså i 1986 års lag om förfarandet vid förverkande införas regler som gör det möjligt för rätten att under vissa förutsättningar avgöra frågor om förverkande av beslagtagna egendom utan huvudförhandling. Regeln bör utformas i huvudsak i enlighet med promemorians förslag. Huvudförhandling skall alltså hållas enbart om det behövs med hänsyn till utredningen i målet eller begärs av någon av parterna. Parterna skall beredas tillfälle att slutföra sin talan, om det inte är uppenbart obehövligt. Exempel på när det kan anses uppenbart obehövligt att slutförelägga en part ges i författningskommentaren (avsnitt 26.8).

Beslut om förverkande som fattas av åklagare eller polisman och som avser egendom som är värd mindre än en tiondel av basbeloppet eller saknar saluvärde, kan delges genom att beslutet anslås på rättens kansli. Detta framgår av 4 § i 1986 års lag. I promemorian föreslås att bestämmelsen ändras så att beslut av åklagare och polismän får delges genom att besluten anslås i dessa myndigheters lokaler. Förslaget bör genomföras.

18 Hävande av reseförbud

Regeringens förslag: Åklagaren skall få rätt att häva beslut om reseförbud innan åtal har väckts på samma sätt som gäller för beslut om hävande av häktning.

Riksåklagarens förslag överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: En remissinstans har förklarat sig avstå från att yttra sig. I övrigt har samtliga remissinstanser tillstyrkt förslaget eller lämnat det utan erinran.

Skälen för regeringens förslag: Reseförbud meddelas enligt 25 kap. 3 § RB av åklagaren eller rätten. Bestämmelserna om hävande av reseförbud finns i 25 kap. 7 § RB. Enligt denna bestämmelse är det åklagaren som beslutar om hävande av reseförbudet. Om reseförbudet har meddelats eller fastställts av rätten är det dock rätten som skall förordna om hävande av förbudet. Riksåklagaren har föreslagit att samma ordning bör gälla som för hävande av beslut om häktning.

I samband med 1988 års reform av de straffprocessuella tvångsmedlen anhållande och häktning (prop. 1986/87:112) gavs åklagaren rätt att häva ett beslut om häktning, under förutsättning att åtal inte väckts. Bakgrunden till detta var att det ansågs otillfredsställande att ett frihetsberövande kunde kvarstå, trots att det inte längre fanns skäl för häktning, i avvaktan på att domstol efter anmälan från åklagaren kunde häva beslutet. Dessa argument utgör skäl för att åklagaren skall kunna häva också ett beslut om reseförbud, om åtal inte väcks. För den enskilde är det av stor betydelse att en frihetsinskränkning inte varar längre än vad som är oundgängligen nödvändigt. Även om reseförbud är en betydligt mindre ingripande tvångsmedel än häktning innebär det en påfrestning för den som utsätts för det.

Den nuvarande ordningen kan dessutom ge mindre lyckade resultat. Om åklagaren t.ex. i en viss utredning, där två personer är misstänkta och den ene är häktad och den andre har reseförbud, finner att brott inte kan styrkas och att åtal inte skall väckas, kan åklagaren häva ett häktningsbeslut, men inte ett beslut om reseförbud som har meddelats eller fastställts av rätten. Detta medför att tvångsmedlet kan upphöra betydligt tidigare för den som är häktad.

Bestämmelsen i 25 kap. 7 § RB bör mot bakgrund av vad som nu har anförts ändras så att åklagaren kan häva beslut om reseförbud som har meddelats eller fastställts av rätten, om åtal ännu inte har väckts. Bestämmelsen bör dessutom ges en utformning som innebär att det klart framgår att rätten har en allmän möjlighet att häva ett beslut om reseförbud.

19 Provisoriska beslut för att säkerställa kärandens rätt

Regeringens förslag: Domstolens möjligheter enligt 15 kap. 3 § RB att meddela provisoriska beslut för att säkerställa sökandens rätt skall kunna tillämpas även i de fall sökanden har ett fordringsanspråk eller ett anspråk på bättre rätt till viss egendom.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna har lämnat förslaget utan erinran eller tillstyrkt det.

Skälen för regeringens förslag: Bestämmelserna i 15 kap. RB infördes 1982 och innehåller regler om säkerhetsåtgärder. En domstol kan enligt dessa bestämmelser meddela provisoriska beslut om säkerhetsåtgärder innan dom har meddelats. Sådana beslut kan meddelas inom ramen för ett pågående tvistemål men också innan en rättegång har påbörjats.

Den viktigaste säkerhetsåtgärden är kvarstad för att säkerställa att en skuld betalas. Regler om detta står i 1 §. Kvarstad kan också meddelas i mål som inte rör skuldförhållanden utan bättre rätt till viss egendom. Den som anser att han har bättre rätt än någon annan till viss egendom som denne har möjlighet att förfoga över, kan enligt 15 kap. 2 § RB begära att domstolen förordnar om kvarstad på egendomen.

Det finns även andra säkerhetsåtgärder än kvarstad. Bestämmelsen i 3 § ger domstolen möjlighet att förordna om en lämplig åtgärd för att säkerställa sökandens rätt. Sådana åtgärder kan t.ex. vara förbud att göra något, förordnande av syssloman eller meddelande av en föreskrift. I 4 § ges domstolen dessutom möjlighet att förordna om återställande av besittningen till viss egendom eller andra åtgärder.

Utformningen av 3 § innebär att paragrafen är tillämplig endast i andra fall än som avses i 1 eller 2 §. Den är alltså inte tillämplig i de fall någon vill säkerställa en fordran eller en påstådd bättre rätt till viss egendom. Före reformen år 1982 var tillämpningsområdet för 3 § inte begränsat på detta sätt. I förarbetena till 1982 års reform (prop. 1980/81:84 s. 230) konstaterades också att den nya formuleringen innebar en viss inskränkning av paragrafens tillämpningsområde. Att kvarstad beviljats ansågs ge kronofogdemyndigheten en generell befogenhet att vidta de åtgärder beträffande egendomen som behövs för att sökandens rätt skall tas till vara (16 kap. 14 § andra stycket och 16 § andra stycket samt 4 kap. 31 § utsködningsbalken, UB). Utsködningsbalken ansågs överhuvudtaget ge möjlighet att vid verkställigheten vidta de åtgärder som behövs för att det aktuella anspråket skall skyddas (jfr 16 kap. 13 § första stycket och 16 § första stycket samt 6 kap. 10 § UB).

Även om kronofogdemyndigheten vid verkställighet av ett beslut om kvarstad enligt 16 kap. 14 § och 4 kap. 31 § UB har relativt fria händer att vidta de åtgärder som behövs för att sökandens rätt skall tas till vara motsvarar de inte det som rätten har möjlighet att besluta om med stöd av 15 kap. 3 § RB. Det har i tillämpningen visat sig finnas ett behov av att i mål som rör bättre rätt till viss egendom kunna meddela förordnanden enligt 3 §. I rättsfallet NJA 1987 s. 829 förde en person talan mot ett bolag angående rätten till vissa aktier. Han begärde att tingsrätten med stöd av 3 § skulle förordna att han skulle ha rätt att utöva aktieägarens rösträtt till aktierna. Tingsrätten och hovrätten biföll hans framställning. Högsta domstolen upphävde emellertid underinstansernas beslut då det såväl av ordalydelsen i 15 kap. 3 § RB som förarbetena till lagrummet framgår att det inte är tillämpligt vid talan om bättre rätt. Ett behov av att kunna meddela förordnanden enligt 3 § måste anses finnas också beträffande fordringsanspråk.

Bestämmelsen i 15 kap. 3 § första stycket RB bör därför ändras så att paragrafens tillämplighet inte begränsas till ”i annat fall än som avses i 1 eller 2 §”. En sådan ändring innebär att förordnanden enligt 3 § kan

20 Möjligheterna att överklaga beslut särskilt

Regeringens bedömning: Rättegångsbalkens huvudregel att beslut i preliminärfrågor inte får överklagas förrän hela målet avgjorts bör inte ändras nu.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser lämnar promemorians bedömning utan erinran. Flera domstolar, liksom *Sveriges advokatsamfund* anser dock att frågan är värd en närmare utredning.

Skälen för regeringens bedömning: Ett beslut som inte är slutligt får nästan alltid överklagas, men som huvudregel endast i samband med ett överklagande av det slutliga avgörandet i målet (49 kap. 3 § andra stycket RB). Till denna kategori beslut hör en tingsrätts beslut att tillåta eller avvisa bevisning. Huvudregeln har åtskilliga undantag vilka i de flesta fall går ut på att vissa beslut som inte är slutliga får överklagas särskilt, dvs. utan att invänta domstolens slutliga avgörande (se 49 kap. 5 § RB). I en del fall skall missnöje först anmälas mot beslutet (49 kap. 6 § RB). Om en part har anmält missnöje får rätten, om det finns särskilda skäl, förklara målet vilande till dess att överklagandet har prövats (49 kap. 11 § andra stycket RB). I de fall beslutet kan överklagas särskilt utan en föregående missnöjesanmälan får ett överklagande av en tingsrätts beslut inte leda till att målets behandling skjuts upp (49 kap. 11 § tredje stycket RB).

När det gäller beslut genom vilket tingsrätten ogillat jäv mot domare eller invändning om rättegångshinder eller beslutat om ett mål skall handläggas som ett småmål (se 1 kap. 3 d § RB) skall den som är missnöjd med beslutet först anmäla missnöje (49 kap. 4 § RB). Rätten skall därefter med hänsyn till omständigheterna bestämma om beslutet skall få överklagas särskilt eller endast i samband med ett överklagande av det slutliga avgörandet i målet. Valet mellan dessa former för överklagande är beroende bl.a. av om frågan bedöms vara tveksam och när under handläggningen invändningen görs (SOU 1938:44 s. 503). Om parten hänvisas till att överklaga särskilt, skall målet vila till dess överklagandet prövats. Rätten får dock bestämma att förberedelsen i målet skall fortsätta (49 kap. 11 § första stycket RB).

En delvis likartad ordning gäller när tingsrätten har meddelat en mellandom enligt 17 kap. 5 § andra stycket RB. Rätten skall då med hänsyn till omständigheterna bestämma om domen skall få överklagas särskilt eller endast i samband med att tingsrättens slutliga avgörande överklagas (49 kap. 1 § andra stycket RB).

Ett hovrättsbeslut som inte är slutligt får som huvudregel överklagas endast i samband med att det slutliga avgörandet i målet överklagas (54 kap. 5 § jämförd med 49 kap. 3 § andra stycket RB). Undantagen från

huvudregeln är till stor del desamma som beträffande tingsrätts beslut som inte är slutliga.

De nu beskrivna reglerna har ansetts kunna leda till en ineffektiv användning av domstolarnas resurser, särskilt när det gäller frågor om tillåtande av bevisning. Beslut om tillåtande av bevisning får inte överklagas särskilt. I de fall komplicerade bevisfrågor aktualiseras i ett vidlyftigt mål finns det en risk för att – sedan domen överklagats till hovrätt och Högsta domstolen – hela målet återförvisas till tingsrätten därför att överinstansen bedömer en fråga om tillåtande av bevisning annorlunda än vad den lägre instansen har gjort. Ett exempel på när detta kan ske är om överinstansen med hänvisning till Europakonventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna återförvisar målet för ny bevisprövning efter att ha underkänt viss bevisning (jfr NJA 1991 s. 512 I och II). Det finns med denna ordning en risk för att domstolarna tillåter bevisning i en utsträckning som annars inte skulle ha skett. Ett redan stort mål kan därmed bli ännu större.

Ett sätt att komma till rätta med återförvisningsrisken skulle kunna vara att en part ges möjlighet att överklaga beslut om tillåtande av bevisning särskilt, efter mönster av 49 kap. 4 § RB. Domstolen skulle då, när det bedöms lämpligt, kunna släppa upp prövningen till högre rätt, innan den vidlyftiga rättegången tar sin början.

Det nu behandlade problemet med risk för återförvisning är dock inte isolerat till beslut i bevisfrågor utan kan uppkomma i samtliga fall där domstolen felbedömer en fråga som inte går att överklaga särskilt, och hela processen står och faller med bedömningen av denna fråga. Det kan röra tillämpning av preklusionsregeln i 42 kap. 15 § RB med s.k. stupstocksföreläggande. Det kan vidare, för tvistemålets del, röra åberopande av nya omständigheter där fråga uppkommer om sakens identitet ändrats, dvs. om det enligt 13 kap. 3 § tredje stycket RB är en otillåten taleändring.

Det finns alltså vinster att göra med en utvidgning av möjligheterna att överklaga en tingsrätts beslut i s.k. preliminärfrågor. Såväl tid som resurser skulle i vissa fall kunna sparas om det finns en möjlighet att överklaga ett beslut särskilt, i varje fall om den fortsatta handläggningen bygger på bedömningen av den frågan. Den senare aspekten är ju också ett av motiven för den reglering som gäller beslut genom vilket invändning om rättegångshinder ogillats m.m., som finns i 49 kap. 4 § RB. Om ett sådant beslut inte skulle få överklagas särskilt och hovrätten senare, dvs. först i samband med att det slutliga avgörandet överklagats, bedömer saken annorlunda än tingsrätten gjort, är det alldeles klart att handläggningen vid tingsrätten varit onödig eller måste göras om. Det har för dessa fall lagts i rättens hand att avgöra om beslutet skall få överklagas särskilt eller endast i samband med det slutliga avgörandet i målet.

Vinsterna skall emellertid inte överskattas. För det första förutsätter en sådan vinst naturligtvis att någon av parterna agerar, t.ex. genom att i tingsrätten begära att viss bevisning avvisas och genom att överklaga tingsrättsbeslut till hovrätten. Detta är inte alltid fallet. För att ett särskilt överklagande av ett beslut i en preliminärfråga skall ha något värde ur effektivitetssynpunkt krävs för det andra att det är fråga om ett mål av viss

omfattning. I mindre omfattande mål finns det ingenting att vinna – men kanske en hel del att förlora – på att dela upp handläggningen i en del för en preliminärfråga och en del för själva saken.

Ett system med utökade möjligheter att överklaga beslut i preliminärfrågor kan dessutom innebära att rätten att överklaga används av illojala parter i förhållningssyfte. Den nackdelen kan dock i stor utsträckning undanröjas genom att det läggs i tingsrättens hand att avgöra om ett beslut skall få överklagas särskilt.

En mer allvarlig nackdel är risken för att en utvidgning av möjligheterna att överklaga leder till att överrätterna får mer att göra utan att det innebär några fördelar vare sig för parterna eller för domstolsväsendet som helhet. Nya möjligheter att överklaga kan nämligen leda till processer i överrätterna om frågor som annars inte skulle ha föranlett något processande där. Ett exempel är att en tingsrätt tillåter åklagaren att lägga fram viss kontroversiell bevisning. Om den tilltalade överklagar detta beslut, får hovrätten och kanske också Högsta domstolen arbeta med att ta ställning till bevisets tillåtlighet. Det är inte givet att detta arbete är till nytta. Den tilltalade vet nämligen inte, när han skall ta ställning till om han skall överklaga beslutet att tillåta bevisningen, hur det skulle gå i en rättegång där den kontroversiella bevisningen lades fram. Om en sådan rättegång skulle leda till att åtalet ogillades, är det långtifrån säkert att hovrätten över huvud taget skulle behöva befatta sig med målet. I ett sådant fall riskerar alltså den tänkta utökningen av möjligheten till särskilt överklagande att kosta rättsväsendet och parterna tid och pengar utan motsvarande nytta. Även i detta fall kan riskerna i viss mån minskas om det läggs i rättens hand att avgöra om beslutet skall få överklagas särskilt.

I promemorian görs bedömningen att vinsterna med en utvidgning av möjligheten att överklaga är relativt begränsade samtidigt som riskerna när det gäller överrätternas arbetsbörda bedöms som avsevärd. Slutsatsen i promemorian är att de vinster som kan åstadkommas inte uppväger riskerna för fördyring och ökad tidsutdräkt. Något förslag till ändring av reglerna för överklagande av beslut i preliminärfrågor lämnas därför inte.

Flertalet remissinstanser lämnar promemorians bedömning utan erinran. Göteborgs tingsrätt, liksom Stockholms tingsrätt, instämmer uttryckligen i promemorians bedömning. Stockholms tingsrätt pekar på en ytterligare svårighet med en ökad möjlighet att överklaga särskilt, nämligen målet kan tillföras nya omständigheter och ny argumentation i hovrätten. Andra remissinstanser – Svea hovrätt, Halmstads tingsrätt och Sveriges advokatsamfund – anser att frågan bör utredas ytterligare. Lunds tingsrätt är positiv till ökade möjligheter att överklaga särskilt och menar att de kan vara både processekonomiskt och effektivt att ge domstolen möjlighet att bestämma att ett beslut i en preliminärfråga skall få överklagas särskilt.

Regeringen delar i och för sig promemorians tvekan när det gäller risken för att man med en reform ökar hovrätternas arbetsbörda utan någon motsvarande vinst görs. Som flera remissinstanser har anfört kan dock frågan förtjäna en ytterligare genomlysning. Regeringen tillsatte tidigare i år en utredning med uppdrag att undersöka hur den allmänna domstolsprocessen i tvistemål och brottmål kan göras effektivare för parter och domstolar (dir. 1999:62). Utredaren skall särskilt uppmärk-

samma frågor om omedelbarhet, muntlighet och koncentration i förfarandet. Om utredaren i sitt utredningsarbete bedömer det lämpligt att undersöka möjligheterna att genomföra en förändring när det gäller överklagande av preliminärfrågor ryms frågan inom de direktiv han har.

21 Domstolarnas skyldighet att självant pröva sin behörighet

Regeringens bedömning: Domstolarnas officialprövning av forumfrågan bör inte avskaffas.

Promemorians förslag: Den i 10 kap. 18 § RB föreskrivna officialprövningen av forumfrågan vid svarandens passivitet avskaffas.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har lämnat förslaget utan erinran. *Göteborgs tingsrätt* har tillstyrkt förslaget, liksom *Stockholms tingsrätt* som dock har anfört att, för att svaranden skall skyddas, en stämningsansökan bör kunna avvisas om kändanden inte lämnar uppgift om behörighetsgivande omständigheter. *Södertälje tingsrätt* har avstyrkt förslaget bl.a. därför att det inte ger ett tillräckligt skydd för svaranden och då det kan leda till att kändanden inte bemödar sig om att stämma vid rätt domstol.

Skälen för regeringens bedömning: I 10 kap. RB finns forumregler för tvistemål. Huvudregeln är att domstolen inte skall pröva sin behörighet annat än om svaranden begär det. Om svaranden anser att rätten inte är behörig att ta upp målet skall han eller hon framställa sin invändning senast när han eller hon första gången skall föra talan i målet (34 kap. 2 § RB). En särskild regel gäller dock om svaranden uteblir från första inställelsen eller underlåter att inge svaromål, dvs. när det kan bli aktuellt att meddela tredsdom (se 10 kap. 18 § RB). I dessa situationer är domstolen skyldig att pröva sin behörighet trots att svaranden inte gjort någon invändning om den.

Även om domstolen inte gör någon officialprövning av sin behörighet innebär detta inte att forumprövningen ligger helt i parternas hand. Enligt 42 kap. 2 § första stycket 4 RB åligger det kändanden att i stämningsansökan ange de omständigheter som gör domstolen behörig, om inte behörigheten framgår av ansökningen i övrigt. Domstolen skall självant iakta att bestämmelsen följs. För att underlätta kändandens möjligheter att vid svarandens passivitet styrka domstolens behörighet innehåller 10 kap. 18 § andra meningen RB en bevispresumtion till kändandens förmån av innebörd att dennes uppgift om de omständigheter som gör att rätten är behörig skall godtas, om svaranden fått del av uppgiften och det inte finns anledning tro att den är oriktig.

Ett motiv bakom forumreglerna är att svaranden inte utan skäl skall behöva inställa sig vid en domstol på främmande ort. Talan skall därför normalt väckas vid domstolen där svaranden har hemvist. Särregleringen i 10 kap. 18 § RB vid svarandens passivitet har också till syfte att skydda svaranden. Han eller hon skall inte behöva drabbas av en tredsdom vid

”fel” domstol. Samtidigt leder bestämmelsen om den tid inom vilken en foruminvändning skall framställas för att få beaktas (se 34 kap. 2 § RB) till att en svarande som drabbats av en tredsdom inte kan framställa en foruminvändning i återvinningsmålet i annat fall än när han haft laga förfall för sin utevaro (se Gärde m.fl., Nya Rättegångsbalken s. 97 f.).

Enligt den äldre rättegångsbalken medförde svarandens utevaro från ett sammanträde inte att domstolen skulle göra en officialprövning av behörighetsfrågan. Processlagberedningen ansåg (SOU 1938:44 s. 153) att en sådan ordning i vissa fall, då utevaron är förenad med tredsdomspåföljd, måste anses olämplig. Beredningen framhöll särskilt olägenheterna då svaranden är utlänning.

Rättegångsutredningen föreslog (SOU 1982:26 s. 180 f. och 363 f.) att den särskilda forumprövningen skulle avskaffas. Utredningen analyserade utförligt vilka nackdelar det skulle kunna innebära för svaranden att svara vid ”fel” domstol. Utredningen kom fram till att det varken när det gällde utevaro från ett första sammanträde eller uteblivet skriftligt svaromål fanns anledning att bibehålla särregleringen för forumprövningen. Rättegångsutredningens förslag ledde dock inte till lagstiftning.

I promemorian anförs att det inte finns någon anledning att skydda passiva svarande från att behöva svara vid ”fel” domstol när de på ett enkelt sätt, på telefon eller telefax eller genom brev, kan påtala forumfelet. Detta ligger också mer i linje med att svaranden inte i återvinningsansökningen kan ha framgång med en foruminvändning, om han inte haft laga förfall för sin underlåtenhet att höra av sig. Vidare anses regeln i 42 kap. 2 § första stycket 4 RB om att kändaren i stämningsansökningen skall lämna uppgift om de omständigheter som gör domstolen behörig att ta upp målet ge ett tillräckligt skydd för en passiv svarande. Av dessa skäl bör enligt promemorians förslag den särskilda forumprövningen i 10 kap. 18 § RB avskaffas..

Regeringen delar liksom majoriteten av remissinstanserna den uppfattning som kommer till uttryck i promemorian. Det finns skäl att behandla en passiv svarande på samma sätt som den som agerar i rättegången. Riskerna för, som Södertälje tingsrätt befarar, att en ändrad ordning skulle leda till att kändarna i större utsträckning vänder sig till domstolar som inte är behöriga bör inte överdrivas. I flertalet fall är det säkerligen så att svaranden agerar i rättegången och invänder i forumfrågan. En kände som inte bemödar sig om att vända sig till en behörig domstol orsakas i sådana fall både vissa kostnader och en onödig omgång.

Av helt andra skäl vill vi dock inte nu genomföra den föreslagna ändringen. Forumreglerna har varit i huvudsak oförändrade sedan rättegångsbalkens tillkomst och är i flera avseenden föråldrade. De bör redan av dessa skäl bli föremål för en mera genomgripande översyn. Förändringar av forumreglernas utformning aktualiseras dessutom i några av de reformprojekt som ingår i det utvecklingsarbete som bedrivs i Domstolsverkets regi. Den reformering av forumreglerna som alltså av flera skäl bör göras bör inte föregripas. Det förslag som lämnas i promemorian bör i stället behandlas i samband med det arbetet.

Regeringens bedömning: Målsägandens rätt att ta över ett åtal bör kvarstå.

Promemorians förslag: Målsägandens rätt enligt 20 kap. 9 § andra stycket RB att ta över åtal som lagts ned av åklagaren avskaffas.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser lämnar förslaget utan erinran. *Stockholms tingsrätt* och *Göteborgs tingsrätt* tillstyrker förslaget. *Brottsoffermyndigheten* anser att målsägandens rätt att ta över åtal inte bör avskaffas enbart för att underlätta arbetet i domstolarna. Myndigheten motsätter sig inte förslaget om det tillskapas rutiner som innebär att målsäganden upplyses om sin rätt att väcka ett nytt åtal om ett åtal läggs ned och frikännande dom inte begärs. *Riksorganisationen för kvinnojourer i Sverige* och *Hovrätten för Övre Norrland* avstyrker förslaget med hänvisning till att det strider mot reformarbetet med att stärka brottsoffrens ställning. Hovrätten pekar dessutom på att förslaget får praktiska konsekvenser. Det finns nämligen en risk för att en frikännande dom som överklagas av målsäganden återförvisas till tingsrätten. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* uttrycker en viss skepsis över förslaget och menar att det i viss mån innebär att brottsoffrens ställning försvagas. *Åklagarmyndigheten i Västerås* är också tveksam och menar att det bör begränsas till fall där frikännande dom inte begärs. *Kvinnohuset i Örebro* pekar på att målsägandens rätt att ta över åtalet är skenbar eftersom den innebär en stor kostnadsrisk.

Skälen för regeringens bedömning: Om åklagaren lägger ned ett allmänt åtal därför att det inte finns tillräckliga skäl för att den misstänkte är skyldig till brottet, kan målsäganden ta över åtalet (20 kap. 9 § andra stycket RB). Om målsäganden inte utnyttjar denna rätt skall frikännande dom meddelas, om den tilltalade begär det. I annat fall skall målet skrivas av.

Bestämmelsen är ett led i målsägandens subsidiära åtalsrätt. Den rätten innebär dels att målsäganden kan väcka åtal för brott som hör under allmänt åtal om målsäganden har angett brottet och åklagaren har beslutat att inte väcka åtal för det, dels att målsäganden kan biträda ett av åklagaren väckt åtal (20 kap. 8 § RB). I det senare fallet inträder målsäganden i processen som åklagarens medpart och har vissa möjligheter att agera självständigt i rättegången när det gäller ansvarsfrågan. Den subsidiära åtalsrätten innefattar också en befogenhet för målsäganden att överklaga till högre rätt. Detta gäller även om målsäganden inte har biträtt åtalet vid den lägre rätten.

Frågan om målsägandens rätt att ta över åtal har tagits upp i promemorian mot bakgrund av att denna rätt mycket sällan utnyttjas i praktiken. Den orsakar dock en hel del arbete för domstolarna i de fall målsäganden inte är närvarande då åtalet läggs ned. Målsäganden måste då få vetskap om att åtalet har lagts ned och ges tillfälle att inom en viss tid anmäla om han eller hon vill ta över åtalet. De praktiska olägenheterna är påtagliga, särskilt om det finns flera målsägande som skall underrättas

och om vederbörande är svåra att delge. Handläggningen kan alltså dra ut på tiden.

Målsägandens rätt att ta över åtal behandlades också av Rättegångsutredningen i delbetänkandet Översyn av rättegångsbalken 1 Processen i tingsrätt (SOU 1982:26 s. 405 f.) Utredningen menade att en målsägande som verkligen anser sig ha intresse av utgången i ansvarsfrågan sannolikt biträder åtalet och då inte behöver ta över åklagarens talan, om denne beslutat att lägga ned åtalet. Enligt utredningen anser sig nog i regel en målsägande inte ha någon chans till framgång med ett åtal, om åklagaren har beslutat att lägga ned åtalet därför att han inte finner tillräckliga skäl föreligga att den misstänkte är skyldig. Utredningen påpekade också att målsäganden tar på sig ett stort kostnadsansvar om han går vidare med målet.

Rättegångsutredningen framhöll slutligen att en målsägande som inte biträder åtalet inte blir berövad sina möjligheter att föra talan om saken därför att rätten skriver av målet sedan åklagarens lagt ned åtalet eller meddelar en frikännande dom; ett avskrivningsbeslut hindrar nämligen inte ett nytt åtal och en frikännande dom kan överklagas. Mot den nu angivna bakgrunden ansåg Rättegångsutredningen att man kunde avskaffa målsägandens rätt att ta över åtalet utan att i praktiken rubba dennes rättsställning. Förslaget ledde dock inte till lagstiftning. I det lagstiftningsärendet som följde på utredningens betänkande uttalades att frågan kunde komma att belysas ytterligare i samband med det arbete för att stärka brottsoffrens ställning som då pågick inom Justitiedepartementet (prop. 1986/87:89 s. 99). Frågan har inte uppmärksamrats särskilt i senare lagstiftningsärenden eller utredningar.

Praktiska hänsyn talar för att rätten för en målsägande att ta över ett åtal tas bort. Regeringen delar dock Brottsoffermyndighetens uppfattning att målsägandens rätt att ta över åtal inte bör tas bort enbart för att underlätta arbetet i domstolarna. Utgångspunkten bör i stället vara frågan om målsägandens rättsställning rubbas. Regeringen anser i likhet med några av remissinstanserna att målsägandens ställning försämras om promemorians förslag genomförs. Den subsidiära åtalsrätten enligt 20 kap. 8 § RB och möjligheten att väcka ett nytt åtal efter ett avskrivningsbeslut eller överklaga en frikännande dom är inte likvärdiga med möjligheten att ta över målet i tingsrätten. Att målsägandens rätt att ta över åtal är ett led i målsägandens subsidiära åtalsrätt är vidare av principiell betydelse och talar mot en lagändring. Förslaget bör av nu redovisade skäl inte genomföras.

23 Specifiering av ombudsarvoden

<p>Regeringens bedömning: Ombudsarvodet bör även i fortsättningen specificeras i beslut om ersättning för rättegångskostnader.</p>

Promemorians förslag: Domstolen skall inte vara skyldig att specificera ombudsarvodet i besluten om ersättning för rättegångskostnader.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har lämnat förslaget utan erinran. *Stockholms tingsrätt* och *Göteborgs tingsrätt* tillstyrker förslaget. *Kammarrätten i Göteborg* är kritisk mot förslaget och saknar ett underlag för bedömningen att bestämmelsen är onödig. *Föreningen jurister vid Sveriges allmänna advokatbyråer* avstyrker förslaget och menar att det knappast kan utgöra en rationaliseringsvinst att genomföra förslaget.

Skälen för regeringens bedömning: När en domstol avgör ett tvistemål skall den också fatta beslut om de anspråk om ersättning för rättegångskostnader som parterna har framställt. I regel innebär detta att domstolen förpliktar den som förlorat målet att ersätta motpartens rättegångskostnader. Om det i denna ersättning ingår arvode till den vinnande partens ombud eller biträde, skall domstolen särskilt ange arvodesbeloppet (18 kap. 14 § andra stycket RB). Skälet till denna ordning är enligt förarbetena att denna post har betydelse för ombudet eller biträdet (SOU 1938:44 s. 243).

I promemorian föreslås att domstolens skyldighet att i domslutet särskilt ange de arvodesbelopp som skall betalas tas bort med hänvisning till att denna service till parter och ombud är onödig. Det är visserligen riktigt att den som begär ersättning för rättegångskostnad vet vad han eller hon har yrkat och att – om domstolen dömer ut ett lägre belopp än vad som har yrkats – detta framgår av domskälen. Regeringen är trots detta inte beredd att föra förslaget vidare. Det är ju fråga om en service till parter och ombud som innebär att de snabbt kan se vad domstolen har beslutat i arvodesfrågan, som i de flesta fall är den mest betydelsefulla posten. Särskilt mot bakgrund av att denna service inte kan anses belasta domstolen särskilt mycket eller annars utgöra något hinder för domstolen att handlägga mål rationellt och effektivt bör den alltså kvarstå.

24 Ikraftträdande m.m.

Lagändringarna bör träda i kraft den 1 juli 2000. De ändringar som rör avräkning av tid för frihetsberövande innebär att ett nytt moment tillförs kriminalvården respektive Statens institutionsstyrelse. Detta kräver vissa förberedelse och det är av stor vikt att besluten blir riktiga. Ändringarna i brottsbalken, lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m. och i lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård bör därför träda i kraft först den 1 oktober 2000.

Övergångsbestämmelser behövs för de ändrade reglerna om kostnadsansvar i småmål i de fall talan har väckts före ikraftträdandet. I sådana fall bör äldre bestämmelser gälla. Frågan behandlas i författningskommentaren (avsnitt 26.1). Övergångsbestämmelser behövs också för den ändrade bestämmelsen i 9 kap. 9 § sekretesslagen (1980:100), se avsnitt 26.7.

Förslagen – som i många fall härrör från verksamma domare – syftar till en effektivare och rationellare handläggning framförallt i tingsrätterna. De bör kunna medföra arbetsbesparingar för domstolsväsendet och för parter. De kostnadsbesparingar som förslagen kan leda till är relativt små och bör utnyttjas för att förstärka och förbättra verksamheten vid domstolarna. De resurser som frigörs bör kunna användas till de svårare och mer komplicerade målen och ärendena.

Avräkning av tid för frihetsberövande

När det gäller överföringen av ansvaret för den obligatoriska avräkningen av tid för frihetsberövande kan det antalet ärenden kriminalvården skall handlägga beräknas uppgå till omkring 6 000. Det är dock inte fråga om helt nya ärenden utan om ett tillkommande moment i ärenden som kriminalvården redan handlägger. I dag skall nämligen de lokala kriminalvårdsmyndigheterna fatta beslut om strafftiden beträffande alla som har dömts till fängelse. Domen på fängelse med sitt avräkningsbeslut – i de fall ett frihetsberövande som skall avräknas har förekommit – utgör ett underlag för straffidsbeslutet. Med regeringens förslag kommer underlaget att utgöras av en uppgift om det avräkningsbara frihetsberövandet i stället för den tid i dagar som fängelsestraffet skall anses verkställt. Det tillkommande momentet kan inte anses särskilt betungande och därmed inte kostnadskrävande.

De föreslagna ändringarna torde inte medföra annat än marginella kostnadsökningar för Kriminalvårdsverket. Det kan dock finnas behov av vissa utbildningsinsatser för den personal som skall handlägga avräkningen. Dessa kostnader ryms inom befintliga ramar.

De föreslagna ändringarna innebär inte heller mer än marginella kostnadsökningar för Statens institutionsstyrelse, vilka ryms inom befintliga ramar.

26 Författningskommentar

26.1 Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken

Bestämmelsen i 1 kap. 9 § upphävs och ersätts av nya bestämmelser om uppehåll i huvudförhandling i 43 kap 11 § och 46 kap. 11 §.

Bestämmelsen i 33 kap. 5 §, som innehåller bestämmelser om i vilka fall domstolen skall ombesörja delgivning av tredskodomar, upphävs som en konsekvens av att fristen för ansökan om återvinning av tredskodom skall räknas från den dag då domen meddelades i stället för den dag då domen delgavs parten (se 44 kap. 9 §).

6 kap.

Kapitlet är nytt och ersätter det tidigare kapitlet om protokoll. Även rubriken är ny. Ändringarna har behandlats i avsnitt 9.

Den inledande paragrafen behandlar frågor om registrering och aktbildning. Därefter följer en regel om att det av målregistret eller av akten bl.a. skall framgå vilka avgöranden som domstolen har träffat. I 3 och 4 §§ finns grundläggande regler om vilka uppgifter som skall antecknas vid ett sammanträde. I 5 § finns en bestämmelse om krav på protokollföring i vissa fall vid särskild bevisupptagning och i 6 § vissa bestämmelser om förhørsutsagor. Kapitlet avslutas med en regel om att bestämmelserna även gäller ärenden som handläggs enligt rättegångsbalken.

Rättegångsbalkens bestämmelser innehåller alltså nästan inga bestämmelser om ”protokoll”, men protokollformen torde i åtskilliga situationer vara den mest ändamålsenliga och praktiska formen för anteckningar. Vid huvudförhandling i brottmål torde dock protokoll i flertalet fall kunna undvaras. Kompletterande bestämmelserna om protokoll och anteckningar från handläggning ges i förordningen (1996:271) om mål och ärenden i allmän domstol (ärendeförordningen).

6 kap. 1 §

Första stycket innehåller regler om att det vid domstolen skall föras register över alla mål och vilka uppgifter registret skall innehålla. Regleringen motsvarar nuvarande 11 §.

Andra stycket har viss motsvarighet i nuvarande 10 § och innehåller föreskrifter om att handlingarna i målet skall föras samman till en akt.

Närmare bestämmelser om registrering och aktbildning finns i ärendeförordningen.

6 kap. 2 §

I *första stycket* föreskrivs att det av målregistret eller av akten skall framgå vilka avgöranden – domar och beslut – som domstolen har träffat i målet, när de har träffats och vem eller vilka som bär ansvaret för dem samt vem eller vilka som bär ansvaret för gjorda anteckningar. Detta stycke ersätter delvis regleringen i nuvarande 1 § och 3 § 7. Kompletterande reglering ges i 25 § ärendeförordningen.

Enligt *andra stycket* skall skiljaktiga meningar framgå av målregistret eller av akten. Bestämmelsen ersätter delvis de nuvarande reglerna i 1 § om protokoll vid handläggning som inte sker vid ett sammanträde samt 3 § 8.

6 kap. 3 §

Första stycket anger i nio punkter vilka uppgifter som skall antecknas vid ett sammanträde. Detta gäller samtliga sammanträden. I 4 § anges vilka ytterligare uppgifter som skall antecknas vid vissa sammanträden som hålls under förberedelsen av ett mål. Om anteckningarna vid ett sammanträde skall göras i protokoll eller i någon annan form har överlämnats till domstolen att avgöra. Paragrafen kompletteras av bestämmelser i ärendeförordningen. Det finns inte någon föreskrift om att hänvisning till

uppgifter som finns i handlingar i akten skall göras, men det är givetvis möjligt, och i många fall lämpligt, att så sker.

1 anges att tid och ställe för sammanträdet skall antecknas. Detta motsvarar nuvarande 3 § 1.

2 skall antecknas vilka som deltar i sammanträdet. Detta är en förenkling av nuvarande 3 § 2 och 3.

3 motsvarar nuvarande 3 § 4.

4 motsvarar nuvarande 3 § 6.

5 och *6* innehåller föreskrifter om att parternas eller andras yrkanden och invändningar samt medgivanden och bestridanden skall antecknas som motsvarar nuvarande 5 § första stycket 1 och 2.

7 anges att den utredning som läggs fram skall antecknas. Regleringen är i sak densamma som enligt nuvarande regler i 5 § första stycket 3.

8 motsvarar nuvarande 6 § första stycket andra meningen om att det som iakttas vid en syn på stället skall antecknas.

9 skall sådant antecknas som i övrigt har förekommit vid sammanträdet, i den mån det kan ha betydelse för parterna eller för högre rätt att anteckning sker. Bestämmelsen tar framförallt sikte på sådant som inträffar under ett sammanträde som avviker från den normala rättegångsordning som förutses i rättegångsbalken.

Andra stycket anger att anteckningarna skall göras i anslutning till sammanträdet.

Tredje stycket innehåller en regel om att bestämmelserna i 4 kap. 13 § om jäv tillämpas på den som gör anteckningarna.

6 kap. 4 §

Paragrafen behandlar i tre punkter vilka uppgifter som utöver de som angetts ovan skall antecknas från ett sammanträde som hålls under förberedelsen av ett mål och som inte endast avser bevisupptagning.

1 skall i korthet antecknas de omständigheter som parterna åberopar samt motpartens yttrande över dessa omständigheter.

2 anges att uppgifter om vilka bevis som åberopas och vad som skall styrkas med varje bevis skall antecknas.

3 slutligen anges att det som i övrigt behövs till ledning för en huvudförhandling skall antecknas. Det kan gälla uppgifter om adresser till vittnen m.fl., parternas inställning till om rätten skall bestå av en eller flera domare vid avgörandet m.m.

6 kap. 5 §

Bestämmelsen tar sikte på de fall då domstolen inte skall fatta något slutligt avgörande i målet eller ärendet utan enbart har en utredande uppgift. I sådana fall skall ett protokoll upprättas (jfr 35 kap. 11 § RB, 10 § lagen [1946:816] om bevisupptagning åt utländsk domstol och 7 § lagen [1946:818] om bevisupptagning åt vissa internationella organ).

Bestämmelsen innefattar även sådana fall där bevisning tas upp till framtida säkerhet enligt 41 kap. RB men inte fall där en domstol tar upp bevis före en huvudförhandling eller när hovrätten håller förhör enligt 52 kap. 11 § RB. Sistnämnda situationer omfattas av 6 kap. 4 § RB.

6 kap. 6 §

Bestämmelsen behandlar det sätt på vilket berättelser som lämnas i bevissyfte skall antecknas. Den ersätter nuvarande 6 §, 8 § andra stycket och 9 §.

I *första stycket* anges att berättelserna skall tas upp genom ljudinspelning. Det kan ske genom bandinspelning eller på annat sätt, t.ex. genom att berättelserna spelas in på ett digitalt medium. Det finns dessutom en kompletterande möjlighet att skriva ned vad den hörde säger. Det hittills gällande undantaget för förhör vid huvudförhandling i Högsta domstolen gäller fortfarande. Sådana förhör behöver alltså inte spelas in eller skrivas ned.

Andra stycket motsvarar nuvarande 8 § andra stycket. Kompletterande bestämmelser ges i 16 § andra stycket ärendeförordningen.

Processlagsberedningen har i anslutning till bestämmelsen i nuvarande 6 kap. 9 § RB uttalat att bandupptagningar och andra anteckningar enligt den bestämmelsen inte ingår i protokollet. I praxis har dock bandupptagningar ansetts utgöra en del av ett protokoll som förs över sammanträdet (RH 1989:90). Ett sådant synsätt innebär att bandupptagningen inte kan lämnas ut förrän förhandlingsprotokollet fått slutlig avfattning (se 2 kap. 7 § 2 tryckfrihetsförordningen). När något protokoll inte upprättas får frågan bedömas enligt de bestämmelser i paragrafen som gäller för andra fall.

6 kap. 7 §

Paragrafen anger att reglerna i 6 kap. också gäller ärenden som handläggs enligt rättegångsbalken. Bestämmelsen motsvarar nuvarande 12 §.

8 kap. 2 §

I *sista stycket* har sista meningen med dess hänvisning till allmänna advokatbyråer tagits bort.

8 kap. 4 §

I *första stycket* har andra meningen med en hänvisning till sekretess vid allmänna advokatbyråer tagits bort.

8 kap. 7 §

I *sista stycket* har gjorts en redaktionell ändring med anledning av ändringen i 4 §.

12 kap. 9 §

Ändringen i *första stycket första meningen* innebär att en skriftlig fullmakt inte längre behöver visas upp i högre rätt efter ett överklagande. *Andra meningen i första stycket* är ny och innebär att någon fullmakt inte behöver visas upp när en missnöjesanmälan görs. Skälen till ändringarna har angetts i avsnitt 15.

Ändringen i *andra stycket* är en följd av att kravet på fullmakt vid missnöjesanmälan tas bort.

Ändringarna i *tredje och fjärde stycket* är endast språkliga.

14 kap. 7 §

Paragrafens andra stycke ger för vissa fall möjlighet till särskild handläggning av två mål som annars enligt 14 kap. 3–5 §§ skall handläggas gemensamt, om talan i det nya målet väcks på ett sent stadium och målen inte utan olägenhet kan handläggas i samma rättegång. Det gäller bl.a. genkärsmål enligt 14 kap. 3 § samt återgångstalan och regresstalan enligt 14 kap. 5 §. Genom det tillägg till paragrafen som görs utsträcks möjligheten att handlägga målen särskilt till den situationen att talan väcks efter den tidpunkt som angetts i ett sådant preklusionsgrundande meddelande som avses i 42 kap. 15 a §. Regeln har behandlats närmare i avsnitt 8.

15 kap. 3 §

Bestämmelsen reglerar domstolens möjligheter att meddela provisoriska beslut för att säkerställa sökandens rätt. En ändring har gjorts i *första stycket* som innebär att bestämmelsen blir tillämplig också i de fall som omfattas av 15 kap. 1 och 2 §§. Skälen till ändringen behandlas i avsnitt 19.

18 kap. 8 a §

Tredje stycket är nytt och innebär att ersättning för rättegångskostnad i småmål, utöver vad som gäller enligt andra stycket, får avse samtliga kostnader som är ersättningsgilla enligt 18 kap. 8 § om en part handlat så att 18 kap. 3 § eller 6 § är tillämplig. I sådana fall innefattar ersättningen alltså även t.ex. ombudsarvode och ränta enligt 18 kap. 8 §. Vid en tillämpning av 6 § måste givetvis de förutsättningar som anges i bestämmelsen vara uppfyllda för att kostnadsansvar skall komma i fråga, nämligen att kostnaderna har orsakats motparten genom sådan vårdslöshet eller försummelse som anges i bestämmelsen. Bestämmelsen har behandlats i avsnitt 12.2.2.

I sjunde stycket har den ändringen gjorts att hänvisningen har slopats till de särskilda bestämmelser regeringen meddelar. Ersättning skall i stället i normalfallet betalas med ett belopp som motsvarar högst hälften av den ersättning som betalas för rådgivning enligt rättshjälpslagen (1996:1619) under en timme. Bestämmelsen har behandlats i avsnitt 12.2.3. I enlighet med Lagrådets förslag har i första meningen ordet ”högst” lagts till så att det klarare framgår att ersättning kan avse skälig kostnad för högst en rättegångsskrift eller inställelse vid högst ett sammanträde inför rätten.

19 kap. 12 §

Det nuvarande andra stycket har ändras något i sak och arbetats in i *första stycket*. Behörigheten för andra domstolar än de som är behöriga enligt bestämmelserna i kapitlet i övrigt utvidgas till att omfatta all befattning med förundersökning och användande av tvångsmedel. Bestämmelsen har behandlats i avsnitt 13.

En sådan behörighet förutsätter enligt bestämmelsens nya lydelse att ett beslut av rätten bör fattas utan dröjsmål. Beslut om häktning kan beslutas av en s.k. jourdomstol på sätt som förekommer i dag. När det gäller frågor

om andra tvångsmedel får bedömas från fall till fall om omständigheterna är sådana att beslut behöver fattas utan dröjsmål. Beslut om att förordna offentlig försvarare och målsägandebiträde för att förhör skall kunna hållas så snabbt som möjligt innefattas.

25 kap. 7 §

I ett nytt *andra stycke* har införts en möjlighet för åklagaren att, innan åtal har väckts, häva ett beslut om reseförbud som har meddelats eller fastställts av rätten. Bestämmelsen har vidare förtydligats när det gäller rättens allmänna möjlighet att häva beslut om reseförbud när frågan är väckt vid domstolen. Bestämmelsen har behandlats i avsnitt 18.

Bestämmelserna i *första och tredje styckena* har ändrats språkligt. Någon ändring i sak är inte avsedd.

35 kap. 13 §

I paragrafens *tredje stycke* ges regler för de fall bevis inte tas upp på nytt. Enligt hittills gällande regler skall ett bevis förebringas genom protokoll eller på annat lämpligt sätt. Bestämmelserna i 6 kap. innebär att ett protokoll inte alltid behöver föras (se avsnitt 9). Lydelsen av den sista meningen har mot den bakgrunden ändrats på så sätt att det anges att beviset skall läggas fram på lämpligt sätt.

42 kap. 6 §

Paragrafens andra stycke innehåller reglerna om sådana tidsplaner för handläggningen av tvistemål som har behandlats i avsnitt 7. En tidsplan måste givetvis på ett eller annat sätt dokumenteras av rätten för att fylla sin funktion t.ex. om ett domarbyte sker. Tidsplanen är inte formellt bindande men rätten kan utöva påtryckningar på parterna för att förmå dem att följa planen, t.ex. genom preklusionsförelägganden enligt 42 kap. 15 §. En parts underlåtenhet att följa planen kan också komma att få betydelse vid bestämmande av ansvaret för rättegångskostnaderna i målet. Vid behov kan den upprättade planen bli föremål för justeringar, t.ex. om parterna vill få viss tid på sig för förlikningsförhandlingar.

42 kap. 11 §

I *andra stycket* ges en möjlighet att – vid påföljd av att tredskodom kan komma att meddelas – förelägga en kärende som inte medverkar i processen att ange om han eller hon vidhåller sin talan. En förutsättning för att ett tredskodomsföreläggande skall få utfärdas är att käranden underlåtit att agera i målet, exempelvis genom att inte svara på kompletteringsförelägganden. Ett föreläggande kan också utfärdas om käranden i något skede i målet uttalat att han eller hon inte vill fortsätta processen och därefter inte hörs av. Bestämmelsen – som har behandlats i avsnitt 11.1 – gäller i dispositiva tvistemål.

Förutsättningarna för att meddela tredskodom ges i en ny bestämmelse, 44 kap. 7 c § RB.

Tredskodomsföreläggandet skall givetvis vara skriftligt. Det kan vara kortfattat men kravet på tydlighet får inte eftersättas. I föreläggandet bör

domstolen kort ange skälet till föreläggandet, dvs. att käranden underlåtit att svara på domstolens tidigare skrivelse(r) i målet.

Av en ny mening i *första* resp. *andra styckena* följer att ett föreläggande som ges vid påföljd av tredskodom skall innehålla en upplysning om när en tredskodom kan komma meddelas. Upplysningen bör ange att tredskodom kan komma att meddelas omedelbart efter det att den tid som anges i föreläggandet har löpt ut och motparten om nödvändigt beretts tillfälle att slutföra sin talan. Bestämmelserna har lagts till efter synpunkter från *Lagrådet*.

42 kap. 15 a §

Paragrafen, som är ny, avser den möjlighet till preklusion av nya omständigheter och bevis som har behandlats i avsnitt 8. För preklusion krävs att målet är dispositivt och att tingsrätten meddelat parterna att förberedelsen skall anses vara avslutad vid en viss tidpunkt. Meddelandet förutsätter inte att parterna har visat prov på någon försumlighet i processföringen. Regeln om meddelande är fakultativ, dvs. den lägger i tingsrättens hand att bedöma om ett meddelande behövs. Regeln är i första hand tänkt för huvudförhandlingsfall, men det är i princip inte något som hindrar att den tillämpas i ett mål som skall avgöras på handlingarna. Meddelandet bör i normalfallet förutsätta att domaren för sin del inte ser något behov av fortsatta förberedelseåtgärder. Den tidpunkt som anges i meddelandet bör bestämmas med beaktande av regeln om skäligt rådrum i 32 kap. 1 § RB. Det uppställs i paragrafen inget krav på att meddelandet skall ha formligen delgetts men i de flesta fall torde en förenklad delgivning komma i fråga. Meddelandet skall innefatta en upplysning om meddelandets betydelse när det gäller preklusion och när det gäller begränsningar av rätten att väcka ett genkärsmål eller en regresstalan i och för gemensam handläggning av målen.

Innebörden av meddelandet är i första hand att en part efter den angivna tidpunkten inte får åberopa en ny omständighet eller ett nytt bevis utan att ettdera av två fall föreligger. Det ena fallet är att parten gör sannolikt att han eller hon har haft en giltig ursäkt att inte göra åberopandet tidigare. Det andra fallet är att ett tillåtande av åberopandet inte innebär att målets prövning fördröjs i någon väsentlig mån. Om en part trots ett meddelande gör ett nytt åberopande först vid huvudförhandlingen, kan det bli aktuellt att tillämpa preklusionsregeln i 43 kap. 10 § RB när ett åberopande av nya omständigheter eller bevis inte orsakar att målets prövning fördröjs på det sättet. Som utredningen föreslagit skulle man i den anmärkta paragrafen kunna ge en upplysning om att preklusion kan ha inträtt redan enligt den nya bestämmelsen. Den typen av upplysningar är emellertid mindre väl förenliga med rättegångsbalkens systematik för situationer av det aktuella slaget. Konsekvent genomförda skulle de göra balken svåröverskådlig. Det skall tilläggas att det inte finns någon anledning att ge ett meddelande enligt paragrafen i ett fall där parterna redan har fått ett föreläggande enligt 42 kap. 15 § RB, dvs. på grund av försumlig processföring.

42 kap. 18 §

Innan ett mål avgörs enligt den nya bestämmelsen i 44 kap. 7 c § skall svaranden ges tillfälle att yttra sig slutligt. Detta har föranlett en ny bestämmelse i ett nytt *fjärde stycke*.

42 kap. 20 §

Av skäl som anges i avsnitt 7 har bestämmelsen i paragrafen om att tiden för huvudförhandlingen skall bestämmas när förberedelsen avslutats tagits bort.

43 kap. 3 §

I paragrafen finns bestämmelser om hur rätten skall agera då det föreligger hinder mot huvudförhandling enligt 2 §. I anslutning till den föreslagna regleringen i 11 § har *första stycket* justerats språkligt. Hänvisningen till 11 § andra stycket har ersatts av en hänvisning till tredje stycket.

43 kap. 11 §

Den föreslagna bestämmelsen reglerar uppehåll i en huvudförhandling och ersätter nuvarande regler om avbrott i 1 kap. 9 § och om uppskov i paragrafens nuvarande lydelse. Bestämmelsen har behandlats i avsnitt 5.

I *första stycket* slås den grundläggande principen och huvudregeln fast, nämligen att en huvudförhandling skall genomföras utan onödiga uppehåll och så långt som möjligt i ett sammanhang. Denna grundläggande princip gäller i alla mål och alltså även de som omfattas av den särskilda regleringen i andra stycket. I kravet på att en huvudförhandling skall genomföras utan onödiga uppehåll ligger att förhandlingen skall återupptas så snart det är möjligt.

I *andra stycket* ges närmare föreskrifter om en sådan huvudförhandling som inte kan slutföras på en dag. Om målet är av den omfattningen att huvudförhandlingen inte beräknas pågå mer än tre dagar, skall förhandlingen genomföras inom loppet av en vecka. Tar huvudförhandlingen mer än tre dagar i anspråk, skall förhandlingen pågå minst tre dagar per vecka. Med "vecka" avses inte kalendervecka (måndag–fredag) utan utgångspunkten är den veckodag då förhandlingen börjar. I ett tredagarsmål kan huvudförhandling alltså hållas t.ex. onsdag och torsdag i en vecka samt tisdag i påföljande vecka.

Tredje stycket första meningen ger rätten möjlighet att besluta om längre uppehåll i en huvudförhandling än vad som nu har sagts, om det föreligger särskilda skäl med hänsyn till målets omfattning, huvudförhandlingens längd eller andra särskilda omständigheter.

Bestämmelsen tar sikte både på de fall där oförutsedda händelser inträffar sedan tid för huvudförhandling väl har bestämts eller kanske redan påbörjats men också vid utsättandet av en huvudförhandling kan det finnas skäl att tillämpa regeln. Det kan gälla mål med många parter där det kan vara mycket svårt att hitta förhandlingstider som passar alla. I vissa mål kan vidare materialet vara så svårt att tillgodogöra sig att handläggningen vinner på längre uppehåll (se SOU 1982:26 s. 531).

Rättens och övriga inblandades behov av sommarssemester kan också beaktas.

Vid bedömningen av om ett uppehåll kan göras måste beaktas om huvudförhandlingen kan fortsätta enligt tredje stycket andra meningen. Om det redan när uppehållet beslutas står klart att en ny huvudförhandling måste hållas skall förhandlingen ställas in.

Givetvis kan – och bör – rätten överväga att i stället för att göra uppehåll i en huvudförhandling dela upp handläggningen av målet och meddela särskilda domar. Rätten bör beakta dessa möjligheter att på andra sätt än genom uppehåll i förhandlingen bemästra uppkommande problem och få till stånd den mest ändamålsenliga handläggningen av målet.

I *tredje stycket andra meningen* regleras frågan om en fortsatt eller ny huvudförhandling skall hållas efter uppehåll i förhandlingen. Med fortsatt huvudförhandling förstås – i enlighet med vad som nu gäller – att handläggningen fortsätter där den slutade sist (43 kap. 13 §). Det läggs i rättens hand att bestämma hur den fortsatta handläggningen skall gestalta sig och bedömningen får göras med ledning av förhållandena i det enskilda målet. Samråd bör ske med parterna. Och här skall alltid hållas i minnet att valet att fortsätta huvudförhandlingen, som framgår av lagtexten, aldrig får gå ut över koncentrationsprincipens syfte, dvs. att möjliggöra en samlad och omedelbar bedömning av processmaterialet. Om syftet med en sammanhållen huvudförhandling väsentligen gått förlorat, skall ny huvudförhandling hållas. Så som Rättegångsutredningen och departementschefen särskilt poängterade (SOU 1982:26 s. 532 och prop. 1986/87:89 s. 224) bör upptagande av olika bevis, vilkas värde skall vägas mot varandra, i de allra flesta fall ske inom en kort tidsrymd. Ett exempel på detta är den situationen att två vittnen, som lämnar motstridiga uppgifter på en avgörande punkt, skall höras vid förhandlingen. Rätten bör vidare alltid överväga sina möjligheter att komma ihåg vad som har förekommit under huvudförhandlingen och ställa sig frågan om vilka utsikter det finns att en eventuell ny huvudförhandling kan genomföras på ett mer koncentrerat sätt än den tidigare (jfr SOU 1982:26 s. 532).

Hur rätten skall förfara efter uppehåll i huvudförhandlingen framgår av 12–14 §§.

Ändringarna i *sista stycket* är endast språkliga.

43 kap. 13 §

I paragrafens *andra stycke* ges regler om bevisupptagning vid ny huvudförhandling. Om ett bevis inte tas upp på nytt vid den nya huvudförhandlingen skall det enligt hittills gällande regler förebringas genom protokoll eller på annat lämpligt sätt. Bestämmelserna i 6 kap. innebär att ett protokoll inte alltid behöver föras (se avsnitt 9). Lydelsen av den sista meningen har mot den bakgrunden ändrats på så sätt att det anges att beviset skall läggas fram på lämpligt sätt.

44 kap. 7 c §

Bestämmelsen är ny (se avsnitt 11.1) och innebär att treskodom kan meddelas mot en käre som inte följer ett föreläggande enligt 42 kap.

11 § andra stycket att ange om talan vidhålls. Föreläggandet skall anses ha följts i samtliga fall där käranden svarar, alltså både om han eller hon uppger att talan vidhålls och om svaret är att talan inte vidhålls. I ingetdera fallet kan alltså tredskodom meddelas. I det förstnämnda fallet blir resultatet att förberedelsen fortsätter. I det sistnämnda kan målet skrivas av såsom återkallat.

Bestämmelsen är fakultativ. Domstolen kan alltså underlåta att meddela en tredskodom trots att de formella förutsättningarna för det kan synas vara uppfyllda, t.ex. om kärandens svar är svårtolkat. I ett sådant fall kan ett nytt föreläggande behövas.

Innan tredskodom meddelas skall svaranden enligt 42 kap. 18 § sista stycket beredas tillfälle att slutföra sin talan om han eller hon inte kan anses redan ha gjort detta.

44 kap. 9 §

Paragrafens *första stycke* har ändrats så att fristen för ansökan om återvinning av tredskodom inte längre räknas från den dag då tredskodomen delgavs parten utan från den dag då domen meddelades. Bestämmelsen har behandlats i avsnitt 16. Bestämmelserna i *första* och *andra styckena* har också ändrats redaktionellt.

46 kap. 3 §

Paragrafens *första stycke* har ändrats på samma sätt som bestämmelsen i 43 kap. 3 §, som gäller i tvistemål.

46 kap. 11 §

Regleringen stämmer i stora delar – fränsett sista stycket – överens med motsvarande bestämmelse för tvistemål (43 kap. 11 §). Vad som sägs i författningskommentaren till första–tredje styckena i den bestämmelsen gäller även här. Bestämmelsen har behandlats i avsnitt 5.

I mål där den tilltalade är häktad måste bedömningen av om det är nödvändigt med längre uppehåll än vad som ryms inom huvudregeln – som anger minst tre huvudförhandlingsdagar per vecka – göras med särskilt beaktande av att den tilltalade är häktad. Uppehåll p.g.a. svårigheter att hitta förhandlingsdagar som passar alla inblandade bör i möjligaste mån undvikas. För dessa mål finns dessutom i *tredje stycket* en särskild bestämmelse som innebär att uppehållet inte får vara längre än en vecka, om inte särskilda omständigheter gör att det är nödvändigt med längre uppehåll. Bestämmelsen motsvarar i sak den regel som tidigare har gällt. Genom en hänvisning i 29 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare gäller denna tidsfrist också i mål där åtal har väckts mot den som inte har fyllt 18 år. Uppehållet beräknas på samma sätt som görs enligt andra stycket. Om uppehållet i förhandlingen gäller från avslutande av sammanträdet en tisdag skall alltså huvudförhandlingen, om det inte finns särskilda omständigheter att ha ett längre uppehåll, återupptas senast på onsdagen följande vecka.

Också ett mål där den tilltalade är häktad kan givetvis vara så omfattande att det av det skälet blir nödvändigt att göra ett längre uppehåll i förhandlingen. Inför ett längre uppehåll i förhandlingen måste

rätten i regel ta upp frågan om det är rimligt att den tilltalade fortfarande är häktad. Härvid är det reglerna i 24 kap. RB som skall tillämpas. Om rätten kommer fram till att den tilltalade skall vara häktad under uppehållet, är det reglerna i 46 kap. 11 § som bestämmer hur långt uppehållet får vara.

I mål med flera häktade tilltalade kan det inträffa att huvudförhandlingen beträffande en av de tilltalade måste skjutas upp samtidigt som det inte finns något hinder mot att slutföra huvudförhandlingen beträffande övriga tilltalade. I en sådan situation skall huvudförhandlingen fortsätta i de delar där det inte finns skäl för uppehåll och reglerna om deldom får användas.

Ändringarna i *sista stycket* är endast språkliga.

46 kap. 13 §

I paragrafens andra stycke ges regler om bevisupptagning vid ny huvudförhandling. Om ett bevis inte tas upp på nytt vid den nya huvudförhandlingen skall det enligt hittills gällande regler läggas fram genom protokoll eller på annat lämpligt sätt. Bestämmelserna i 6 kap. innebär att ett protokoll inte alltid behöver föras (se avsnitt 9). Lydelsen av den sista meningen har mot den bakgrunden ändrats på så sätt att det anges att beviset skall läggas fram på lämpligt sätt.

47 kap. 6 §

Till paragrafen, som överensstämmer med 42 kap. 6 §, har lagts regler om tidsplaner för handläggningen av ett mål som avser enskilt åtal (se avsnitt 7).

47 kap. 22 §

Bestämmelserna i paragrafen, som för mål om enskilt åtal motsvarar bestämmelserna i 42 kap. 20 §, har ändrats på samma sätt som bestämmelserna i den paragrafen.

47 kap. 24 §

I *första stycket* har enbart språkliga justeringar gjorts.

I *andra stycket 1* har begreppet ”uppskjuten huvudförhandling” ersatts av begreppet ”huvudförhandling som återupptas efter uppehåll”. I övriga punkter har enbart språkliga justeringar gjorts.

50 kap. 17 §

Andra meningen har justerats språkligt genom att begreppet ”uppskjuten huvudförhandling” har ersatts av begreppet ”huvudförhandling som återupptas efter uppehåll”. Dessutom har hänvisningen till den upphävda bestämmelsen i 1 kap. 9 § strukits.

Paragrafens *första stycke* har justerats på samma sätt som bestämmelsen för tvistemål (50 kap. 17 §).

Övergångsbestämmelser

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2000. Övergångsbestämmelser har getts beträffande kostnadsregeln i 18 kap. 18 a §. När talan i ett småmål har väckts före ikraftträdandet skall äldre bestämmelser gälla. När talan har väckts som ett enskilt anspråk i brottmål skall äldre bestämmelser tillämpas om rätten före ikraftträdandet har beslutat att anspråket skall handläggas som ett tvistemål.

För de mål som tidigare har handlagts enligt lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning gäller att äldre bestämmelser skall gälla om kronofogdemyndighetens beslut enligt 36 eller 54 § att överlämna målet till tingsrätt har fattas före ikraftträdandet.

På *Lagrådets* förslag har dessutom tagits in en övergångsbestämmelse beträffande reglerna i 43 kap. 3 och 11 §§ samt 46 kap. 3 och 11 §§ om uppehåll. Om en huvudförhandling har påbörjats före ikraftträdandet skall äldre rätt tillämpas.

26.2 Förslaget till lag om ändring i äktenskapsbalken

14 kap. 9 §

Den nuvarande *första meningen* i paragrafen om att interimistiska beslut enligt 14 kap. 7 § får meddelas utan huvudförhandling har tagits bort. Frågor om interimistiska beslut är rättegångsfrågor och det följer av rättegångsbalkens regler att rättegångsfrågor får avgöras utan huvudförhandling.

Den nuvarande *andra meningen*, som föreskriver att domstolen skall bereda den andra maken tillfälle att yttra sig innan beslut enligt 14 kap. 7 § meddelas, har justerats redaktionellt.

Nuvarande *tredje och fjärde meningarna* i paragrafen reglerar frågan hur interimistiska yrkanden skall behandlas vid förhandlingar när någon av makarna uteblir från förhandlingen där yrkandena skall prövas. Denna reglering har upphävts. Skälen för detta redovisas i avsnitt 14.4.

11 §

Paragrafens *första stycke* handlar om en makes ovillkorliga rätt till dom på äktenskapsskillnad när den andra maken återkallar sin talan. Bestämmelsen har förtydligats på det sättet att uttrycket "ett yrkande" ersätter "talan" och att uttrycket "yrkandet" ersätter "målet". Därigenom klargörs att det endast är yrkandet om äktenskapsskillnad som skall prövas om den andra maken begär det.

Kravet på delgivning av en underrättelse om återkallelse av ett yrkande har dessutom avskaffats.

Paragrafens *andra stycke* har ändrats och avser enbart kärandens yrkande och enbart yrkandet om äktenskapsskillnad. Det som skall prövas

när käranden uteblir från en förhandling, om motparten begär det, är yrkandet om äktenskapsskillnad och inte kärandens eventuella andra yrkanden. Vad som gäller för dessa yrkanden regleras av rättegångsbalkens bestämmelser.

12 §

En hänvisning till rättegångsbalkens regler har införts för prövningen av andra frågor i målet än yrkandet om äktenskapsskillnad. Ändringen innebär att det blir möjligt att avgöra frågor som är tvistiga utan huvudförhandling i enlighet med 42 kap. 18 § första stycket 6 RB.

16 §

Paragrafen behandlar frågan om interimistiska beslut om nyttjanderätt till bohag. I den *andra meningen* har hänvisningen till 9 § ersatts av en regel om att den andra maken skall få tillfälle att yttra sig över yrkandet innan rätten meddelar beslut. Någon särreglering i övrigt behövs inte i förhållande till rättegångsbalkens regler (se kommentaren till 9 §).

26.3 Förslaget till lag om ändring i föräldrabalken

6 kap. 17 §

Det *femte stycket* i paragrafen upphävs, vilket innebär att det blir möjligt att avgöra frågor som är tvistiga utan huvudförhandling i enlighet med 42 kap. 18 § första stycket 5 RB. Skälen för detta redovisas i avsnitt 14.1

6 kap. 20 §

I *andra stycket första meningen* har föreskriften att interimistiska beslut om vårdnad eller umgänge får meddelas utan huvudförhandling tagits bort (jfr kommentaren till 14 kap. 9 § ÄktB).

7 kap. 15 §

I *andra stycket första meningen* har föreskriften att interimistiska beslut om underhåll får meddelas utan huvudförhandling tagits bort (jfr kommentaren till 6 kap. 20 § FB och 14 kap. 9 § ÄktB).

26.4 Förslaget till lag om ändring i brottsbalken

26 kap. 8 §

Hänvisningarna i *andra stycket* till bestämmelser om domstols förordnande om avräkning har ändrats med anledning av att avräkningsbesluten skall fattas av kriminalvården.

33 kap. 5 §

Den nuvarande bestämmelsen har ersatts med en hänvisning till lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m. och lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård. I de lagarna regleras frågor om obligatorisk avräkning av straffprocessuella frihetsberövanden.

33 kap. 6 §

Den nuvarande bestämmelsen i 6 §, som reglerar avräkning av frihetsberövande som skett utom riket, har förts över till 7 §.

Paragrafens nya *första stycke* innehåller den regel om fakultativ avräkning som tidigare funnits i 5 § första stycket sista meningen. I stället för att i paragrafen räkna upp de frihetsberövanden som får komma i fråga vid tillgodoräkning enligt detta lagrum och de förutsättningar i övrigt som gäller, dvs. att frihetsberövandet överstiger 24 timmar och att den dömde inte samtidigt undergår verkställighet av dom i annat mål, har en hänvisning gjorts till den nya 19 a § lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m.

Av det *andra stycket* framgår att bestämmelsen i första stycket får tillämpas i det fall en domstol undanröjer en villkorlig dom eller skyddstillsyn och i stället dömer till fängelse eller till sluten ungdomsvård. Bestämmelsen i första stycket gäller då även vid sådana frihetsberövanden som anges i 19 a § andra stycket lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m. Detta innebär ingen ändring i förhållande till vad som gäller i dag.

I det *tredje stycket* återfinns den regel som innebär att rätten, när den dömer någon till böter som har varit frihetsberövad på sätt som får tillgodoräknas honom, får förordna att påföljden skall anses helt eller delvis verkställd genom frihetsberövandet. Bestämmelsen motsvarar den hittills gällande bestämmelsen i 5 § tredje stycket.

33 kap. 7 §

Paragrafen motsvarar den hittills gällande 6 § som ger en fakultativ möjlighet att avräkna tid för frihetsberövanden som ägt rum utom riket. Det är även fortsättningsvis rätten som beslutar om sådan avräkning.

Om den som döms till fängelse och har varit frihetsberövad såväl utomlands som i Sverige, skall domstolen dels besluta om avräkning skall ske av det utländska frihetsberövandet, dels ange den tid under vilken han har varit frihetsberövad i Sverige och rapportera det till kriminalvården. Motsvarande gäller om den utdömda påföljden är sluten ungdomsvård, om ett frihetsberövande i utlandet har förekommit.

33 kap. 8 §

Paragrafens lagrumshänvisningar har ändrats till 6 och 7 §§ och i övrigt moderniserats språkligt.

De beslut rörande avräkning som i fortsättningen meddelas av de lokala kriminalvårdsmyndigheterna kan prövas av Kriminalvårdsstyrelsen enligt 22 § lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m. Kriminalvårdsstyrelsens beslut kan överklagas till allmän förvaltningsdomstol (29 § lagen [1974:202] om beräkning av strafftid m.m.). De beslut rörande avräkning som i fortsättningen skall fattas av Statens institutionsstyrelse kan på motsvarande sätt överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

26.5 Förslaget till lag om ändring i lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m.

Prop. 1999/2000:26

19 a §

Paragrafen är ny. Innehållet är dock i huvudsak detsamma som i nuvarande 33 kap. 5 § BrB. Regleringen är en konsekvens av att de beslut om avräkningar som är obligatoriska i fortsättningen skall fattas inom kriminalvården. Av 28 § framgår att beslut enligt denna bestämmelse skall meddelas av Kriminalvårdsstyrelsen och att regeringen får föreskriva att någon annan kriminalvårdsmyndighet än Kriminalvårdsstyrelsen får besluta enligt den lagen. Sådana bestämmelser finns i förordningen (1974:286) om beräkning av strafftid m.m.

I avsnitt 6.5 redogörs för hur kriminalvården skall få underlag för besluten rörande avräkning.

22 §

Bestämmelsen innehåller en föreskrift om hur beräkning av strafftid skall ske när, enligt 19 a § eller domstols förordnande enligt 33 kap. 7 § BrB ett fängelsestraff skall anses verkställt till visst antal dagar. Något särskilt beslut om att fängelsestraffet skall anses verkställt ett visst antal dagar behöver inte fattas. Kriminalvårdsmyndigheten skall dock först beräkna slutdag utan beaktande av den tid straffet skall anses verkställt och därefter beräkna avdraget för den tiden.

Övergångsbestämmelser

Äldre bestämmelser i 22 § tillämpas om ett förordnande om avräkning har meddelats före ikraftträdandet. Övergångsbestämmelsen har införts på förslag av *Lagrådet*.

26.6 Förslaget till lag om ändring i lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister

4 kap. 4 §

Bestämmelsen som innebär att förhör som lämnas i bevissyfte i Arbetsdomstolen inte behöver antecknas i protokollet justeras som en följd av de nya reglerna om protokollföring (se avsnitt 9.2). Ändringen innebär att hänvisningen till protokoll tas bort. Någon ändring i sak i övrigt är inte avsedd.

26.7 Förslaget till lag om ändring i sekretesslagen (1980:100)

9 kap. 9 §

Ändringen innebär att bestämmelsen om sekretess hos allmän advokatbyrå upphävs och är föranledd av att de allmänna advokatbyråerna har avvecklats.

Bestämmelsen har ändrats redaktionellt med hänsyn till ändringen i 9 kap. 9 § och i 8 kap. 4 § RB.

Övergångsbestämmelser

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2000. Övergångsbestämmelser har getts beträffande bestämmelsen i 9 kap. 9 §. För uppgifter som hänför sig till tiden före avvecklingen av de allmänna advokatbyråerna gäller sekretess enligt bestämmelsens äldre lydelse.

26.8 Förslaget till lag om ändring i lagen (1986:1009) om förfarandet i vissa fall vid förverkande m.m.

2 §

I *första stycket* har införts en möjlighet för domstol att pröva frågor om förverkande utan huvudförhandling, om huvudförhandling inte behövs med hänsyn till utredningen i målet och inte heller begärs av någon av parterna.

I *andra stycket* finns bestämmelser om vad föreläggandet i en stämning och kallelse till huvudförhandling skall innehålla. Bestämmelsen har kompletterats med en bestämmelse om vad föreläggandet skall innehålla när det är fråga om en skriftlig handläggning.

Av ett nytt *tredje stycke* framgår att parterna innan ett mål avgörs utan huvudförhandling skall beredas tillfälle att slutföra sin talan, om det inte är uppenbart obehövligt. Ett slutföreläggande är uppenbart obehövligt om det framstår som klart att parterna inte har något att tillägga utöver vad som redan kan ha anförts.

4 §

Andra stycket har ändrats på det sättet att delgivning av åklagares och polismans beslut om förverkande inte längre skall anslås på rättens kansli. Sådana beslut skall i stället – när delgivning får ske på det sättet – anslås hos den myndighet som har meddelat beslutet.

26.9 Förslaget till lag om ändring i lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden

10 kap. 2 §

Bestämmelsen i *första stycket* har justerats formellt med anledning av de nya bestämmelserna i 6 kap. rättegångsbalken, som innebär att det som skall antecknas vid ett sammanträde inte nödvändigtvis skall göras i ett protokoll. Den nya lydelsen anger att juryn under sin överläggning skall ha tillgång till de anteckningar och ljudinspelningar som tillkommit enligt 6 kap. RB.

26.10 Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård

Prop. 1999/2000:26

10 a §

Bestämmelsen är ny och innebär att 19 a § lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m. skall tillämpas på motsvarande sätt i fråga om sluten ungdomsvård. Bestämmelsen – som har utformats i enlighet med *Lagrådets* synpunkter – är en konsekvens av att de beslut om avräkningar som är obligatoriska skall fullgöras av Statens institutionsstyrelse i fråga om påföljden sluten ungdomsvård. Med ”har dömts till sluten ungdomsvård” förstås även det fallet att rätten med undanröjande av villkorlig dom eller skyddstillsyn har dömt till sluten ungdomsvård. Reformen behandlas i avsnitt 6.

26.11 Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:116) om skiljeförfarande

35 §

Första stycket med hänvisningen till bestämmelsen i 43 kap. 11 § RB om fortsatt huvudförhandling efter uppehåll har upphävts med anledningen av den bestämmelsens nya utformning.

Författningsförslagen i departementspromemorian Domstolsförfarandet – Förslag till förbättringar (Ds 1997:7)

Prop. 1999/2000:26
Bilaga 1

1 Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om rättegångsbalken¹

dels att 1 kap. 9 §, nuvarande 6 kap., 33 kap. 5 §, 42 kap. 10 § och 47 kap. 10 § skall upphöra att gälla,

dels att 5 kap. 9 §, 9 kap. 5 §, 10 kap. 18 §, 12 kap. 9 och 15 §§, 15 kap. 3 §, 18 kap. 8 a och 14 §§, 19 kap. 12 §, 20 kap. 9 och 14 §§, 35 kap. 13 §, 36 kap. 24 §, 42 kap. 11, 18 och 20 §§, 43 kap. 3, 8, 11 och 13 §§, 44 kap. 9 §, 45 kap. 13 §, 46 kap. 3, 7, 11 och 13 §§, 47 kap. 21, 22 och 24 §§, 50 kap. 10 och 17 §§, 51 kap. 10 och 17 §§, 52 kap. 11 §, 53 kap. 2 § och 55 kap. 15 § skall ha följande lydelse,

dels att det i balken skall införas fem nya paragrafer, 11 kap. 4 a §, 20 kap. 14 a §, 21 kap. 1 a §, 35 kap. 15 § och 44 kap. 11 § samt ett nytt kapitel 6 kap., av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

9 §²

Det ankommer på rättens ordförande att upprätthålla ordningen vid rättens sammanträden och att meddela de föreskrifter som behövs. Han får utvisa den som stör förhandlingen eller på annat sätt uppträder otillbörligt. Han får också begränsa antalet åhörare i rättssalen för att undvika trängsel. Rätten får förbjuda att annan tar upp förhör på fonetisk väg, om det kan antas att upptagningen så besvårar den som hörs att det blir till men för utredningen. *Fotografi får inte tas i rättssalen.*

Det ankommer på rättens ordförande att upprätthålla ordningen vid rättens sammanträden och att meddela de föreskrifter som behövs. Han får utvisa den som stör förhandlingen eller på annat sätt uppträder otillbörligt. Han får också begränsa antalet åhörare i rättssalen för att undvika trängsel. Rätten får förbjuda att annan tar upp förhör på fonetisk väg, om det kan antas att upptagningen så besvårar den som hörs att det blir till men för utredningen. *Fotografering eller annan bildupptagning*

¹ Senaste lydelse av

1 kap. 9 § 1987:747

6 kap. 1 § 1982:1123

6 kap. 2 § 1975:1288

6 kap. 3 § 1969:244

6 kap. 6 § 1987:747

6 kap. 9 § 1987:747

6 kap. 10 § 1974:573

6 kap. 11 § 1996:247

6 kap. 12 § 1996:247

6 kap. 13 § 1996:247

33 kap. 5 § 1996:1624

42 kap. 10 § 1987:747

47 kap. 10 § 1987:747.

² Senaste lydelse 1981:1065.

får inte ske i rättssalen i andra fall än som avses i 11 kap. 4 a §, 20 kap. 14 a § första stycket, 21 kap. 1 a § och 35 kap. 15 §.

Om någon som har utvisats tränger sig in i rättssalen eller om någon i övrigt inte lyder en tillsägelse som har meddelats för att upprätthålla ordningen får rätten förordna att han omedelbart skall tas i häkte och kvarhållas där så länge sammanträdet varar, dock inte längre än tre dagar.

Om säkerhetskontroll vid domstolsförhandlingar finns särskilda föreskrifter.

6 kap. Om registrering av uppgifter och handlingar

1 § Vid domstolen skall det föras register över alla mål. Registret skall utvisa tiden då varje mål kommit in, de åtgärder som vidtagits med målet, tiden för målets avgörande och, om överklagande skett, dagen då anmälan eller överklagande kommit in och de åtgärder som vidtagits.

Handlingarna i målet skall föras samman till en akt.

2 § Av målregistret eller av akten skall framgå

1. vilka avgöranden som domstolen har träffat i målet, när de har träffats och vem eller vilka som bär ansvaret för dem samt
2. vem eller vilka som bär ansvaret för gjorda anteckningar.

Om flera ledamöter som deltar i en omröstning inte är eniga, skall även de skiljaktiga meningarna framgå av målregistret eller av akten.

3 § Vid ett sammanträde skall antecknas

1. tid och ställe för sammanträdet,
2. vilka som deltar i sammanträdet,
3. rättegångsfullmakter som ges muntligen inför domstolen,
4. när sammanträdet hålls inom stängda dörrar, anledningen till det,
5. yrkanden av parterna eller av andra samt en parts eller någon annans inställning till ett yrkande,
6. den utredning som läggs fram, samt
7. vad som iakttas vid en syn.

Vid ett sammanträde som hålls i förberedande syfte skall dessutom antecknas

1. parternas åberopanden av omständigheter som är av omedelbar betydelse för utgången i målet samt motpartens inställning till dessa åberopanden,
2. de bevis som parterna vill åberopa och vad de vill styrka med varje särskilt bevis, samt
3. det som i övrigt behövs till ledning för en huvudförhandling.

Anteckningarna skall göras i anslutning till sammanträdet.

Bestämmelserna i 4 kap. 13 § tillämpas för den som gör anteckningarna.

4 § Berättelser som avges i bevisningssyfte skall tas upp elektroniskt eller, i sådana delar som har betydelse för målet, skrivas ned för hand. Detta gäller dock inte en berättelse av den som är tilltalad i brottmål.

Om berättelsen skrivs ned, skall parterna och den som hörts omedelbart ges tillfälle att kontrollera det skrivna. Den som lämnat berättelsen skall i

det sammanhanget tillfrågas om han har något att invända mot innehållet. En invändning som inte föranleder någon ändring skall antecknas. Därefter får det nedskrivna inte ändras.

5 § Det som i detta kapitel sägs om mål gäller även ärenden som handläggs enligt denna balk.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 kap.

5 §³

Den som vid sammanträde inför rätten stör förhandlingen eller fotograferar i rättssalen eller bryter mot föreskrift eller förbud, som har meddelats med stöd av 5 kap. 9 §, döms till penningböter. Till samma straff döms den som muntligen inför rätten eller i rättegångsskrift uttalar sig otillbörligt.

Den som vid sammanträde inför rätten stör förhandlingen eller, *i strid mot 5 kap. 9 §*, fotograferar i rättssalen eller bryter mot föreskrift eller förbud, som har meddelats med stöd av 5 kap. 9 §, döms till penningböter. Till samma straff döms den som muntligen inför rätten eller i rättegångsskrift uttalar sig otillbörligt.

10 kap.

18 §

Är rätten av annan grund än i 17 § sägs obehörig att *upptaga* tvist, som där *väckes*, skall tvisten dock anses väckt vid rätt domstol, om ej svaranden i rätt tid gjort invändning om domstolens behörighet *eller uteblivit från första inställelsen eller, då förberedelsen är skriftlig, underlåtit att inkomma med svaromål. Har svaranden uteblivit eller underlåtit att inkomma med svaromål, skall kärandens uppgift om de omständigheter, som betinga domstolens behörighet, tagas för god, om svaranden erhållit del därav och anledning ej förekommer, att den är oriktig.*

Är rätten av annan grund än i 17 § sägs obehörig att *ta upp* tvist, som där *väcks*, skall tvisten dock anses väckt vid rätt domstol, om ej svaranden i rätt tid gjort invändning om domstolens behörighet.

11 kap.

4 a §

En part får infinna sig vid en förhandling inför rätten genom bild- och ljudöverföring

³ Senaste lydelse 1991:241.

1. om det är lämpligt med hänsyn till ändamålet med hans inställelse och övriga omständigheter, eller

2. om förhandlingen annars skulle medföra kostnader eller olägenheter som inte står i rimligt förhållande till betydelsen av att parten är närvarande på vanligt sätt.

Under samma förutsättningar som anges i första stycket får en part infinna sig genom telefon vid ett sammanträde för förberedelse och vid en huvudförhandling i förenklad form som hålls i omedelbart samband med förberedelse-sammanträdet.

Reglerna i denna balk om kallelser och förelägganden och om påföljder för utevaro gäller inte för en part som får infinna sig vid rätten genom bild- och ljudöverföring eller genom telefon.

12 kap.

9 §⁴

Skriftlig fullmakt skall företes i huvudskrift, när ombudet första gången vid rätten för talan i målet.

En skriftlig fullmakt skall ges in i original när ombudet första gången vid rätten för talan i målet.

Om inte rätten anser att det behövs, behöver dock fullmakten inte ges in av ett ombud som

1. är advokat eller biträdande jurist på en advokatbyrå, eller

2. har varit ombud för parten i ett mål som har handlagts hos kronofogdemyndigheten enligt lagen (1990: 746) om betalningsföreläggande och handräckning och därefter överlämnats till rätten.

Är, då fullmakt skall företes, sådan icke tillgänglig, skall rätten giva ombudet tid att förete den; vad nu sagts gälle ej i fråga om missnöjesanmälan. Finnes uppskov olägligt, må rätten fortsätta med handläggningen av målet, dock utan att däri meddela dom eller slutligt

⁴ Senaste lydelse 1989:656. Ändringen innebär bl.a. att sista stycket upphävs.

beslut. Utfärdas fullmakt, skall behörigheten anses innefatta vad ombudet tidigare åtgjort i rättegången.

Finner rätten ovisst, huruvida parts underskrift å fullmakt är riktig, må rätten medgiva anstånd för ovisshetens undanröjande.

Skriftlig fullmakt skall i huvudskrift eller styrkt avskrift bifogas akten.

15 §

I ombuds behörighet enligt 14 § må inskränkning ske, allenast såvitt angår ombudets rätt att väcka talan, att mottaga delgivning av stämning, att ingå förlikning, att söka verkställighet av rättens dom eller att uppbära parten tillerkänd ersättning för rättegångskostnad; har annan inskränkning skett, vare den utan verkan.

Har inskränkning, som är tillåten, icke skett i fullmakten, vare den ej gällande mot rätten och motparten, innan den bragts till deras kännedom muntligen inför rätten eller ock skriftligen.

Om en inskränkning inte har antecknats i en fullmakt, som har getts in till rätten, gäller inskränningen inte mot rätten eller motparten, innan de har upplysts om den muntligen inför rätten eller skriftligen.

15 kap.

3 §⁵

Om någon, i annat fall än som avses i 1 eller 2 §, visar sannolika skäl för att han mot någon annan har ett anspråk, som är eller kan antas bli föremål för rättegång eller prövning i annan liknande ordning, och det skäligen kan befaras att motparten genom att utöva viss verksamhet eller företa eller underlåta viss handling eller på annat sätt hindrar eller försvårar utövningen av sökandens rätt eller väsentligt förringar dess värde, får domstol förordna om lämplig åtgärd för att säkerställa sökandens rätt.

Om någon visar sannolika skäl för att han mot någon annan har ett anspråk, som är eller kan antas bli föremål för rättegång eller prövning i annan liknande ordning, och det skäligen kan befaras att motparten genom att utöva viss verksamhet eller företa eller underlåta viss handling eller på annat sätt hindrar eller försvårar utövningen av sökandens rätt eller väsentligt förringar dess värde, får domstol förordna om lämplig åtgärd för att säkerställa sökandens rätt.

En åtgärd enligt första stycket får innebära förbud vid vite att utöva viss verksamhet eller företa viss handling eller annat föreläggande vid vite att beakta sökandens anspråk eller förordnande av syssloman eller meddelande av en föreskrift som är ägnad att på annat sätt förebygga intrång i sökandens rätt.

⁵ Senaste lydelse 1981:828.

18 kap.
8 a §⁶

I mål där 1 kap. 3 d § första stycket tillämpas gäller följande i stället för bestämmelserna i 8 §.

Ersättning för rättegångskostnad får inte avse annat än kostnad för

1. rättslig rådgivning under en timme vid ett tillfälle för varje instans och med belopp som motsvarar högst den ersättning som betalas för rådgivning enligt rättshjälpslagen (1996:1619) under en timme,
2. ansökningsavgift,
3. resa och uppehälle för part eller ställföreträdare i samband med sammanträde eller, om personlig inställelse inte föreskrivits, resa och uppehälle för ombud,
4. vittnesbevisning,
5. översättning av handling.

I de fall 3 § eller 6 § tillämpas får ersättning för rättegångskostnad avse kostnad för arvode till ombud eller biträde utöver vad som gäller enligt andra stycket 1.

Ersättning utgår endast i den mån kostnaden varit skäligen påkallad för tillvaratagande av partens rätt.

Ersättning som anges i andra stycket 3 utgår enligt bestämmelser som regeringen meddelar.

Har målet till en början handlagts i annan ordning än som gäller för mål som avses i denna paragraf, utgår ersättning för kostnad som avser den tidigare handläggningen enligt de kostnadsregler som gäller för denna.

Har ett mål om betalningsföreläggande eller handräckning överlämnats till tingsrätt får, om målet därefter avgörs genom tredskodom mot svaranden, ersättning även avse skälig kostnad för en rättegångsskrift eller för inställelse vid ett sammanträde inför rätten. Sådan ytterligare ersättning utgår, om inte särskilda skäl föranleder annan bedömning, enligt bestämmelser som regeringen meddelar.

Om ett mål avgörs genom tredskodom, får ersättning även avse skälig kostnad för en rättegångsskrift eller för inställelse vid ett sammanträde inför rätten. Sådan ytterligare ersättning utgår, om inte särskilda skäl föranleder annan bedömning, med belopp som motsvarar högst hälften av den ersättning som betalas för rådgivning enligt rättshjälpslagen (1996:1619) under en timme.

14 §⁷

En part, som vill ha ersättning för rättegångskostnad, skall framställa sitt yrkande innan handläggningen avslutas. Han skall därvid uppge vari kostnaden består. Om han inte har framställt sitt yrkande inom den angivna tiden, får han inte därefter föra talan om kostnad som har uppkommit vid samma rätt. En part får dock, även om han inte har

⁶ Lydelse enligt SFS 1996:1624.

⁷ Senaste lydelse 1987:747.

framställt något yrkande, erhålla ränta som avses i 8 § andra stycket samt ersättning för ett exemplar av rättsens dom eller slutliga beslut.

Rätten skall självmant pröva frågor om tillämpningen av bestämmelserna i 1–10 samt 12 och 13 §§, om inte sådan prövning är obehövlig på grund av särskilda omständigheter. Beslut i sådan kostnadsfråga som avses i detta kapitel meddelas när rätten avgör målet. *Ingår i ersättning för rättegångskostnad arvode till ombud eller biträde, skall arvodets belopp anges.*

Rätten skall självmant pröva frågor om tillämpningen av bestämmelserna i 1–10 samt 12 och 13 §§, om inte sådan prövning är obehövlig på grund av särskilda omständigheter. Beslut i sådan kostnadsfråga som avses i detta kapitel meddelas när rätten avgör målet.

19 kap.

12 §⁸

Vad som sägs i detta kapitel skall tillämpas även i fråga om domstolarnas befattning med förundersökning och användande av tvångsmedel.

Vad som sägs i detta kapitel skall tillämpas även i fråga om domstolarnas befattning med förundersökning och användande av tvångsmedel. *Om särskilda skäl föreligger, får sådana frågor tas upp även av rätten i en annan ort än som följer av reglerna i detta kapitel.*

Om särskilda skäl föreligger, får en fråga om häktning tas upp även av rätten i en annan ort än som följer av reglerna i detta kapitel.

20 kap.

9 §

Sedan dom fallit, må ej allmänt åtal nedläggas.

Nedlägges allmänt åtal på den grund, att tillräckliga skäl, att den misstänkte är skyldig till brottet, ej föreligger, må målsäganden övertaga åtalet; han skall dock hos rätten göra anmälan därom inom den tid, högst en månad, som av rätten bestämmes, sedan han erhåll vetskap om nedläggandet. Övertager ej målsäganden åtalet,

Allmänt åtal får inte läggas ned efter det att dom meddelats

Läggs allmänt åtal ned därför att tillräckliga skäl inte längre föreligger för antagande att den tilltalade är skyldig till brottet, skall frikännande dom meddelas, om den tilltalade yrkar det.

⁸ Senaste lydelse 1987:1211. Ändringen innebär bl.a. att andra stycket upphävs.

äge han icke därefter väcka åtal för brottet; om den tilltalade yrkar det, skall frikännande dom meddelas.

14 §⁹

Är målsäganden omyndig och rör brottet egendom, varöver han ej råder, eller rättshandling, som han ej själv äger ingå, får hans ställföreträdare angiva brottet eller tala därå. Samma rätt har en förvaltare enligt föräldrabalken för en målsägandes räkning när brottet rör egendom eller rättshandling som omfattas av förvaltarens uppdrag. Rör brottet den omyndiges person, får den som har vårdnaden om honom angiva brottet eller tala därå. *Vad i 11 kap. 2–5 §§ är stadgat om part och ställföreträdare i tvistemål tillämpas beträffande målsägande, även om han ej för talan.*

Om rättegångsombud för målsägande gäller vad i 12 kap. är stadgat.

Är målsäganden omyndig och rör brottet egendom, varöver han ej råder, eller rättshandling, som han ej själv äger ingå, får hans ställföreträdare angiva brottet eller tala därå. Samma rätt har en förvaltare enligt föräldrabalken för en målsägandes räkning när brottet rör egendom eller rättshandling som omfattas av förvaltarens uppdrag. Rör brottet den omyndiges person, får den som har vårdnaden om honom angiva brottet eller tala därå.

14 a §

Åklagaren får infinna sig vid rättens förhandlingar genom bild- och ljudöverföring.

Vad i 11 kap. 2–5 §§ är stadgat om part och ställföreträdare i tvistemål tillämpas beträffande målsägande, även om han ej för talan.

Om rättegångsombud för målsägande gäller vad i 12 kap. är stadgat.

21 kap.

1 a §

Den misstänkte får infinna sig vid en förhandling inför rätten genom bild- och ljudöverföring

⁹ Senaste lydelse 1988:1260. Ändringen innebär bl.a. att andra stycket upphävs.

1. om det är lämpligt med hänsyn till ändamålet med hans inställelse och övriga omständigheter, eller

2. om förhandlingen annars skulle medföra kostnader eller olägenheter som inte står i rimligt förhållande till betydelsen av att han är närvarande på vanligt sätt.

Första stycket gäller inte

1. häktningsförhandlingar i tingsrätt

2. huvudförhandlingar i tingsrätt i mål där det finns anledning att döma till annan påföljd än böter.

Under samma förutsättningar som anges i första stycket får den misstänkte infinna sig genom telefon vid ett sammanträde för förberedelse och ett sammanträde enligt 52 kap. Reglerna i denna balk om kallelser och förelägganden och om påföljder för utevaro gäller inte för en misstänkt som får infinna sig vid rätten genom bild- och ljudöverföring eller genom telefon.

35 kap.

13 §¹⁰

Vid huvudförhandlingen skall de bevis som upptagits utom huvudförhandlingen tas upp på nytt, om rätten finner detta vara av betydelse i målet och det inte föreligger hinder mot att ta upp beviset.

Har tingsrätten i ett mål som fullföljts till hovrätten tagit upp muntlig bevisning eller hållit syn på stället, behöver beviset tas upp på nytt endast om hovrätten finner detta vara av betydelse för utredningen. I högsta domstolen får de bevis som tagits upp av lägre rätt tas upp på nytt endast om det föreligger synnerliga skäl.

Om ett bevis inte tas upp på nytt, skall det förebringas genom *protokoll* eller på annat lämpligt sätt.

Om ett bevis inte tas upp på nytt, skall det förebringas genom *uppspelning av en elektronisk upptagning* eller på annat lämpligt sätt.

¹⁰ Senaste lydelse 1989:656.

15 §

Bevisning får tas upp genom bild- och ljudöverföring eller genom telefon

1. *om det är lämpligt med hänsyn till bevisningens art och övriga omständigheter, eller*

2. *om bevisupptagning enligt vanliga regler skulle medföra kostnader eller olägenheter som inte står i rimligt förhållande till betydelsen av att bevisningen tas upp på sådant sätt.*

Vid bevisupptagning genom bild- och ljudöverföring eller genom telefon gäller inte reglerna i denna balk om kallelser och förelägganden och om påföljder för utevaror.

36 kap.

24 §¹¹

Vittne äger rätt till ersättning enligt vad som sägs nedan.

Ersättning till vittne, som åberopats av enskild part, skall utgivas av parten. Har rätten självant kallat vittne och är saken sådan, att förlikning därom är tillåten, eller är fråga om ansvar för brott, som ej hör under allmänt åtal, skall ersättningen utgivas av parterna en för båda och båda för en. I annat fall skall ersättningen utgå av allmänna medel.

Ersättning, som skall utgivas av part, skall innefatta gottgörelse för nödiga kostnader till resa och uppehälle samt för tidspillan efter vad rätten prövar skäligt. Ersättning, som skall utgå av allmänna medel, fastställs *av rätten* enligt bestämmelser som regeringen meddelar.

Ersättning, som skall utgivas av part, skall innefatta gottgörelse för nödiga kostnader till resa och uppehälle samt för tidspillan efter vad rätten prövar skäligt. Ersättning, som skall utgå av allmänna medel, fastställs *genom rättens försorg* enligt bestämmelser som regeringen meddelar.

42 kap.

11 §¹²

I mål där förlikning om saken är tillåten får käranden, om han underlåter att medverka i rättegången, föreläggas att senast viss dag uppge om han vidhåller sin

¹¹ Senaste lydelse 1974:573.

¹² Senaste lydelse 1991:847.

*talans vid påföljd att målet annars
kan komma att avskrivas.*

I mål där förlikning om saken är tillåten får svaranden föreläggas att skriftligen avge svaromål enligt 7 § vid påföljd att tredsdom annars kan komma att meddelas mot honom. I föreläggandet skall anges vad svaranden enligt 44 kap. 7 a eller 7 b § skall iakta för att tredsdom inte skall kunna meddelas mot honom.

18 §¹³

Ett mål avgörs efter huvudförhandling. Utan sådan förhandling får rätten dock

1. avgöra ett mål på annat sätt än genom dom,

*2. meddela dom om kärandens
framställning inte innefattar laga
skäl för käromålet eller om det
annars är uppenbart att detta är
ogrundat,*

2. meddela tredsdom,

3. meddela tredsdom,

3. meddela dom i anledning av talan som medgivits eller eftergivits,

4. meddela dom i anledning av talan som medgivits eller eftergivits,

4. stadfästa förlikning och

5. stadfästa förlikning och

5. även i annat fall meddela dom, om huvudförhandling inte behövs med hänsyn till utredningen i målet och inte heller begärs av någon av parterna.

6. även i annat fall meddela dom, om huvudförhandling inte behövs med hänsyn till utredningen i målet och inte heller begärs av någon av parterna.

Innan ett mål avgörs med stöd av första stycket 5, skall parterna, om de inte kan anses redan ha slutfört sin talan, beredas tillfälle till detta.

Innan ett mål avgörs med stöd av första stycket 2 *eller* 6, skall parterna, om de inte kan anses redan ha slutfört sin talan, beredas tillfälle till detta.

Innan ett mål avgörs genom tredsdom enligt 44 kap. 7 a eller 7 b §, gäller vad som sägs i andra stycket i fråga om käranden.

20 §¹⁴

Så snart förberedelsen avslutats skall rätten, om målet inte avgjorts enligt 18 §, bestämma tid för huvudförhandling, om möjligt efter samråd med parterna. Huvudförhandling för handläggning av rättegångsfråga eller del av saken, som kan avgöras särskilt, får hållas även om förberedelsen av målet i övrigt inte har avslutats.

Rätten skall så snart som möjligt bestämma tid för huvudförhandling. Huvudförhandling för handläggning av rättegångsfråga eller del av saken, som kan avgöras särskilt, får hållas även om förberedelsen av målet i övrigt inte har avslutats.

¹³ Senaste lydelse 1991:847.

¹⁴ Senaste lydelse 1987:747. Ändringen innebär bl.a. att tredje stycket upphävs.

Huvudförhandlingen får med parternas samtycke hållas i förenklad form, om det är möjligt med hänsyn till reglerna i 43 kap. 2 §. Sådan huvudförhandling kan äga rum i omedelbart samband med förberedelsen eller, under förutsättning att samma domare sitter i rätten, inom femton dagar från den dag då den muntliga förberedelsen avslutades. Oavsett parternas samtycke får huvudförhandling i förenklad form hållas i omedelbart samband med förberedelsen, om saken är uppenbar.

Om muntlig förberedelse hålls per telefon, får även huvudförhandling i förenklad form hållas per telefon i omedelbart samband med förberedelsen.

Vid huvudförhandling i förenklad form skall vad som ägt rum under det sammanträde då den muntliga förberedelsen avslutades anses ha ägt rum även vid huvudförhandlingen utan att det behöver upprepas vid denna.

43 kap.

3 §¹⁵

Föreligger det sådant hinder mot huvudförhandling som avses i 2 §, får förhandlingen ändå påbörjas, om det kan antas att *den enligt 11 § andra stycket kan fortsätta senare utan att ny huvudförhandling behöver hållas* och en uppdelning av förhandlingen inte är olämplig med hänsyn till målets beskaffenhet.

Föreligger det sådant hinder mot huvudförhandling som avses i 2 §, får förhandlingen ändå påbörjas, om det kan antas att *hindret kommer att undanröjas utan att ny huvudförhandling behöver hållas enligt 11 § tredje stycket* och en uppdelning av förhandlingen inte är olämplig med hänsyn till målets beskaffenhet.

Inställs huvudförhandlingen, får rätten ändå ta upp muntlig bevisning, om det är tillåtet enligt reglerna om förhör utom huvudförhandling och den som skall höras finns tillgänglig.

Om det är av synnerlig vikt för utredningen, får även annan handläggning äga rum i anslutning till bevisupptagning enligt andra stycket.

Om bevisning upptas med stöd av andra eller tredje stycket, gäller i tillämpliga delar vad som föreskrivs om bevis som upptas utom huvudförhandlingen.

8 §¹⁶

Sedan parterna utvecklat sin talan, skall bevisningen förebringas.

Skall en part höras i bevissyfte, bör förhöret äga rum innan vittnesbevisning tas upp rörande den omständighet förhöret gäller.

Rätten får förordna att skriftliga bevis skall anses upptagna vid huvudförhandlingen utan att de läses upp vid denna. Detta får ske endast

¹⁵ Senaste lydelse 1987:747.

¹⁶ Senaste lydelse 1987:747. Ändringen innebär att fjärde stycket upphävs.

om parterna medger det, rättens ledamöter tagit del av bevisen och det inte är olämpligt med hänsyn till omständigheterna.

Bevisning får vid huvudförhandling tas upp per telefon, om det är lämpligt med hänsyn till bevisningens art och övriga omständigheter eller om bevisupptagning enligt vanliga regler skulle medföra kostnader eller olägenheter som inte står i rimligt förhållande till betydelsen av att bevisningen tas upp på sådant sätt. Vid bevisupptagning per telefon gäller inte reglerna i denna balk om kallelser och förelägganden och om påföljder för utevaro.

11 §¹⁷

Huvudförhandlingen skall, utan annat avbrott än som kan föranledas av bestämmelserna i 1 kap. 9 §, om möjligt fortgå i ett sammanhang till dess målet är färdigt för avgörande. En påbörjad huvudförhandling får uppskjutas endast om förhandlingen ägt rum enligt 3 § första stycket, om det efter handläggningens början har kommit fram något nytt viktigt skäl eller bevis eller om rätten annars finner att det är nödvändigt. En uppskjuten huvudförhandling skall återupptas så snart som möjligt.

Har en huvudförhandling uppskjutits en eller flera gånger, får fortsatt huvudförhandling hållas, om den sammanlagda uppskovstiden uppgår till högst femton dagar. I annat fall skall ny huvudförhandling hållas, om det inte med hänsyn till målets beskaffenhet föreligger synnerliga skäl att hålla fortsatt huvudförhandling och syftet med en sammanhållen huvudförhandling inte eftersätts i väsentlig mån.

Huvudförhandlingen skall genomföras utan onödiga uppehåll och så långt som möjligt i ett sammanhang.

Om huvudförhandlingen inte kräver mer än tre dagar, skall den genomföras inom loppet av en vecka. I andra fall skall förhandlingen pågå minst tre dagar per vecka. Om det finns särskilda skäl, får dock uppehåll göras i större omfattning än vad som nu har sagts.

Ny huvudförhandling skall hållas, om uppehåll i förhandlingen gjorts i sådan omfattning att syftet med en sammanhållen huvudförhandling väsentligen gått förlorat.

¹⁷ Senaste lydelse 1987:747.

Uppskjuts en huvudförhandling som hålls i förenklad form, skall alltid ny huvudförhandling hållas utan tillämpning av 42 kap. 20 § andra stycket.

Till en uppskjuten huvudförhandling skall parterna kallas omedelbart eller genom särskild kallelse. I fråga om föreläggande för parterna gäller vad som sägs i 42 kap. 12 §. Utsätts ett mål till fortsatt huvudförhandling, får i stället för föreläggande enligt 12 § första stycket en part föreläggas att inställa sig vid påföljd att annars tredskodom kan komma att meddelas mot honom eller målet avgöras utan hinder av hans utevaro.

Om rätten beslutar om uppehåll i förhandlingen, skall parterna kallas till den senare förhandlingen omedelbart eller genom särskild kallelse. I fråga om föreläggande för parterna gäller vad som sägs i 42 kap. 12 §. Utsätts ett mål till fortsatt huvudförhandling, får i stället för föreläggande enligt 12 § första stycket en part föreläggas att inställa sig vid påföljd att annars tredskodom kan komma att meddelas mot honom eller målet avgöras utan hinder av hans utevaro.

13 §¹⁸

Vid fortsatt huvudförhandling skall handläggningen fortsätta där den slutade vid den tidigare förhandlingen.

Vid ny huvudförhandling skall målet företas till fullständig handläggning. Bevis, som upptagits vid tidigare handläggning, skall tas upp på nytt, om rätten finner detta vara av betydelse i målet och det inte föreligger hinder mot att ta upp beviset. Om ett bevis inte tas upp på nytt, skall det förebringas genom *protokoll* eller på annat lämpligt sätt.

Vid ny huvudförhandling skall målet företas till fullständig handläggning. Bevis, som upptagits vid tidigare handläggning, skall tas upp på nytt, om rätten finner detta vara av betydelse i målet och det inte föreligger hinder mot att ta upp beviset. Om ett bevis inte tas upp på nytt, skall det förebringas genom *uppspelning av en elektronisk upptagning* eller på annat lämpligt sätt.

44 kap.

9 §

Part, mot vilken tredskodom givits, äge hos den rätt, där talan väckts, söka återvinning inom en månad från den dag, då domen *delgavs honom*. Sökes ej återvinning, skall domen stå fast i vad

Part, mot vilken tredskodom givits, äge hos den rätt, där talan väckts, söka återvinning inom en månad från den dag då domen *meddelades*. Sökes ej återvinning, skall domen stå fast i vad den gått

¹⁸ Senaste lydelse 1987:747.

den gått honom emot.

honom emot.

Prop. 1999/2000:26

Bilaga 1

Ansökan om återvinning skall göras skriftligen. Har tredskodom givits under förberedelsen, bör skriften innehålla allt vad från sökandens sida erfordras för förberedelsens fullföljande.

11 §

Om käranden underlåter att följa ett föreläggande enligt 42 kap. 11 § första stycket att uppge om han vidhåller sin talan, får målet avskrivas, om inte svaranden motsätter sig det.

45 kap.

13 §¹⁹

Om särskilda skäl föreligger, får rätten hålla sammanträde för förberedelse med parter och andra som berörs. I fråga om kallelse av parter skall 15 § tillämpas.

Uteblir någon som kallats till sammanträdet, får detta ändå hållas, om det främjar förberedelsens syfte. Om den som uteblivit förelagts vite, får rätten besluta att nytt vite skall föreläggas eller att han skall hämtas till rätten.

Vad som sägs om sammanträde per telefon i 42 kap. 10 § skall gälla även vid sammanträde enligt denna paragraf.

46 kap.

3 §²⁰

Föreligger det sådant hinder mot huvudförhandling som avses i 2 § första stycket 4–6, får förhandlingen ändå påbörjas, om det kan antas att *den enligt 11 § andra stycket kan fortsätta senare utan att ny huvudförhandling behöver hållas* och en uppdelning av förhandlingen inte är olämplig med hänsyn till målets beskaffenhet.

Föreligger det sådant hinder mot huvudförhandling som avses i 2 § första stycket 4–6, får förhandlingen ändå påbörjas, om det kan antas att *hindret kommer att undanröjas utan att ny huvudförhandling behöver hållas enligt 11 § tredje stycket* och en uppdelning av förhandlingen inte är olämplig med hänsyn till målets beskaffenhet.

Inställs huvudförhandlingen, får rätten ändå ta upp muntlig bevisning, om det är tillåtet enligt reglerna om förhör utom huvudförhandling och den som skall höras finns tillgänglig.

¹⁹ Senaste lydelse 1987:747. Ändringen innebär att tredje stycket upphävs.

²⁰ Senaste lydelse 1987:747.

Om det är av synnerlig vikt för utredningen, får även annan handläggning äga rum i anslutning till bevisupptagning enligt andra stycket.

Om bevisning upptas med stöd av andra eller tredje stycket, gäller i tillämpliga delar vad som föreskrivs om bevis som upptas utom huvudförhandlingen.

7 §²¹

Rätten får förordna att skriftliga bevis skall anses upptagna vid huvudförhandlingen utan att de läses upp vid denna. Detta får ske endast om parterna medger det, rättens ledamöter tagit del av bevisen och det inte är olämpligt med hänsyn till omständigheterna.

Bevisning får vid huvudförhandling tas upp per telefon, om det är lämpligt med hänsyn till bevisningens art och övriga omständigheter eller om bevisupptagning enligt vanliga regler skulle medföra kostnader eller olägenheter som inte står i rimligt förhållande till betydelsen av att bevisningen tas upp på sådant sätt. Vid bevisupptagning per telefon gäller inte reglerna i denna balk om kallelser och förelägganden och om påföljder för utevaro.

11 §²²

Huvudförhandlingen skall, utan annat avbrott än som kan föranledas av bestämmelserna i 1 kap. 9 §, om möjligt fortgå i ett sammanhang till dess målet är färdigt för avgörande. En påbörjad huvudförhandling får uppskjutas endast om förhandlingen ägt rum enligt 3 § första stycket, om det efter handläggningens början har kommit fram något nytt viktigt skäl eller bevis eller om rätten annars finner att det är nödvändigt. En uppskjuten huvudförhandling skall återupptas så snart som möjligt. Är den tilltalade häktad, skall förhandlingen återupptas inom en vecka

Huvudförhandlingen skall genomföras utan onödiga uppehåll och så långt som möjligt i ett sammanhang.

Om huvudförhandlingen inte kräver mer än tre dagar, skall den genomföras inom loppet av en vecka. I andra fall skall förhandlingen pågå minst tre dagar per vecka. Om det finns särskilda skäl, får dock uppehåll göras i större omfattning än vad som nu har sagts.

Ny huvudförhandling skall hållas, om uppehåll i förhandlingen gjorts i sådan omfattning att syftet med en sammanhållen huvudförhandling väsentligen gått

²¹ Senaste lydelse 1987:747. Ändringen innebär att andra stycket upphävs.

²² Senaste lydelse 1993:348.

från dagen för föregående förhandlings avslutande eller, då han häktats därefter, från dagen för hans häktande, om inte på grund av särskilda omständigheter ett längre uppskov är nödvändigt.

Har en huvudförhandling uppskjutits en eller flera gånger, får fortsatt huvudförhandling hållas, om den sammanlagda uppskovstiden uppgår till högst femton dagar. I annat fall skall ny huvudförhandling hållas, om det inte med hänsyn till målets beskaffenhet föreligger synnerliga skäl att hålla fortsatt huvudförhandling och syftet med en sammanhållen huvudförhandling inte eftersätts i väsentlig mån.

Utan hinder av bestämmelserna i andra stycket får fortsatt huvudförhandling hållas i den mån uppskov har föranletts av en rättspsykiatrisk undersökning, om det inte är olämpligt med hänsyn till uppskovets längd och omständigheterna i målet.

Till en uppskjuten huvudförhandling skall parterna kallas omedelbart eller genom särskild kallelse. I fråga om föreläggande gäller vad som sägs i 45 kap. 15 §.

förlorat.

Om rätten beslutar om uppehåll i förhandlingen, skall parterna kallas till den senare förhandlingen omedelbart eller genom särskild kallelse. I fråga om föreläggande gäller vad som sägs i 45 kap. 15 §.

13 §²³

Vid fortsatt huvudförhandling skall handläggningen fortsätta där den slutade vid den tidigare förhandlingen.

Vid ny huvudförhandling skall målet företas till fullständig handläggning. Bevis, som upptagits vid tidigare handläggning, skall tas upp på nytt, om rätten finner detta vara av betydelse i målet och det inte föreligger hinder mot att ta upp beviset. Om ett bevis inte tas upp på nytt, skall det förebringas genom *protokoll* eller på annat lämpligt sätt.

Vid ny huvudförhandling skall målet företas till fullständig handläggning. Bevis, som upptagits vid tidigare handläggning, skall tas upp på nytt, om rätten finner detta vara av betydelse i målet och det inte föreligger hinder mot att ta upp beviset. Om ett bevis inte tas upp på nytt, skall det förebringas genom *uppspelning av en elektronisk upptagning* eller på annat

²³ Senaste lydelse 1987:747.

47 kap.

21 §

Under förberedelsen *må* beslut meddelas i fråga om måls avvisande.

Under förberedelsen *får* beslut meddelas i fråga om måls avvisande.

Rätten får också utan huvudförhandling meddela dom om målsägandens framställning inte innefattar laga skäl för åtalet eller om det annars är uppenbart att detta är ogrundat. Innan målet avgörs skall parterna, om de inte kan anses redan ha slutfört sin talan, beredas tillfälle till detta.

22 §²⁴

Så snart förberedelsen avslutats skall rätten bestämma tid för huvudförhandling, om möjligt efter samråd med parterna. Huvudförhandling för handläggning av rättegångsfråga eller del av saken, som kan avgöras särskilt, får hållas även om förberedelsen av målet i övrigt inte har avslutats.

Rätten skall så snart som möjligt bestämma tid för huvudförhandling. Huvudförhandling för handläggning av rättegångsfråga eller del av saken, som kan avgöras särskilt, får hållas även om förberedelsen av målet i övrigt inte har avslutats.

Är den tilltalade häktad, skall huvudförhandlingen hållas inom en vecka från dagen för förberedelsens avslutande eller, då han häktats därefter, från dagen för hans häktande.

Är den tilltalade ålagd reseförbud, skall huvudförhandling hållas inom en månad från dagen för förberedelsens avslutande. Har reseförbudet meddelats därefter, skall tiden räknas från dagen för delgivning av beslutet.

24 §

Om enskilt åtal skall i övrigt vad i 45 kap. 1 § tredje stycket samt 2, 3, 5, 6, 8, 12 och 17 §§ är stadgat äga motsvarande tillämpning.

Beträffande huvudförhandling i mål, vari enskilt åtal föres, äge bestämmelserna i 46 kap. motsvarande tillämpning; i dylikt mål gälle dock följande avvikelser:

1. Om kallelse till *uppskjuten* huvudförhandling och föreläggande för part *gälle* vad i 23 § i detta kapitel är stadgat.

1. Om kallelse till huvudförhandling *som återupptas efter uppehåll* och föreläggande för part *gäller* vad i 23 § i detta kapitel är stadgat.

²⁴ Senaste lydelse 1987:747.

2. Utebliva båda parterna från rättegångstillfälle för huvudförhandling, skall målet avskrivas. Om påföljd för målsägande, som uteblir eller underlåter att infinna sig personligen, så ock om måls återupptagande skola bestämmelserna i 14–16 och 18 §§ i detta kapitel äga motsvarande tillämpning. Utebliva båda parterna eller endera från särskilt sammanträde för behandling av rättegångsfråga, må frågan avgöras utan hinder därav.

3. Då mål utsättes till fortsatt eller ny huvudförhandling, äge rätten i stället för åtgärd, som avses i 46 kap. 12 §, förordna, att förberedelse skall äno äga rum, samt meddela erforderliga föreskrifter därom.

50 kap.

10 §²⁵

Hovrätten skall sända över svarsskrivelsen till klaganden.

Om det behövs, får hovrätten besluta om ytterligare skriftväxling under förberedelsen. Hovrätten får också meddela närmare bestämmelser om skriftväxlingen och därvid bestämma i vilket avseende parten skall yttra sig. En part får föreläggas att ge in mer än en skrivelse endast om det finns särskilda skäl.

Under förberedelsen får sammanträde hållas, om det behövs för en ändamålsenlig handläggning av målet.

Vad som sagts om sammanträde per telefon i 42 kap. 10 § skall gälla även vid sammanträde enligt denna paragraf.

17 §²⁶

I övrigt skall det som sägs i 1 kap. 9 § samt 43 kap. 1–6 §§, 8 § *andra–fjärde* styckena och 10–14 §§ tillämpas i fråga om huvudförhandling i hovrätten. Reglerna i 16 § i detta kapitel skall dock tillämpas i fråga om kallelser till *uppskjuten* huvudförhandling och föreläggande för parterna.

I övrigt skall det som sägs i 43 kap 1–6 §§, 8 § *andra och tredje* styckena och 10–14 §§ tillämpas i fråga om huvudförhandling i hovrätten. Reglerna i 16 § i detta kapitel skall dock tillämpas i fråga om kallelser till huvudförhandling *som återupptas efter uppehåll* och föreläggande för parterna.

51 kap.

10 §²⁷

Hovrätten skall sända över svarsskrivelsen till klaganden. Uppgift om målsägandes eller vittnens ålder, yrke och bostadsadress som saknar betydelse för åtalet skall inte framgå av de handlingar som sänds över till den tilltalade i mål om allmänt åtal.

Om det behövs, får hovrätten besluta om ytterligare skriftväxling under förberedelsen. Hovrätten får också meddela närmare bestämmelser om

²⁵ Senaste lydelse 1994:1034. Ändringen innebär att fjärde stycket upphävs.

²⁶ Senaste lydelse 1994:1034.

²⁷ Senaste lydelse 1994:1034. Ändringen innebär att fjärde stycket upphävs.

skriftväxlingen och därvid bestämma i vilket avseende parten skall yttra sig. En part får föreläggas att ge in mer än en skrivelse endast om det finns särskilda skäl.

Under förberedelsen får sammanträde hållas, om det behövs för en ändamålsenlig handläggning av målet. Hovrätten får besluta att den som är anhållen eller häktad skall inställas till sammanträdet.

Vad som sagts om sammanträde per telefon i 45 kap. 13 § och 47 kap. 10 § skall gälla även vid sammanträde enligt denna paragraf.

17 §²⁸

I övrigt skall det som sägs i 1 kap. 9 § samt 46 kap. 1–5 §§, 6 § andra stycket, 7–9, 11, 13, 16 och 17 §§ tillämpas i fråga om huvudförhandling i hovrätten. Reglerna i 16 § skall dock tillämpas i fråga om kallelser till uppskjuten huvudförhandling och föreläggande för parterna.

I övrigt skall det som sägs i 46 kap. 1–5 §§, 6 § andra stycket, 7–9, 11, 13, 16 och 17 §§ tillämpas i fråga om huvudförhandling i hovrätten. Reglerna i 16 § i detta kapitel skall dock tillämpas i fråga om kallelser till huvudförhandling som återupptas efter uppehåll och föreläggande för parterna.

När ett mål sätts ut till fortsatt eller ny huvudförhandling, får hovrätten besluta om lämpliga åtgärder för att målet skall kunna slutföras vid den förhandlingen.

I fråga om sådana åtgärder gäller 10–12 §§ i detta kapitel.

52 kap.

11 §²⁹

Om det är nödvändigt för utredningen i målet att en part eller någon annan hörs muntligen, får hovrätten besluta om detta på lämpligt sätt. Hovrätten skall besluta att den som är anhållen eller häktad skall inställas till förhöret.

Det som sägs i 43 kap. 8 § fjärde stycket gäller även vid ett förhör enligt första stycket.

Om hovrätten beslutat häkta någon som inte är personligen närvarande vid rätten, skall 24 kap. 17 § tredje och fjärde styckena tillämpas.

53 kap.

2 §³⁰

I brottmål som skall tas upp omedelbart av en hovrätt, tillämpas bestämmelserna om rättegången vid tingsrätt i 45–47 kap. med följande avvikelser:

1. Hovrätten får inte uppdra åt åklagaren att utfärda stämning.

²⁸ Senaste lydelse 1994:1034.

²⁹ Senaste lydelse 1994:1034. Ändringen innebär att andra stycket upphävs.

³⁰ Senaste lydelse 1994:1034.

2. Hovrätten skall i stämningen förelägga den tilltalade att svara skriftligen inom en viss tid. Hovrätten skall sända över svarsskrivelsen till åklagaren. Om det behövs får hovrätten besluta om ytterligare skriftväxling. Hovrätten får också meddela närmare bestämmelser om skriftväxlingen och därvid bestämma i vilket avseende parten skall yttra sig.

3. I stället för den tid om en vecka som gäller enligt 45 kap. 14 §, 46 kap. 11 § och 47 kap. 22 § för hållande av huvudförhandling i vissa fall skall en tid om två veckor gälla.

3. I stället för den tid om en vecka som gäller enligt 45 kap. 14 § och 47 kap. 22 § för hållande av huvudförhandling i vissa fall skall en tid om två veckor gälla.

4. Om det inte finns anledning att döma till någon annan påföljd än böter, får hovrätten avgöra målet utan huvudförhandling. I sådant fall tillämpas 51 kap. 14 §.

55 kap.

15 §³¹

Vid rättegången i Högsta domstolen skall i övrigt följande bestämmelser tillämpas:

1. i tvistemål, 50 kap. 10 § *tredje och fjärde styckena*, 12 §, 14–22 §§, 24 § och 25 § första och andra styckena och

1. i tvistemål, 50 kap. 10 § *tredje stycket*, 12 §, 14–22 §§, 24 § och 25 § första och andra styckena och

2. i brottmål, 51 kap. 8 § *fjärde stycket*, 10 § *tredje och fjärde styckena*, 12 §, 14–22 §§, samt 23 a, 24, 25 och 30 §§.

2. i brottmål, 51 kap. 8 § *fjärde stycket*, 10 § *tredje stycket* 12 §, 14–22 §§, samt 23 a, 24, 25 och 30 §§.

Det som sägs i 50 kap. 26–29 §§ rörande tvistemål samt i 51 kap. 26–29 §§ rörande brottmål om undanröjande av tingsrätts dom och om återförvisning gäller för Högsta domstolen i fråga om lägre rätts dom.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1998.

Bestämmelserna i 18 kap. 8 a § i dess äldre lydelse gäller dock fortfarande i mål som handläggs enligt 1 kap. 3 d § om ansökan om stämning har kommit in till rätten före ikraftträdandet eller, när talan väckts genom ansökan om betalningsföreläggande eller handräckning eller som enskilt anspråk i brottmål, rätten före ikraftträdandet beslutat att tvisten skall handläggas som tvistemål.

³¹ Senaste lydelse 1994:1034.

2 Förslag till lag om ändring i äktenskapsbalken

Prop. 1999/2000:26
Bilaga 1

Härigenom föreskrivs i fråga om äktenskapsbalken
dels att 14 kap. 12 § skall upphöra att gälla,
dels att 14 kap. 9, 11 och 16 §§ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

14 kap.

9 §

Beslut enligt 7 § får meddelas utan huvudförhandling. Innan beslutet meddelas skall den andra maken få tillfälle att yttra sig över yrkandet. Har domstolen kallat makarna till förhandling och uteblir den make som har framställt yrkandet, skall detta anses återkallat till den del det inte har medgetts av den andra maken. Att den andra maken uteblir från förhandlingen hindrar inte att yrkandet prövas.

Innan rätten meddelar ett beslut enligt 7 §, skall den andra maken få tillfälle att yttra sig över yrkandet.

11 §

Om en make återkallar talan om äktenskapsskillnad sedan gemensam ansökan om äktenskapsskillnad har getts in till domstolen eller sedan den makens yrkande om äktenskapsskillnad har delgetts den andra maken, skall målet trots detta prövas om denne yrkar det. Den sistnämnda maken skall underrättas om detta när återkallelsen delges den maken.

Om en make återkallar ett yrkande om äktenskapsskillnad sedan gemensam ansökan om äktenskapsskillnad har getts in till domstolen eller sedan den makens yrkande om äktenskapsskillnad har delgetts den andra maken, skall yrkandet trots detta prövas om denne yrkar det. Den sistnämnda maken skall underrättas om detta när återkallelsen skickas till den maken.

Om en make som har yrkat äktenskapsskillnad uteblir från en förhandling i denna fråga, skall målet trots detta prövas om den andra maken yrkar det vid förhandlingen. En make som har yrkat äktenskapsskillnad skall underrättas om detta när den maken kallas till förhandlingen.

Om käranden uteblir från en förhandling i ett mål om äktenskapsskillnad, skall hans yrkande om äktenskapsskillnad trots detta prövas om svaranden yrkar det. Rätten skall underrätta käranden om detta i kallelsen till förhandlingen.

16 §

I fall som avses i 6 kap. 6 § andra stycket får domstolen på yrkande av en av makarna besluta i frågan om nyttjanderätt för tiden till dess att frågan har avgjorts genom dom som har vunnit laga kraft. *Beslut meddelas på det sätt som anges i 9 §.* Beslutet får verkställas på samma sätt som en dom som har vunnit laga kraft men får när som helst ändras av domstolen.

I fall som avses i 6 kap. 6 § andra stycket får domstolen på yrkande av en av makarna besluta i frågan om nyttjanderätt för tiden till dess att frågan har avgjorts genom dom som har vunnit laga kraft. *Innan rätten meddelar beslut, skall den andra maken få tillfälle att yttra sig över yrkandet.* Beslutet får verkställas på samma sätt som en dom som har vunnit laga kraft men får när som helst ändras av domstolen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1998.

3 Förslag till lag om ändring i föräldrabalken

Prop. 1999/2000:26
Bilaga 1

Härigenom föreskrivs att 6 kap. 17 och 20 §§ samt 7 kap. 15 § föräldrabalken skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 kap.

17 §¹

Frågor om vårdnad eller umgänge tas upp av rätten i den ort där barnet har sitt hemvist. Sådana frågor kan tas upp även i samband med äktenskapsmål. Om det inte finns någon behörig domstol, tas frågorna upp av Stockholms tingsrätt.

Frågor om vårdnad som avses i 4–8 och 10 §§ samt 10 b § andra stycket samt frågor om umgänge som avses i 15 § handläggs i den ordning som är föreskriven för tvistemål. Står barnet under vårdnad av båda föräldrarna eller en av dem och är föräldrarna överens i saken, får de väcka talan genom gemensam ansökan.

Övriga frågor om vårdnad handläggs i den ordning som gäller för domstolsärenden.

I mål om vårdnad kan underhållsbidrag för barnet yrkas utan stämning.

Dom i mål om vårdnad eller umgänge får meddelas utan huvudförhandling, om parterna är överens i saken.

20 §²

I mål eller ärenden om vårdnad eller umgänge får rätten, för tiden till dess att frågan har avgjorts genom en dom eller ett beslut som har vunnit laga kraft, besluta om vårdnad eller umgänge. Står barnet under vårdnad av båda föräldrarna får rätten i stället besluta vem barnet skall bo tillsammans med. Rätten skall besluta efter vad som är bäst för barnet.

Beslut enligt första stycket får meddelas utan huvudförhandling. Innan beslutet meddelas skall motparten få tillfälle att yttra sig i frågan. Rätten kan inhämta upplysningar från socialnämnden i frågan. Har rätten meddelat ett beslut, skall den ompröva det när målet eller ärendet avgörs.

Innan beslut enligt första stycket meddelas skall motparten få tillfälle att yttra sig i frågan. Rätten kan inhämta upplysningar från socialnämnden i frågan. Har rätten meddelat ett beslut, skall den ompröva det när målet eller ärendet avgörs.

Ett beslut enligt denna paragraf får verkställas på samma sätt som en dom som har vunnit laga kraft. Beslutet får dock när som helst ändras av rätten.

7 kap.

¹ Senaste lydelse 1994:1433. Ändringen innebär att femte stycket upphävs.

² Senaste lydelse 1990:1526.

I mål om underhåll till barn får rätten, för tiden till dess att frågan har avgjorts genom en dom eller ett beslut som har vunnit laga kraft, besluta om underhållet efter vad som är skäligt. Skyldighet att utge bidrag får dock åläggas någon endast om det finns sannolika skäl för att bidragsskyldighet föreligger. Har fråga om underhåll väckts i samband med mål om fastställande av faderskap till barn, får beslut om skyldighet att utge bidrag inte meddelas, om flera män är instämnda i målet.

Beslut enligt första stycket kan meddelas utan huvudförhandling. Innan beslutet meddelas, skall motparten få tillfälle att yttra sig i frågan. Har rätten meddelat ett beslut, skall den ompröva det när målet avgörs.

Innan beslut enligt första stycket meddelas, skall motparten få tillfälle att yttra sig i frågan. Har rätten meddelat ett beslut, skall den ompröva det när målet avgörs.

Ett beslut enligt denna paragraf får verkställas på samma sätt som en dom som har vunnit laga kraft. Beslutet får dock när som helst ändras av rätten.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1998.

³ Senaste lydelse 1987:790.

Härigenom föreskrivs att 33 kap. 5–8 §§ brottsbalken skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

33 kap.

5 §¹

Dömes någon till fängelse på viss tid eller förordnar rätten, med tillämpning av 34 kap. 1 § 1, att sådan påföljd skall avse ytterligare brott, och har den dömda med anledning av misstanke om brott, som prövats genom dom i målet, under en sammanhängande tid av minst tjugofyra timmar varit berövad friheten som anhållen, häktad eller intagen på en enhet för rättspsykiatrisk undersökning med stöd av 10 § lagen (1991: 1137) om rättspsykiatrisk undersökning, skall tiden för frihetsberövandet, till den del därunder icke samtidigt skett verkställighet av dom i annat mål, anses som tid under vilken den ådömda påföljden verkställts i anstalt. Domstolen skall i domen ange det antal dagar påföljden skall anses verkställd. Är den tid varmed ådömt fängelse överstiger frihetsberövandet ringa, må förordnas att fängelsestraffet skall anses helt verkställt genom frihetsberövandet.

*Bestämmelser om tillgodoräk-
nande av tid för frihetsberövande
som verkställighet av påföljd finns
i lagen (1974: 202) om beräkning
av strafftid m.m.*

Undanröjes villkorlig dom eller skyddstillsyn och dömes i stället till fängelse på viss tid, äger, i den mån tillgodoräkning inte skett enligt första eller tredje stycket, första stycket tillämpning även i fråga om

1. frihetsberövande som föregått den villkorliga domen eller domen

¹ Senaste lydelse 1992:373.

på skyddstillsyn,

2. frihetsberövande som föregått dom genom vilken förordnats att den villkorliga domen eller skyddstillsynen skall avse även ytterligare brott samt

3. sådant omhändertagande som avses i 28 kap. 6 b § eller 11 § tredje stycket.

Dömes någon till böter och har han med anledning av misstanke om brott, som prövats genom dom i målet, varit berövad friheten på sätt som angives i första stycket, må förordnas att påföljden skall anses helt eller delvis verkställd genom frihetsberövandet.

6 §

Bestämmelserna i 5 § om tillgodoräknande av tid för frihetsberövande som verkställighet av påföljd må, i den mån det med hänsyn till omständigheterna prövas skäligt, tillämpas även i fråga om frihetsberövande som ägt rum utom riket.

Om någon döms till fängelse på viss tid eller om rätten med tillämpning av 34 kap. 1 § 1 förordnar att sådan påföljd skall avse ytterligare brott, och den dömde med anledning om misstanke om brott, som prövats genom dom i målet, har varit berövad friheten på sätt som enligt 19 a § första stycket lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m. får tillgodoräknas som tid varunder påföljden verkställts i anstalt, får rätten förordna att fängelsestraffet skall anses helt verkställt genom frihetsberövandet. En förutsättning för ett sådant förordnande är att den tid varmed ådömt fängelse överstiger frihetsberövandet är ringa.

Om rätten undanröjer en villkorlig dom eller en skyddstillsyn och i stället dömer till fängelse på viss tid, gäller första stycket även i fråga om sådana frihetsberövanden som anges i 19 a § andra stycket lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m.

Om någon döms till böter och

med anledning av misstanke om brott, som prövats genom dom i målet, har varit berövad friheten på sätt som enligt första stycket får tillgodoräknas som verkställighet av påföljd, får rätten förordna att påföljden skall anses helt eller delvis verkställd genom frihetsberövandet.

7 §²

Bestämmelserna i 6 § och i 19 a § lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m. om tillgodoräknande av tid för frihetsberövande som verkställighet av påföljd får, i den mån det med hänsyn till omständigheterna prövas skäligt, tillämpas av rätten i fråga om frihetsberövande som ägt rum utom riket.

8 §³

Vid prövning i högre rätt av *klagan* angående ådömd påföljd *må* beslut i fråga som avses i 5 och 6 §§ ändras även om *tal*an ej fullföljts mot beslutet.

Vid prövning i högre rätt av *ett överklagande* angående ådömd påföljd *får* beslut i fråga som avses i 6 och 7 §§ ändras även om *beslutet inte överklagats*.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1998.

² Förutvarande 7 § upphävd genom 1987:761.

³ Senaste lydelse 1988:942.

5 Förslag till lag om ändring i lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m.

Prop. 1999/2000:26
Bilaga 1

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m.

dels att 22 § skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 19 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

19 a §

Om någon döms till fängelse på viss tid eller om domstol, med tillämpning av 34 kap. 1 § 1 brottsbalken, har förordnat att sådan påföljd skall avse ytterligare brott, och den dömda med anledning av misstanke om brott, som prövats genom dom i målet, under en sammanhängande tid av minst 24 timmar har varit berövad friheten som anhållen, häktad eller intagen på en enhet för rättspsykiatrisk undersökning med stöd av 10 § lagen (1991: 1137) om rättspsykiatrisk undersökning, skall tiden för frihetsberövandet, till den del därunder inte samtidigt skett verkställighet av dom i annat mål, anses som tid under vilken den ådömda påföljden verkställts i anstalt.

Om rätten har undanröjt en villkorlig dom eller en skyddstillsyn och i stället dömt till fängelse på viss tid, skall första stycket tillämpas, i den mån tillgodoräknande inte skett enligt första stycket eller 33 kap. 6 § tredje stycket brottsbalken, även i fråga om

1. frihetsberövande som föregått den villkorliga domen eller domen på skyddstillsyn,

2. frihetsberövande som föregått dom genom vilken förordnats att

den villkorliga domen eller skyddstillsynen skall avse även ytterligare brott samt

3. sådant omhändertagande som avses i 28 kap. 6 b § eller 11 § tredje stycket brottsbalken.

Kriminalvårdsstyrelsen skall besluta om det antal dagar påföljden skall anses verkställd.

22 §¹

Har domstol enligt 33 kap. 5 och 6 §§ brottsbalken förordnat att fängelse skall anses verkställt till visst antal dagar, skall först beräknas slutdag utan avseende därpå och avdraget beräknas från den dagen. Detsamma gäller i fråga om tid som enligt 19 § andra stycket skall räknas som tid varunder straffet verkställts.

Har *Kriminalvårdsstyrelsen enligt 19 a § eller* domstol enligt 33 kap. 7 § brottsbalken förordnat att fängelse skall anses verkställt till visst antal dagar, skall först beräknas slutdag utan avseende därpå och avdraget beräknas från den dagen. Detsamma gäller i fråga om tid som enligt 19 § andra stycket skall räknas som tid varunder straffet verkställts.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1998.

¹ Senaste lydelse 1993:202.

6 Förslag till lag om ändring i lagen (1986:1009) om
förfarandet i vissa fall vid förverkande m.m.

Prop. 1999/2000:26
Bilaga 1

Härigenom föreskrivs att 2 och 4 §§ lagen (1986:1009) om förfarandet i vissa fall vid förverkande m.m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §¹

En fråga som avses i 1 § prövas, om inte annat följer av 3 §, av tingsrätten efter särskild talan. Om inte annat framgår av denna lag, gäller för sådan talan i tillämpliga delar reglerna i rättegångsbalken om åtal för brott på vilket inte kan följa svårare straff än böter.

Utfärdas stämning, skall den mot vilken talan riktas föreläggas att inställa sig till huvudförhandling vid påföljd att egendomen annars kan förklaras förverkad. Uteblir han, skall egendomen förklaras förverkad, om det inte framgår att talan är ogrundad.

Utfärdas stämning, skall den mot vilken talan riktas föreläggas att inställa sig till huvudförhandling vid påföljd att egendomen annars kan förklaras förverkad. Uteblir han, skall egendomen förklaras förverkad, om det inte framgår att talan är ogrundad. *Om huvudförhandling inte behövs med hänsyn till utredningen i målet och inte heller begärs av någon av parterna, får målet dock avgöras utan sådan förhandling.*

Innan ett mål avgörs utan huvudförhandling, skall parterna beredas tillfälle att slutföra sin talan, om det inte är uppenbart obehövligt.

4 §²

Avser saken förverkande av beslagtagna egendom, får kungörelsedelgivning av beslutet eller stämningen ske enligt de förutsättningar som anges i 15 § delgivningslagen (1970:428). Dessa regler får också tillämpas, om den från vilken förverkande sker är okänd.

Om värdet av den beslagtagna egendomen uppskattas till mindre än en tiondel av det basbelopp enligt lagen (1962: 381) om allmän försäkring som gällde då beslaget verkställdes eller om egendomen saknar saluvärde, får delgivning ske genom att beslutet eller stämningen anslås på *rättens kansli*.

Om värdet av den beslagtagna egendomen uppskattas till mindre än en tiondel av det basbelopp enligt lagen (1962: 381) om allmän försäkring som gällde då beslaget verkställdes eller om egendomen saknar saluvärde, får delgivning ske genom att beslutet eller stämningen anslås *hos den myndighet*

¹ Senaste lydelse 1994:1422.

² Senaste lydelse 1994:1422.

*som har meddelat beslutet eller
utfärdat stämningen.*

Prop. 1999/2000:26
Bilaga 1

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1998.

Härigenom föreskrivs att 16 kap. 2 § konkurslagen skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

16 kap.

2 §

I konkursärenden gäller rättegångsbalkens bestämmelser om tvistemål i tillämpliga delar, om inte något annat sägs i denna lag. Sker handläggningen vid förhandling, tillämpas bestämmelserna om huvudförhandling i tvistemål, om inte sakens beskaffenhet motiverar avsteg därifrån.

Om den som har kallats till en förhandling uteblir, hindrar det inte att den fråga som förhandlingen gäller prövas och avgörs.

Vid ett sammanträde för prövning av en konkursansökan får parterna infinna sig genom bild- och ljudöverföring eller genom telefon under de förutsättningar som anges i 11 kap. 4 a § första stycket rättegångsbalken.

Den som skall infinna sig vid sammanträde inför rätten under handläggningen av konkursen får göra det genom bild- och ljudöverföring eller genom telefon under de förutsättningar som anges i 11 kap. 4 a § första stycket rättegångsbalken.

Rättens avgörande sker genom beslut.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1998.

8 Förslag till lag om ändring i lagen (1996:242) om domstolsärenden

Prop. 1999/2000:26
Bilaga 1

Härigenom föreskrivs att 19, 23, 24 och 25 §§ lagen (1996:242) om domstolsärenden skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

19 §

Ett sammanträde får hållas på telefon, om det är lämpligt med hänsyn till sammanträdet ända mål och övriga omständigheter eller om ett sammanträde inför domstolen skulle medföra kostnader och olägenheter som inte står i rimligt förhållande till betydelsen av att sammanträdet hålls inför domstolen.

För sammanträden som hålls på telefon gäller inte bestämmelserna i 18 §.

En part får infinna sig vid ett sammanträde genom bild- och ljudöverföring eller genom telefon

1. om det är lämpligt med hänsyn till ändamålet med hans inställelse och övriga omständigheter, eller

2. om sammanträdet annars skulle medföra kostnader eller olägenheter som inte står i rimligt förhållande till betydelsen av att parten är närvarande på vanligt sätt.

Reglerna i 18 och 20 §§ gäller inte för en part som får infinna sig genom bild- och ljudöverföring eller genom telefon.

23 §

I fråga om bevisning i allmänhet tillämpas 35 kap. 1–7 och 10–12 §§ rättegångsbalken.

Skriftliga handlingar vilka åberopas som bevis skall ges in till domstolen utan dröjsmål. Detsamma gäller sådana föremål vilka åberopas som bevis och kan flyttas till domstolen. Om det behövs får domstolen förelägga den part som åberopat beviset att inom en viss tid ge in detta. I föreläggandet skall det tas in en upplysning om att ärendet kan komma att avgöras även om parten inte gett in beviset.

I fråga om bevisning i allmänhet tillämpas 35 kap. 1–7, 10–12 och 15 §§ rättegångsbalken.

24 §¹

Vid sammanträde får vittnesförhör hållas. Förhöret får hållas under ed. I övrigt tillämpas 36 kap. 1–18 och 20–25 §§ rättegångsbalken på förhöret.

Förhöret får hållas på telefon, om det är lämpligt med hänsyn till bevisningens art och övriga omständigheter eller om bevisupptagning vid ett sammanträde inför

¹ Ändringen innebär att andra stycket upphävs.

domstolen skulle medföra kostnader eller olägenheter som inte står i rimligt förhållande till betydelsen av att bevisningen tas upp på sådant sätt. Vid bevisupptagning på telefon gäller inte rättegångsbalkens bestämmelser om kallelser och förelägganden och om påföljder för utevaror.

25 §

I fråga om skriftliga bevis tillämpas 38 kap. 1–5 och 7–9 §§ rättegångsbalken. I fråga om syn tillämpas 39 kap. 1 och 4–5 §§ rättegångsbalken. I fråga om sakkunnig tillämpas 40 kap. rättegångsbalken, dock inte hänvisningen i 11 § till 36 kap. 19 § rättegångsbalken. *Förhör med sakkunniga får hållas på telefon enligt 24 § andra stycket.*

I fråga om skriftliga bevis tillämpas 38 kap. 1–5 och 7–9 §§ rättegångsbalken. I fråga om syn tillämpas 39 kap. 1 och 4–5 §§ rättegångsbalken. I fråga om sakkunnig tillämpas 40 kap. rättegångsbalken, dock inte hänvisningen i 11 § till 36 kap. 19 § rättegångsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1998.

9 Förslag till förordning om ändring i
vattenrättsförordningen (1983:788)

Prop. 1999/2000:26
Bilaga 1

Härigenom föreskrivs att det i vattenrättsförordningen (1983: 788) skall införas en ny paragraf, 16 a §, samt närmast före 16 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Anteckningar från handläggning

16 a §

*I fråga om anteckningar från handläggning i mål vid vatten-
domstol tillämpas 6 kap. 2 och
3 §§ rättegångsbalken.*

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1998.

10 Förslag till förordning om ändring i förordningen
(1987:965) om ersättning för rättegångskostnader m.m. i
mål där 1 kap. 3 d § rättegångsbalken tillämpas

Prop. 1999/2000:26
Bilaga 1

Härigenom föreskrivs att 2 § förordningen (1987:965) om ersättning för rättegångskostnader m.m. i mål där 1 kap. 3 d § rättegångsbalken tillämpas skall upphöra att gälla.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1998.

11 Förslag till förordning om ändring i förordningen
(1996:271) om mål och ärenden i allmän domstol

Prop. 1999/2000:26
Bilaga 1

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (1996:271) om mål och ärenden i allmän domstol

dels att nuvarande 14 och 18 §§ skall upphöra att gälla,

dels att 15–17 §§, 19 och 20 §§ samt rubriken närmast före 19 § skall ha följande lydelse,

dels att det i förordningen skall införas en ny paragraf, 14 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Protokoll och anteckningar från handläggning

14 §

I fråga om sammanträden i ärenden gäller 6 kap. 3 och 4 §§ rättegångsbalken.

15 §

I ärenden gäller 6 kap. rättegångsbalken i fråga om protokoll.

Vid ett sammanträde i ett ärende enligt lagen (1996:242) om domstolsärenden behöver något protokoll inte upprättas, om de uppgifter som enligt den lagen skall antecknas framgår av ett särskilt uppsatt beslut som tillkommer i anslutning till sammanträdet. Detsamma gäller om det vid sammanträdet inte förekommer något som enligt den lagen skall antecknas.

Sådana anteckningar som enligt 6 kap. 3 § rättegångsbalken skall föras vid ett sammanträde skall göras i ett protokoll över sammanträdet. Ett protokoll behöver dock inte upprättas, om de uppgifter som enligt 6 kap. 3 § första stycket 3–7 rättegångsbalken skall antecknas framgår av en dom eller ett särskilt uppsatt beslut som tillkommer i anslutning till sammanträdet. Detsamma gäller om det vid sammanträdet inte förekommer något som skall antecknas.

16 §

Ett protokoll över ett sammanträde skall om möjligt sättas upp efter hand som sammanträdet pågår. Om inte det kan ske, skall minnesanteckningar göras. Med ledning av dessa skall protokollet sättas upp snarast möjligt efter sammanträdet slut.

Om minnesanteckningar används för uppteckning av en utsaga som enligt 6 kap. 8 § andra stycket rättegångsbalken skall granskas av den hörde och granskningen sker innan utsagan antecknats i

Om minnesanteckningar används för uppteckning av en utsaga som enligt 6 kap. 4 § andra stycket rättegångsbalken skall granskas av den hörde och granskningen sker innan anteckningen av utsagan

protokollet, får dessa minnesanteckningar inte ändras efter granskningen.

färdigställts, får minnesanteckningarna inte ändras efter granskningen.

Minnesanteckningar skall förvaras i akten.

17 §

När det enligt 6 kap. 1 § andra stycket 2 rättegångsbalken eller enligt 15 § andra stycket inte förs något protokoll över handläggning, skall det i målregistret eller på någon handling i akten antecknas tidpunkten för handläggningen, vilka domare som deltar i denna och vem som ansvarar för anteckningarna. I de fall som avses i 15 § andra stycket skall dessutom antecknas vilka parter som är närvarande.

Om ett protokoll inte upprättas över ett sammanträde, skall i målregistret eller på någon handling i akten antecknas tidpunkten för sammanträdet, vilka domare som deltar, vilka parter som är närvarande och vem som ansvarar för anteckningarna.

Bandinspelningar m.m.

Elektroniska upptagningar

19 §

Begär någon att få del av en berättelse som har spelats in på band enligt 6 kap. 9 § rättegångsbalken skall en kopia av bandinspelningen tillhandahållas, om inte den domstol där banden förvaras anser att det finns särskilda skäl att göra en utskrift.

Begär någon att få del av en berättelse som har tagits upp elektroniskt enligt 6 kap. 4 § rättegångsbalken skall en kopia av upptagningen tillhandahållas, om inte den domstol där upptagningen förvaras anser att det finns särskilda skäl att göra en utskrift.

Om en berättelse tas upp genom stenografi enligt 6 kap. 9 § rättegångsbalken, tas stenogrammet in i akten. Begär någon en utskrift av berättelsen, skall domstolen tillhandahålla berättelsen i vanlig skrift.

När en utskrift görs skall utskriftens riktighet bestyrkas. Ett exemplar av utskriften skall tas in i akten.

20 §

En bandinspelning skall bevaras i två månader efter det att domstolen avgjorde målet eller ärendet. Om avgörandet överklagas skall dock inspelningen bevaras till dess att målet eller

En elektronisk upptagning skall bevaras i två månader efter det att domstolen avgjorde målet eller ärendet. Om avgörandet överklagas skall dock upptagningen bevaras till dess att målet eller

ärendet har avgjorts genom en dom
eller ett beslut som fått laga kraft.

ärendet har avgjorts genom en dom
eller ett beslut som fått laga kraft.

Prop. 1999/2000:26
Bilaga 1

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1998.

12 Förslag till förordning om ändring i förordningen
(1996:381) med tingsrättsinstruktion

Prop. 1999/2000:26
Bilaga 1

Härigenom föreskrivs att 16 § förordningen (1996:381) med tingsrättsinstruktion skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

16 §

Lagmannen får förordna tingsnotarier och andra anställda som har tillräcklig kunskap och erfarenhet att på eget ansvar

1. utfärda stämning sedan en lagfaren domare beslutat om stämning,
2. fullgöra rättens eller domarens uppgifter i samband med delgivningar,
3. underteckna och expediera kallelser, förelägganden, förordnanden och andra meddelanden,
4. underteckna och expediera skrivelser, underrättelser, kungörelser och uppgifter som rätten eller domaren skall utfärda eller avge i samband med domar eller beslut,
5. ta emot häktningsframställningar, anmälningar enligt 24 kap. 17 och 19 §§ rättegångsbalken och framställningar om åtgärder enligt 24 kap. 20 § rättegångsbalken,
6. ta emot överklaganden av tingsrättens domar eller beslut och pröva om överklagandet har kommit in i rätt tid samt, om så är fallet, vidta de åtgärder som detta föranleder,
7. förordna tolk,
8. bestämma grundavgift och procentsats efter vilken tilläggsavgift skall betalas samt högsta belopp för tilläggsavgift enligt 15 § rättshjälpslagen (1972:429), och
9. i den utsträckning lagmannen bestämmer utföra andra arbetsuppgifter som inte enligt lag eller annan författning måste utföras av någon som är lagfaren.

8. bestämma grundavgift och procentsats efter vilken tilläggsavgift skall betalas samt högsta belopp för tilläggsavgift enligt 15 § rättshjälpslagen (1972:429),

9. besluta om ersättning av allmänna medel till tolk, målsägande, vittne, eller någon annan, och

10. i den utsträckning lagmannen bestämmer utföra andra arbetsuppgifter som inte enligt lag eller annan författning måste utföras av någon som är lagfaren.

Förordnanden för andra anställda än tingsnotarier enligt första stycket 3 får inte innefatta rätt att underteckna kallelser enligt lagen (1974:752) om nordisk vittnesplikt m.m. Ett förordnande enligt första stycket 4 för någon som inte är lagfaren får inte innefatta arbetsuppgifter som enligt särskilda bestämmelser skall utföras av någon som är lagfaren.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1998.

Förteckning över remissinstanser som yttrat sig över departementspromemorian Domstolsförfarandet – Förslag till förbättringar (Ds 1997:7)

Remissyttranden har avgetts av Riksdagens ombudsmän, Svea hovrätt, Hovrätten över Skåne och Blekinge, Hovrätten för Övre Norrland, Stockholms tingsrätt, Södertälje tingsrätt, Falu tingsrätt, Linköpings tingsrätt, Lunds tingsrätt, Halmstads tingsrätt, Göteborgs tingsrätt, Sundsvalls tingsrätt, Kammarrätten i Göteborg, Länsrätten i Gävleborgs län, Justitiekanslern, Domstolsverket, Riksåklagaren, Rikspolisstyrelsen, Kriminalvårdsstyrelsen, Brottsoffermyndigheten, Konsumentverket, Juridiska fakultetsnämnden vid Lunds universitet, Sveriges advokatsamfund, Sveriges Domareförbund, Nämndemännens riksförbund, Föreningen jurister vid Sveriges allmänna advokatbyråer, Sammanlutningen för Sveriges Juridiska Byråer, Brottsofferjourernas Riksförbund (BOJ), Riksorganisationen för kvinnojourer i Sverige (ROKS), Statstjänstemannaförbundet (ST-Domstol) och Kvinnohuset i Örebro.

Riksåklagaren har bifogat yttrande av åklagarmyndigheterna i Stockholm, Västerås och Umeå.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

14 kap. Om förening av mål och tredje mans deltagande i rättegång

7 §

I fall som avses i 1–6 §§ får mål förenas endast om målen väckts vid samma domstol och denna är behörig samt samma rättegångsform är tillämplig för målen.

Väcks talan som avses i 3–5 §§ sedan huvudförhandling påbörjats eller huvudkäromålet på annat sätt företagits till avgörande, får rätten handlägga målen särskilt, om de inte utan olägenhet kan handläggas i samma rättegång. Detsamma gäller, om part väcker talan som avses i 3 eller 5 § efter det att *tiden för yttrande enligt 42 kap. 15 § har gått ut.*

Väcks talan som avses i 3–5 §§ sedan huvudförhandling påbörjats eller huvudkäromålet på annat sätt företagits till avgörande, får rätten handlägga målen särskilt, om de inte utan olägenhet kan handläggas i samma rättegång. Detsamma gäller, om part väcker talan som avses i 3 eller 5 § efter det att *den i 42 kap. 15 § första stycket angivna tiden har gått ut och motparten gör invändning mot gemensam handläggning då han första gången har att yttra sig över denna fråga.*

42 kap. Om stämning och förberedelse och om avgörande av mål utan huvudförhandling

6 §

Utfärdas stämning, skall förberedelse i målet äga rum.

Förberedelsen har till syfte att klarlägga

1. parternas yrkanden och invändningar samt de omständigheter som parterna åberopar till grund för sin talan,
2. i vad mån parterna är oense om åberopade sakförhållanden,
3. vilka bevis som skall förebringas och vad som skall styrkas med varje bevis,
4. om ytterligare utredning eller andra åtgärder behövs före målets avgörande och
5. om det finns förutsättningar för förlikning.

Rätten skall driva förberedelsen med inriktning på ett snabbt avgörande av målet. Så snart det lämpligen kan ske bör rätten höra parterna angående målets handläggning.

Rätten skall driva förberedelsen med inriktning på ett snabbt avgörande av målet. Så snart det lämpligen kan ske bör rätten höra parterna angående målets handläggning *och, om det inte är*

15 §

Är saken sådan att förlikning därom är tillåten, får en part föreläggas att slutligt bestämma sin talan och uppge de bevis han åberopar, om det är påkallat med hänsyn till hur parten utfört sin talan tidigare under målets handläggning. *Efter det att tiden för sådant yttrande har gått ut, får parten inte åberopa någon ny omständighet eller något nytt bevis, om han inte gör sannolikt att han har haft giltig ursäkt för sin underlåtenhet att åberopa omständigheten eller beviset tidigare.*

Är saken sådan att förlikning därom är tillåten, får en part föreläggas att *senast viss dag* slutligt bestämma sin talan och uppge de bevis han åberopar, om det är påkallat med hänsyn till hur parten utfört sin talan tidigare under målets handläggning. *Tingsrätten får om saken är sådan som nyss nämnts alltid meddela parterna att förberedelsen i målet kommer att avslutas viss dag.*

Efter det att denna tid har gått ut får part mot motpartens invändning åberopa en ny omständighet eller ett nytt bevis endast om parten gör sannolikt att han har haft giltig ursäkt för att inte göra det tidigare. Part skall erinras om denna verkan i föreläggandet och meddelandet.

Vill part göra invändning mot att andra parten åberopar ny omständighet eller nytt bevis skall han göra det genast, om åberopandet framställs vid sammanträde, och annars inom en vecka från den dag då han fick del av åberopandet.

43 kap. Om huvudförhandling

10 §

Om en part under huvudförhandlingen ändrar eller gör tillägg till tidigare lämnade uppgifter eller om han åberopar omständigheter eller bevis som han inte uppgett före förhandlingens början, får det nya materialet lämnas utan avseende, om det kan antas att parten genom detta förfarande försöker förhala rättegången eller överrumpla motparten eller att parten annars handlar i otillbörligt syfte eller av grov vårdslöshet.

Att en part redan före huvudförhandlingen kan ha förlorat sin rätt att åberopa en ny omständighet eller ett nytt bevis följer av 42 kap. 15 §.

Förteckning över remissinstanser som har yttrat sig över Skiljedomsutredningens slutbetänkande Näringslivets tvistlösning (SOU 1995:65)

Remissyttranden har avgetts av Högsta domstolens ledamöter, Svea hovrätt, Hovrätten för Västra Sverige, Stockholms tingsrätt, Uppsala tingsrätt, Norrköpings tingsrätt, Kristianstads tingsrätt, Malmö tingsrätt, Göteborgs tingsrätt, Sundsvalls tingsrätt, Umeå tingsrätt, Hyres- och arrendenämnden i Stockholm, Domstolsverket, Riksrevisionsverket, Statskontoret, Konsumentverket, Allmänna reklamationsnämnden, Juridiska fakultetsnämnden i Uppsala, Juridiska fakultetsnämnden i Lund, Sveriges advokatsamfund, Sveriges domareförbund, Sveriges Akademikers Centralorganisation (SACO), Tjänstemännens Centralorganisation, Landsorganisationen i Sverige, Svenska bankföreningen, Stockholms Handelskammare, Internationella Handelskammarens Svenska Nationalkommitté, Sveriges Industriförbund, Sveriges Verkstadsindustrier, Sveriges Redareförening, Byggentreprenörerna, Franchisetagarna, Sveriges Redovisningskonsulters Förbund, Sveriges Köpmannaförbund, Kooperativa Förbundet, Företagarnas Riksorganisation, Sveriges Försäkringsförbund och Svenska Arbetsgivareföreningen. SACO har hänvisat till yttranden från medlemsförbunden Civilekonomerna, Sveriges Civilingenjörskörbundet och JUSEK.

Följande instanser har beretts tillfälle att yttra sig men avstått: Finansinspektionen, Kommerskollegiet, Sydsvenska Handelskammaren, Sveriges Allmänna Exportförening, Grossistförbundet Svensk Handel, Finansbolagens förening, Svenska Franchiseföreningen och Föreningen auktoriserade revisorer.

1 Förslag till ändring i rättegångsbalken

25 kap.

7 §

Har *ej* inom tid, som avses i 6 §, åtal väckts eller till rätten inkommit framställning om förlängning av tiden eller *förekomma eljest ej längre* skäl för reseförbud, skall det omedelbart hävas.

Om hävande av reseförbud förordnar åklagaren. Har förbudet meddelats eller fastställts av rätten, förordnar denna om hävande av förbudet. Rätten får överlåta till åklagaren att besluta om tillfälliga undantag från reseförbudet eller från föreskrifter som har meddelats i samband med detta.

Vad i 24 kap. 21 § är *stadgat* om häktning *äge* motsvarande tillämpning beträffande reseförbud.

Har *inte* inom tid, som avses i 6 §, åtal väckts eller till rätten inkommit framställning om förlängning av tiden eller *finns det inte annars* skäl för *fortsatt* reseförbud, skall det omedelbart hävas.

Åklagaren beslutar om hävande av reseförbud. Har förbudet meddelats eller fastställts av rätten, förordnar denna om hävande av förbudet. *Innan åtal har väckts får åklagaren häva även ett sådant reseförbud som har meddelats eller fastställts av rätten. Rätten skall snarast underrättas om åtgärden.* Rätten får överlåta till åklagaren att besluta om tillfälliga undantag från reseförbudet eller från föreskrifter som har meddelats i samband med detta.

Vad *som* i 24 kap. 21 § är *föreskrivet* om häktning *skall ha* motsvarande tillämpning beträffande reseförbud.

48 kap.

12a §

Om åklagaren finner att ett strafföreläggande, som har godkänts, innehåller en uppenbar oriktighet till följd av åklagarens eller någon annans skrivfel, räknefel, eller liknande förbiseende skall han, *sedan den som har godkänt strafföreläggandet har getts tillfälle att yttra sig*, besluta om rättelse av strafföreläggandet.

Om åklagaren finner att ett strafföreläggande, som har godkänts, innehåller en uppenbar oriktighet till följd av åklagarens eller någon annans skrivfel, räknefel, eller liknande förbiseende skall han besluta om rättelse av strafföreläggandet. *Innan rättelse får ske skall den som har godkänt strafföreläggandet ges tillfälle att*

Rättelse får inte göras, om den som har godkänt föreläggandet motsätter sig det.

En rättelse får inte innebära att straffet höjs.

En rättelse får inte innebära att straffet höjs *eller att gärningen hänförs under en strängare straffbestämmelse.*

17 §

Bestämmelserna i 6 § andra stycket 1, 2 och 4 samt i 7, 9, 11 och 12a §§ gäller även i fråga om ordningsbot. Vad som sägs om åklagare i 12a § skall därvid i stället avse polisman.

Bestämmelserna i 6 § andra stycket 1, 2 och 4 samt i 7, 9, 11 och 12a §§ gäller även i fråga om ordningsbot. Vad som sägs om åklagare i 12a § skall därvid i stället avse polisman. *En ordningsbot får endast rättas om den som har godkänt föreläggandet har fått tillfälle att ytra sig och inte motsätter sig ändringen.*

Förteckning över remissinstanser som har yttrat sig över Riksåklagarens promemoria

Prop. 1999/2000:26
Bilaga 6

Riksdagens ombudsmän (JO), Göta Hovrätt, Huddinge tingsrätt, Norrköpings tingsrätt, Kristianstads tingsrätt, Halmstads tingsrätt, Härnösands tingsrätt, Umeå tingsrätt, Regionåklagarmyndigheten i Stockholm, Regionåklagarmyndigheten i Malmö, Åklagarmyndigheten i Sollentuna, Åklagarmyndigheten i Linköping, Åklagarmyndigheten i Kalmar, Åklagarmyndigheten i Helsingborg, Åklagarmyndigheten i Göteborg, Åklagarmyndigheten i Västerås, Åklagarmyndigheten i Östersund, Åklagarmyndigheten i Luleå, Rikspolisstyrelsen, Polismyndigheten i Stockholms län, Polismyndigheten i Uppsala, Polismyndigheten i Falköping, Polismyndigheten i Umeå, Kriminalvårdsstyrelsen, Sveriges Advokatsamfund.

Tjänstemännens centralorganisation har beretts tillfälle att yttra sig över förslaget men avstått.

1 Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om rättegångsbalken¹

dels att 1 kap. 9 § samt 33 kap. 5 § skall upphöra att gälla,

dels att 6 kap., 8 kap. 2, 4 och 7 §§, 12 kap. 9 §, 14 kap. 7 §, 15 kap. 3 §, 18 kap. 8 a §, 19 kap. 12 §, 25 kap. 7 §, 35 kap. 13 §, 36 kap. 24 §, 42 kap. 6, 11, 18 och 20 §§, 43 kap. 3, 11 och 13 §§, 44 kap. 9 §, 46 kap. 3, 11 och 13 §§, 47 kap. 6, 21, 22 och 24 §§, 50 kap. 17 §, samt 51 kap. 17 § skall ha följande lydelse,

dels att det i balken skall införas två nya bestämmelser, 42 kap. 15 a § och 44 kap. 7 c § av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 kap. Om registrering av uppgifter och handlingar

1 § Vid domstolen skall det föras register över alla mål. Registret skall utvisa tiden då varje mål kommit in, de åtgärder som vidtagits med målet, tiden för målets avgörande och, om överklagande skett, dagen då anmälan eller överklagande kommit in och de åtgärder som vidtagits.

Handlingarna i målet skall föras samman till en akt.

2 § Av målregistret eller av akten skall det framgå

1. domstolens avgöranden i målet, när de har beslutats och vem eller vilka som svarar för beslutet, samt

2. vem eller vilka som svarar för gjorda anteckningar.

När omröstning har förekommit skall skiljaktiga meningar framgå av målregistret eller av akten.

3 § Vid ett sammanträde skall följande antecknas:

1. tid och ställe för sammanträdet,

2. vilka som deltar i sammanträdet,

3. rättegångsfullmakter som ges muntligen inför domstolen,

4. när sammanträdet hålls inom stängda dörrar, anledningen till det,

5. parternas yrkanden och invändningar samt medgivanden eller bestridanden av motpartens yrkanden,

6. yrkanden av andra än parter samt parternas medgivanden eller bestridanden av sådana yrkanden,

7. den utredning som läggs fram,

8. vad som iakttas vid en syn på stället, samt

¹Senaste lydelse av
1 kap. 9 § 1987:747
33 kap. 5 § 1996:1624.

9. det som i övrigt förekommer vid ett sammanträde, i den mån det kan ha betydelse för parterna eller för högre instans att det antecknas.

Anteckningarna skall göras i anslutning till sammanträdet.

Bestämmelserna i 4 kap. 13 § om jäv gäller för den som gör anteckningarna.

4 § Vid ett sammanträde som hålls under förberedelsen av ett mål och som inte endast avser bevisupptagning skall utöver vad som anges i 3 § följande antecknas:

1. i korthet de omständigheter som parterna åberopar samt motpartens yttrande över dessa omständigheter,

2. de bevis som parterna vill åberopa och vad de vill styrka med varje särskilt bevis, samt

3. det som i övrigt behövs till ledning för en huvudförhandling.

5 § När ett bevis tas upp av en domstol som inte har att fatta något slutligt avgörande i målet eller ärendet, skall det upprättas ett protokoll över vad som förekommer.

6 § Berättelser som avges i bevissyfte skall tas upp genom ljudinspelning eller, i den omfattning berättelserna kan antas vara av betydelse i målet, skrivas ned. Detta gäller dock inte vid huvudförhandling i Högsta domstolen.

Om berättelsen skrivs ned, skall parterna och den som hörts genast få tillfälle att kontrollera det som skrivits. Den som lämnat berättelsen skall tillfrågas om han eller hon har något att invända mot innehållet. En invändning som inte leder till någon ändring skall antecknas. Därefter får det som skrivits inte ändras.

7 § Det som i detta kapitel sägs om mål gäller även ärenden som handläggs enligt denna balk.

8 kap.

2 §²

Till ledamot av advokatsamfundet får endast den antas som

1. är svensk medborgare eller medborgare i en annan stat inom Europeiska unionen eller Europeiska ekonomiska samarbetsområdet,

2. har hemvist i Sverige eller i en annan stat inom Europeiska unionen eller Europeiska ekonomiska samarbetsområdet,

3. har avlagt de kunskapsprov som är föreskrivna för behörighet till domarämbete,

4. har genomgått för advokatverksamhet erforderlig praktisk och teoretisk utbildning,

5. har gjort sig känd för redbarhet, och

6. även i övrigt bedöms lämplig att utöva advokatverksamhet.

Advokatsamfundets styrelse får i enskilda fall medge undantag från antagningskraven såvitt gäller första stycket 1 och 2. Detsamma gäller

² Lydelse enligt prop. 1998/99:108.

antagningskraven enligt första stycket 3 och 4 beträffande den som är auktoriserad som advokat i en annan stat i enlighet med där gällande bestämmelser.

Den som har genomgått en utbildning som krävs för att bli advokat i en stat inom Europeiska unionen eller Europeiska ekonomiska samarbetsområdet och som i Sverige genomgått ett prov som visar att han har tillräckliga kunskaper om den svenska rättsordningen, skall anses uppfylla kraven enligt första stycket 3 och 4. Detsamma gäller den som registrerats enligt 2 a § och som därefter under minst tre år bedrivit faktisk och regelbunden advokatverksamhet i Sverige, under förutsättning antingen att verksamheten huvudsakligen omfattat svensk rätt eller att, om verksamheten inte huvudsakligen omfattat svensk rätt, den registrerade på annat sätt har förvärvat tillräckliga kunskaper och erfarenheter för att antas till ledamot i samfundet.

Den som har blivit auktoriserad som advokat i Danmark, Finland, Island eller Norge i enlighet med där gällande bestämmelser och som därefter under minst tre år på ett tillfredsställande sätt har tjänstgjort som biträdande jurist på advokatbyrå i Sverige skall anses uppfylla kraven enligt första stycket 3–6.

Den som är försatt i konkurs eller som har förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken får inte antas till ledamot. Inte heller får den antas till ledamot som enligt 3 § lagen (1985:354) om förbud mot yrkesmässig rådgivning i vissa fall, m.m. är förbjuden att utöva rådgivningsverksamhet.

Lagfaren domare i eller befattningshavare vid domstol eller allmän åklagare eller kronofogde får inte antas till ledamot; inte heller den som annars är anställd i en stats eller kommuns tjänst eller hos någon annan enskild än advokat, om inte advokatsamfundets styrelse medger undantag. *Vad som nu sagts gäller dock inte den som är anställd vid allmän advokatbyrå.*

Lagfaren domare i eller befattningshavare vid domstol eller allmän åklagare eller kronofogde får inte antas till ledamot; inte heller den som annars är anställd i en stats eller kommuns tjänst eller hos någon annan enskild än advokat, om inte advokatsamfundets styrelse medger undantag.

4 §³

En advokat skall i sin verksamhet redbart och nitiskt utföra de uppdrag som anförtrotts honom och iaktta god advokatsed. *I fråga om tystnadsplikt för advokat vid allmän advokatbyrå finns bestämmelser i 9 kap. 9 § sekretesslagen (1980:100). Annan advokat är skyldig att förtiga vad*

En advokat skall i sin verksamhet redbart och nitiskt utföra de uppdrag som anförtrotts honom och iaktta god advokatsed. *En advokat är skyldig att förtiga vad han får kännedom om i sin yrkesutövning när god advokatsed kräver detta.*

³ Senaste lydelse 1994:1034.

han får kännedom om i sin yrkes-
utövning när god advokatsed
kräver detta.

I advokatverksamhet som bedrivs i bolagsform får endast advokat vara delägare eller bolagsman, om inte advokatsamfundets styrelse medger undantag.

En advokat är skyldig att hålla sina huvudmäns pengar och andra tillgångar avskilda från det som tillhör honom själv.

7 §⁴

En advokat, som i sin verksamhet uppsåtligen gör orätt eller som annars förfar oredligt, skall uteslutas ur advokatsamfundet. När det gäller en sådan advokat som avses i 2 a § skall registreringen upphävas. Är omständigheterna mildrande, får i stället varning tilldelas honom.

Åsidosätter en advokat annars sina plikter som advokat, får varning eller erinran meddelas honom. Är omständigheterna synnerligen försvårande, får han uteslutas ur samfundet eller, i fråga om en sådan advokat som avses i 2 a §, hans registrering upphävas.

Tilldelas en advokat varning, får han, om det finns särskilda skäl, även åläggas att utge en straffavgift till samfundet med lägst ettusen och högst femtiotusen kronor.

Om det bedöms tillräckligt får disciplinnämnden, i stället för att tilldela en advokat erinran, göra ett uttalande om att advokatens åtgärd är felaktig eller olämplig.

Inträder beträffande en advokat sådan omständighet att han enligt 2 § femte eller sjätte stycket inte får antas till ledamot av samfundet, är han skyldig att genast träda ur samfundet. Om han inte gör det, skall styrelsen förordna om hans uteslutning. Detsamma gäller, om en advokat inte längre uppfyller medborgarskapskravet enligt 2 § första stycket 1 eller hemvistkravet enligt 2 § första stycket 2 och styrelsen inte medger att han får stå kvar som ledamot av samfundet. Om en sådan advokat som avses i 2 a § fråntas rätten att uppträda som advokat i den stat där han är auktoriserad, skall styrelsen upphäva hans registrering.

I beslut varigenom någon uteslutits ur samfundet får förordnas att beslutet genast skall verkställas. Detsamma gäller ett beslut att upphäva en registrering.

Brott mot tystnadsplikt enligt 4 § första stycket *tredje* meningen får inte åtalas av annan än Justitiekanslern. Åtal får väckas endast om det är påkallat från allmän synpunkt.

Brott mot tystnadsplikt enligt 4 § första stycket *andra* meningen får inte åtalas av *någon* annan än Justitiekanslern. Åtal får väckas endast om det är påkallat från allmän synpunkt.

⁴ Lydelse enligt prop. 1998/99:108.

12 kap.

9 §⁵

Skriftlig fullmakt skall *företes* i *huvudskrift*, när ombudet första gången *vid rätten* för talan i målet.

Är, då fullmakt skall *företes*, *sådan icke tillgänglig*, skall rätten *giva* ombudet tid att *förete* den; *vad nu sagts gälla ej i fråga om missnöjesanmälan*. *Finnes uppskov olägligt*, *må* rätten fortsätta med handläggningen av målet, dock utan att *däri* meddela dom eller slutligt beslut. Utfärdas fullmakt, skall behörigheten anses innefatta *vad ombudet* tidigare *åtgjort* i rättegången.

Finner rätten *ovisst*, *huruvida* parts underskrift *å fullmakt* är riktig, *må* rätten *medgiva* anstånd för *ovisshetens undanröjande*.

Skriftlig fullmakt skall *i huvudskrift eller styrkt avskrift bifogas* akten.

Skriftlig fullmakt skall *visas upp* i *original* när ombudet första gången för talan i målet. *Fullmakt behöver emellertid inte visas upp för anmälan av missnöje med ett beslut*.

Om en fullmakt inte finns tillgänglig när den skall visas upp, skall rätten *ge* ombudet tid att *visa upp* den. Är ett uppskov olägligt, *får* rätten fortsätta med handläggningen av målet, dock utan att meddela dom eller slutligt beslut. Utfärdas fullmakt, skall behörigheten anses innefatta *ombudets tidigare åtgärder* i rättegången.

Anser rätten att *det är* *ovisst om en parts underskrift på fullmakten* är riktig, *får* rätten *ge* anstånd för *att undanröja ovissheten*.

Skriftlig fullmakt skall *tas in i akten i original eller bestyrkt kopia*.

14 kap.

7 §⁶

I fall som avses i 1–6 §§ får mål förenas endast om målen väckts vid samma domstol och denna är behörig samt samma rättegångsform är tillämplig för målen.

Väcks talan som avses i 3–5 §§ sedan huvudförhandling påbörjats eller huvudkäromålet på annat sätt företagits till avgörande, får rätten handlägga målen särskilt, om de inte utan olägenhet kan handläggas i samma rättegång. Detsamma gäller, om part väcker talan som avses i 3 eller 5 § efter det att tiden för yttrande enligt 42 kap. 15 § har gått ut.

Väcks talan som avses i 3–5 §§ sedan huvudförhandling påbörjats eller huvudkäromålet på annat sätt företagits till avgörande, får rätten handlägga målen särskilt, om de inte utan olägenhet kan handläggas i samma rättegång. Detsamma gäller, om part väcker talan som avses i 3 eller 5 § efter det att tiden för yttrande enligt 42 kap. 15 § har gått ut *eller efter den tidpunkt som angetts i ett sådant meddelande som avses i 42 kap. 15 a §*.

⁵ Senaste lydelse 1989:656.

⁶ Senaste lydelse 1987:747.

15 kap.
3 §⁷

Om någon, i annat fall än som avses i 1 eller 2 §, visar sannolika skäl för att han mot någon annan har ett anspråk, som är eller kan antas bli föremål för rättegång eller prövning i annan liknande ordning, och det skäligen kan befaras att motparten genom att utöva viss verksamhet eller företa eller underlåta viss handling eller på annat sätt hindrar eller försvårar utövningen av sökandens rätt eller väsentligt förringar dess värde, får domstol förordna om lämplig åtgärd för att säkerställa sökandens rätt.

Om någon visar sannolika skäl för att han mot någon annan har ett anspråk, som är eller kan antas bli föremål för rättegång eller prövning i annan liknande ordning, och det skäligen kan befaras att motparten genom att utöva viss verksamhet eller företa eller underlåta viss handling eller på annat sätt hindrar eller försvårar utövningen av sökandens rätt eller väsentligt förringar dess värde, får domstol förordna om lämplig åtgärd för att säkerställa sökandens rätt.

En åtgärd enligt första stycket får innebära förbud vid vite att utöva viss verksamhet eller företa viss handling eller annat föreläggande vid vite att beakta sökandens anspråk eller förordnande av syssloman eller meddelande av en föreskrift som är ägnad att på annat sätt förebygga intrång i sökandens rätt.

18 kap.
8 a §⁸

I mål där 1 kap. 3 d § första stycket tillämpas gäller följande i stället för bestämmelserna i 8 §.

Ersättning för rättegångskostnad får inte avse annat än kostnad för

1. rättslig rådgivning under en timme vid ett tillfälle för varje instans och med belopp som motsvarar högst den ersättning som betalas för rådgivning enligt rättshjälpslagen (1996:1619) under en timme,

2. ansökningsavgift,

3. resa och uppehälle för part eller ställföreträdare i samband med sammanträde eller, om personlig inställelse inte föreskrivits, resa och uppehälle för ombud,

4. vittnesbevisning,

5. översättning av handling.

Om en part har handlat så att 3 eller 6 § är tillämplig, får dock ersättning till motparten avse dennes samtliga kostnader enligt 8 §.

Ersättning utgår endast i den mån kostnaden varit skäligen påkallad för tillvaratagande av partens rätt.

⁷ Senaste lydelse 1981:828.

⁸ Senaste lydelse 1996:1624.

Ersättning som anges i andra stycket 3 utgår enligt bestämmelser som regeringen meddelar.

Har målet till en början handlagts i annan ordning än som gäller för mål som avses i denna paragraf, utgår ersättning för kostnad som avser den tidigare handläggningen enligt de kostnadsregler som gäller för denna.

Har ett mål om betalningsföreläggande eller handräckning överlämnats till tingsrätt får, om målet därefter avgörs genom tredsdom mot svaranden, ersättning även avse skälig kostnad för en rättegångsskrift eller för inställelse vid ett sammanträde inför rätten. Sådan ytterligare ersättning *utgår*, om inte särskilda skäl föranleder annan bedömning, *enligt bestämmelser som regeringen meddelar*.

Har ett mål om betalningsföreläggande eller handräckning överlämnats till tingsrätt får, om målet därefter avgörs genom tredsdom mot svaranden, ersättning även avse skälig kostnad för en rättegångsskrift eller för inställelse vid ett sammanträde inför rätten. Sådan ytterligare ersättning *lämnas*, om inte särskilda skäl föranleder annan bedömning, *med belopp som motsvarar högst hälften av den ersättning som betalas för rådgivning enligt rättshjälpslagen (1996:1619) under en timme*.

19 kap.

12 §⁹

Vad som sägs i detta kapitel skall tillämpas även i fråga om domstolarnas befattning med förundersökning och användande av tvångsmedel.

Vad som sägs i detta kapitel skall tillämpas även i fråga om domstolarnas befattning med förundersökning och användande av tvångsmedel. *En sådan fråga får tas upp även av rätten i en annan ort än som följer av reglerna i detta kapitel, om det bör beslutas i frågan utan dröjsmål.*

Om särskilda skäl föreligger, får en fråga om häktning tas upp även av rätten i en annan ort än som följer av reglerna i detta kapitel.

25 kap.

7 §¹⁰

Har ej inom tid, som avses i 6 §, åtal väckts eller till rätten inkommit framställning om förlängning av tiden eller förekomma

Reseförbud skall omedelbart hävas om

1. det inom den tid som avses i 6 § varken har väckts åtal eller till

⁹ Senaste lydelse 1987:1211. Ändringen innebär bl.a. att andra stycket upphävs.

¹⁰ Senaste lydelse 1981:1294.

eljest ej längre skäl för reseförbud, skall det omedelbart hävas.

Om hävande av reseförbud förordnar åklagaren. Har förbudet meddelats eller fastställts av rätten, förordnar denna om hävande av förbudet. Rätten får överlåta till åklagaren att besluta om tillfälliga undantag från reseförbudet eller från föreskrifter som har meddelats i samband med detta.

Vad i 24 kap. 21 § är stadgat om häktning äge motsvarande tillämpning beträffande reseförbud.

rätten inkommit framställning om förlängning av tiden, eller
2. reseförbudet av något annat skäl inte längre bör gälla.

Reseförbud hävs av rätten. Även åklagaren får häva ett reseförbud, om inte förbudet har meddelats eller fastställts av rätten och åtal har väckts. Rätten får överlåta till åklagaren att besluta om tillfälliga undantag från reseförbudet eller från föreskrifter som har meddelats i samband med detta.

Vad som anges i 24 kap. 21 § om häktning skall tillämpas i fråga om reseförbud.

Prop. 1999/2000:26
Bilaga 7

35 kap.

13 §¹¹

Vid huvudförhandlingen skall de bevis som upptagits utom huvudförhandlingen tas upp på nytt, om rätten finner detta vara av betydelse i målet och det inte föreligger hinder mot att ta upp beviset.

Har tingsrätten i ett mål som fullföljts till hovrätten tagit upp muntlig bevisning eller hållit syn på stället, behöver beviset tas upp på nytt endast om hovrätten finner detta vara av betydelse för utredningen. I högsta domstolen får de bevis som tagits upp av lägre rätt tas upp på nytt endast om det föreligger synnerliga skäl.

Om ett bevis inte tas upp på nytt, skall det *förebringas genom protokoll eller* på annat lämpligt sätt.

Om ett bevis inte tas upp på nytt, skall det *läggas fram* på annat lämpligt sätt.

36 kap.

24 §¹²

Vittne har rätt till ersättning enligt vad som sägs nedan.

Ersättning till ett vittne, som har åberopats av en enskild part skall betalas av parten. Om det är skäligt med hänsyn till partens ekonomiska förhållanden får dock rätten besluta att ersättningen skall betalas av allmänna medel. Har rätten självmant inkallat ett vittne och är saken sådan, att förlikning därom är tillåten, eller är fråga om ansvar för brott, som inte hör under allmänt åtal, skall ersättningen betalas av parterna en för båda och båda för en. I annat fall skall ersättningen betalas av allmänna medel.

¹¹ Senaste lydelse 1989:656.

¹² Senaste lydelse 1996:1624.

Ersättning, som skall betalas av part, skall avse nödvändiga kostnader för resa, uppehålle och tidsspillan efter vad rätten prövar skäligt. Ersättning, som skall betalas av allmänna medel, fastställs *av rätten* enligt bestämmelser som regeringen meddelar.

Ersättning som skall betalas av part skall avse nödvändiga kostnader för resa, uppehålle och tidsspillan efter vad rätten prövar skäligt. Ersättning, som skall betalas av allmänna medel fastställs *genom rättens försorg* enligt bestämmelser som regeringen meddelar.

Prop. 1999/2000:26
Bilaga 7

42 kap.

6 §¹³

Utfärdas stämning, skall förberedelse i målet äga rum.

Förberedelsen har till syfte att klarlägga

1. parternas yrkanden och invändningar samt de omständigheter som parterna åberopar till grund för sin talan,
2. i vad mån parterna är oense om åberopade sakförhållanden,
3. vilka bevis som skall förebringas och vad som skall styrkas med varje bevis,
4. om ytterligare utredning eller andra åtgärder behövs före målets avgörande och
5. om det finns förutsättningar för förlikning.

Rätten skall driva förberedelsen med inriktning på ett snabbt avgörande av målet. Så snart det lämpligen kan ske bör rätten höra parterna angående målets handläggning.

Rätten skall driva förberedelsen med inriktning på ett snabbt avgörande av målet. Så snart det lämpligen kan ske bör rätten höra parterna angående målets handläggning *och, om det inte på grund av målets beskaffenhet eller av något annat särskilt skäl är obehövt, upprätta en tidsplan för denna.*

11 §¹⁴

I mål där förlikning om saken är tillåten får svaranden föreläggas att skriftligen avge svaromål enligt 7 § vid påföljd att tredskodom annars kan komma att meddelas mot honom. I föreläggandet skall anges vad svaranden enligt 44 kap. 7 a eller 7 b § skall iaktta för att tredskodom inte skall kunna meddelas mot honom.

I mål där förlikning om saken är tillåten får käranden, om han underlåter att medverka i målet, föreläggas att senast en viss dag ange om han vidhåller sin talan vid påföljd att tredskodom annars

¹³ Senaste lydelse 1987:747.

¹⁴ Senaste lydelse 1991:847.

15 a §

I mål där förlikning om saken är tillåten får tingsrätten meddela parterna att förberedelsen vid en viss senare tidpunkt skall anses vara avslutad. I sådant fall får efter den tidpunkten en part åberopa en ny omständighet eller ett nytt bevis endast om

1. parten gör sannolikt att han har haft en giltig ursäkt att inte åberopa omständigheten eller beviset tidigare eller

2. ett tillåtande av åberopandet inte innebär att målets prövning fördröjs i någon väsentlig mån.

I meddelandet skall parterna upplysas om den verkan som meddelandet har.

18 §¹⁵

Ett mål avgörs efter huvudförhandling. Utan sådan förhandling får rätten dock

1. avgöra ett mål på annat sätt än genom dom,

2. meddela dom om kärandens framställning inte innefattar laga skäl för käromålet eller om det annars är uppenbart att detta är ogrundat,

2. meddela tredsdom,

3. meddela dom i anledning av talan som medgivits eller eftergivits,

3. meddela tredsdom,

4. meddela dom i anledning av talan som medgivits eller eftergivits,

4. stadfästa förlikning och

5. även i annat fall meddela dom, om huvudförhandling inte behövs med hänsyn till utredningen i målet och inte heller begärs av någon av parterna.

5. stadfästa förlikning och

6. även i annat fall meddela dom, om huvudförhandling inte behövs med hänsyn till utredningen i målet och inte heller begärs av någon av parterna.

Innan ett mål avgörs med stöd av första stycket 5, skall parterna, om de inte kan anses redan ha slutfört sin talan, beredas tillfälle till detta.

Innan ett mål avgörs med stöd av första stycket 2 eller 6, skall parterna, om de inte kan anses redan ha slutfört sin talan, beredas tillfälle till detta.

¹⁵ Senaste lydelse 1991:847.

Innan ett mål avgörs genom tredskodom enligt 44 kap. 7 a eller 7 b §, gäller vad som sägs i andra stycket i fråga om käranden.

Prop. 1999/2000:26
Bilaga 7

Innan ett mål avgörs genom tredskodom enligt 44 kap. 7 c §, gäller vad som sägs i andra stycket i fråga om svaranden.

20 §¹⁶

Så snart förberedelsen avslutats skall rätten, om målet inte avgjorts enligt 18 §, bestämma tid för huvudförhandling, om möjligt efter samråd med parterna. Huvudförhandling för handläggning av rättegångsfråga eller del av saken, som kan avgöras särskilt, får hållas även om förberedelsen av målet i övrigt inte har avslutats.

Huvudförhandling för handläggning av rättegångsfråga eller del av saken, som kan avgöras särskilt, får hållas även om förberedelsen av målet i övrigt inte har avslutats.

Huvudförhandlingen får med parternas samtycke hållas i förenklad form, om det är möjligt med hänsyn till reglerna i 43 kap. 2 §. Sådan huvudförhandling kan äga rum i omedelbart samband med förberedelsen eller, under förutsättning att samma domare sitter i rätten, inom femton dagar från den dag då den muntliga förberedelsen avslutades. Oavsett parternas samtycke får huvudförhandling i förenklad form hållas i omedelbart samband med förberedelsen, om saken är uppenbar.

Om muntlig förberedelse hålls per telefon, får även huvudförhandling i förenklad form hållas per telefon i omedelbart samband med förberedelsen.

Vid huvudförhandling i förenklad form skall vad som ägt rum under det sammanträde då den muntliga förberedelsen avslutades anses ha ägt rum även vid huvudförhandlingen utan att det behöver upprepas vid denna.

43 kap.

3 §¹⁷

Föreligger det sådant hinder mot huvudförhandling som avses i 2 §, får förhandlingen ändå påbörjas, om det kan antas att den enligt 11 § andra stycket kan fortsätta senare utan att ny huvudförhandling behöver hållas och en uppdelning av förhandlingen inte är olämplig med hänsyn till målets beskaffenhet.

Om det finns sådant hinder mot huvudförhandling som avses i 2 §, får förhandlingen ändå påbörjas, om det kan antas att hindret kommer att undanröjas utan att ny huvudförhandling behöver hållas enligt 11 § tredje stycket och en uppdelning av förhandlingen inte är olämplig med hänsyn till målets beskaffenhet.

¹⁶ Senaste lydelse 1987:747.

¹⁷ Senaste lydelse 1987:747.

Inställs huvudförhandlingen, får rätten ändå ta upp muntlig bevisning, om det är tillåtet enligt reglerna om förhör utom huvudförhandling och den som skall höras finns tillgänglig.

Om det är av synnerlig vikt för utredningen, får även annan handläggning äga rum i anslutning till bevisupptagning enligt andra stycket.

Om bevisning upptas med stöd av andra eller tredje stycket, gäller i tillämpliga delar vad som föreskrivs om bevis som upptas utom huvudförhandlingen.

11 §¹⁸

Huvudförhandlingen skall, *utan annat avbrott än som kan föranledas av bestämmelserna i 1 kap. 9 §, om möjligt fortgå i ett sammanhang till dess målet är färdigt för avgörande. En påbörjad huvudförhandling får uppskjutas endast om förhandlingen ägt rum enligt 3 § första stycket, om det efter handläggningens början har kommit fram något nytt viktigt skäl eller bevis eller om rätten annars finner att det är nödvändigt. En uppskjuten huvudförhandling skall återupptas så snart som möjligt.*

Har en huvudförhandling uppskjutits en eller flera gånger, får fortsatt huvudförhandling hållas, om den sammanlagda uppskovstiden uppgår till högst femton dagar. I annat fall skall ny huvudförhandling hållas, om det inte med hänsyn till målets beskaffenhet föreligger synnerliga skäl att hålla fortsatt huvudförhandling och syftet med en sammanhållen huvudförhandling inte eftersätts i väsentlig mån. Uppskjuts en huvudförhandling som hålls i förenklad form, skall alltid ny huvudförhandling hållas utan tillämpning av 42 kap. 20 § andra stycket.

Till en uppskjuten huvudförhandling skall parterna kallas omedelbart eller genom särskild kallelse. I fråga om föreläggande

Huvudförhandlingen skall genomföras utan onödiga uppehåll och så långt som möjligt i ett sammanhang.

Om huvudförhandlingen inte kräver mer än tre dagar, skall den genomföras inom loppet av en vecka. I andra fall skall förhandlingen pågå minst tre dagar per vecka.

Om det finns särskilda skäl med hänsyn till målets omfattning, huvudförhandlingens längd eller andra särskilda omständigheter, får uppehåll göras i större omfattning än vad som anges i andra stycket. Ny huvudförhandling skall hållas, om uppehåll i förhandlingen gjorts i sådan omfattning att syftet med en sammanhållen huvudförhandling väsentligen gått förlorat.

I fråga om föreläggande i kallelse till en senare förhandling gäller vad som sägs i 42 kap. 12 §. Utsätts ett mål till fortsatt

¹⁸ Senaste lydelse 1987:747.

för parterna gäller vad som sägs i 42 kap. 12 §. Utsätts ett mål till fortsatt huvudförhandling, får i stället för föreläggande enligt 12 § första stycket en part föreläggas att inställa sig vid påföljd att annars tredskodom kan komma att meddelas mot honom eller målet avgöras utan hinder av hans utevaror.

huvudförhandling, får i stället för föreläggande enligt 12 § första stycket en part föreläggas att inställa sig vid påföljd att annars tredskodom kan komma att meddelas mot honom eller målet avgöras utan hinder av hans utevaror.

13 §¹⁹

Vid fortsatt huvudförhandling skall handläggningen fortsätta där den slutade vid den tidigare förhandlingen.

Vid ny huvudförhandling skall målet företas till fullständig handläggning. Bevis, som upptagits vid tidigare handläggning, skall tas upp på nytt, om rätten finner detta vara av betydelse i målet och det inte *föreligger* hinder mot att ta upp beviset. Om ett bevis inte tas upp på nytt, skall det *förebringas genom protokoll eller på annat lämpligt sätt*.

Vid ny huvudförhandling skall målet företas till fullständig handläggning. Bevis som upptagits vid tidigare handläggning skall tas upp på nytt, om rätten finner detta vara av betydelse i målet och det inte *finns* hinder mot att ta upp beviset. Om ett bevis inte tas upp på nytt, skall det *läggas fram* på annat lämpligt sätt.

44 kap.

7 c §

Om käranden inte följer ett föreläggande enligt 42 kap. 11 § andra stycket att ange om han vidhåller sin talan, får tredskodom meddelas mot honom.

9 §

Part, mot vilken tredskodom *givits, äge* hos den rätt, där talan väckts, söka återvinning inom en månad från den dag, då domen *delgavs honom*. *Sökes ej återvinning, skall domen stå fast i vad den gått honom emot.*

Ansökan om återvinning skall göras skriftligen. Har tredskodom *givits under förberedelsen*, bör *skriften innehålla allt vad från*

Part, mot vilken tredskodom *getts, får* hos den rätt där talan väckts söka återvinning inom en månad från den dag då domen *meddelades*. *Om återvinning inte söks står domen fast i den del den gått parten emot.*

Ansökan om återvinning skall göras skriftligen. Har tredskodom *getts utan huvudförhandling*, bör *ansökan innehålla allt som behövs*

¹⁹ Senaste lydelse 1987:747.

46 kap.

3 §²⁰

Föreligger det sådant hinder mot huvudförhandling som avses i 2 § första stycket 4–6, får förhandlingen ändå påbörjas, om det kan antas att *den enligt 11 § andra stycket kan fortsätta senare utan att ny huvudförhandling behöver hållas* och en uppdelning av förhandlingen inte är olämplig med hänsyn till målets beskaffenhet.

Om det finns sådant hinder mot huvudförhandling som avses i 2 § första stycket 4–6, får förhandlingen ändå påbörjas, om det kan antas att *hindret kommer att undanröjas utan att ny huvudförhandling behöver hållas enligt 11 § tredje stycket* och en uppdelning av förhandlingen inte är olämplig med hänsyn till målets beskaffenhet.

Inställs huvudförhandlingen, får rätten ändå ta upp muntlig bevisning, om det är tillåtet enligt reglerna om förhör utom huvudförhandling och den som skall höras finns tillgänglig.

Om det är av synnerlig vikt för utredningen, får även annan handläggning äga rum i anslutning till bevisupptagning enligt andra stycket.

Om bevisning upptas med stöd av andra eller tredje stycket, gäller i tillämpliga delar vad som föreskrivs om bevis som upptas utom huvudförhandlingen.

11 §²¹

Huvudförhandlingen skall, *utan annat avbrott än som kan föranledas av bestämmelserna i 1 kap. 9 §, om möjligt fortgå i ett sammanhang till dess målet är färdigt för avgörande. En påbörjad huvudförhandling får uppskjutas endast om förhandlingen ägt rum enligt 3 § första stycket, om det efter handläggningens början har kommit fram något nytt viktigt skäl eller bevis eller om rätten annars finner att det är nödvändigt. En uppskjuten huvudförhandling skall återupptas så snart som möjligt. Är den tilltalade häktad, skall förhandlingen återupptas inom en vecka från dagen för föregående förhandlings*

Huvudförhandlingen skall *genomföras utan onödiga uppehåll och så långt som möjligt i ett sammanhang.*

Om huvudförhandlingen inte kräver mer än tre dagar, skall den genomföras inom loppet av en vecka. I andra fall skall förhandlingen pågå minst tre dagar per vecka.

Om det finns särskilda skäl med hänsyn till målets omfattning, huvudförhandlingens längd eller andra särskilda omständigheter, får uppehåll göras i större omfattning än vad som anges i andra stycket. Ny huvudförhandling skall hållas, om uppehåll i förhandlingen gjorts i sådan

²⁰ Senaste lydelse 1987:747.

²¹ Senaste lydelse 1993:348.

avslutande eller, då han häktats därefter, från dagen för hans häktande, om inte på grund av särskilda omständigheter ett längre uppskov är nödvändigt.

Har en huvudförhandling uppskjutits en eller flera gånger, får fortsatt huvudförhandling hållas, om den sammanlagda uppskovstiden uppgår till högst femton dagar. I annat fall skall ny huvudförhandling hållas, om det inte med hänsyn till målets beskaffenhet föreligger synnerliga skäl att hålla fortsatt huvudförhandling och syftet med en sammanhållen huvudförhandling inte eftersätts i väsentlig mån.

Utan hinder av bestämmelserna i andra stycket får fortsatt huvudförhandling hållas i den mån uppskov har föranletts av en rättspsykiatrisk undersökning, om det inte är olämpligt med hänsyn till uppskovets längd och omständigheterna i målet.

Till en uppskjuten huvudförhandling skall parterna kallas omedelbart eller genom särskild kallelse. I fråga om föreläggande gäller vad som sägs i 45 kap. 15 §.

omfattning att syftet med en sammanhållen huvudförhandling väsentligen gått förlorat. Är den tilltalade häktad, får ett uppehåll inte göras i mer än en vecka, om inte på grund av särskilda omständigheter ett längre uppehåll är nödvändigt.

I fråga om föreläggande i kallelse till en senare förhandling gäller vad som sägs i 45 kap. 15 §.

13 §²²

Vid fortsatt huvudförhandling skall handläggningen fortsätta där den slutade vid den tidigare förhandlingen.

Vid ny huvudförhandling skall målet företas till fullständig handläggning. Bevis, som upptagits vid tidigare handläggning, skall tas upp på nytt, om rätten finner detta vara av betydelse i målet och det inte föreligger hinder mot att ta upp beviset. Om ett bevis inte tas upp på nytt, skall det föreläggas genom protokoll eller på annat lämpligt sätt.

Vid ny huvudförhandling skall målet företas till fullständig handläggning. Bevis, som upptagits vid tidigare handläggning, skall tas upp på nytt, om rätten finner detta vara av betydelse i målet och det inte finns hinder mot att ta upp beviset. Om ett bevis inte tas upp på nytt, skall det läggas fram på annat lämpligt sätt.

²² Senaste lydelse 1987:747.

47 kap.

6 §²³

Prop. 1999/2000:26

Bilaga 7

Utfärdas stämning, skall förberedelse i målet äga rum.

Förberedelsen har till syfte att klarlägga

1. den tilltalades inställning till åtalet och grunden för den,
2. vilka bevis som skall förebringas och vad som skall styrkas med varje

bevis samt

3. om ytterligare utredning eller andra åtgärder behövs före målets avgörande.

Rätten skall driva förberedelsen med inriktning på ett snabbt avgörande av målet. Så snart det lämpligen kan ske bör rätten höra parterna angående målets handläggning.

Rätten skall driva förberedelsen med inriktning på ett snabbt avgörande av målet. Så snart det lämpligen kan ske bör rätten höra parterna angående målets handläggning *och, om det inte av särskilda skäl är obehövligt, uppätta en tidsplan för denna.*

21 §

Under förberedelsen *må* beslut meddelas i fråga om måls avvisande.

Under förberedelsen *får* beslut meddelas i fråga om måls avvisande.

Rätten får också utan huvudförhandling meddela dom om målsägandens framställning inte innefattar laga skäl för åtalet eller om det annars är uppenbart att detta är ogrundat. Innan målet avgörs skall parterna, om de inte kan anses redan ha slutfört sin talan, ges tillfälle till detta.

22 §²⁴

Så snart förberedelsen avslutats skall rätten bestämma tid för huvudförhandling, om möjligt efter samråd med parterna. Huvudförhandling för handläggning av rättegångsfråga eller del av saken, som kan avgöras särskilt, får hållas även om förberedelsen av målet i övrigt inte har avslutats.

Huvudförhandling för handläggning av rättegångsfråga eller del av saken, som kan avgöras särskilt, får hållas även om förberedelsen av målet i övrigt inte har avslutats.

Är den tilltalade häktad, skall huvudförhandlingen hållas inom en vecka från dagen för förberedelsens avslutande eller, då han häktats därefter, från dagen för hans häktande.

²³ Senaste lydelse 1987:747.

²⁴ Senaste lydelse 1987:747.

Är den tilltalade ålagd reseförbud, skall huvudförhandling hållas inom en månad från dagen för förberedelsens avslutande. Har reseförbudet meddelats därefter, skall tiden räknas från dagen för delgivning av beslutet.

Prop. 1999/2000:26
Bilaga 7

24 §

Om enskilt åtal *skall* i övrigt *vad* i 45 kap. 1 § tredje stycket samt 2, 3, 5, 6, 8, 12 och 17 §§ *är stadgat äga motsvarande tillämpning.*

Beträffande huvudförhandling i mål, *vari* enskilt åtal *föres, äge* bestämmelserna i 46 kap. *mot-svarande tillämpning; i dylikt mål gälle* dock följande avvikelser:

1. *Om* kallelse till *uppskjuten* huvudförhandling och föreläggande för part *gälle vad* i 23 § i detta kapitel *är stadgat.*

2. *Utebliva* båda parterna från *rättegångstillfälle* för huvudförhandling, skall målet avskrivas. *Om* påföljd för målsägande, som uteblir eller underlåter att infinna sig personligen, *så ock* om måls återupptagande *skola* bestämmelserna i 14–16 och 18 §§ i detta kapitel *äga motsvarande tillämpning.* *Utebliva* båda parterna eller *endera* från särskilt sammanträde för behandling av rättegångsfråga, *må* frågan avgöras utan hinder *därav.*

3. Då mål *utsättes* till fortsatt eller ny huvudförhandling, *äge* rätten i stället för åtgärd, som avses i 46 kap. 12 §, *förordna*, att förberedelse skall *ånyo* äga rum, samt *meddela* *erforderliga* föreskrifter *därom.*

Vid enskilt åtal *tillämpas* i övrigt 45 kap. 1 § tredje stycket samt 2, 3, 5, 6, 8, 12 och 17 §§.

Beträffande huvudförhandling i mål om enskilt åtal *tillämpas* bestämmelserna i 46 kap. *med* följande avvikelser:

1. *I fråga om* kallelse till huvudförhandling *som återupptas efter uppehåll* och föreläggande för part *gäller det som sägs* i 23 § i detta kapitel.

2. *Om* båda parterna *uteblir* från huvudförhandling, skall målet avskrivas. *I fråga om* påföljd för målsägande som uteblir eller underlåter att infinna sig personligen *samt* om måls återupptagande *tillämpas* bestämmelserna i 14–16 och 18 §§ i detta kapitel. *Uteblir* båda parterna eller *en av dem* från *ett* särskilt sammanträde för behandling av rättegångsfråga, *får* frågan avgöras utan hinder *av detta.*

3. Då mål *sätts ut* till fortsatt eller ny huvudförhandling, *får* rätten i stället för åtgärd som avses i 46 kap. 12 § *besluta* att förberedelse skall äga rum *på nytt* samt *meddela* föreskrifter *om detta.*

50 kap.
17 §²⁵

I övrigt skall det som sägs i 1 kap. 9 § samt 43 kap. 1–6 §§, 8 § andra–fjärde styckena och 10–14 §§ tillämpas i fråga om huvudförhandling i hovrätten. Reglerna i 16 § i detta kapitel skall dock tillämpas i fråga om kallelser till *uppskjuten* huvudförhandling och föreläggande för parterna.

I övrigt skall det som sägs i 43 kap. 1–6 §§, 8 § andra–fjärde styckena och 10–14 §§ tillämpas i fråga om huvudförhandling i hovrätten. Reglerna i 16 § i detta kapitel skall dock tillämpas i fråga om kallelser till huvudförhandling *som återupptas efter uppehåll* och föreläggande för parterna.

51 kap.
17 §²⁶

I övrigt skall det som sägs i 1 kap. 9 § samt 46 kap. 1–5 §§, 6 § andra stycket, 7–9, 11, 13, 16 och 17 §§ tillämpas i fråga om huvudförhandling i hovrätten. Reglerna i 16 § i detta kapitel skall dock tillämpas i fråga om kallelser till *uppskjuten* huvudförhandling och föreläggande för parterna.

I övrigt skall det som sägs i 46 kap. 1–5 §§, 6 § andra stycket, 7–9, 11, 13, 16 och 17 §§ tillämpas i fråga om huvudförhandling i hovrätten. Reglerna i 16 § i detta kapitel skall dock tillämpas i fråga om kallelser till huvudförhandling *som återupptas efter uppehåll* och föreläggande för parterna.

När ett mål sätts ut till fortsatt eller ny huvudförhandling, får hovrätten besluta om lämpliga åtgärder för att målet skall kunna slutföras vid den förhandlingen.

I fråga om sådana åtgärder gäller 10–12 §§ i detta kapitel.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2000.

2. Bestämmelserna i 18 kap. 8 a § i sin äldre lydelse skall tillämpas i mål som handläggs enligt 1 kap. 3 d §, om ansökan om stämning har kommit in till rätten före ikraftträdandet eller, när talan har väckts som enskilt anspråk i brottmål, rätten före ikraftträdandet beslutat att tvisten skall handläggas som tvistemål. Detsamma gäller om talan har väckts genom ansökan om betalningsföreläggande eller handräckning och kronofogdemyndigheten före ikraftträdandet har beslutat att, enligt 36 eller 54 § lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning, överlämna målet till tingsrätt.

²⁵ Senaste lydelse 1994:1034.

²⁶ Senaste lydelse 1994:1034.

2 Förslag till lag om ändring i föräldrabalken

Härigenom föreskrivs att 6 kap. 17 och 20 §§ samt 7 kap. 15 § föräldrabalken skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 kap.

17 §¹

Frågor om vårdnad, boende eller umgänge tas upp av rätten i den ort där barnet har sitt hemvist. Sådana frågor kan tas upp även i samband med äktenskapsmål. Om det inte finns någon behörig domstol, tas frågorna upp av Stockholms tingsrätt.

Frågor om vårdnad som avses i 4, 5, 7, 8 och 10 §§ samt 10 b § andra stycket samt frågor om boende och umgänge handläggs i den ordning som är föreskriven för tvistemål. Frågor om fördelning av resekostnader enligt 15 b § skall anses som en del av frågan om umgänge. Står barnet under vårdnad av båda föräldrarna eller en av dem och är föräldrarna överens i saken, får de väcka talan genom gemensam ansökan.

Övriga frågor om vårdnad handläggs i den ordning som gäller för domstolsärenden.

I mål om vårdnad och boende kan underhållsbidrag för barnet yrkas utan stämning.

Dom i mål om vårdnad, boende eller umgänge får meddelas utan huvudförhandling, om parterna är överens i saken.

20 §²

I mål eller ärenden om vårdnad, boende eller umgänge får rätten besluta om vårdnad, boende eller umgänge för tiden till dess att frågan har avgjorts genom en dom eller ett beslut som har vunnit laga kraft eller föräldrarna har träffat ett avtal om frågan och avtalet har godkänts av socialnämnden. Rätten skall besluta efter vad som är bäst för barnet.

Beslut enligt första stycket får meddelas utan huvudförhandling. Innan beslutet meddelas skall motparten få tillfälle att yttra sig i frågan. Rätten kan inhämta upplysningar från socialnämnden i frågan. Har rätten meddelat ett beslut som ännu gäller när målet eller ärendet skall avgöras, skall rätten ompröva beslutet.

Innan beslut enligt första stycket meddelas skall motparten få tillfälle att yttra sig i frågan. Rätten kan inhämta upplysningar från socialnämnden i frågan. Har rätten meddelat ett beslut som ännu gäller när målet eller ärendet skall avgöras, skall rätten ompröva beslutet.

¹ Senaste lydelse 1998:319. Ändringen innebär att femte stycket upphävs.

² Senaste lydelse 1998:319.

Ett beslut enligt denna paragraf får verkställas på samma sätt som en dom som har vunnit laga kraft. Beslutet får dock när som helst ändras av rätten.

Prop. 1999/2000:26
Bilaga 7

7 kap.
15 §³

I mål om underhåll till barn får rätten, för tiden till dess att frågan har avgjorts genom en dom eller ett beslut som har vunnit laga kraft, besluta om underhållet efter vad som är skäligt. Skyldighet att utge bidrag får dock åläggas någon endast om det finns sannolika skäl för att bidragsskyldighet föreligger. Har fråga om underhåll väckts i samband med mål om fastställande av faderskap till barn, får beslut om skyldighet att utge bidrag inte meddelas, om flera män är instämnda i målet.

Beslut enligt första stycket kan meddelas utan huvudförhandling. Innan *beslutet* meddelas, skall motparten få tillfälle att yttra sig i frågan. Har rätten meddelat ett beslut, skall den ompröva det när målet avgörs.

Innan *beslut enligt första stycket* meddelas, skall motparten få tillfälle att yttra sig i frågan. Har rätten meddelat ett beslut, skall den ompröva det när målet avgörs.

Ett beslut enligt denna paragraf får verkställas på samma sätt som en dom som har vunnit laga kraft. Beslutet får dock när som helst ändras av rätten.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2000.

³ Senaste lydelse 1987:790.

3 Förslag till lag om ändring i äktenskapsbalken

Härigenom föreskrivs att 14 kap. 9, 11, 12 och 16 §§ äktenskapsbalken skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

14 kap.

9 §

Beslut enligt 7 § får meddelas utan huvudförhandling. Innan beslutet meddelas skall den andra maken få tillfälle att yttra sig över yrkandet. Har domstolen kallat makarna till förhandling och uteblir den make som har framställt yrkandet, skall detta anses återkallat till den del det inte har medgetts av den andra maken. Att den andra maken uteblir från förhandlingen hindrar inte att yrkandet prövas.

Innan rätten meddelar ett beslut enligt 7 §, skall den andra maken få tillfälle att yttra sig över yrkandet.

11 §

Om en make återkallar talan om äktenskapsskillnad sedan gemensam ansökan om äktenskapsskillnad har getts in till domstolen eller sedan den makens yrkande om äktenskapsskillnad har delgetts den andra maken, skall målet trots detta prövas om denne yrkar det. Den sistnämnda maken skall underrättas om detta när återkallelsen delges den maken.

Om en make återkallar ett yrkande om äktenskapsskillnad sedan gemensam ansökan om äktenskapsskillnad har getts in till domstolen eller sedan den makens yrkande om äktenskapsskillnad har delgetts den andra maken, skall yrkandet ändå prövas om den andra maken yrkar det. Den andra maken skall underrättas om detta när återkallelsen skickas till honom eller henne.

Om en make som har yrkat äktenskapsskillnad uteblir från en förhandling i denna fråga, skall målet trots detta prövas om den andra maken yrkar det vid förhandlingen. En make som har yrkat äktenskapsskillnad skall underrättas om detta när den maken kallas till förhandlingen.

Om käranden uteblir från en förhandling i ett mål om äktenskapsskillnad, skall yrkandet om äktenskapsskillnad ändå prövas om svaranden begär det. Rätten skall underrätta käranden om detta i kallelsen till förhandlingen.

12 §

När makarna eller en av dem yrkar äktenskapsskillnad får målet prövas utan huvudförhandling. *Detta gäller också andra frågor i målet, om makarna är överens om dem.*

När makarna eller en av dem yrkar äktenskapsskillnad får målet prövas utan huvudförhandling. *Andra frågor i målet kan avgöras utan huvudförhandling enligt bestämmelserna i rättegångsbalken.*

16 §

I fall som avses i 6 kap. 6 § andra stycket får domstolen på yrkande av en av makarna besluta i frågan om nyttjanderätt för tiden till dess att frågan har avgjorts genom dom som har vunnit laga kraft. *Beslut meddelas på det sätt som anges i 9 §.* Beslutet får verkställas på samma sätt som en dom som har vunnit laga kraft men får när som helst ändras av domstolen.

I fall som avses i 6 kap. 6 § andra stycket får domstolen på yrkande av en av makarna besluta i frågan om nyttjanderätt för tiden till dess att frågan har avgjorts genom dom som har vunnit laga kraft. *Innan rätten meddelar beslut, skall den andra maken få tillfälle att yttra sig över yrkandet.* Beslutet får verkställas på samma sätt som en dom som har vunnit laga kraft men får när som helst ändras av domstolen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2000.

4 Förslag till lag om ändring i miljöbalken

Härigenom föreskrivs att 22 kap. 16 § miljöbalken skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

22 kap.

16 §

När målet är klart för huvudförhandling skall miljödomstolen bestämma tid och plats för den.

Om det är uppenbart onödigt med huvudförhandling, behöver sådan förhandling inte hållas. Om parterna begär det skall den dock hållas. Att målet eller ärendet kan komma att avgöras på handlingarna skall anges i kungörelsen. I frågor som avses i 26 § andra stycket behöver inte huvudförhandling hållas. Detsamma gäller i fall som avses i 42 kap. 18 § första stycket 1, 3 och 4 rättegångsbalken.

Om det är uppenbart onödigt med huvudförhandling, behöver sådan förhandling inte hållas. Om parterna begär det skall den dock hållas. Att målet eller ärendet kan komma att avgöras på handlingarna skall anges i kungörelsen. I frågor som avses i 26 § andra stycket behöver inte huvudförhandling hållas. Detsamma gäller i fall som avses i 42 kap. 18 § första stycket 1, 4 och 5 rättegångsbalken.

Besked om tid och plats för huvudförhandling skall i god tid lämnas parterna i den ordning som har bestämts för kallelser till dem. Om anledning till det finns, skall det i kallelsen lämnas uppgift om de frågor som avses behandlas vid huvudförhandlingen.

Om någon part bör infinna sig personligen vid huvudförhandlingen, skall miljödomstolen förelägga vite. Föreläggandet skall delges.

Huvudförhandling får hållas, även om en part uteblir från den. Tredskod om får dock inte meddelas.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2000.

5 Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs att 26 kap. 8 § och 33 kap. 5–8 §§ brottsbalken skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

26 kap.

8 §¹

Om flera fängelsestraff verkställs samtidigt, skall vid tillämpning av 6 § hänsyn tas till den sammanlagda fängelsetiden. Vad nu sagts gäller dock inte tid för fängelse som dömts ut enligt 28 kap. 3 § eller förvandlingsstraff för böter.

Såsom avtjänad tid räknas även tid varunder straffet skall anses verkställt på grund av *domstols förordnande som i 33 kap. 5 och 6 §§ sägs.*

Såsom avtjänad tid räknas även tid varunder straffet skall anses verkställt *enligt bestämmelserna i 33 kap. 6 och 7 §§ och lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m.*

33 kap.

5 §²

Döms någon till fängelse på viss tid eller till slutet ungdomsvård eller förordnar rätten, med tillämpning av 34 kap. 1 § 1, att sådan påföljd skall avse ytterligare brott, och har den dömde med anledning av misstanke om brott som prövats genom dom i målet, under en sammanhängande tid av minst tjugofyra timmar varit berövad friheten som anhållen, häktad eller intagen på en enhet för rättspsykiatrisk undersökning med stöd av 10 § lagen (1991:1137) om rättspsykiatrisk undersökning, skall tiden för frihetsberövandet, till den del under vilken inte samtidigt en dom i ett annat mål verkställts, anses som tid under vilken den utdömda

Bestämmelser om att frihetsberövande i vissa fall skall tillgodoräknas som tid för verkställighet av påföljd finns i lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m. och i lagen (1998:603) om verkställighet av slutet ungdomsvård.

¹ Senaste lydelse 1993:201.

² Senaste lydelse 1998:604.

påföljden verkställts i anstalt eller vid särskilt ungdomshem. Domstolen skall i domen ange det antal dagar påföljden skall anses verkställd. Är den tid med vilken påföljden överstiger frihetsberövandet ringa, får förordnas att påföljden skall anses helt verkställd genom frihetsberövandet.

Undanröjs villkorlig dom eller skyddstillsyn och döms i stället till fängelse på viss tid eller till sluten ungdomsvård, skall, om tillgodoräknande inte skett enligt första eller tredje stycket, första stycket tillämpas även i fråga om

1. frihetsberövande som föregått den villkorliga domen eller domen på skyddstillsyn,

2. frihetsberövande som föregått dom genom vilken förordnats att den villkorliga domen eller skyddstillsynen skall avse även ytterligare brott samt

3. sådant omhändertagande som avses i 28 kap. 6 b § eller 11 § tredje stycket.

Döms någon till böter och har han med anledning av misstanke om brott som prövats genom dom i målet varit berövad friheten på sätt som anges i första stycket, får förordnas att påföljden skall anses helt eller delvis verkställd genom frihetsberövandet.

6 §

Bestämmelserna i 5 § om tillgodoräknande av tid för frihetsberövande som verkställighet av påföljd må, i den mån det med hänsyn till omständigheterna prövas skäligt, tillämpas även i fråga om frihetsberövande som ägt rum utom riket.

Om någon döms till fängelse på viss tid eller till sluten ungdomsvård eller om rätten med tillämpning av 34 kap. 1 § 1 förordnar att sådan påföljd skall avse ytterligare brott, och den dömde med anledning av misstanke om brott som prövats genom dom i målet har varit berövad friheten på sätt som enligt 19 a § första stycket lagen (1974:202) om beräkning av

strafftid m.m. får tillgodoräknas som tid under vilken påföljden verkställts i anstalt eller vid ett särskilt ungdomshem, får rätten förordna att påföljden skall anses helt verkställd genom frihetsberövandet. En förutsättning för ett sådant förordnande är att den tid som den utdömda påföljden överstiger frihetsberövandet med är ringa.

Om rätten undanröjer en villkorlig dom eller en skyddstillsyn och i stället dömer till fängelse på viss tid eller till slutet ungdomsvård, gäller första stycket även i fråga om sådana frihetsberövanden som anges i 19 a § andra stycket lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m.

Om någon döms till böter och med anledning av misstanke om brott, som prövats genom dom i målet, har varit berövad friheten på sätt som enligt första stycket får tillgodoräknas som verkställighet av påföljd, får rätten förordna att påföljden skall anses helt eller delvis verkställd genom frihetsberövandet.

7 §³

Bestämmelserna i 6 §, 19 a § lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m. och i 11 § första stycket lagen (1998:603) om verkställighet av slutet ungdomsvård om tillgodoräknande av tid för frihetsberövande som verkställighet av påföljd får tillämpas av rätten i fråga om frihetsberövande som ägt rum utom riket, i den utsträckning det med hänsyn till omständigheterna är skäligt.

³ Förutvarande 7 § upphävd genom 1987:761.

Vid prövning i högre rätt av *klagan* angående *ådömd* påföljd *må* beslut i fråga som avses i 5 och 6 §§ ändras även om *talán* *ej* fullföljts mot beslutet.

Vid prövning i högre rätt av *ett överklagande* angående *utdömd* påföljd *får* beslut i fråga som avses i 6 och 7 §§ ändras även om *beslutet inte överklagats*.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2000.

⁴ Senaste lydelse 1988:942.

6 Förslag till lag om ändring i lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m.

dels att 22 § skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny bestämmelse, 19 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

19 a §

Om någon döms till fängelse på viss tid eller om domstol, med tillämpning av 34 kap. 1 § 1 brottsbalken, har förordnat att sådan påföljd skall avse ytterligare brott, och den dömda med anledning av misstanke om brott, som prövats genom dom i målet, under en sammanhängande tid av minst 24 timmar har varit berövad friheten som anhållen, häktad eller intagen på en enhet för rättspsykiatrisk undersökning med stöd av 10 § lagen (1991:1137) om rättspsykiatrisk undersökning, skall tiden för frihetsberövandet, till den del därunder inte samtidigt skett verkställighet av dom i annat mål, anses som tid under vilken den utdömda påföljden verkställts i anstalt.

Om rätten har undanröjt en villkorlig dom eller en skyddstillsyn och i stället dömt till fängelse på viss tid, skall första stycket tillämpas, i den mån tillgodoräkning inte skett enligt första stycket eller 33 kap. 6 § tredje stycket brottsbalken, även i fråga om

1. frihetsberövande som föregått
den villkorliga domen eller domen
på skyddstillsyn,

2. frihetsberövande som föregått
dom genom vilken förordnats att
den villkorliga domen eller
skyddstillsynen skall avse även
ytterligare brott samt

3. sådant omhändertagande som
avses i 28 kap. 6 b § eller 11 §
tredje stycket brottsbalken.

22 §¹

Har domstol enligt 33 kap. 5 och
6 §§ brottsbalken förordnat att
fängelse skall anses verkställt till
visst antal dagar, skall först
beräknas slutdag utan avseende
därpå och avdraget beräknas från
den dagen. Detsamma gäller i
fråga om tid som enligt 19 § andra
stycket skall räknas som tid
varunder straffet verkställts.

Skall enligt 19 a § eller domstols
förordnande enligt 33 kap. 7 §
brottsbalken fängelse anses
verkställt till visst antal dagar, skall
först beräknas slutdag utan av-
seende därpå och avdraget be-
räknas från den dagen. Detsamma
gäller i fråga om tid som enligt 19
§ andra stycket skall räknas som
tid varunder straffet verkställts.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2000.

¹ Senaste lydelse 1993:202.

7 Förslag till lag om ändring i lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 4 § lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

4 §¹

I protokoll över huvudförhandling behöver inte antecknas berättelser som lämnas under förhör i bevissyfte.

Berättelser som lämnas vid huvudförhandling under förhör i bevissyfte behöver inte antecknas.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2000.

¹ Senaste lydelse 1987:683.

8 Förslag till lag om ändring i sekretesslagen (1980:100)

Härigenom föreskrivs att 9 kap. 9 § och 16 kap. 1 § sekretesslagen (1980:100) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 kap.

9 §¹

Sekretess gäller hos allmän advokatbyrå i ärende om rättsligt biträde eller rörande förvaltning i konkurs

Sekretess gäller hos Notarius publicus i verksamhet som enligt lag eller annan författning ankommer på honom och som inte avser uppgift om protest av växel eller check

1. för uppgift som det kan antas att den rättssökande har förutsatt skall bli behandlad förtroligt,

2. för uppgift i övrigt om någons personliga eller ekonomiska förhållanden, om det kan antas att han lider skada eller men om uppgiften röjs.

Motsvarande sekretess gäller hos Notarius publicus i verksamhet som enligt lag eller annan författning ankommer på honom. Sekretessen gäller inte uppgift om protest av växel eller check.

16 kap.

1 §²

Att friheten enligt 1 kap. 1 § tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 2 § yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter i vissa fall är begränsad framgår av 7 kap. 3 § första stycket 1 och 2, 4 § 1–8 samt 5 § 1 och 3 tryckfrihetsförordningen och av 5 kap. 1 § första stycket samt 3 § första stycket 1 och 2 yttrandefrihetsgrundlagen. De fall av uppsåtligt åsidosättande av tystnadsplikt, i vilka nämnda frihet enligt

Att friheten enligt 1 kap. 1 § tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 2 § yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter i vissa fall är begränsad framgår av 7 kap. 3 § första stycket 1 och 2, 4 § 1–8 samt 5 § 1 och 3 tryckfrihetsförordningen och av 5 kap. 1 § första stycket samt 3 § första stycket 1 och 2 yttrandefrihetsgrundlagen. De fall av uppsåtligt åsidosättande av tystnadsplikt, i vilka nämnda frihet

¹ Senaste lydelse 1994:595.

² Lydelse enligt prop. 1998/99:38.

7 kap. 3 § första stycket 3 och 5 § 2 tryckfrihetsförordningen samt 5 kap. 1 § första stycket och 3 § första stycket 3 yttrandefrihetsgrundlagen i övrigt är begränsad, är de där tystnadsplikten följer av

enligt 7 kap. 3 § första stycket 3 och 5 § 2 tryckfrihetsförordningen samt 5 kap. 1 § första stycket och 3 § första stycket 3 yttrandefrihetsgrundlagen i övrigt är begränsad, är de där tystnadsplikten följer av

Prop. 1999/2000:26
Bilaga 7

6. 8 kap. 4 § första stycket *tredje* meningen rättegångsbalken

6. 8 kap. 4 § första stycket *andra* meningen rättegångsbalken

---

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2000. Bestämmelsen i 9 kap. 9 § gäller i sin äldre lydelse för uppgifter som hänför sig till tiden före avvecklingen av den allmänna advokatbyrån.

9 Förslag till lag om ändring i lagen (1986:1009) om förfarandet i vissa fall vid förverkande m.m.

Härigenom föreskrivs att 2 och 4 §§ lagen (1986:1009) om förfarandet i vissa fall vid förverkande m.m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

En fråga som avses i 1 § prövas, om inte annat följer av 3 §, av tingsrätten efter särskild talan. Om inte annat framgår av denna lag, gäller för sådan talan i tillämpliga delar reglerna i rättegångsbalken om åtal för brott på vilket inte kan följa svårare straff än böter.

Utfärdas stämning, skall den mot vilken talan riktas föreläggas att inställa sig till huvudförhandling vid påföljd att egendomen annars kan förklaras förverkad. Uteblir han, skall egendomen förklaras förverkad, om det inte framgår att talan är ogrundad.

Föreslagen lydelse

2 §¹

En fråga som avses i 1 § prövas, om inte annat följer av 3 §, av tingsrätten efter särskild talan. Om inte annat framgår av denna lag, gäller för sådan talan i tillämpliga delar reglerna i rättegångsbalken om åtal för brott på vilket inte kan följa svårare straff än böter. *Målet får dock avgöras utan huvudförhandling, om en sådan förhandling inte behövs med hänsyn till utredningen i målet och inte heller begärs av någon av parterna.*

Utfärdas stämning, skall den mot vilken talan riktas föreläggas att inställa sig till huvudförhandling *eller yttra sig skriftligen* vid påföljd att egendomen annars kan förklaras förverkad. Uteblir han *från förhandlingen eller yttrar han sig inte*, skall egendomen förklaras förverkad, om det inte framgår att talan är ogrundad.

Innan ett mål avgörs utan huvudförhandling, skall parterna ges tillfälle att slutföra sin talan, om det inte är uppenbart obehövligt.

4 §²

Avser saken förverkande av beslagtagnen egendom, får kungörelse-delgivning av beslutet eller stämningen ske enligt de förutsättningar som anges i 15 § delgivningslagen (1970:428). Dessa regler får också tillämpas, om den från vilken förverkande sker är okänd.

¹ Senaste lydelse 1994:1422.

² Senaste lydelse 1994:1422.

Om värdet av den beslagtagna egendomen uppskattas till mindre än en tiondel av det *basbelopp* enligt lagen (1962: 381) om allmän försäkring som gällde då beslaget verkställdes eller om egendomen saknar saluvärde, får delgivning ske genom att beslutet eller stämningen anslås på *rättens kansli*.

Om värdet av den beslagtagna egendomen uppskattas till mindre än en tiondel av det *prisbasbelopp* enligt lagen (1962: 381) om allmän försäkring som gällde då beslaget verkställdes eller om egendomen saknar saluvärde, får delgivning ske genom att beslutet eller stämningen anslås *hos den myndighet som har meddelat beslutet eller utfärdat stämningen*.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2000.

10 Förslag till lag om ändring i lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden

Härigenom föreskrivs att 10 kap. 2 § lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 kap.

2 §

Juryn skall under sin överläggning ha tillgång till *rättens protokoll* och de handlingar som har åberopats under huvudförhandlingen.

Juryn skall under sin överläggning ha tillgång till *de anteckningar och ljudinspelningar som har tillkommit enligt 6 kap. rättegångsbalken* och de handlingar som har åberopats under huvudförhandlingen.

Juryns prövning skall grundas på vad som har kommit fram vid huvudförhandlingen inför juryn.

Juryns svar skall skriftligen överlämnas till rätten.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2000.

11 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård

Härigenom föreskrivs att 11 § lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 §

I fråga om beräkning av den tid som verkställigheten skall pågå, skall 19, 21–23 och 25 §§ lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m. tillämpas på motsvarande sätt.

I fråga om beräkning av den tid som verkställigheten skall pågå, skall 19, *19 a*, 21–23 och 25 §§ lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m. tillämpas på motsvarande sätt.

Så snart domen på sluten ungdomsvård har börjat verkställas, skall Statens institutionsstyrelse fastställa dagen för verkställighetens slut. Styrelsen skall fastställa en ny sådan slutdag om omständigheterna ger anledning till det.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2000.

12 Förslag till lag (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 10 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap.

10 §

Om målet avgörs utan huvudförhandling i annat fall än som avses i 42 kap. 18 § första stycket 1–4 rättegångsbalken, skall miljödomstolen ha den sammansättning som anges i 20 kap. 4 § första stycket miljöbalken.

Om målet avgörs utan huvudförhandling i annat fall än som avses i 42 kap. 18 § första stycket 1–5 rättegångsbalken, skall miljödomstolen ha den sammansättning som anges i 20 kap. 4 § första stycket miljöbalken.

Beträffande förelägganden för parterna att avge skriftligt svaromål eller att inställa sig vid muntlig förberedelse eller vid huvudförhandling och om parts utevaro från ett sådant sammanträde gäller rättegångsbalkens bestämmelser rörande en sak, varom förlikning inte är tillåten.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2000.

13 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:116) om skiljeförfarande

Härigenom föreskrivs att 34 § lagen (1998:116) om skiljeförfarande skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

35 §

En domstol får under viss tid skjuta upp ett mål om en skiljedoms ogiltighet eller om upphävande av en skiljedom för att ge skiljemännen tillfälle att återuppta skiljeförfarandet eller vidta någon annan åtgärd som enligt skiljemännens mening undanröjer grunden för ogiltigheten eller upphävandet,

1. om domstolen har funnit att talan i målet skall bifallas och ena parten har begärt uppskov, eller

2. om båda parter har begärt uppskov.

Meddelar skiljemännen en ny skiljedom, får en part inom den tid som domstolen bestämmer utan stämningsansökan klandra skiljedomen i den mån det föranleds av det återupptagna förfarandet eller av en ändring av den första skiljedomen.

Fortsatt huvudförhandling får oberoende av 43 kap. 11 § andra stycket rättegångsbalken hållas även om uppskovstiden uppgår till mer än femton dagar.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2000.

Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 1999-11-01

Närvarande: f.d. justitierådet Staffan Vängby, justitierådet Leif Thorsson, regeringsrådet Rune Lavin.

Enligt en lagrådsremiss den 21 oktober 1999 (Justitiedepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i rättegångsbalken,
2. lag om ändring i föräldrabalken,
3. lag om ändring i äktenskapsbalken,
4. lag om ändring i miljöbalken,
5. lag om ändring i brottsbalken,
6. lag om ändring i lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m.,
7. lag om ändring i lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister,
8. lag om ändring i sekretesslagen (1980:100),
9. lag om ändring i lagen (1986:1009) om förfarandet i vissa fall vid förverkande m.m.,
10. lag om ändring i lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens område,
11. lag om ändring i lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård,
12. lag om ändring i lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet,
13. lag om ändring i lagen (1998:116) om skiljeförfarande.

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av departementsrådet Cecilia Renfors.

Förslagen föranleder följande yttrande av Lagrådet:

Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken

18 kap. 8 a §

Den numera vanliga lagstiftningstekniken med användande av obestämd artikel framför substantiv medför ett behov av att, när en begränsning till enstaka fall verkligen är avsedd, understryka detta i lagtexten. I sista stycket första meningen – som visserligen överensstämmer med gällande lydelse – finns en bestämmelse om ersättning i mål om betalningsföreläggande eller handräckning som överlämnats till tingsrätt. Denna bestämmelse skulle bli tydligare, om den gavs följande lydelse: ”Har ett mål om betalningsföreläggande eller handräckning överlämnats till tingsrätt får, om målet därefter avgörs genom tredskodom mot svaranden, ersättning även avse skälig kostnad för antingen högst en rättegångsskrift eller inställelse vid högst ett sammanträde inför rätten.”

36 kap. 24 §

I lagrådsremissen föreslås att det skall bli möjligt att förordna en domstolssekreterare eller tingsnotarie att besluta om ersättning av allmänna medel till tolkar, vittnen, målsägande och s.k. medtilltalade. Genomförandet av förslaget skulle i första hand kräva att förordningarna med instruktioner för de allmänna domstolarna erhöll en ny bestämmelse i detta avseende. Det har emellertid också föreslagits att orden ”av rätten” i 36 kap. 24 § sista stycket sista meningen skall ersättas med orden ”genom rättens försorg”. Denna lagändring framstår som överflödigt. Oavsett vem som inom domstolen fastställer ersättningen (fullsutten rätt, domstolssekreterare eller tingsnotarie), meddelas beslutet i rättens namn. När rättegångsbalken använder uttrycket ”genom rättens försorg” avses i allmänhet åtgärder som faktiskt utförs av någon annan, t.ex. delgivning, 33 kap. 2 och 5 §§.

42 kap. 11 §

Förslaget innebär att tredskodom kan meddelas mot en kärke som underlåtit att medverka i målet, om han inte senast en viss dag efter föreläggande anger att han vidhåller sin talan. Enligt vad som med hänvisning till bestämmelsen i 33 kap. 2 § RB framhålls i den allmänna motiveringen är det tillräckligt att delgivning sker t.ex. när det enligt domstolens bedömning framstår som särskilt angeläget att få ett bevis om att parten verkligen har fått del av föreläggandet. Av förarbetena till den nyss nämnda bestämmelsen framgår att ett föreläggande enligt 42 kap. 11 § RB för svaranden att avge svaromål vid äventyr av tredskodom är ett sådant fall som *kräver* (kurs. här) delgivning (prop. 1990/91:11 s. 53). Enligt Lagrådets mening finns det inte någon anledning att i detta hänseende göra någon skillnad mellan olika tredskodomsfall. Även utan särskild föreskrift bör alltså ett tredskodomsföreläggande delges med käranden.

Under 44 kap. 9 § förordar Lagrådet ändringar i förevarande paragraf.

42 kap. 18 § och 47 kap. 21 §

I 42 kap. 18 § föreslås möjlighet att meddela dom utan huvudförhandling, om kärandens framställning inte innefattar laga skäl för käromålet eller om det annars är uppenbart att detta är ogrundat. I 47 kap. 21 § föreslås motsvarande i fråga om målsägandens framställning och enskilt åtal; vad som i fortsättningen sägs om kärandens framställning och käromålet gäller på motsvarande sätt även sistnämnda bestämmelse.

I 42 kap. 5 § och 47 kap. 5 § ges möjligheter att av samma skäl som anges i de föreslagna bestämmelserna meddela dom i målet utan att stämning utfärdas. Det synes direkt olämpligt att rätten i ett senare skede omprövar förutsättningarna för sitt eget beslut att utfärda stämning och så att säga ångrar sig. Svarandens invändningar lär knappast kunna föranleda att kärandens framställning finnes inte innefatta laga skäl för käromålet. Återstår möjligheten att svarandens invändningar kommer käromålet att framstå som uppenbart ogrundat. Det är emellertid svårt att tänka sig några praktiska exempel på detta; däremot kanske svaranden påvisar att kärandens talan skall avvisas på grund av res judicata eller liknande.

Under alla förhållanden måste domstolen beakta kravet på rättvis rättegång i artikel 6.1 i Europakonventionen. Detta krav får i det enskilda fallet anses ha företräde framför bestämmelser i rättegångsbalken som skulle leda till motsatt resultat. För övrigt hindrar 2 kap. 23 § regeringsformen lagstiftning som strider mot Europakonventionen.

Lagrådet vill inte förneka att enstaka fall kan tänkas förekomma där de föreslagna bestämmelserna kan bli tillämpliga utan att det strider mot Europakonventionen. Lagrådet vill emellertid av principiella skäl allvarligt ifrågasätta om tiden är mogen att införa några nya bestämmelser om måls avgörande utan muntlig förhandling efter den långsamma anpassning som svensk rätt undergått till Europakonventionens krav på rättvis rättegång. Vinsten för rättsväsendets effektivitet synes ringa och risken för att en sådan lagstiftning skapar felaktiga föreställningar hos domstolarna kan inte uteslutas.

Om förslaget inte vidhålls bortfaller punkten 2 i första stycket av 42 kap. 18 §. Detta föranleder i så fall att föreslagna ändringar i hänvisningar till paragrafen skall utgå i andra lagrum.

44 kap. 9 §

I första stycket första meningen föreslås att en tredskodom skall vinna laga kraft en månad från den dag, då den meddelats. För närvarande är utgångspunkten den dag, då tredskodomen delges parten. I motiven till den föreslagna lagändringen klargörs att eventuella risker från rättssäkerhetssynpunkt minimeras genom att domstolens förelägganden och kallelser förses med en upplysning om reglerna om återvinning. En regel om föreläggande för svaranden finns i 42 kap. 11 §, och i ett nytt andra stycke föreslås en regel om föreläggande för kändanden.

För att kunna utnyttja möjligheten till återvinning måste parten känna till att en tredskodom meddelats mot honom. Om kravet på delgivning av tredskodom borttages, kommer den enda obligatoriska information som delges parten att vara själva föreläggandet. Enligt motiven anser regeringen inte att innehållet i föreläggandena bör regleras i rättegångsbalken (jfr dock den gällande lydelsen av 42 kap. 11 §). I stället skall det ankomma på Domstolsverket att utarbeta förslag till förelägganden och kallelser.

Den föreslagna reformen innebär att föreläggandet i viss mån kommer att fylla tredskodomsdelgivningens nuvarande informationsuppgift. Lagrådet vill i detta sammanhang erinra om att tredskodomen är en påföljd för försummelse i en rättegång och att förutsättningarna för tredskodomens meddelande, i vilka tidpunkten utgör en del, därför måste vara klart preciserade. Beträffande ett föreläggande, där en part sägs riskera att en tredskodom meddelas mot honom utan att parten samtidigt är kallad till en förhandling, är det ett grundläggande krav att tidpunkten, när detta hot kan komma att verkställas, anges. En uttrycklig regel om att en sådan tidsuppgift skall finnas i ett föreläggande bör införas i 42 kap. 11 §, såväl i första stycket som i det föreslagna andra stycket. Vad gäller förelägganden enligt 42 kap. 12 § får förutsättas att eventuell tredskodom meddelas i anslutning till sammanträdet.

En sådan regel som nyss nämnts kan meddelas genom att i vartdera stycket läggs till en ytterligare mening av följande lydelse: ”I föreläggandet skall också anges den tidpunkt när tredskodom kan komma att meddelas”. Normalt bör kunna anges att tredskodom kan komma att meddelas omedelbart efter tidsfristens utgång.

Övergångsbestämmelserna

Lagrådet ifrågasätter om inte en övergångsbestämmelse behövs även beträffande reglerna om uppehåll i huvudförhandlingen. För enkelhetens skull synes, om huvudförhandlingen påbörjats före ikraftträdandet, äldre rätt böra tillämpas. Lagrådet föreslår därför en ny punkt i övergångsbestämmelserna av förslagsvis följande lydelse: ”Har en huvudförhandling påbörjats före ikraftträdandet tillämpas i fråga om den förhandlingen 43 kap. 3 och 11 §§ eller 46 kap. 3 och 11 §§ i deras äldre lydelse.”

Förslaget till lag om ändring i lagen om beräkning av strafftid m.m.

Övergångsbestämmelse

Om förordnande om avräkning meddelats före ikraftträdandet måste vid beräkning av strafftid äldre bestämmelser tillämpas. Detta bör för tydlighets skull anges. Lagrådet föreslår därför en övergångsbestämmelse av följande lydelse: ”Om domstol före ikraftträdandet har förordnat att fängelse skall anses verkställt till visst antal dagar, tillämpas 22 § i dess äldre lydelse.”

Förslaget till lag om ändring i lagen om verkställighet av sluten ungdomsvård

11 §

Paragrafen föreslås ändrad så, att föreskriften att vissa bestämmelser skall tillämpas ”på motsvarande sätt” i fråga om beräkning av den tid som verkställighet skall pågå utvidgas att omfatta även 19 a § lagen om beräkning av strafftid m.m. Emellertid avser nyssnämnda paragraf inte ”beräkning” av strafftid utan föreslås innehålla de materiella förutsättningarna för avräkning. Det är också svårt att låta ordet ”motsvarande” omfatta även förutsättningen för att avräkning skall ske, när denna enligt nyssnämnda 19 a § är att någon har dömts till fängelse etc. och här är fråga om sluten ungdomsvård. Lagrådet förordar att samma systematik tillämpas som i förslaget till lag om ändring i lagen om beräkning av strafftid m.m. och att hänvisningen till 19 a § placeras i en särskild, ny paragraf, 10 a §, av följande lydelse: ”Om någon har dömts till sluten ungdomsvård eller om rätten, med tillämpning av 34 kap. 1 § 1 brottsbalken, har förordnat att sådan påföljd skall avse ytterligare brott, skall i fråga om tillgodoräknande av tid för frihetsberövande som verkställighet av påföljden 19 a § lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m. tillämpas på motsvarande sätt.”

Med ”har dömts till sluten ungdomsvård” får därvid förstås även det fallet att rätten med undanröjande av villkorlig dom eller skyddstillsyn har dömt till sluten ungdomsvård. Prop. 1999/2000:26
Bilaga 8

Genomförs den föreslagna ändringen skall hänvisningen i 33 kap. 7 § brottsbalken till 11 § första stycket förevarande lag i stället avse 10 a §. Vidare behöver 11 § inte ändras medan däremot en ändring krävs i lagförslagets ingress.

Övriga lagförslag

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 18 november 1999

Närvarande: statsrådet Thalén, ordförande, och statsråden Ulvskog, Sahlin, von Sydow, Klingvall, Pagrotsky, Östros, Rosengren, Larsson, Wärnersson, Lejon, Lövdén, Ringholm

Föredragande: statsrådet Lejon

Regeringen beslutar proposition 1999/2000:26 Effektivisering av förfarandet i allmän domstol